
AQŞİN BABAYEV -75

«Elm və təhsil»
Bakı - 2011

Redaktoru: Gündüz Babayev

Agşin Babayev – 75
Bakı, «Elm və təhsil», 2011

4702000000 - 2011 Qrifli Nəşr
N098-2011

© «Elm və təhsil», 2011

*HARDAN GƏLİB HARA
GETDİ BU İLLƏR...*

MÜƏLLİFDƏN

mür vəfasızdır. İnsanın sabaha ümidi yoxdur. İstəyirəm ki, ailəm, yaxınlarım bu kitabı vərəqləsinlər və mənim ədəbiyyat, elm və jurnalistika sahəsində nə işlər gördüyümlə tanış olsunlar.

Əsərlərim təkcə Bakıda yox, Ankarada, Berlində, Moskvada, Tbilisidə, Kişinyovda və başqa yerlərdə çap olunsa da, oxucu rəğbətini qazansa da, haqqımda xoş sözlər deyilsə də, mən özümü həmişə ədəbiyyatımızın, elmimizin və jurnalistikamızın sıra nəfəri hesab etmişəm.

Ədəbiyyata marağım orta məktəbdən başlayıb. Əvvəlcə şeir yazmışam, sonra nəsrə keçmişəm. Amma ömrüm boyu şeir yazmışam, indi də yazıram. 2002-ci ildə “Bir içim su istədim” adlı şeir kitabım işıq üzü gördü. İkinci şeir kitabı da hazırlamışam. Yəqin ki, gün gələr, o da nəşr olunar. Pənah Allaha!

Mən bu kitabı haqqımda yazılanların bir qismini bir araya gətirmək üçün hazırladım. Rəylər, ürək sözləri həm bədii yazıları, həm də elm və jurnalistika sahəsində əldə etdiyim az-çox uğurlarla bağlıdır. Mətbuatda çap olunmuş yazılardan əlavə də qələmə alınmayan yaradıcılıq sevinclərim olub. Onlar haqqında təvazökarlıqdan uzaq olsa da, qısaca söz açmaq istəyirəm.

Bir dəfə “Sünbül ətri” adlı kitabım 40 min tirajla buraxıldıqdan sonra kitab mağazalarına getməkdə bir az gecikdim. Kitabım satılıb qurtarmışdı. Köşklərə, mağazalara baxır, öz kitabımı görə bilmirdim. Soruşmağa da utanırdım. Bir səhər evimizin yanındakı Müşfiq heykəlinin arxasında yerləşən kitab mağazasına girdim. Heç kəs yox idi. Yaşlı bir kişi içəri girən kimi məndən soruşdu: “Hə, nə istəyirsən?” Heç kəsin olmamağından və bu kişinin məni tanımadığından istifadə edib adımı və kitabımın adını dedim. Kişi əllərini havada yellədi. “Ay hay, - dedi, - o kitabı tapmaq olmaz. Elə sürətlə satıldı ki, heç bir dənə də qalmadı. Bazaya da getdim, yoxdur. Gələn-gələn elə o kitabı istəyir. Nə var bəyəm onun içində?” “Bilmirəm”, - dedim və kitab mağazasından çıxdım. Küçələr elə bil nəğmə oxuyurdu mənə, mükafatımı almışdım. Demək məni oxuyurlar. Demək çəkdiyim əziyyətlər boş yerə deyilmiş. Demək kiminsə ürəyinə yol tapa bilmişəm.

İkinci bir əhvalat Astaraya səfərimlə bağlı idi. “Dünya vəfalıdır” adlı kitabımı almaqda yenə gecikmişdim. Astarada olarkən kitab mağazasına girdim və kitabımı gördüm. Cavan bir qız idi satıcı. “Bu kitabdan necə dənə qalıb?”- deyə soruşdum. “Beş dənə qalıb, - dedi qız və sonra əlavə etdi, - əgər almaq istəyirsizsə, bu kitabla bərabər XXV qurultayın materiallarını da almalısınız”. Qız əlini atıb kitabımı götürdü və arasındakı broşürü çıxarıb mənə göstərdi. “Eybi yox, verin” - dedim. Kitablardan beşini də qarşıma qoydum, hərəsinin arasında bir broşür var idi. Birdən qız kitabın ilk səhifəsini çevirib, əvvəlcə mənə, sonra isə şəklimə baxdı. “Bıy...- dedi, - Birdən bu, Siz olarsız ha...” Gülümsündüm. Qızın yanaqları qızardı. Sakit səslə: “Siz çox gözəl yazırsınız” – dedi və tez broşürləri kitablardan çıxartdı. “Yox” – dedim, qızım, qoy o broşürləri də.” Və elə oradaca bu qıza kitabımı hədiyyə etdim. Astaradan Bakıya gələncən yol boyu yenə həyat nəğmə oxuyurdu mənə. Səadət dolu dəqiqələrim idi.

Bir dəfə də Moskvada yaşayan azərbaycanlılarımızdan 35-40 yaşlı bir şəxslə məni tanış etdilər. Adımı, soyadımı eşidən kim dedi: “Sizi mən çox yaxşı tanıyıram. “ Мужчины жили мало” (“Kişilər az yaşadı”) adlı kitabınız Moskvada Azərbaycan

ailələri arasında əldən-ələ gəzir.” Sonra, o mənə yazdıqlarımdan elə epizodlar danışdı ki, əsərdəki obrazların adını elə dəqiqliklə dedi ki, heç mən özüm onları elə xatırlamırdım. Oxucu sözü nə böyük xoşbəxtlik imiş, ilahi!

Bu üç epizoddan başqa da həyatımda müxtəlif sevincli dəqiqələrim olub. Yazıçı, hər şeydən əvvəl, onun haqqında kim nə fikirdədirsə, onu bilmək istəyir. Qoy lap acı söz olsun, tək səni oxusunlar.

Özümü xoşbəxt hesab edirəm ki, ömrümü yazı-pozuya həsr etmişəm. İndi də haqqımda çap olunanların, deyilənlərin, yazılanların bir qismini toplayıb Sizlərə təqdim edirəm. Amma onu da qeyd edirəm: bu kitabın həcmi mənə imkan vermədi ki, redaktoru olduğum və tərtib etdiyim kitabların adlarını, müxtəlif elmi konfranslardakı çıxışlarımla tarixlərini, elmi əsərlərə verdiyim rəylər haqqında məlumatları da buraya əlavə edirəm. Sağlıq ola. Ömür vəfa etsə, gələcəkdə, inşallah, bu işi də görərəm.

Bununla sözümlü bitirir və zəhmət çəkib qiymətli vaxtınızı bu kitaba həsr edəcəyiniz üçün əvvəlcədən dərin təşəkkür və minnətdarlığımı bildirirəm.

Kitabı mənimlə aparılan müsahibələrdən biri ilə açıram.

HƏYAT... ÜMMANDIR, KITABA SIĞMAZ

(Müsaibimiz Agşın Babayevdir.)

G özümü açıandan Azərbaycan incəsənəti evimizin qonağı olub. Sözümdə mübaliğə axtarmayın. Elə bir gün olmurdu evimizdə qonaqlıq keçirilməsin. Elə bir gün olmurdu, axşam saat yeddi-səkkizdən ta gecə yarıya qədər respublikanın adlı-sanlı sənətkarları Şövkət Ələkbərova, Gülağa Məmmədov, Leyla Hüseynova (təəssüf ki, bu gün unudulan müğənni), Haşım Kələntərli, Sara Qədimova və onlarca başqaları bizim evin, atamın qonağı olmasınlar. Atam hər mənada sənətçi idi. Gözəl rəssamlığı vardı, evimizin bir divarına yağlı boya ilə panoram mənzərə çəkmişdi. Tar, saz düzəldərdi. Bir dəfə balaca, oyuncağa oxşayan saz düzəltdi. Mən elə bilirdim bu suvenirdir. Amma sonra bildim, bu alətin adı cürə sazdır...

- **Bəs atanız Əlisəttar Babayev sənəti etibarilə kim idi?**

- Eyni sualı mənim özümə də bağlı verirlər. Sən kimsən? Şair, nasir, dramaturq, jurnalist, alim, elmlər doktoru, professor, tərcüməçi... Məgər bütün bunları bir simada birləşdirmək olarmı? Deyirəm, bizdə bu, genetik xasiyyətdir. Atam da mənim kimi bir sahə ilə kifayətlənmirdi. Həm rejissor, həm rəssam idi, həm musiqi alətləri ustası, həm də təşkilatçı. Ona minnətdar olaraq Leyla Cavanşirova, Şövkət Ələkbərova, Gülağa Məmmədov, Məmmədəli Əliyev (Kor Ərəbin mahnısını oxuyan müğənni) ilk dəfə səhnəyə çıxıblar. Səadət sarayından yuxarıda, indiki Muxtarov küçəsində “Kəndçi evi” yerləşirdi. Orada gənc yaradıcı kollektivlər, dərnəklər fəaliyyət göstərirdi. Şövkət Ələkbərova əvvəlcə kamançaçalan idi. Atam xatırlayırdı ki, bir gün “Kəndçi evi”nin dəhlizi ilə gedəndə qulağına otaqların birindən elə gözəl oxumaq səsi gəlib ki, buna ayaq saxlamamaq, dayanıb qulaq asmamaq mümkün deyilmiş. Atam səs gələn qapını açıb görür ki, həmin o balaca qızıdır, əlində kamança çaldığı təranələri həm də oxuyur. Atam ondan soruşur:

- Qızım, sən kamança çalmağa həvəslisən, yoxsa oxumağa?

Qız günahlı adam kimi başını aşağı salıb güclə eşidiləcək səslə deyir:

- Əlbəttə, kamança çalmağa. Bu, elə-belə idi, özümçün oxuyurdum.

- Yoox, elə-belə oxumamalısan. Sənin səsin elə-belə səs deyil. Gəl bura görüm.

Atam onu müəllimlər otağına aparıb, özü tarda müşayiət etməklə Şövkəti bir daha bütün müəllimlərin qarşısında oxutdurub. Otaqda olanların hamısı qızın səsinə heyran qalıb. Sonra səhnədə, konsertdə oxumağa başlayıb. Nəhayət, Üzeyir Hacıbəyov mərhələsi gələndə, Şövkət Ələkbərova böyük səhnəyə pasport alıb. Digər bizim məşhur musiqiçilərimizin, aktyorlarımızın sənətə gəlməsində də atamın böyük rolu olub. Ən maraqlısı da odur ki, onların heç biri bunu danmayıb, əksinə, ömürlərinin axırına qədər atamla dostluq əlaqəsi saxlayıblar. Mən özüm həm də tar çalardım. İlk müəllimim elə atam idi. Ondan sonra Əhsən Dadaşov və Məmmədəğa Muradovdan təhsil almışam. Universitetin ansamblında çıxış edirdim.

Bilgəhdə bağımız vardı. Atam özü bilgəhli idi, anamsa içərişəhərli. Bağda dənizə gedən kim, dincələn kim, amma atam yox, mütləq bir işlə məşğul olardı. Görərdin elə bir stul düzəldib ki, heç onu adlı-sanlı xarrat belə düzəldə bilməz. Əlindən hər iş gələrdi. Ömrünün son illərində Nizami küçəsində yerləşən zoomağazanın müdiri işləyirdi. Zarafatla deyirdi: “İnsanlarda vəfa görmədim, gəldim balıqların, quşların yanına.”

- **Yəqin, atanız müharibədə iştirak edib?**

1941-ci ildə müharibə başlayanda atamı burada, arxa cəbhədə saxlamaqdan ötrü bron verdilər. O, Respublika Mədəniyyət İşçiləri Həmkarlar İttifaqının sədri vəzifəsində çalışırdı. Həm də mədə xorasından əziyyət çəkirdi. Belə xəstəliyi olanları cəbhəyə aparmırdılar. Atam gedib çətinliklə də olsa, bu diaqnozu öz üzərindən götürə bildi və elə həmin günlərdə könüllü olaraq cəbhəyə yola düşdü. O, Stalinqrad döyüşlərində və digər cəbhələrdə vuruşmuşdu, davanın cəhənnəm odundan keçib qayıtmışdı. Müharibə qurtarmamış onu ordudan tərxis elədilər. Mədəsindən dəhşətli ağrılar tutmuşdu. Xəstəliyini gizlətdiyinə görə az qaldılar onun partiya məsələsini qoysunlar. Hər halda yaxşı qurtardı...

Sonralar atamdan soruşdum:

- Sənin axı bronun vardı, niyə cəbhəyə getdin?

- Küçəyə çıxmağa utanırdım,-deyə atam etiraf elədi. – Hər dəfə ərləri müharibədə olan qadınların baxışları ilə qarşılaşanda özümə yer tapa bilmirdim.

İkimərtəbəli mülkümüzün birinci mərtəbəsində alman mənşəli iki bacı yaşayırdı. Faşist ordusu Mozdoka gəlib çatanda atamı çağırdılar, ona tapança verib tapşırdılar ki, almanlar Azərbaycana girsələr, elə həmin günü qadınları güllələsin. Müharibə qurtardı, almanlar Bakıya tərəf gələ bilmədi. Birdən gəlsəydilər, atam o bacıları öldürə bilərdimi?

- Yox,- deyə atam bu suala cavab verirdi. Dünyasında bu işi tuta bilməzdim. Onlar az qala bizim ailənin üzvü idi, əlim qalxmazdı...

- **Ananız nəçi idi ?**

- Diş həkimi. Bir dəfə belə hadisə olmuşdu, həmişə onu xatırlayıb gülərdik. Mən otağında oturub kitab oxuyuram, anam isə Pırşığıdan onun yanına gələn bir qadının dişini düzəldir. Qadın anamdan, az qala, yalvara-yalvara xahiş edir:

- Ay Tükəzban, sən Allahın haqqı, neyləyirsən elə, amma dişimi yonma.

Anam da onu ciddi-cəhdlə başa salır:

- Ay qız, başa düş, mən bu dişini yonmasam, ora koronka salanda, o birilərdən uzun olacaq, yaxşı görünməyəcək.

Birtəhər qadını razı salıb bormasını işə salır. Birdən qadının çığirtısı bütün evi başına alır:

-Qoy uzun olsun, ay doktor, qoy uzun olsun!

Sonralar o sözü xatırlayıb gülüşürdük: “Qoy uzun olsun”.

- **Şuluq olmusunuz, ya sakit?**

-Şuluqluq bütün uşaqlar salır. Bununla belə məktəbdə nümunəvi şagird olmuşam. Bir dəfə küçəyə gedəndə yerdən pasport, hərbi bilet və böyük məbləğdə pul olan qəzet bağlaması tapdım. Məndən irəlində gedən tanımadığım kişiye özümü yetirib tapdığım bağlamayı ona göstərdim. İnsanlarda o zaman paklıq vardı. Həmin kişi məni poçt şöbəsinə apardı. Oradan milisə xəbər verildi, axtarış olundu və nəhayət, bağlamanın yiyəsi tapıldı. Səhəri gün məni məktəbin bütün şagird və müəllim heyətinin “lineyka” adlanan

dərsqabağı yığıncağında önə çıxartdılar, təriflədilər, başqalarına nümunə göstərdilər. Sonra “Azərbaycan pioneri” qəzetindən müxbir gəlib müsahibə aldı, haqqımda məqalə çıxdı. O qəzeti bu gün də özümdə saxlayıram. Atam bu münasibətlə qonaqlıq verdi, anam sevincindən yerə-göyə sığmırdı, dostlar bir-bir qalxıb haqqımda tostlar deyirdi. Qonaqlar dağılışan kimi nənəm gizlicə məni yanına çağıraraq qulağıma pıçıldadı:

-Bundan sonra küçədə pul tapdın, evə gətir. Onu Allah səninçün yetirib, poçta neyçün verirsen?..

Amma məktəbdə bir dəfə elə bir iş tutdum ki, bunun üstündə az qaldılar məni pionerdən, nəinki pionerdən, hətta məktəbdən çıxarsınlar. O zaman qadağan olunan Novruz bayramı günü müəllim sinfə girən kimi yerimdən onu təbrik elədim:

-Müəllim, bayramınız mübarək!

Kişi müəllim idi. Məni lövhəyə çağırırdı:

-Sən hansı bayram münasibətilə məni təbrik edirsən ?

-Novruz bayramı.

-Bizim bayramımız Böyük oktyabr sosialist inqilabının ildönümü, 1 May zəhmətkeşlər günüdür. Novruz nədir? Get, sabah valideyninlə gəl!..

... Novruz bayramı bizim evdə xüsusi təmtəraqla keçirilirdi. Bir dəfə anam bişirdiyi şəkərbura, paxlavaların ən yaxşılarını, ən yaraşılıq alınanları iri qaba yığıb verdi ki, qaldıraraq şkafların üstünə qoyum. Deyərdi, “Bunlar qonaqlar üçün qalsın”. Yanıq-yunuqları saxladı evdə uşaqlara. Anam evdən gedən kimi təzədən qalxıb təmiz şəkərburaları özümüz, bacı-qardaşlarım üçün ayrılan qaba, yanıqları isə yuxarı qaba qoydum. Neçə gündən sonra evə qonaqlar gələndə anam yuxarıdan qabı düşürəndə yanıq şəkərburaları görüb heyrətə gəldi. Mən onunla mübahisə etdim:

-Ay ana, qonaqları əziz tutursan, balalarına qıymırsan?

Onda anam mənə yaman acıqlandı:

- Sən bilmirsən qonaq nə deməkdir. Buna Allah qonağı deyirlər.

Atam kasıb, anam isə çox varlı ailədən, tanınmış nəsiləndən olub. Babam Hacı Hacıağa İçərişəhərin imkanlı, məşhur adamlarından idi, özünün paraxodları vardı. Onun evində ayrıca böyük bir zal, pərgü döşəklərlə döşənmiş, xal-xalçalı otaq olardı, ora evə gələndə qonaqlardan başqa heç kim girməzdi. Bununla bağlı həyatda çoxlu müşahidələr eləmişəm. İllər sonra Emin Sabitoğlu və mən “Vətən” cəmiyyətinin xətti ilə Stokholma müsafir düşmüşdük. Orada Azərbaycan Mədəniyyət günləri keçirilirdi. Nəbi Xəzri bizə dedi ki, yol, otel, yemək, hər şey havayıdır, dövlət hesabına verilir. Sizdən bir şey xahiş olunur, buradan gedəndə özünüzlə suvenirlər aparın. Bunu eşitcək əl-ayağa düşdük, o dükan sənin, bu dükan mənim, daha nələr alıb aparmadıq özümüzlə... Qucaqdolu, bahalı, çeşidli hədiyyələr. Hətta Emin mənimlə zarafat elədi ki, pulu Bilgəh qumu kimi səpələyirəm. Stokholmda bütün bu hədiyyələrə çox sevindilər. Əvəzində bizə üzükqabı boyda bağlı qutu verdilər. Orada açıb baxmaq yaxşı olmazdı. Düşündük, yəqin, nəşə qızıl – brilyantdan hədiyyədir. Avtobusda bir də gördüm, məndən qabaqda əyləşən Emindən qərribə bir səs çıxdı:

-Aqşın, spiçka.

Emin elə çığırdı ki, anlamadım nə dedi. Spiçka nədir?

-Bizə spiçka veriblər.

Bu qədər hədiyyənin əvəzində bircə dənə kibrit çöpü. Kibrit onların milli sərvəti sayılır.

- **O zaman türk filologiyasından yazmaq asan deyidi, qadağalar vardı. Yəqin, Nazim Hikmətin adı, Sovet İttifaqında nüfuzu sizə az kömək eləməyib?**

- Stalinin ölümündən sonra “türk” sözünə nəzarət hələ də davam edirdi. Bununla bərabər cəmiyyətdə müəyyən mülayimləşmə də yox deyildi. Universitetdən sonra bir müddət qəzetdə korrektor, sonra Azərbaycan Radiosunun Türkiyə üçün verilişlər redaksiyasında işlədim. Bir gün tələbə dostum mənə zəng vurub dedi ki, Türkiyə ədəbiyyatı üzrə aspiranturaya bir yer verilib. İmtahan verdim, rəqibim də var idi, cavablarım bəyənilirdi, yüksək qiymətlə daxil olub qiyabi aspirantura təhsili almağa başladım. Nazim Hikmət sağ idi. Dissertasiya mövzumu onun dramaturgiyasına həsr olunmuşdu. Üç aylıq yaradıcılıq məzuniyyəti götürüb Moskvaya yollandım. Burada tanınmış nazimşünas Əkbər Babayev məni apardı şairin Moskvadakı mənzilinə. Qapını Nazim Hikmət açanda gözlərimə inanmadım. Yəni doğrudan da mən bu dahi insanla üz-üzə dayanmışam ?

- Mərhəbə, buyurun,- deyə Nazim bizi içəri dəvət etdi.

Sonuncu dəfə özündən xeyli gənc olan Vera Tulyakova ilə evlənmişdi. Qadın bizim üçün çay gətirdi. Oturub heyranlıqla Nazimə baxırdım. Əkbərlə ordan-burdan bir-iki kəlmə kəsəndən sonra üzünü mənə tərəf çevirdi:

-Buyur, -dedi.

-Mən sizin dramaturgiyanızdan əsər yazmaq istəyirəm.

-Çox nahaq yerə.

Açığı, belə söz eşidəcəyimi gözləməirdim. Pərt halda dönüb Əkbərə baxdım. Onun üzündə isə sakit, arxayın bir təbəssüm gördüm. Nazim sözünə davam elədi:

-Məndən də əvvəl Əbdülhəq Hamid var. Yaxşısı budur, ondan yaz.

- Hamiddən yazırlar. Mən sizdən yazmaq istəyirəm.

Necə yazacağım barədə bir az söhbət eləyəndən sonra aramız açıldı. Moskvada qalanda iki gündən bir onun evinə gəlirdim, söhbət edirdik. Bir gün məni evdə tək qoyub mağazaya süd almağa getmək istədi. “Olar mən də sizinlə gedim?” – deyib onunla birgə mağazaya getdik. Hər anı qənimət bilirdim. Bilirdim ki, bu anlar sonradan qiymətli xatirəyə çevriləcək. Mağazada onu necə qarşıladılar, İlahi. Burada işləyən bütün qızlar işlərini atıb onu dövrəyə aldı, o da bəzi sözləri təhrif olunmuş şəkildə, amma şirin ləhcəylə rus dilində qızlarla danışır gülürdü. Süd alıb evə qayıdanda Zəkəriyyə Sərtəldən söz saldı.

... Zəkəriyyə Sərtəl olduqca maraqlı adam idi. O, ev almazdan əvvəl “İnturist” mehmanxanasında qalırdı. Radioda işləyən dostum Fətəli Sahibin məşını vardı. Ondən xahiş edirdim ki, hər gün səhər o kişini İnturistdən işə gətirsin. O da can-başla bu işi yerinə yetirirdi. Bir gün gördüm, Zəkəriyyə piyada işə gəlir. Fətəlini görüb nə baş verdiyini soruşdum. O da başını aşağı salıb cavab vermək istəmədi. Axır ondan əl çəkmədiyimi görüb ürəyini açıb gileyləndi:

- Ay Aqşın, o Zəkəriyyə bəy yaxşı kişidir, hara desə, nə vaxt desə onun qulluğunda hazır olaram. Amma ona denən, mənim məşınıma araba deməsin.

Bu adam bilmirdi ki, türklər avtomobilə “araba” deyirlər. Bunu Zəkəriyyə Sərtələ danışanda kişi xeyli güldü.

-Siz uzun müddət Azərbaycan Radiosunda sədr müavini işləmişiniz...

- Radioda elə bir pillə olmayıb ki, mən ora ayağımı qoymayım. Müxbir, kiçik redaktor, redaktor, böyük redaktor, baş redaktorun müavini... Xarici verilişlər redaksiyasının baş redaktoru olanda Türkiyəyə getdim. Ankarada Atatürk prospektinə çıxanda birinci böyük hərflərlə küçədə yazılan sözlər gözümə dəydi: “Nerədə kommunist görsəniz, başını əzin. Mustafa Kamal Atatürk”...

-Siz Kommunist Partiyasının üzvü idiniz?

-Bəli. Bakıda ovçulardan yazan Zaman Novruzovun bir kitabını türkcəyə tərcümə eləmişdilər. Məni tərcümənin redaktoru kimi dəvət etdilər. Orada bir cümlə vardı: “Qırqovulları güllələdilər. Başımı qaldırdım, elə bildim qarşımda faşistlər dayanıb”. Türklər bunu tərcümə edəndə yazmışdılar: “...Elə bildim qarşımda kommunistlər dayanıb”. Bunlar üçün faşist və kommunist anlayışı eynidir. Türkiyədən qayıdıandan sonra, on beş il Azərbaycan Televiziya və Radio Komitəsinin radio və xarici verilişlər üzrə sədr müavini işlədim. 1991- ci ildə Qeysər Xəlilov Komitənin sədri təyin olundu. Tez-tez yersiz tənqidlər söyləyirdi ünvanıma. Yığıncaqların birindən sonra onunla tək qalıb birbaşa sual verdim:

- Qeysər müəllim, siz istəyirsiniz mən buradan gedim?

- İstəyirəm,- dedi.- Mənə tapşırıqlar öz komandamı yığım.

- Onda məni məzuniyyətə buraxın, gedim özümə iş axtarım.

- Aqşın müəllim, harada iş tapsanız, mən sizi ora köçürmə yolu ilə göndərəcəyəm ki, iş stajınız batmasın.

Dostum Osman Mirzəyevlə görüşdüm. Məni yaxşı tanıyan Elmira Qafarova ilə telefon əlaqəsi saxladı. Bu söhbətdən sonra Ali Sovetin mətbuat mərkəzinin müdiri vəzifəsinə təyin olundum. On beş il bu vəzifədə işlədim.II dərəcəli dövlət müşaviri rütbəsini aldım.

Amma vəzifəyə təyin olunmazdan əvvəl bir hadisə baş verdi. 1988- ci ildə Qarabağ ətrafında söhbətlər başlayanda Elşad Quliyevlə birlikdə belə qərara gəldik ki, radioda erməni verilişini bağlayaq. Bunun üstündə Əbdürrəhman Vəzirov Elşad Quliyevi, məni və Fuad Tarıverdiyevi Mərkəzi Komitəyə çağırdı, ağızından çıxanı dedi və hamımıza partiya töhməti verdi. Evdə tapşırıqçıydım ki, bu barədə o vaxt Bağdadda işləyən oğluma xəbər verməsinlər. Bir axşam oğlum evə zəng vurdu:

-Sənə töhmət veriblər ?

-Sən haradan bilirsən ?

-“Pravda” qəzetində yazılıb.

Nə isə... 91-ci ildə Elmira Qafarova məni işə götürəndə bircə şərt qoydu ki, o töhməti üstümdən götürüm. İyirmialtlar rayonunun (indiki Səbail) birinci katibi Vəli Məmmədovun adına ərizə yazdım. Büronun iclasında bir xeyli müzakirədən sonra töhmət üstümdən götürüldü. Elə bunun sabahı günü Kommunist Partiyası ləğv olundu. O saat Osman Mirzəyev mənə zəng etdi:

-Ay Aqşın, demə Kommunist Partiyasının ləğv olunması sənə töhmətinə bağlı imiş. Sən də bunu çoxdan eləyə bilməzdin ?

Dostum, qardaşım rəhmətlik Osmanla möhkəm zaraftımız vardı.

-Aqşın müəllim, bütün bu son dərəcə maraqlı, zəngin həyat təcrübəsini neçə kitaba sığışdırı bilərsiniz ?

-31 kitabım çıxıb. Rusiyada, Almaniyada, Türkiyədə əsərlərim tərcümə olunub. Hələ də yazıram. Həyatı kitaba sığışdırmaq mümkün deyil. Bir dəfə Əlisahib Orucov, Ədliyyə naziri işləyəndə İordaniyaya səfərə getmişdi. O zaman oğlum İordaniyada işləyirdi. Əlisahibi qarşılayıb evinə aparmışdı. Evə girən kimi iki yaşında nəvəm “baba” deyərək onun üstünə atılıb boynunu qucaqlayanda kişinin gözləri yaşarıb. Bakıya gələn kimi mənimlə görüşüb qınadı:

- Allah sənin insafını kəssin, - dedi. - O cür şirin nəvənin gözünü yolda qoymusan.

Bu hadisə məni sarsıtdı. Özüm də bilmədən qələmi götürüb nəvəmə “Zəncir” adlı şeir yazdım. Dostum Fikrət Qoca və şair Vaqif Bəhmənlinin ön sözüylə şeirlər kitabım da çıxıb. Amma demək istədiklərim yenə dediklərimdən çoxdur. Həyat, həyatdan aldığımız təəssürlər ümmandır, kitaba sığmaz...

Müsaibəni apardı:

Nadir Bədəlov
“El” jurnalı.
Yanvar 2010-cu il.

BİBLİOQRAFIYA

AQŞIN BABAYEVİN HƏYATI, ƏDƏBİ, ELMİ-PEDAQOJİ VƏ İCTİMAİ FƏALİYYƏTİNİN ƏSAS TARİXLƏRİ

Aqşın Əlisattar oğlu Babayev 1936-cı il noyabrın 23-də Bakı şəhərində anadan olmuşdur.

- 1943-cü il** -Caparidze (indiki Səbail) rayonunun 1 saylı orta məktəbinə daxil olmuşdur.
- 1954-1959-cü illər** -Orta məktəbi bitirdikdən sonra Azərbaycan Dövlət Universitetinin filologiya fakültəsində təhsil almışdır.
- 1958-ci il** -“Azadlıq uğrunda” adlı ilk hekayəsi “Oktyabr işıqları” almanaxında çap olunmuşdur.
- 1958-ci il** -Tələbə ikən “Avtomobil nəqliyyatçısı” qəzetində işə başlamışdır.
- 1959-cu il** -Azərbaycan Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsində Türk verilişləri şöbəsində kiçik redaktor işləmişdir.
- 1960-cı il** -Türk verilişləri şöbəsində redaktor kimi fəaliyyət göstərmişdir.
- 1961-1964-cü illər** -ADU-nun Şərqsünaslıq fakültəsində türk filologiyası üzrə aspiranturada qiyabi təhsil almışdır.
- 1962-ci il** -Ərəb verilişləri şöbəsinin müdiri təyin olunmuşdur.
- 1964-cü il** -“Cazibəli üfüqlər” adlı ilk hekayələr kitabı çap edilmişdir.

- 1967-ci il** -Azərbaycan radiosunun xarici verilişlərində Baş redaktor müavini kimi çalışmışdır.
- 1967-ci il** -“Nazim Hikmətin dramaturgiyası” mövzusunda namizədlik dissertasiyası müdafiə etmişdir. Filologiya elmləri namizədi alimlik dərəcəsinə layiq görülmüşdür.
- 1967-1972-ci illər** -Azərbaycan Dövlət Universitetinin Şərçünaslıq fakültəsində “Türk ədəbiyyatı tarixi” fənnindən mühazirələr oxumuşdur.(Aqşın Babayev müxtəlif illərdə ADU-da, Mədəniyyət və İncəsənət Universitetində, “Təfəkkür” Universitetində, İctimai Siyasi Universitetdə “Türk ədəbiyyatı tarixi”, “Televiziya və radio jurnalistikası”, “Jurnalist sənətkarlığı”, “Ekran dramaturgiyası” fənlərindən dərs demişdir)
- 1969-1979-cu illər** - İngilis, fransız, ispan və ərəb dillərində nəşr olunan “Moscow News” qəzetinin Azərbaycan üzrə xüsusi müxbiri olmuşdur.
- 1970-ci il** -“Əmək rəşadətinə görə” medalı ilə təltif edilmişdir.
- 1970-1972-ci illər** -Azərbaycan radiosunda Xarici verilişlərin Baş redaktoru olmuşdur.
- 1972-1975-ci illər** -Türkiyənin İskəndurun şəhərində tərcüməçi işləmişdir (rus-türk dilləri üzrə).
- 1976-1991-ci illər** -Azərbaycan Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsində sədr müavini vəzifəsində çalışmışdır. Bu müddətdə Azərbaycan Radiosuna və Xarici verilişlərə başçılıq etmişdir.
- 1977-ci il** -Azərbaycan Ali Sovetinin Fəxri fərmanı ilə təltif olunmuşdur.
- 1977-1990-cı illər** -Türkiyədə “Çörək”, “Bəraət kağızı”, “İmzasız məktub”, “O günəşi sevərdi” və s. hekayələri nəşr edilmişdir.
- 1977-1982-ci illərdə** -Azərbaycan Jurnalistlər İttifaqının katibi olmuşdur.
- 1978-ci ildən** -Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvüdür.
- 1978-ci il** -İsveçdə keçirilən Azərbaycan mədəniyyəti günlərində rəsmi nümayəndə heyətinin tərkibində olmuşdur.

- 1981-ci il** -Gürcüstanda “Müasir türk dramaturgiyası” məqaləsi çap olunmuşdur.
- 1982-ci il** -Sülhü Müdafiə Komitəsi Rəyasət Heyətinin üzvüdür.
- 1985-ci il** - “Sovet Sülh Fondunun fəali” döş nişanı ilə təltif edilmişdir.
- 1986-cı il** -“Мужчины жили мало” adlı kitabı Moskvanın “Sovetskiy pisatel” nəşriyyatı tərəfindən çap olunmuşdur.
- 1986-cı il** -Azərbaycan Ali Sovetinin Fəxri fərmanı ilə təltif edilmişdir.
- 1986-cı il** -“Əmək veteranı” medalı ilə təltif olunmuşdur.
- 1986-cı il** -“SSRİ televiziya və radio əlaçısı” nişanı ilə təltif edilmişdir.
- 1986-cı il** -Azərbaycan Yazıçılar İttifaqının (Yazıçıların VIII qurultayı tərəfindən seçilmiş) İdarə heyətinin üzvü olmuşdur.
- 1987-ci il** -Moldovada “Halal çörək” hekayəsi “Bratstvo” adlı almanaxda çap olunmuşdur.
- 1987-ci il** -“Azərbaycan Respublikasının Əməkdar jurnalisti” fəxri adına layiq görülmüşdür.
- 1989-cu il** -Almaniyada “Nazim Hikmətin yaşamı” kitabı nəşr edilmişdir.
- 1991-2006-cı illər** -Milli Məclisin Mətbuat xidməti şöbəsinə rəhbərlik edib.
- 1993-cü il** -“Qızıl qələm” mükafatı almışdır.
- 1994-cü il** -“Həsən bəy Zərdabi” mükafatına layiq görülmüşdür.
- 1995-ci il** -“Açıq söz” mükafatı almışdır.

- 1995-ci il** -“Araz” Ali ədəbi mükafatına layiq görülmüşdür.
- 1996-cı il** -Müasir türk dramaturgiyasına həsr etdiyi dissertasiyasına görə filologiya elmləri doktoru alimlik dərəcəsinə layiq görülmüşdür.
- 1998-ci il** -Professor elmi adını almışdır.
- 1998-ci il** -Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin göndərişi ilə Fransada xidməti ezamiyyətdə olmuşdur.
- 1998-ci il** -“Ədəbiyyat və incəsənət” qəzetinin redaksiya heyətinin üzvü seçilmişdir.
- 1999-cu il** -Azərbaycan Respublikası Əsilzadələr Məclisinin üzvüdür.
- 2000-ci il** -Türkiyənin “Nazim Hikmət Kültür və Sənət vəqfi”ndəki Məsləhət Şurasının fəxri üzvü seçilmişdir.
- 2000-ci il** -“Nurlu qələm ustası” mükafatı almışdır.
- 2001-ci il** -“Ustad sənətkar” mükafatına layiq görülmüşdür.
- 2001-ci il** -“Humay-2000” Beynəlxalq Müstəqil Milli Mükafatı ilə təltif edilmişdir.
- 2003-cü il** -Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin nümayəndə heyətinin tərkibində Səudiyyə Ərəbistanında rəsmi səfərdə olmuş, müqəddəs Məkkə şəhərini ziyarət etmişdir .
- 2003-cü il** -Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin “Yaddaş” Milli Mükafatının laureatı adına layiq görülmüşdür (Qarabağ probleminə həsr olunmuş “Başımıza gələnlər” sənədli povestinə görə).
- 2003-cü il** -Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının Filologiya üzrə Ekspert Şurasının üzvüdür.
- 2009-cu ildən** - Həmin Şuranın sədr müavini.
- 2004-cü il** -Mətbuat günü münasibəti ilə “Qafqaz-Media” Birliyinin “Qafqaz” diplomu ilə təltif olunmuşdur.

- 2005-ci il** “Birlik” Maarifçilik, Mədəniyyət və İnformasiya Mərkəzinin İdarə heyətinin üzvüdür.
- 2006-cı ildən** -Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti “Ədəbi yaradıcılıq və ekran dramaturgiyası” kafedrasının müdürüdür.
- 2006-cı il** - Azərbaycan Ali Hərbi Məktəbinin Fəxri fərmanı ilə təltif olunmuşdur (Ulu Öndərimiz Heydər Əliyevə həsr olunmuş “Oğul” pyesinə görə).
- 2008-ci il** -“Milli Musiqi və Mahnı mükafatı laureatı” diplomu ilə təltif edilmişdir (“Biri var, biri yox” verilişinə görə).
- 2009-cu il** -ANS ÇM radiosunun 15 illiyi münasibəti ilə “Ən yaxşı müəllif verilişi” nominasiyasında “Biri var, biri yox” verilişinə görə diplomla təltif edilmişdir.
- 2010-cu il** -Milli dövlətçiliyin, ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin ideyalarının təbliğinə və gənc nəslin milli-vətənpərvərlik tərbiyəsində səmərəli fəaliyyətinə görə “Nəsir İmanquliyev adına” diplomla təltif edilmişdir.

AQŞIN BABAYEVİN ƏSƏRLƏRİ

KİTABLARI

AZƏRBAYCAN DİLİNDƏ

1964

“Cazibəli üfüqlər”. B., Azərnəşr, 1964.

Mündəricat: Cazibəli üfüqlər; Anamın baxışları; Onu axtarıram; Həmişəbahar.

1967

“Həmişəbahar”. Hekayələr. B., Gənclik, 1967.

Kitabın içindəkilər: Həmişəbahar; Qayğı; Göyərçinlər öpüşür; Çiçək və təbəssüm; Alın təri; Meşin dərili qapı.

1971

“Bir parça həyat”. Povest. B., Gənclik, 1971.

1977

“Ağ ulduzlar”. Hekayələr. B., Gənclik, 1977.

Kitabın içindəkilər: Qış hekayəti; Yandırın işiqları; Anamın əsgər oğlu; Qərənfil; Həsərət; Bircə dənə nərgiz; Qəlpə; Qırmızı şərf; Yeni il novellaları.

1978

“Nazim Hikmət”. Bakı, İşıq, 1978.

1979

“Bir ürəyin hərarəti”. Hekayələr və povestlər / “Arifə bir işarə...” adlı müqəddimə şair Qasım Qasımzadəninindir. B., Gənclik, 1979.

Kitabın içindəkilər: Hekayələr: Ata canı; Vida; Göyərçin nəğməsi; Çörək; Qara kağız; Günəş istəyirəm. Ahtamar; Yun köynək; Bir ürəyin hərarəti və s.; Povestlər: Mən də bir əsgərəm; Halal çörək.

1981

“Kişilər az yaşadı”. Povest və hekayələr / Müqəddimə xalq yazıçısı Mirzə İbrahimovundur. B., Yazıçı, 1981.

Kitabın içindəkilər: Kişilər az yaşadı: (Povest): Hekayələr: Yosunlu qaya; Sünbül ətri; Pərvanə; Bir axşam nağılı; Sona bülbüllər; Səhərə az qalırdı; Şəkər; Balaca çəkməsilən; Bəraət kağızı; Saz; Yeni il axşamı; Bir görüş və b.

1982.

“Ayrılıq”. Povest və hekayələr / B., Gənclik, 1982.

Kitabın içindəkilər: Povestlər: Ayrılıq; Xalqın oğlu; Hekayələr: Şehli çəmən; Təbriz əfsanəsi; Unutmaq olmur; Sağ qaldı; Sabaha açılan pəncərə; Heyva ağacları; Xırdalıqlar; Bircə addım; Qərənfillər; Dialoq və b. Yumor: Qar; İstəyirik qabağa çəkək; Tələdəki quyruq; Yuxu; Yalan; Küçəpərəst.

1984

“Dünya vəfalıdır”. B., Yazıçı, 1984.

Kitabın içindəkilər: Povestlər: Çovğunlu yollar; Sabahı görən gözlər. Hekayələr: Qış hekayəti; Qırmızı şərf; Burulğan; Kaset; Dünya vəfalıdır; Görüş; Günahkar; Ölməzlik; Açılan güllələr; Sınaq; Ayrıldılar; Yaxşılıq; Ana qucağı; Səndən sonra; Təmsil; Televizor; Veteran; Yeni ilin mübarək; Əbədi məşəl; Buludsuz səma; Dünyanın dərdi; Qürbət hekayələri: Süpürgəçi; Dondurma; Qanın parası; Kürd dili; Manavqatdakı görüş; Kitabsatan; Aqlamaqdan əl çək; Çal, ay sevimli qız; Telefon zəngilə; Yumorlu hekayələr; Qalstuk; Qonorar; Jurnalımızın yeni nömrəsində; Alim məqaləsindən; Məktub; Görüş; Monoloq; Çıxış; Həkim məsləhəti; Roman mövzusu və ya cavan nasirə məsləhət; Şanlı məktub; Təzə rol; Kişinin sözü bir olar; Şar.

1986

“Sünbül ətri”. Povest və hekayələr. / B., Gənclik, 1986.

Kitabın içindəkilər: Povest: O illərin uşaqları. Hekayələr: Tərəzi; Ana; Sünbül ətri; Ata canı; Göyərçin nəğməsi; Qara kağız; Yun köynək və b.

1989

“Söz gülləsi”. Roman və povestlər. B., Yazıçı, 1989.

Mündəricat: Zəlzələ (Roman); “Kişilər az yaşadı”; “Söz gülləsi” (Povestlər).

1992

“Dünyanın axırı”. B., Gənclik, 1992.

Mündəricat: “Dünyanın axırı” (Roman); “Ceviz ağacı” (Sənədli povest); Dalan (Povest), O bir nəfər; Qorxusuzluq (Hekayələr).

1994

“Başımıza gələnələr”. B., Azərənəşr, 1994.

Mündəricat: Başımıza gələnələr (Sənədli povest); Portret cizgiləri: Niyazi, Qara Qarayev, Fikrət Əmirov, Əliağa Vahid və b.

1998

“Azərbaycan və türk dünyası”. “Hüquq ədəbiyyatı” nəşriyyatı, B., 1998.

Mündəricat: Müəllifdən; XX əsr Türk ədəbiyyatının Azərbaycanda tədqiqi; Radionun Türkcə verilişləri və Azərbaycan-Türkiyə əlaqələri.

1998

“Müasir türk dramaturgiyası”. “Qanun” nəşriyyatı, B., 1998.

Mündəricat: Giriş; Türk ədəbiyyatında dramaturgiyanın formalaşması prosesi; Müasir türk dramaturgiyasının mövzu dairəsi; Nazim Hikmət; Əziz Nesin; Haldun Taner; Necati Cumalı; Ədalət Ağaoğlu və b.

1999

“Yanan zürafə”. (Xatirələr). Ön sözün müəllifi şair Vaqif Bəhmənlidir. “Hüquq ədəbiyyatı” nəşriyyatı, B., 1999.

1999

“Kino sənətinin təməl daşı”. Ön sözün müəllifi prof. Həsən Quliyevdir. “Hüquq ədəbiyyatı” nəşriyyatı, B., 1999.

Mündəricat: Dəyərli dərş vəsaiti (Ön söz); Ssenari haqqında bir neçə söz (Müəllifdən); Aqşın Babayevin ssenariləri: Ürəkdən ürəyə yollar görünür; Pikasso; Vida; Bir parça həyat; Azərbaycandan ayrılı.

1999

“Kino...Kino...”. Ön sözün müəllifi dosent Rafiq Sadıqovdur. “İsmayıl” Nəşriyyat Poliqrafiya Mərkəzi, B., 1999.

Mündəricat: Kino insan taleyində; Leylanın Gülçöhrəsi- sənətkarlıq zirvəsi!; İlk qadın kinorejissorumuz; Eldar Quliyevin dəst-xətti; Kinorejissor Kamil Rüstəmbəyov; Sənətin çətin yollarında; Cəbrayıl Əzimov sənəti; Mayis Ağabəyovun sərgisində; Eldəniz Zeynalov; Türk kino sənəti və məşhur sənət adamları; Türk kino sənəti və Türkan Şoray; Kino sənəti və Nazim Hikmət; Kino və teatr xadimi Mühsin Ertoğrul.

2000

“100 yaşlı Nazim Hikmət” . “Təhsil” mərkəzi, B., 2000.

Münəricat: Müəllifdən; Nazim Hikmətin adını eşitdiyim gün; Evimizdə meyl türk ədəbiyyatına idi; Universitet illəri və Nazim Hikmətlə ilk görüş; Türk filologiyası üzrə aspirantura və Nazim Hikmət mövzusu; Unudulmaz Əkbər müəllim; “Mavi gözlü dev”lə ilk görüş; Nazim Hikmətlə sonrakı görüşlərim; “Qəribə adam” pyesinin 250-ci tamaşası; Bu dünyadan Nazim keçdi; Zəkəriyyə Sərtəlin Nazimə həsr olunmuş “Mavi gözlü dev”i; Nazimin əsərləri Bolqarıstanda; 3 iyun 1963-cü ildən sonra...; Nazim Hikmət və Səbiyə Sərtəl; “Yaşamaq gözəl şeydir, qaradşım”; Səbiyə Sünbül kimdir və Nazim Hikməti necə xatırlayır; Nazim Hikmət və heykəltəraş Münəvvər xanım; Nazim Hikmət və Rəsul Rza; Rəsul Rzanın arxivindən; Nazim Hikmət və Süleyman Rüstəm; Nazim Hikmət və Mikayıl Rəfili; Nazim Hikmət və Səməd Vurğun; Nazim Hikmətin bacısı Samiyə xanım; Nazim Hikmətin 70 illik yubileyi; Üç il Nazim Hikmətin vətəninə; Nazim Hikmətin 80 illiyi; Nazim Hikmətin 90 illiyi; Nazim Hikmətin Münəvvəri; Nazim Hikmətin pyeslərinin Azərbaycanda nəşri və səhnə taleyi; Nazim Hikmət yaradıcılığında Azərbaycan; Nazim Hikmət və kino sənəti; Azərbaycan poeziyasında Nazim Hikmət surəti; Nazimi sevənlərdən biri: Aslan Kavlak; Asım Bezerçi kimdir?; Nazim Hikmət Vəqfindən yeni məktub aldım; Nazim Hikmət və Əziz Nesin; Nazimi sevməyənlərdən daha birisi..; Altay Məmmədovun yazdıqlarından..; Nazim Hikmət və Sinan Səid; Nazim Hikmət və Orxan Kamal; Nazim Hikmət və Abdulkadir; Nazim Hikmət Kamal Sülkərin qələmində..; “Yan – yana tərs axan sular”; Nazimin həsrəti, yaxud “Məni İstanbuluma aparın bir saatlıq”; Nazimin sorağında; Ümmandan daha bir damla və ya “Məni gözləmə, kapitan.”Nazim Hikmət yaradıcılığı və Azərbaycan türkşünasları; Nazim Hikmətin nitqləri; Nazim Hikmət və Azərbaycanın musiqi sənəti; Nazim Hikmətin nağılları; Nazim Hikmətin nəsr əsərləri; Nazim Hikmətin məktubları. Nazim Hikmət Kültür və Sənət Vəqfi; Nazim Hikmət və Rusiya; Nazim haqqında deyimlər; Nazimin deyimləri; Kitaba son sözüm.

2000

“Azərbaycan kino sənətində ədəbi əsərlərin təcəssümü”. (Aydın Kazımzadə ilə birlikdə). “Mütərcim” Nəşriyyat- Poliqrafiya mərkəzi, B.,2000.

Mündəricat: Giriş, Azərbaycan ədəbiyyatı və kino sənəti: tarixilik və müasirlik. Abdulla Şaiq; Anar; Bayram Bayramov; Bəxtiyar Vahabzadə; Vaqif Səmədoğlu; Vidadi Babanlı; Qılman İlkin; Elçin; Əkrəm Əylisli; Əli Kərim; Ənvər Məmmədخانlı; Əhmədağa Muğanlı; İbrahimbəy Musabəyov; İlyas Əfəndiyev; İmran Qasimov; İsa Hüseynov; İsi Məlikzadə; İsmayıl Şıxlı; Yusif Səmədoğlu; Maqsud İbrahimbəyov; Manaf Süleymanov; Mehdi Hüseyn; Məmmədhüseyn Təhmasib; Məstan Əliyev; Məhəmməd Füzuli; Məcid Şamxalov; Mirzə Fətəli Axundov; Mirzə İbrahimov; Nazim Hikmət; Natiq Rəsulzadə; Nəbi Xəzri; Nizami Gəncəvi; Rəsul Rza; Rüstəm İbrahimbəyov; Rüşət Əhmədzadə; Seyid

Əzim Şirvani; Səməd Vurğun; Süleyman Vəliyev; Süleyman Rəhimov; Süleyman Rüstəm; Süleyman Sani Axundov; Üzeyir Hacıbəyov; Fərman Kərimzadə; Firudin Ağayev; Həsən Seyidbəyli; Cəlil Məmmədquluzadə; Cəmşid Əmirov; Cəfər Cabbarlı; Nəticə; Filmografiya; Ədəbiyyat.

2001

“Türkiyə ədəbiyyatı müntəxəbatı”. Ön sözün müəllifi prof. Aydın Abıyevdir. “Təhsil” mərkəzinin nəşriyyat- poliqrafiya müəssisəsi, B., 2001.

Mündəricat: Ön söz; Müəllifdən; Türk xalq ədəbiyyatı; Pir Sultan Abdal; Dərtli; Seyrani; Qaracaoğlan; Aşıq Veysəl; Qədim türk ədəbiyyatı: Cəlaləddin Rumi; Sultan Vələd; Yunus Əmrə; Ahmed Paşa; Türk divan ədəbiyyatı: Necati; Mihri Xatun; Baqi; Nəfi; Nabi; Nədim; Şeyx Qalib; Tənzimat dövrü ədəbiyyatı: İbrahim Şinasi; Namiq Kamal; Əbdülhəq Hamid Tarhan; “Sərvət-Fünun” dövrü ədəbiyyatı: Tofiq Fikrət; Mehmet Emin Yurdakul; Əhməd Haşim; XX əsrin əvvəllərində türk ədəbiyyatı: Ömər Seyfəddin; Xalidə Ədib Adıvar; Yaqub Qədri Qaraosmanoğlu; Ziya Göyöl; Yəhya Kamal Bəyatlı; Cumhuriyyət dövrü türk ədəbiyyatı: Rəşad Nuri Güntəkin; Nazim Hikmət Ran; Səbahəddin Əli; Orxan Kamal; Əziz Nesin; Orxan Vəli Kanık; Şükran Kurdakul; Ədəbiyyat terminləri.

2002

“Qələm və mikrofon”. Ön sözün müəllifi Eldar Əfəndiyevdir. “Hüquq ədəbiyyatı tarixi” nəşriyyatı, B.,2002

Mündəricat: Ön söz; Müəllifdən; Heydər Əliyevin jurnalistika məktəbi; Respublikamızda informasiya fəaliyyətinin hüquqi təminatı; Telekamera, mikrofon...nüfuz edir; Azərbaycan radiosu və onun janr xüsusiyyətləri; Azərbaycanı dünya eşidir; Bizim dinləyicilər; “Körpü” həsrəti ilə; Dinləyicilərlə görüş; Sabaha inan...; Ayrılıq həsrətli sətirlər; Həsrətdən göynəyən ürək; “Körpü”dən başlanan yol; Nəsimi və radioya gələn bir məktub; Radio tilsimli dünyadır; Unutmadıqlarım; Mahnı yaradıcılığında Azərbaycan televiziyası və radiosunun rolu; Azərbaycan dilinin nüfuzu haqqında söz; Müsahibələr: Azərbaycanın səsi; Dövrümüzün teleradio salnaməsi; “Bir sahəni, bir yolu tutub gedin, onda istədiyinizə nail ola bilərsiniz”; Radio mənə çox doğmadır; “Mədəniyyət dövlət tərəfindən maliyyələşdirilməlidir”; Yol qeydləri; Paris görüşlərindən bir neçə söz...; İsveçrə görüşləri.

2002

“Bir içim su istədim”. (Şeirlər). “QAPP-Poliqraf” Korporasiyasının nəşriyyatı, B., 2002.

Mündəricat: Dost sözü; Nəğmənin də bəxti var; Allahım; Qayıt; Xəbərim olmur; Ömür dostuma; Laylay; Qürbət eldəki nəvəmə; Zəncir; Buraxın məni; Qürbətdə; Yaşamaq istəmirəm; Ürəyim; Mənim ömrüm; Novruz qonağı; Yuxuda gəldi ölüm...; Səməni; Sahildə; Azərbaycan!; Yuxuda; Təsəlli; Həsrət; Vətənsizlik; Can sənə qurban, Vətənim. Üç il; Adam olun; Xilas elə məni,Allah!; Kül olarsan; Ayl millət; Bilmirəm; Mənim haram müstəqildir?; Qurban kəsmə; Düz adam; Ölümədən sonrakı ölüm; Bu gecədən çıxıb bilsəm; Satqınlar; Aytənə; Aytənin dilindən; Üç aydır...; Ayrılıqdan sonra; Enişdəyəm; O elə bildi ki...; Qara dəniz; Həyatın özü; Kəsənlərə üç bayatı; Səni görəndə; Ölməyim deyə; Sən mənim Təbrizimsən; Gəl gözəl; Nərgizim; Həsrətlə baxmaq üçün; Müşfiqvari; Az qalıb; Cavan olmaq istəyirəm; Yorulmuşam; Mən mən olunca; Həyat, hücum çəkmə; Bir

Camal vardı..; İtirdim; Uşağam hələ mən; Növəmə; Bir söz demirəm..; Ağır dərddir; Möhkəm dayan; Sədaqət axtarma; Yatağım tabutdur..; Yalana dönüb; Sənsiz; Torpaq çağırır məni..; Qırx beş yaşım; Ölüm; Düşmənlərimə; Könül zənginliyi; And içib; Vəsiyyət; Təmiz əllərim; Zəng eləsən..; Mənə elə gəlir ki..; Alışa bilmirəm; Ürəyim; Acı sözü; Güllər; Yaman qocaldım; Sil gözlərinin yaşını..; Hicran yaxşıdır; Sən elə bilmə ki..; İnana bilmədim; Ömrün qızıl fəslində..; Təkcə gülüşünü; Soyuq görməyim; Sən olmayanda; Dördlülər; Sən həyata gələndə; Dünyanın bəzəyi; Adın kimi; Qərübə deyildir..; Neytron bombası istəyirəm; Siz ey..; Nə vaxt?; Həyat necə gözlədir; Susdum..; Hiyləgərin dilindən; Qürbətdə yaşayan oğluma; Bilirdim; Qürbətdə; Əllərimlə qucaqlaram; Dörd fəsilli şəhərim!; Vətənə sədaqətində..; Vətən, ay Vətən; Köçür dünyadan; Filan Filanovna; Çalış ölmə; Nə deyim ki..; Payız gəlib..; Sənsən; Qorxma; Gəl qələm; Bir həftəlik; Xəyanət; Bir ovuc torpaq dərdi; Etiraf; Heç vaxt; Ayaz balam; “Xalq, xalq” deyirsən; Taleyim; Çürük ağac; Zarafat..; Əyri adam; Kədər gələndə; Bu da ömür; İsveçrə şeirləri; Azərbaycan adına; Şuşaya bənzəyən dağlar; Necə dözüür?; Dilənçilər; Namaz; Mən gedirəm, Aytənim; Saçlarım ağdır deyə; Humayın çalınanda; Sənsiz; Qızılgül; Hardasan?; Sevin; Salam, Nazim!; Səma olmaq istəyirəm.

2004

“Soraq kitabçası”. I nəşr.”Borçalı” nəşriyyatı, B., 2004.

Mündəricat: Müəllifdən (Ön söz), Tərtibçidən, Biblioqrafiya. A. Babayevin həyatı, ədəbi, elmi-pedoqoji və ictimai fəaliyyətinin əsas tarixləri. A. Babayevin əsərləri. Kitablari. Povest, hekayə və şeirləri. Pyesləri. Oçerkləri, məqalələri, resenziyalari. Elmi məqalələri. Müsahibələri. Tərcümələri. Xarici dillərdə çap olunmuş hekayə və məqalələri haqqında. Ədəbiyyat və mədəniyyət xadimləri, qələm dostları, oxucuları Aqşın Babayev haqqında. M.İbrahimov, Q.Xəlilov, Ünver Nasrattinoğlu, Əkrəm Cəfər, Çingiz Hüseynov, Vil Qəniyev, Qasım Qasımzadə, Ə.Tudə, H.Əfəndi, V.Bəhmənli, O.Mirzəyev., A.Mustafazadə, Y.Məmmədov, E.Şükürova, M.Quluzadə, H.Vəli, V.Verdiyev, Ş. Hüseynova, D. Mehdiyeva, Q. Hüseynov, M. Nəbioğlu, A. Mirzəyev, H.Əzimov, A. Vəfalı, C.Əlibəyov, F. Rəhmanzadə, V. Nəsiboğlu, V.Paşayev, Əfsər, V.Hacılı, G.Kazım, R.Xəlilov, Y.Kərimov, Ə.Bağirov, M.Cavadov.

2005

“Seçilmiş əsərlər”. I cild. Hekayələr. “Səda” nəşriyyatı. Ön sözün müəllifi Vaqif Bəhmənlidir.

Mündəricat: Dünyanı mərhəmət yaşadır. Müəllifdən. Qış hekayəti. Nekroloq. Allah lənət eləsin. Ağsaqqal. Əyri gözlük. Saat. Dörd divar. İngilis dili. Qərənfil. Qırmızı şərf. Tərəzi. Yun köynək. Gözəlim. Yosunlu qaya. Qapı ağzındakı it. Bir axşam nağılı. Ata canı. Həmişəbahar. Göyərçinlər öpüşür. Yandırın işıqları. Anamın əsgər oğlu.

Kiçik yarpaqlar. Gecikmişəm. Ana. Halal elə məni. Onda da müharibəydi. Siyahı. Bircə damla. Sünbül ətri. Ağ ulduzlar. Yeni səhər. Təbriz əfsanəsi. Sabaha açılan pəncərə. Heyva ağacları. Bircə addım. Onun gözləri. Bahar yadıma düşür. Həsrət. Bircə dənə nərgiz. Qar. Yuxu. Yalan. Bir şey lazım olsa.

Qürbət hekayələri. Şəkər. Balaca çəkməsilən. Bəraət kağızı. Saz. Yeni il axşamı. Bir görüş. Süpürgəçi. Dondurma. Qanın parası. Kitabsatan.

2008

“Səhnə. Ekran. Efir.” (Pyeslər) Ön sözün müəllifi Ramiz Həsənoğludur.

Mündəricat: **Səhnə.** Xilaskar. Yaralar. Olmuş əhvalat. Əlin cibində olsun. **Ekran.** Nekroloq. Dəvətnamə. Mükafat. **Efir.** Əzizim vətən yaxşı. Əyri gözlük. Gecikmiş bahar. Dörd divar. Günlərin bir günündə.

2009

“İşıqlı bir iz”. Ön sözün müəllifi Yusif Kərimovdur.

Mündəricat: Söziün heykəli. **I. Nur dünyası.** Mir Möhsün ağa. **II. Əbədiyyət.** Heydər Əliyev. **III. İncəsənət.** Niyazi. Qara Qarayev. Fikrət Əmirov. Rəşid Behbudov. Arif Məlikov. Tahir Salahov. Vaqif Mustafazadə. Leyla Bədirbəyli. Qəmər Salamzadə. Salam Salamzadə. Rauf Kazımovski. Kamil Rüstəmbəyov. Arif Babayev. Amaliya Pənahova. Nazim Ağabəyov. Münəvvər Rzayeva. Asəf Cəfərov. Ələkbər Tağıyev. Ramiz Həsənoğlu. Ağalar Bayramov. Həmidə Ömərova. Elxan Babayev. Eldəniz Zeynalov. **IV. Ədəbiyyat.** Əliağa Vahid. İlyas Əfəndiyev. Rəsul Rza. Mirzə İbrahimov. Mir Cəlal. İsmayıl Şıxlı. Ənvər Məmmədخانلی. Ənvər Əlibəyli. Adil Babayev. Altay Məmmədov. Cabir Novruz. Süleyman Vəliyev. Bəbir Məmmədzadə. Söhrab Tahir. Nəriman Həsənzadə. Fikrət Qoca. Fikrət Sadıq. Rəfiq Zəka Xəndan. Tofiq Mütəllibov. Həmid Abbas. Natiq Rəsulzadə. İsmayıl Qarayev. Vasif Nəsiboğlu. Zülfiqar Əliyev. Cavid Məmmədbəyov. **V. Elm.** Ziya Bünyadov. Əkrəm Cəfər. Vasim Məmmədəliyev. Bəkir Nəbiyev. Nurlana Əliyeva. Həsən Quliyev. Nizaməddin Şəmsizadə. Firudin Hüseynov. İnayət Bəktaşlı. İnqilab Kərimov.

VI. Türkiyə və biz. Atatürk. Əkbər Babayev. Münəvvər Andaç. Türkan Şöray. Təvfiq Araslı. Mühsin Ərtoğrul. Sərtəllər. Zəmfira Əsədullayeva. **VII. Radiolu günlər.** Hüseyn Natiq. Soltan Nəcəfov. Aydın Qaradağlı. Sinan Səid. Tariyel Həsənov. **VIII. Jurnalistika.** Nəsir İmanquliyev. Cəmil Əlibəyov. Kazım Ələkbərov. Osman Mirzəyev. Faiq Mustafa. Şükufə Tağızadə. **IX. Hippokrat andı içənlər.** Heybət Abdullayev. Yunis Məmmədyarov. Məhərrəm Novruzov. Kazım Aslanlı. Roza İsmayılova. **X. Nazim Hikmət.** **XI. Məqalə və müsahibələr.** Damokl qılıncı. Brüsseldən məktublar. Qocaların məhəbbəti. İsveçrə görüşləri. Azərbaycanın səsi. Dövrümüzün teleradio salnaməsi. Bir sahəni, bir yolu tutub gedin. Radio mənə çox doğmadır. Mədəniyyət dövlət tərəfindən maliyyələşdirilməlidir. Yer kürəsi yaxşı adamların sayəsində fırlanır. Söz və mətbuat azadlığı. Söz və əməl bir olmalıdır. 13 sual. Biri var, biri yox... .

RUS DİLİNDƏ

1982

«Социальные мотивы в современной турецкой драматургии». Б., «Елм».

Оглавление: Об авторе; Введение; Процесс формирования драматургии в турецкой литературе; Тематика турецкой драматургии республиканского периода; Социально-политические проблемы в пьесах Назыма Хикмета; драматургия Азиза Несина и социальные проблемы современной Турции; Социально-политические противоречия современной Турции в драматургии Халдуна Танера; Отображение турецкой действительности в пьесах Неджати Джумалы; Отражение наиболее

острых социально-политических проблем в драматургическом творчестве Адалет Агаоглу; Сермета Чагана; Реджепа Бильгинера; Заключение.

1986

«Мужчины жили мало». Повести и рассказы./Перевод с Азербайджанского Е.Медведева. Москва, Советский писатель, 1986.

Содержание:

Повести: Мгновения жизни; Мужчины жили мало; В снегопад; Разлука. Рассказы. Праведный хлеб; Красный шарф; Весы; Шерстяной свитер; Гвоздика; Мир верен; Замшелая скала.

1996

Творческие проблемы турецкой драматургии республиканского периода. 1923-1983 гг. (Социальные мотивы). (Автореферат докторской диссертации). Баку, Корпорация «ГП», 1996.

TÜRK DİLİNDƏ

“Nazim Hikmət və yaşanı”, türkcələşdirəni və redaktoru Yüksəl Kaya, Federal Almaniya, Berlin, 1989.

POVEST, HEKAYƏ VƏ ŞEİRLƏRİ

1. “Ürəyimdən bir səs gəlir...” (Bədii parça). “Lenin tərbiyəsi uğrunda” qəzeti (Xüsusi buraxılış), 1957, 31 dekabr.

2. “Azadlıq uğrunda”. (Hekayə). “Oktyabr işıqları” almanaxı, Azərbaycan Uşaq və Gənclər Ədəbiyyatı Nəşriyyatı, Bakı, 1958.

3. “Mən də rəssam olacağam”. (Hekayə) “Pioner” jurnalı, 1958, N 7, iyul.

4. “Ay işığında”. (Hekayə). “Gənclik nəğmələri” (Almanax), ADU-nun nəşriyyatı, Bakı, 1958.

5. “Qara kağız”. (Hekayə). “Tər çiçəklər” (Almanax), Azərbaycan Uşaq və Gənclər Ədəbiyyatı Nəşriyyatı, Bakı, 1959

6. “Струны будут петь всегда”. (Рассказ). «Молодежь Азербайджана», 26.04.1961.

7. “Balaca Gülnaz”. “Göyərçin” jurnalı, 1961, N 9.

8. “Xəyal”. (Hekayə). “Pioner” jurnalı, 1961, N 9.

9. “Vicdan əzabı”. (Hekayə). “Lenin tərbiyəsi uğrunda” qəzeti, 1963, 8 dekabr.

10. “Ana qucağı”. (Hekayə). “Ümid” almanaxı, 1962.

11. “Məhək daşı”. (Hekayə). “Lenin tərbiyəsi uğrunda” qəzeti, 1963, 8 dekabr.

12. “Göyərçinlər öpüşür”. (Hekayə). “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzeti, 1964, 14 noyabr.

13. “Pərvanə xala”. (Hekayə). “Bakı” qəzeti, 1967, 19 iyun.

14. “Qayğıkeş”. “Kənd həyatı” jurnalı, 1969. N 3.

15. "Bir parça həyat". (Povestdən parça). "Azərbaycan gəncləri" qəzeti, 1969, 5, 9, 11, 13, 19 dekabr.
16. "Cəsarət", "Hansı rəngi istəsəniz". (Hekayələr). "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzeti, 1970, 17 yanvar.
17. "Vida". (Hekayə). "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzeti, 1971, 6 mart.
18. "Ana", "Ağ ulduzlar", "Yeni səhər". (Yeni il novellaları). "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzeti, 1972, 1 yanvar.
19. "Anamın əsgər oğlu". (Hekayə). "Bakı" qəzeti, 1972, 19 fevral.
20. "Qələm". (Hekayə). "Azərbaycan pioneri" qəzeti, 1972, 5 aprel.
21. "Qış hekayəti". "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzeti, 1972, 20 may.
22. "Qəlpə". (Hekayə). "Bakı" qəzeti, 1972, 22 iyun.
23. "Yandırın işıqları". (Hekayə). "Azərbaycan gəncləri" qəzeti, 1972, 5 avqust.
24. "Dəniz zarafatı". (Hekayə). "Bakı" qəzeti, 1972, 26 avqust.
25. "Bircə dənə nərgiz..." (Hekayə). "Azərbaycan gəncləri" qəzeti, 1976, 6 mart.
26. "Çörək". (Hekayə). "Bakı" qəzeti, 1976, 24 aprel.
27. "Qərənfil". (Hekayə). "Azərbaycan" jurnalı, 1976, N 12.
28. "Yun köynək". (Hekayə). "Azərbaycan qadını" jurnalı, 1976, № 10.
29. "Ata canı". (Hekayə). "Azərbaycan gəncləri" qəzeti, 1977, 22 yanvar.
30. "Qırmızı şərf". (Hekayə). "Ulduz" jurnalı, 1977, № 5.
31. "Nişan üzüyü". (Hekayə). "Azərbaycan qadını" jurnalı, 1977, № 5.
32. "Sadəlik". (Hekayə). "Bakı" qəzeti, 1977, 10 sentyabr.
33. "Göyərçin nəğməsi". (Hekayə). "Azərbaycan gəncləri" qəzeti, 1977, 13 oktyabr.
34. "Bir ürəyin hərərəti". (Hekayə). "Azərbaycan müəllimi" qəzeti, 1977, 29 dekabr.
35. "Elə qol vur ki!.." (Hekayə). "Kirpi" jurnalı, 1977, № 11.
36. "Yeni ilin mübarək". (Hekayə). "Bakı" qəzeti, 1978, 7 yanvar.
37. "Ahtamar", "Qonaq". (Kiçik hekayələr). "Bakı" qəzeti, 1978, 1 aprel.
38. "Sən kiminsən". (Hekayə). "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzeti, 1978, 10 iyun.
39. "Yalan danışmayacağam". (Hekayə). "Pioner" jurnalı, 1978, № 12.
40. "Kişilər az yaşadı". (Povest). "Bakı" qəzeti, 1979, 31 mart, 2, 3, 4 aprel.
41. "Yosunlu qaya". (Hekayə). "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzeti, 1979, 25 may.
42. "Pərvanə". (Hekayə). "Azərbaycan qadını" jurnalı, 1979, № 5.
43. "Balaca çəkməsilən". (Hekayə). ("Qürbət hekayələri" silsiləsindən). "Azərbaycan gəncləri" qəzeti, 1979, 1 dekabr.
44. "Səhərə az qalırdı". (Hekayə). "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzeti, 1980, 18 aprel.
45. "Həkim məsləhəti", "Ən yaxşı köynək". (Parodiyalar). "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzeti, 1980, 16 may.
46. «Bahar çiçəkləri». (Hekayə). "Bakı" qəzeti, 1980, 8 may.
47. «Kişilər az yaşadı». (Povest). "Ulduz" jurnalı, 1980, № 3.
48. «Parodiyalar». "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzeti, 1980, 5 sentyabr.
49. «Bir axşam nağılı». (Hekayə). "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzeti, 1980, 24 oktyabr.
50. «Azadlıq uğrunda». (Hekayə). "Ruhun da, heykəlin də - inqilab!" (Almanax), "Yazıçı" nəşriyyatı, Bakı, 1980.
51. «Şehli çəmə». (Hekayə). "Azərbaycan gəncləri" qəzeti, 1981, 13 avqust.

52. «Şanlı məktub», «Səhər idmanı», «Təzə rol», «Düzəliş». (Parodiyalar). “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzeti, 1982, 11 iyun.
53. «Veteran», «Xoş gəlmisən». (Hekayələr). “Bakı” qəzeti, 1982, 17 iyul.
54. «Burulğan», «Kaset». (Kiçik hekayələr). “Bakı” qəzeti, 1983, 27 avqust.
55. «Bir şey lazım olsa...». (Satirik hekayə). “Bakı” qəzeti, 1984, 24 mart.
56. «Qırxıncı illərin uşaqları». (Povestdən parça). “Bakı” qəzeti, 1985, 11 yanvar.
57. «Tərəzi». (Hekayə). “Pioner” jurnalı, 1985, № 6.
58. «Мальчишки сороковых». (Povest). “Литературный Азербайджан” (rus dilində), 1985, № 9.
59. “Qara dairəli radio”. (Hekayə). “Odlu illərin əks-sədası” kitabı (Almanax), Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı, Bakı, 1985.
60. “Bilməyəcək”, “O dünyada...”, “Biz yarımadiq”. (Yumoristik hekayələr). “Bakı” qəzeti, 1987, 5 sentyabr.
61. “Zəlzələ”. (Povest). “Azərbaycan”, 1988, № 2.
62. “Qorxusuzluq”. (Hekayə). “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzeti, 1988, 8 aprel.
63. “O bir nəfər”. (Hekayə). “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzeti, 1989, 26 may.
64. “Ceviz ağacı”. (Sənədli povestdən parça). “Açıq söz” qəzeti, 1991, 1, 9 may.
65. “Dünyanın axırı”. (Romandan parça). “Ədəbiyyat” qəzeti, 1991, 26 iyul.
66. “Dədəmin dəli oğlu”. (Hekayə). “Kirpi” jurnalı, 1991, № 15.
67. “Martın on yeddisi”, “Çinar boylu Azadım...”, “Gülləri incitmə”. (Miniatürlər). “Ədəbiyyat qəzeti”, 1993, 28 may.
68. “Başımıza gələnər”. (Povest). “Nizami Gəncəvi” jurnalı, 1994, № 3.
69. “Tilsimli dünya”dan tanıdıqlarım”. Sənədli povest. “Panorama” qəzeti, 1996, 29 iyun, 4, 5, 6, 9, 10, 11 iyul.
70. “İtirdiklərim”. (Povestdən parça). “İki sahil” qəzeti, 1997, 31 iyul və 2 avqust.
71. “Başımıza gələnər”. (Sənədli povestdən parça). “Yeni Azərbaycan” qəzeti, 1998, 25 mart.
72. “Allah lənət eləsin”. “Ədəbiyyat qəzeti”, 1999-cu il, 20 avqust.
73. “Saat”. (Hekayə). “Ədəbiyyat qəzeti”, 1999, 8 oktyabr.
74. “Komissiya”, “Şəcərə”, “Qonaqlıq”, “İxtisar”, “Süpürgəçi”. (Yumorlu yazılar). “Ədəbiyyat qəzeti”, 1999, 17 dekabr.
75. “Nekroloq”. (Hekayə). “Ədəbiyyat qəzeti”, 2000, 18 fevral.
76. “Ağsaqqal”. (Hekayə). “Ədəbiyyat qəzeti”, 2000, 4 avqust.
77. “Əyri gözlük”. (Hekayə). “Ədəbiyyat qəzeti”, 2000, 29 sentyabr.
78. “Dörd divar”. (Hekayə). “Ədəbiyyat qəzeti”, 2001, 18 may.
79. “İngilis dili”. (Hekayə). “Ədəbiyyat qəzeti”, 2001, 13 iyul.
80. Şeirlər: “Xəbərim olmur”, “Zəncir”, “Yaşamaq istəmirəm”, “Atam mənim”, “Üç aydır...”, “Ömrümün payızında”, “Mən mən olunca”, “Bu da ömür”, “Səma olmaq istəyirdim”. (Şeirlərin əvvəlində xalq şairi Fikrət Qocanın Aqşin Babayevin poeziyası haqqında mülahizələri verilmişdir.) “Ədəbiyyat qəzeti”, 2002, 12 aprel.
81. “Bu gecədən çıxma bilsəm...”, “Taleyim”. (Şeirlər). (“Bir içim su istədim...” kitabından). “Press-inform” qəzeti, 2002, 9 oktyabr.

82. “Səni görəndə”, “Müşfiqvari”, “Sən elə bilmə ki...”, “Sən olmayanda”, “Qızıl gül”, “Səma olmaq istəyirdim”. (Şeirlər). “Şərqi səsi” qəzetinin “New Europe” adlı xüsusi buraxılışı, 2002, 27 dekabr.

83. “Halal elə məni”, “Onda da müharibəydi”, “Siyahı”. (Hekayələr). “Ədəbiyyat qəzeti”, 2003, 13 iyun.

84. “Könül duyğuları”. Şeirlər: “Xəbərim olmur”, “Yaşamaq istəmirəm”, “Zəncir”, “Ürəyim”, “Novruz qonağı”, “Səni görəndə...”, “İlkin qayıtdı”, “Saman çöpü”, “Payız gəlib...”. “Vəfa” jurnalı, 2004-cü il, № 9.

85. “Ana” (Hekayə). “Vəfa” jurnalı, 2004, № 10-11.

86. Bir axşam nağılı (Hekayə). “Vəfa” jurnalı, 2005, № 8.

87. “Gözəlim mənim”. (Hekayə). “Humanitar” qəzeti, 2005, 20 aprel.

88. “Pay” (Yumoristik hekayə). “Vəfa” jurnalı, 2005, № 9-10.

89. “Təbrik” (Hekayə). “Vəfa” jurnalı, 2006, № 1-2.

90. “Sünbül ətri” (Hekayə). “Külək qarı səpələr” adlı antologiyada. “Poeziya” günü” nəşrlər evi, Bakı 2010.

91. Hekayələr (rusca): «Если что-то нужно», «Часы», «АНГЛИЙСКИЙ ЯЗЫК». «Литературный азербайджан» jurnalı, 2010, № 5.

PYESLƏRİ

1. “Bir parça həyat” (Azərbaycan Dövlət Televiziyası). 1969.
2. “Yaralar” (Sumqayıt Dövlət Dram Teatrı). 1991
3. “Allah lənət eləsin” (Radio). 1997.
4. “Kim nə deyər” (Sumqayıt Dövlət Dram Teatrı). 1998.
5. “Sevgililər” (Radio). 1998.
6. “Bu dünyanın cəhənnəmi” (Radio). 1998.
7. “Gecikmiş bahar” (Radio). 1999.
8. “Ceviz ağacı” (Radio). 1999.
9. “Nekroloq” (Azərbaycan Televiziyasının “Sabah” Yaradıcılıq Birliyi). 1999.
10. “Dörd divar” (Radio). 2000.
11. “Qanlı çörək” (Radio). 2000
12. “Əyri gözlük” (Radio). 2001.
13. “Əlin cibində olsun” (Müsiqili Komediya Teatrı). 2002.
14. “Premyera” (Radio). 2002.
15. “Dəvətnamə” (Azərbaycan Televiziyasının “Sabah” Yaradıcılıq Birliyi). 2002.
16. “Olmuş əhvalat” (Azərbaycan Dövlət Gənc Tamaşaçılar Teatrı). 2002.
17. “Şeytanın yubileyi” (Müsiqili Komediya Teatrı). 2003.
18. “Söz gülləsi” (Radio). 2003.
19. “Oğul” (Azərbaycan Dövlət Bələdiyyə Teatrı) 2003.
20. “Günlərin bir günündə” (Radio). 2003.
21. “Müsabiqə” (Radio). 2004.
22. “Mükafat”. Film-tamaşa. (AZTV) 2004.

23. “Əzizim Vətən yaxşı” (Radio). 2004.
24. “Xilaskar”. (Sumqayıt Musiqili Dövlət Dram Teatrı). 2005.
25. “Qonşular” (Radio). 2005.
26. “Xilaskar”. (İrəvan Dövlət Dram Teatrı). 2009.

OÇERKLƏRİ, MƏQALƏLƏRİ, RESENZİYALARI

1. «Tək ağac». (Ələviyyə Babayevanın “Tək ağac” adlı hekayələr kitabı haqqında). “Azərbaycan gəncləri” qəzeti, 1957, 25 avqust.
2. «Kino rəssamı». (Cəbrayıl Əzimov haqqında). “Bakı” qəzeti, 1958, 14 mart.
3. «Gənclər briqadası». “Avtomobil nəqliyyatçısı” qəzeti, 1958, 31 oktyabr.
4. «İki qanun – iki aləm». “Avtomobil nəqliyyatçısı” qəzeti, 1958, 5 dekabr.
5. «Onlar xalqa xidmət edirlər!» “Avtomobil nəqliyyatçısı” qəzeti, 1959, 23 yanvar.
6. «Yeni şin təmiri zavodunda». “Avtomobil nəqliyyatçısı” qəzeti, 1959, 20 fevral.
7. «Qoşa izlər». “Avtomobil nəqliyyatçısı” qəzeti, 1959, 3 aprel.
8. «Tikinti işləri sürətləndirilməlidir». “Avtomobil nəqliyyatçısı” qəzeti, 1959, 29 may.
9. «O, əmək üçün yaranmışdır». “Avtomobil nəqliyyatçısı” qəzeti, 1959, 12 iyun.
10. «Yeniliyin sorağında». “Elm və həyat” jurnalı, 1961, N 7-8.
11. «Sənin qızın» (Oçerk). (Təxucu Mina Məmmədova haqqında). “Bakı” qəzeti, 1962, 12 sentyabr.
12. «İnsan və yasəmən» (Oçerk). (Rəssam Asəf Cəfərov haqqında). “Bakı” qəzeti, 1965, 27 fevral.
13. «Mübarizə illərinin tərənnümü» (Yazıçı Nəsim Əfəndiyevin “Vyana gecələri” romanı haqqında). “Azərbaycan gəncləri”, 1965, 14 noyabr.
14. «Nazim Hikmət Türkiyədə». “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzeti, 1966, 10 oktyabr.
15. «Səhnə- həyatdır». (Eldəniz Zeynalov haqqında). “Azərbaycan gəncləri” qəzeti, 1969, 7 yanvar.
16. «Oxudu : Soltan Nəcəfov». “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzeti, 1972, 17 iyun.
17. «Dan sökülür» (Əkbər Həmidinin eyni adlı kitabı haqqında.) (T.Paşazadə ilə birlikdə). “Azərbaycan gəncləri” qəzeti, 1970.
18. «“Möhsün Ərtoğrul. İnsan və teatr. Müşahidələrim” kitabı haqqında». Azərbaycan Elmlər Akademiyası. Xarici ədəbiyyat haqqında referat məcmuəsi. “Filologiya və sənətsünaslıq” seriyası. “Elm” nəşriyyatı, 1978, N 10.
19. «“Haldun Taner, Keşanlı Ali dastanı” kitabı haqqında». Yuxarıda göstərilən mənbə. “Elm” nəşriyyatı, 1978, N 10.
20. «Üç məktub» (Oçerk). (Şair Hüseyn Natiq haqqında). “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzeti, 1979, 24 avqust.
21. «Humanist idealımız». “Kommunist”, 1981, 8 iyul.
22. «Azərbaycanı dünya eşidir. Respublika haqqında həqiqət». “Kommunist”, 1981, 8 sentyabr.
23. «Bizim dinləyicilər». “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzeti, 1981, 9 oktyabr.

24. «Ədəbi gəncliyin böyük dostu». (Mirzə İbrahimovun anadan olmasının 70 illiyi münasibətilə). «Azərbaycan gəncləri» qəzeti, 1981, 15 oktyabr.
25. «Ölümdən güclü...» (Söhrab Tahirin eyni adlı kitabı haqqında). «Kommunist» qəzeti, 1982, 22 avqust.
26. «Üç cür yaşamaq var». Nazim Hikmətin «Yaşamaq gözəl şeydir, qardaşım» kitabına ön söz. Bakı, Yazıçı, 1983.
27. «Telekamera, mikrofon... nüfuz edir». «Bakı» qəzeti, 1984, 7 may.
28. «АКТИВНО ВТОРГАЯСЬ В ЖИЗНЬ». «Баку», 1984, 7 may
29. «Bir neçə söz». (Ön söz.) Yakov İliçov. «Türkiyə karvanı» kitabı (Roman). Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı, Bakı, 1985.
30. «“Mavi gözlü dev”in dostu». (Oçerk). (Əkbər Babayev haqqında). «Ədəbiyyat və incəsənət» qəzeti, 1987, 11 dekabr.
31. «Azərbaycanın səsi». (Radio günü münasibətilə). «Bakı», 1988, 6 may.
32. «Xalqın zövqü səviyyəsinə yüksəlməli». «Müxbir» jurnalı, 1988, may, N 5.
33. «Bağdadda bir Sinan var». (Oçerk). «Ədəbiyyat və incəsənət» qəzeti, 1990, 12 yanvar.
34. «Kiçik pəncərədən görünən dünya». «Odlar yurdu» qəzeti, 1990, iyun.
35. «Müqəddəsliyi itirməyək». «Yeni fikir» qəzeti, 1991, 14 mart.
36. «Qocaların məhəbbəti». (Osetiya dramaturqu Georgi Xuqayevin «Qocaların məhəbbəti» adlı pyesi haqqında). «Bakı» qəzeti, 1991, 14 may.
37. «Qarabağ: 1 il». «Qarabağ» qəzeti, 1991, 15 iyun.
38. «Tevfiq Araslı və başqaları». («Ceviz ağacı» adlı sənədli yazıdan bir parça). «Açıq söz», 1991, 25 iyul, 1 avqust.
39. «Sənət ovsunu». (Rəşid Behbudov haqqında). (Oçerk). «Açıq söz» qəzeti, 1991, 12 sentyabr.
40. «Cənub haqqında düşüncələr...» «Novruz» qəzeti, 1991, 19 sentyabr.
41. «Evlərinin ögü yonca...». «Dalğa» qəzeti, 1991, 21 sentyabr.
42. «Düz bir ildir...»(Osman Mirzəyev haqqında). «Yaşıl» qəzeti, 1992, 19 noyabr.
43. «“Vətən səsi” qəzetinə təbrik». «Vətən səsi» qəzeti, 1994, 28 aprel.
44. «Bir dənəsən...» (Əliağa Vahid haqqında). «Açıq söz» qəzeti, 1995, 17 mart.
45. «“İki sahil” qəzetinə təbrik». «İki sahil» qəzeti, 1996, 20 iyul.
46. «Onunla dost idik». (yazıçı İsmayıl Qarayev haqqında). «Bakı» qəzeti, 1997, 2 may.
47. «Yunis Məmmədیارov». «İki sahil» qəzeti, 1997, 17 may.
48. «Слово о друге» (О Юнисе Мамедьярове). «Baku» qəzeti, 1997, 23 may (rus dilində).
49. «Nəslimizin yarpaq töküümü». (Vasif Nəsiboğlu haqqında). «Ədəbiyyat qəzeti», 1997, 24 oktyabr.
50. «Один из нас, или размышления об Ататюрке». «Panorama» qəzeti. 1997, 16 dekabr (rus dilində).
51. «Bizlərdən biri. Atatürk haqqında düşüncələr». «Panorama» qəzeti, 1997, 16 dekabr.
52. «Kürəyimdə dağ uçub...» (Ziya Bünyadov haqqında). «Yeni Azərbaycan» qəzeti, 1998, 23 aprel.

53. “Salam Salamzadə - 90. Çiçəklər ölmür...” “Yeni Azərbaycan” qəzeti, 1998, 14 may.
54. “Qaradı kitabı Münəvvər”. (Nazim Hikmətin həyat yoldaşı Münəvvər Andaç haqqında). “Ədəbiyyat qəzeti”, 1998, 29 may.
55. “Цветы не умирают...Салам Саламзаде-90». «Baku» qəzeti, 1998, 5 iyun.
56. “İsveçrə görüşləri və həmyerlimiz Almas Ata” . “Yeni Azərbaycan” qəzeti, 1998, 23 iyun.
57. “Q.Qasımzadə”. “Azərbaycan qadını” jurnalı, 1998, N 7.
58. “Yarım əsr əvvəl...” “Savalan” qəzetinə təbrik. “Savalan” qəzeti, 1998, 1 oktyabr.
59. “Qurtuluş davam edir”. “Aktual” qəzeti, 1998, 18 oktyabr.
60. “Görüşənədək” (Oçerk). “Zülfüqarın söz dünyası” kitabı. “Sumqayıt” nəşriyyatı, Bakı, 1998.
61. “Mir Möhsün Ağa haqqında xatirə”. “Bu gün” qəzeti, 1999, 10 yanvar.
62. “Ön söz” (Z.Bünyadov haqqında kitabdan). “Azərbaycan XXI əsr” qəzeti, 1999, 1-15 aprel.
63. “Bəkir Nəbiyev haqqında söz”. “Azərbaycan” qəzeti, 1999, 2 may.
64. “Səni unutmuram, Rəfiq!” (Şair Rəfiq Zəka haqqında). “Naxçıvan” qəzeti, 1999, 4 may.
65. “Dövrən” qəzetinin baş redaktoruna. (“Dövrən” qəzetinə təbrik məktubu). “Dövrən” qəzeti, 1999, 7 may.
66. “Allah sizi Azərbaycanımız üçün qorusun”. (Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev haqqında). “Aktual” qəzeti, 1999, 10 may.
67. “Sənətin çətin yollarında”. (Yazıçı Natiq Rəsulzadə haqqında). “Azərbaycan” qəzeti, 1999, 16 may.
68. “Söz” qəzeti redaksiyasına. “Söz” qəzeti, 1999, may.
69. “Niyazi”. “Azərbaycan XXI əsr” qəzeti, 1999, 21-27 avqust.
70. “Həqiqətə inanma sən...” (Həmid Abbas haqqında). “Xalq qəzeti”, 1999, 28 dekabr.
71. “Kinematografiyamızın böyük uğuru”. “Hüquqi dövlət və qanun” elmi-kütləvi aylıq jurnal, 1999, N 10.
72. “Ziya Bünyadov” (Oçerk). “Öldürülmüş qalaktika” kitabı. “Əbilov, Zeynalov və oğulları” nəşriyyatı, Bakı, 1999.
73. “Leylanın Gülçöhrəsi – sənətkarlıq zirvəsi!” “Hüquqi dövlət və qanun” elmi-kütləvi jurnal, 2000, N 2.
74. “Azərbaycanın ilk qadın kinorejissoru”. “Dirçəliş – XXI əsr”, 2000, N 2.
75. “Kino mənim ömrümdə”. “Çıraq” ədəbi, elmi-ictimai jurnal, 2000, N 1.
76. “Kino sənətimizin fədakarı. Aydın Kazımov – 60.” “Qobustan” jurnalı, 2000, N 1.
77. “Portret cizgiləri... Vaqif Mustafazadə”. “Şərqi səsi” qəzeti, 2000, 1 yanvar.
78. “Şərqi səsi” qəzetinə təbrik. “Şərqi səsi” qəzeti, 2000, 1 yanvar.
79. “Mən buna inanıram”. (Yusif Kərimovun “İtkilər və ümidlər” kitabı haqqında). “Ədəbiyyat” qəzeti, 2000, 7 yanvar.
80. “Əkrəm Cəfər”. “Şərqi səsi” qəzeti, 2000, 25 yanvar.
81. “Yaşamağın üç növü”. “Prometey” Elmi-bədii, ictimai-siyasi, beynəlxalq jurnal, 2000, N 1-2.

82. "Gəncədə bir Altay zirvəsi var". "İki sahil" qəzeti, 2000, 2 avqust.
83. "Dəyərli ərməğan. Son söz əvəzi." (Naşir Vəsimə Qarayeva haqqında). "Goranboy" ensiklopedik toplusu. "İsamayıl" Nəşriyyat-Poliqrafiya Müəssisəsi, Bakı, 2000.
84. "Rauf Kazımovskinin ömür və sənət taleyi". "Qobustan" jurnalı, 2001, N 1-2.
85. "Yarım əsrlik sənət yolu" (İnqilab Kərimov haqqında). "Respublika" qəzeti, 2001, 17 aprel.
86. "Şairin ömür payı" (Rəsul Rza – 90). "Ədəbiyyat" qəzeti, 2001, 15 iyun.
87. "O, xatirələrimizdə həmişə canlı və əbədidir!.. İnayət Bəktaş-70". "Şərqi səsi" qəzeti, 2001, avqust.
88. "Heydər Əliyevin jurnalistika məktəbi". "Prezident Heydər Əliyevin jurnalistika dərsi" kitabı. Azərnaşr, Bakı, 2001.
89. "Türk ədəbi tənqidində Nazim Hikmət şəxsiyyəti". "Ulduz", 2001, N 1.
90. Ziya Bunyadova həsr olunmuş "Ölümdən güclü" kitabına ön söz. "Elm" nəşriyyatı, Bakı, 2001
91. "Bir televiziya tamaşası haqqında düşüncələr". ("Yaşıl eynəkli adam" pyesi haqqında). "Azərbaycan" qəzeti, 2002, 6 yanvar.
92. "Vətənsizlik" (şeirlər). "Birlik", 2002, N 4.
93. "Sözə bağlı ömür". (Cavid Məmmədbəyov haqqında). "İki sahil" qəzeti, 2002, 2 fevral.
94. "Bu dünyaya gəlməyə dəyərdi...Nazim Hikmət-100". "Ədəbiyyat" qəzeti, 2002, 8 fevral.
95. "Damokl qılıncı" pyesi Bələdiyyə teatrının səhnəsində. Nazim Hikmət-100. "Azərbaycan" qəzeti, 2002, 21 fevral.
96. "Heydər Əliyev haqqında düşüncələr". "Vətən, Xalq, Prezident haqqında düşüncələr" kitabı. "Təfəkkür" Nəşriyyat-Poliqrafiya Mərkəzi, Bakı, 2002.
97. "Canlı ensiklopediya". (Vasim Məmmədəliyev haqqında). "İki sahil" qəzeti, 2002, 31 avqust.
98. "İki cəbhə əsgərinin xatirələri". (Kazım Ələkbərovun "İki cəbhə əsgərinin xatirələri" adlı kitabı haqqında). "İki sahil" qəzeti, 2002, 18 sentyabr.
99. "Rəsul Rza poeziyası". (Anarın "Mübarizə bu gün də var" adlı kitabını oxuyandan sonra). "İki sahil" qəzeti, 2002, 9 oktyabr.
100. "Kamil Rüstəmbəyov haqqında söz". "Qobustan" jurnalı, 2002, N 3.
101. "Canlı ensiklopediya". (Vasim Məmmədəliyev haqqında). "Vasim Məmmədəliyev zirvəsi" kitabı. "Sumqayıt" nəşriyyatı, 2002.
102. "Hamımızın olan Azərbaycanı sevin". (Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev haqqında). "Azərbaycan, dövlət, lider" aylıq ictimai - siyasi jurnal, 2003, yanvar. (Azərbaycan və ingilis dillərində).
103. "Ülvi məhəbbət kimi!" (Cabir Novruz haqqında). "İki sahil" qəzeti, 2003, 23 yanvar.
104. "Jurnalistikamızın tarixindən səhifələr" (Kazım Ələkbərov haqqında). "Respublika" qəzeti, 2003, 6 noyabr.
105. "Yazmışam ki, izim qala" adlı kitab haqqında bir neçə söz. "Kaspi" qəzeti, 2003, 6 noyabr

106. “Brüsseldən məktublar”. Tarixi mövzu sənətkarlıq zirvəsində. “Kəlam” jurnalı, noyabr 2003, N 9.
107. “Ürəklərdə yaşayan insan” (Firudin Hüseynov haqqında), “Bakı Universiteti” qəzeti, 2003, 21 noyabr.
108. “Yaralı quş kimi” (Bəstəkar Ələkbər Tağıyev haqqında). “Birlik” qəzeti, 2003, N 12.
109. “Bir telefon zəngi” (Firudin Hüseynov haqqında). “Dünyadan nə gözəl bir insan getdi” kitabı, “Çaşıoğlu” nəşriyyatı, Bakı, 2003.
110. “Niyazi”. “Vəfa” jurnalı, 2003., N 1.
111. “Vaqif Mustafazadə, Səməndər Rzayev və yazı pozanlar”. “Birlik”, 2003, N 4.
112. “Dahilər haqqında bir neçə söz” (Bülbül, Niyazi, Rəşid Behbudov, Fikrət Əmirov və b.). “Birlik”, 2003, N 5.
113. “Odlar yurdu” jurnalına. “Odlar yurdu”, 2004-cü il, N 1.
114. “Müasir jurnalistikamızın problemləri”. “Vəfa” jurnalı, 2004, N 7.
115. “Heydər Əliyevin jurnalistika məktəbi”. “Vəfa” jurnalı, xüsusi buraxılış, 2004.
116. “Unudulmazlar” (Aydın Qaradağlı haqqında söz). “Azərbaycan” qəzeti, 2004, 21 aprel.
117. “Parlament nümayəndə heyəti Səudiyyə Ərəbistanında”, “Azərbaycan” qəzeti, 2004, 18 fevral
118. “Səudiyyə Ərəbistanı Krallığı ilə Azərbaycan arasında dostluq əlaqələri sarsılmazdır”, “Azərbaycan qəzeti, 2004, 19 fevral.
119. “Səudiyyə Ərəbistanı Krallığının Vəliəhdi ilə görüş”. “Respublika” qəzeti, 2004-cü il, 20 fevral.
120. “Azərbaycan Qarabağ problemi ilə əlaqədar Səudiyyə Ərəbistanının mövqeyini təqdir edir”. “Yeni Azərbaycan” qəzeti, 2004, 18 fevral.
121. “Azərbaycan parlamentinin Səudiyyə Ərəbistanının Krallığına səfəri başa çatmışdır”. ”Xalq” qəzeti, 2004, 24 fevral.
122. “İkinci ömür” (Şamil Qurbanov haqqında). “Borçalı” jurnalı, 2004, N 7.
123. “Həmidə Öməröva”. “Kəlam” jurnalı, 2004, N 2.
124. “Firudin Hüseynov”. “Vəfa” jurnalı, 2004, N 1.
125. “Görüşənədək, Elxan!”. “Qobustan” jurnalı, 2004, N 1.
126. “Qoşa qanad” (Salam Salamzadə və Qəmər Salamzadə haqqında). “Vəfa” jurnalı, 2004, N 3.
127. “Oğuz Yurdu – Azərbaycan” jurnalına təbrik məktubu, “Oğuz Yurdu – Azərbaycan” jurnalı, 2004, N 1.
128. «Освещать события оперативно и правдиво». “Vışka” qəzeti, 2004, 7-13 may (rus dilində).
129. “Tofiq ömrü nağıllaşdı...”. Əməkdar incəsənət xadimi Tofiq Mütəllimovun anadan olmasının 75 illiyi münasibətilə. “Vəfa” jurnalı, 2004, N 4.
130. “Foto sənəti” (Rafael Qəmbərov haqqında), “Qobustan” jurnalı, 2004, N 2.
131. “Bu dünyadan Nazim keçdi” . “Vəfa” jurnalı, 2004, N 6.
132. “Azərbaycanın səsi”. Milli diktorluq sənətinin yaradıcılarından olan Aydın Qaradağlının anadan olmasının 75-ci ildönümü münasibətilə). “Bizim əsr” qəzeti, 21-27 avqust, 2004.

133. "Ana" (Hekayə). "Vəfa" jurnalı, 2004, N 10-11.
134. "Münəvvər Rzayevanı itirdik...", "Vəfa" jurnalı, 2004, N 8.
135. "Günəş və gözəllik" (oftalmoloq Roza İsmayılova haqqında), "Vəfa" jurnalı, 2004,, N 8.
136. "Sənətdə və qəlbimizdə". "Kəlam" jurnalı, 2004,, N 6.
137. "Yaşasaydı 70 yaşı olacaqdı" (Jurnalist Faiq Mustafa haqqında). "Ədalət" qəzeti, 2004, 28 oktyabr.
138. "Cismim yorulub, ruhum isə hələ..." (Faiq Mustafa- 70). "Vəfa" jurnalı, 2004, N 10-11.
139. "Sürətlə yaşayan insan" (Nizaməddin Şəmsizadə haqqında). "Azərbaycanşünas alim" kitabı, Bakı, "Elm", 2004.
140. "Müqəddəs arzulu insan", "Ömür yolları" kitabı, Azərənəşr, Bakı, 2004.
141. "Savalan" qəzetinin kollektivinə təbrik. "Savalan" qəzeti, 2004, 28-31 dekabr.
142. Ön söz. Xuraman Vəfa, "Bir ömür azdır mənə" kitabı. "Azərbaycan" nəşriyyatı, Bakı, 2004.
143. "Əbədiyyət" (Ulu öndərimiz Heydər Əliyev haqqında). "Vəfa" jurnalı, 2005, N 1.
144. "Ağlı-qaralı dünya..." (Zemfira Əsədullayeva haqqında). "Qobustan" jurnalı, 2005, N 1.
145. "Aydın Qaradağlı". "Vəfa" jurnalı, 2005, N 9-10.
146. "İkinci ömür". "Ləkəsiz bir vicdan, böyük bir ürək" kitabı (Şamil Qurbanov haqqında). Bakı, "Nurlan", 2005.
147. "İki ömrün sahibi" (Xuraman Vəfa haqqında). "Açıq söz" qəzeti, 2005, 27 yanvar.
148. "Jurnalistikamızın tarixindən səhifələr", Kazım Ələkbərov, "Xeyirxahlarım" kitabı, "Nurlan" nəşriyyatı, Bakı, 2005.
149. "Niyə susursan?" (Tahirə Sultanın şeirlər kitabına ön söz). Bakı, "Adiloğlu" nəşriyyatı, 2005.
150. "Yarımçıq qalmış şikəstə". "Kredo" qəzeti, 2005, 23 aprel.
151. "Yazıçı Nurəddin Ədiloğlu". "Ədəbiyyat" qəzeti, 2005, 8 iyul.
152. "Tariximizi əks etdirən sənət əsəri" (Kamran Qasımovun "İyirmi üç ay" adlı bədii-sənədli, tarixi kinoromanına ön söz). Bakı, "Avropa" nəşriyyatı, 2005.
153. "Pak və ləyaqətli insan" (Əməkdar incəsənət xadimi, şair Həmid Abbasın anadan olmasının 70 illiyi münasibətilə). "Xalq qəzeti", 2005, 1 oktyabr.
154. "Azərbaycan poeziyasının Səttar Bəhlulzadəsi" (Fikrət Qoca haqqında). "Ədəbiyyat qəzeti", 2005, 30 dekabr.
155. "Fikrət Əmirovu xatırlayarkən". "Vəfa" jurnalı, 2005, N 11-12.
156. "Jurnalistlər üçün hüquqi terminlər lüğəti" (E.Əfəndiyevin eyni adlı kitabı haqqında). "Vəfa" jurnalı, 2005, N 7.
157. "Xöşbəxt günlərin birində...". "Azərbaycan" qəzeti, 2006, 29 yanvar.
158. "Mən bir dostluq dünyası yaratmışam". "Kaspi" qəzeti, 2006, 20-22 may.
159. "Qürbətdə yaranan dostluq" (Vilayət Çəfərin eyni adlı kitabı haqqında). "Ədəbiyyat qəzeti", 2006, 26 may.
160. "Vaqif Mustafazadə haqqında söz". "Vəfa" jurnalı, 2006, N 3-4.

161. "Millət vəkili Jalə Əliyeva haqqında". "Vəfa" jurnalı, 2006, N 3-4.
162. "Nurlana Əliyeva". "Vəfa" jurnalı, 2006, N 7-8.
163. "Bir fotosəklin tarixcəsi". "Vəfa" jurnalı, 2006, N 1-2.
164. "Ana dilimizin saflığı qorunmalıdır". "Xəzər" qəzeti, 2006, 24 iyun.
165. "Ürəklərdə yaşayan insan" (Ənvər Əlibəyli haqqında). "Vəfa" jurnalı, 2006, N 5-6.
166. "Əliağa Vahid". "Zamanın nəbzi" qəzeti, 2006, 3-10 avqust.
167. "Rəşid Behbudov". "Zamanın nəbzi" qəzeti, 2006, 24-31 avqust.
168. "Ana müqəddəsliyinin keşiyində" (Yazıçı Əzizə Cəfərzadə haqqında). "Zamanın nəbzi" qəzeti (xüsusi buraxılış), 2006, 4 sentyabr.
169. "İlk məzunlardan biri: Adil Babayev". "Ədəbiyyat qəzeti", 2008, 29 fevral.
170. "Ədəbiyyatşünaslıq elmimizə qiymətli töhfə" (Prof. Nurlana Əliyevanın "Müstəqillik ərəfəsi və mədəni inqilab dəyərləri" kitabı haqqında). "Ədəbiyyat qəzeti", 2008, 7 mart.
171. "Nazim Hikmət qalaktikası" (Anarın Türkiyədə nəşr olunmuş "Nazim Hikmət. Kərəm kimi" kitabı haqqında). "Ədəbiyyat qəzeti", 2009, 27 noyabr.
172. "Yaxşı insanların sayəsində...". "İlk poliqrafçı alim" kitabı, "Gənclik" nəşriyyatı, Bakı, 2010.

ELMI MƏQALƏLƏRİ

1. «Nazim Hikmət». Azərbaycan Sovet Ensiklopediyası, VII cild, səh.147.
2. «Namiq Kamal». ASE, VII cild, səh. 154.
3. «Rəşad Nuri». ASE, VIII cild, səh. 142.
4. «Səbahəddin Ali». ASE, VIII cild, səh. 367.
5. «Sədri Ertem». ASE, VIII cild, səh. 369.
6. «Sait Faiq». ASE, VIII cild, səh. 370.
7. «Şinasi İbrahim». ASE, X cild, səh. 538.
8. «Xalid Ziya». ASE, X cild, səh. 41.
9. «Xalidə Ədib». ASE, X cild, səh. 42.
10. «Cənab Şəhabəddin». ASE, X cild, səh.414.
11. «Mən yanmasam». (Nazim Hikmətin anadan olmasının 60 illiyi münasibəti ilə). "Azərbaycan gəncləri", 1962, 24 yanvar.
12. «Nazim Hikmətin dramaturgiyasında kapitalizmin ifşası». ("Kəllə" pyesi əsasında). "Azərbaycan gəncləri" qəzeti, 1962, 27 iyun.
13. «Nazim Hikmət dramaturgiyasında sülh mövzusu». ("Türkiyədə" pyesi əsasında). Elmi əsərlər, ADU, N 5, Bakı, 1965.
14. «Несколько слов о драматургии Назыма Хикмета». Журнал «Литературный Азербайджан», 1965, №1 (rus dilində).
15. «Türk dramaturgiyası və Nazim Hikmət». Azərbaycan Dövlət Universitetinin elmi xəbərləri. Dil və ədəbiyyat seriyası, 1965, №2.

16. «Nazim Hikmət novator dramaturq kimi». “Aspirantların elmi əsərləri”. (Elmi konfransın materialları, yanvar 1965). Azərbaycan Dövlət Universiteti, Bakı, 1966.
17. «Nazim Hikmət Türkiyədə». “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzeti, 1966, 10 oktyabr.
18. «Nazim Hikmət və Azərbaycan». “Elm və həyat” jurnalı, 1966, N 2.
19. «Hələbdən məktub». (H.Nağioğlu ilə birlikdə) Nəsiminin 600 illiyi qarşısında. “Ədəbiyyat və incəsənət”, 1969, 2 may.
20. «Nazim Hikmət inqilabi ideyaları tərənnüm edir». “Ədəbiyyat və incəsənət”, 1970, 4 yanvar.
21. «Vətən həsrətli gözlər». (Nazim Hikmətin anadan olmasının 70 illiyi münasibətilə). “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzeti, 1972, 22 yanvar.
22. «Cümhuriyyət dövrü türk dramaturgiyası və teatrına dair bəzi qeydlər». Azərbaycan Dövlət Universitetinin elmi əsərləri. Şərqsünəslıq seriyası. 1979-cu il, N 1.
23. «Cümhuriyyət dövrü türk dramaturgiyasının mövzu dairəsi». Türk filologiyası məsələləri, II buraxılış. “Elm” nəşriyyatı, Bakı, 1980.
24. «Cümhuriyyət dövrü türk dramaturgiyasının bəzi məsələləri». Gürcüstan Elmlər Akademiyasının elmi xəbərləri. Tbilisi, 1981, N 1, gürcü və rus dillərində.
25. «Üç cür yaşamaq var...». Nazim Hikmətin “Yaşamaq gözəl şeydir, qardaşım” kitabı. Ön söz. Bakı, Yazıçı nəşriyyatı, 1983.
26. «Dünyalar mənim oldu». Nazim Hikmətin 90 illiyi qarşısında. “Ədəbiyyat” qəzeti, 1991, 6 sentyabr.
27. «Bir daha Nazim haqqında». “Ədəbiyyat” qəzeti, 1992, 5 yanvar.
28. «Azərbaycan və Türk dünyası». “Azərbaycan XXI əsrin astanasında” kitabından. Bakı, 1998.
29. «Nazim Hikmətdən Yusif Gedikliyə qədər...» (Cəlil Məmmədquluzadə haqqında). “Ədəbiyyat” qəzeti, 1999, 19 noyabr.
30. «Azərbaycan-türk ədəbi əlaqələri». “Hüquqi dövlət və qanun” jurnalı, 1999, N 3-4.
31. «Azərbaycan-türk ədəbi əlaqələri və yeni poeziyanın təşəkkülü». “Elmi əsərlər”, V buraxılış, Bakı, “Elm” nəşriyyatı, 1999.
32. «Üfüqdə göy gözlərin sarı həsrəti». “Ədəbiyyat” qəzeti, 2000, 21 aprel.
33. «Türk kino sənəti və onun səciyyəvi xüsusiyyətləri». “Ulduz” ədəbiyyat və sənət jurnalı, 2000, N 1.
34. «Kino sənəti və Nazim Hikmət». “Elm və həyat”, 2000, N 1-2.
35. «Türk kino sənətinin inkişaf mərhələləri və görkəmli simaları». “Təfəkkür”, 2000, N 2.
36. «Nazim Hikmət taleyi. Nazim Hikmət – 100». “İki sahil” qəzeti, 2001, 16 may.
37. «Türk ədəbi tənqidində Nazim Hikmət şəxsiyyəti». Professor Məmməd Mübariz Əlizadənin anadan olmasının 90 illiyi münasibəti ilə elmi konfransın materialları. Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi. Bakı Dövlət Universiteti, 2001.
38. «Bu dünyaya gəlməyə dəyərdi...» (Ön söz). Altay Məmmədovun “Nazim Hikmət Gəncədə” kitabı, Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı, Bakı, 2002.

39. «Nazim Hikmətlə bağlı ömrüm». “Yazıçı” (“Oğuz eli” qəzetinin ayrıca buraxılışı). 2002, yanvar.
40. «Azərbaycan - Nazim Hikmət dünyasında». “Azərbaycan” ədəbi-bədii jurnalı, 2002, N 1.
41. «Üfüqdə göy gözlərin sarı həsrəti». “Günəşi içənlərin türküsü” kitabı (tərtib edəni Qədir İsmayıl). “Azərbaycan” nəşriyyatı, Bakı, 2002.
42. «Nazim Hikmət pyeslərinin nəşri». Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin elmi xəbərləri, 2008, №1.

MÜSAHİBƏLƏRİ

1. “Dövrümüzün teleradio salnaməsi”. (Radio günü münasibətilə Azərbaycan Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsi sədrinin müavini, əməkdar jurnalist Aqşın Babayevlə müsahibə). Söhbəti apardı Qafar Namazəliyev. “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzeti, 1987, 8 may.
2. “Bu da elimizin dalğa körpüsü”. (Azərbaycan radiosunun Cənubi Azərbaycan redaksiyasının verilişləri haqqında). “Gənclik” jurnalı, 1988, oktyabr, N 10.
3. “Мост соединяющий сердца. О передаче «Көрпю» инновещания Азрадио”. Журнал «Молодость», 1988, №10 (rus dilində).
4. “Azərbaycanın səsi”. “Odlar yurdu”, 1989, N 11.
5. “Nazim Hikmət – 90”. “Qobustan” jurnalı, 1992, N 1-2.
6. «Культура должна финансироваться государством». (Aqşın Babayevin İsvəçrə yazıçısı Frans Hohlerlə müsahibəsi). Газета «Зеркало» 5 августа 1995 г. (Qeyd: Eyni müsahibə “Ayna” qəzetində də çap olunmuşdur. Bax: “Ayna” qəzeti, 5 avqust 1995-ci il.)
7. “Hamı kimi”. Müsahibə. Yazıçıların IX qurultayı münasibətilə. “Şəhriyar” qəzeti, 1997, 17 aprel.
8. “Bir sahəni, bir yolu tutub gedin. Onda istədiyinizə nail ola bilərsiniz”. “Panorama” qəzeti, 1997, 14 yanvar.
9. “İllərin axarında”. “Xalq qəzeti”, 1997, 31 iyul.
10. “Geriyə dönməyi sevməm...” “Şəhriyar” qəzeti, 1997, 23-29 oktyabr.
11. “Xalqımızı düşdüyü müsibətlərdən yalnız Heydər Əliyev dühası qurtara bilər”. “Aktual” qəzeti, xüsusi buraxılış, 1998, 10 may.
12. “Yer kürəsi yaxşı adamların sayəsində fırlanır”. “Yeni Azərbaycan” qəzeti. 1999, 23 oktyabr.
13. “Xalqın atası”. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab Heydər Əliyev haqqında. “Əsrə bərabər 30 il” kitabından. “Qorqud” nəşriyyatı, 2000.
14. “Nazim Hikmət - əsrlərə sığmayan türk şairi”. “Ədəbiyyat” qəzeti, 2000, 10 mart.
15. “Bir ürəyin hərarəti”. “Bakı” qəzeti, 2002, 20-26 sentyabr.

16. “Sehrli qutu”dan rəngli ekrana gələn yol”. “Azərbaycan” qəzeti, 2002, 6 noyabr.
17. “Çox sevinirəm ki, “Jurnalist” kimi bir qəzet nəşr olunur”. “Jurnalist” qəzeti, 2003, 20 mart.
18. “Tanınmış yazıçı, görkəmli publisist”. “Jurnalist” qəzeti, 2003, 24 iyun.
19. “Söz və əməl bir olsun gərək...” “Humanitar” qəzeti, 2005, 20 aprel.
20. “Mən nikbin adamam, həyatı çox sevirəm”. “Yeni Azərbaycan” qəzeti, 2005, 30 sentyabr .
21. “Aqşın Babayevə on üç sual”. “Vəfa” jurnalı, 2005, N 11-12.
22. “Müasir jurnalistikanın problemləri”. “Vəfa” jurnalı, 2005, N 3.
23. “Söz və əməl”. “Humanitar” qəzeti, 2005, 20 aprel.
24. “Mən bir dostluq dünyası yaratmışam”. “Kaspi” qəzeti, 2006, 20-22 may.
25. “Yuxularını da yazan...”. “Paritet” qəzeti, 2007, 26-27 aprel.
26. “ANS-ÇM” radiosunda “Biri var, biri yox”. “Ədəbiyyat qəzeti”, 2008, 30 may.
27. “Həyat həqiqəti, yazıçı təxəyyülü və bədii əsər”. “Azərbaycan” jurnalı, 2009, N 9.
28. “Həyat ümmandır, kitaba sığmaz”. “El” jurnalı, 2010, yanvar.
29. “Unudulmaz ziyalımız” (Yusif Muxtarov haqqında). Day.az internet portalı, 2010, iyun.

TƏRCÜMƏLƏRİ

1. İtalyan dramaturqu Terensinin “Qardaşlar” pyesi. “Roma ədəbiyyatı müntəxəbatı” Azərbaycan Dövlət Universitetinin nəşriyyatı, Bakı, 1959.
2. A.Karakozov. Qayğı. (Hekayə). “Azərbaycan gəncləri” qəzeti, 1963, 7 yanvar.
3. Səbri Tatov. (Bolqar yazıçısı). Qızıl gül. (Hekayə). “Azərbaycan gəncləri” qəzeti, 1963, 29 noyabr.
4. A.Karakozov. Qızıl. (Hekayə). “Azərbaycan gəncləri” qəzeti, 1964, 14 avqust.
5. Əli Bəddir. (Suriya) . Şüşə qabda balıq. (Hekayə). “Bakı” qəzeti, 1964, 7 may.
6. Rəmzi İncə. (Türkiyə). Sabah. (Hekayə). “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzeti, 1978, 25 noyabr.
7. Əziz Nesin. (Türkiyə). Sərt adam. (Hekayə). “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzeti, 1979, 10 mart.
8. İrina Vildenin “Miniatürlər” i və Roman Fedorivin “Qızıl buğda” hekayəsi. “Qızıl buğda” kitabı. (Ukrayna yazıçılarının hekayələri). “Yazıçı” nəşriyyatı, Bakı, 1979.
9. Əziz Nesin. (Türkiyə). Ağ eləmə də... “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzeti, 1985, 9 avqust.
10. Əziz Nesin. “Hekayələr” kitabı. Tərcümə edənlər : Aqşın Babayev, Əmiraslan Əmiraslanov. Azərnəşr, Bakı, 1985.
11. Kitabın icindəkilər : Sərt adam, Yollarda qaldın, Ağ eləmə də, Afərin, Halal olsun, Etiraf, Mister Fişer gəlir, Gözlənilən adam, Siz harada idiniz ? Alışan top və b.

12. Şükran Kurdakul. Həsərət. (Hekayə). “Pioner” jurnalı, 1985, №10.
13. Türk dramaturqu Haldun Tanerin “Keşanlı Ali dastanı” pyesi. Mədəniyyət Nazirliyinin sifarişilə. Bakı, 1985.

TÜRK, İNGİLİS VƏ FRANSIZ DİLLƏRİNDƏ ÇAP OLUNMUŞ MƏQALƏ VƏ HEKAYƏLƏRİNDƏN NÜMUNƏLƏR

1. Azərbaycan kaleydoskopu : Suvenir xalçalar, Fermerlərdən məktublar, Osaka üçün tibb ləvazimatları, Kənd təsərrüfatı malları ixrac edilmişdir, Tarixi abidə bərpa edilmişdir. “Moscow News” qəzeti (ingilis dilində), 1969, 27 dekabr
2. Azərbaycanın yubileyi. “Nouvelle de Moscou” qəzeti (fransız dilində), 1970, 10 oktyabr.
3. Azərbaycanlı artist. “Moscow News” qəzeti (ingilis dilində), 1970, 5 dekabr.
4. Azərbaycanın sənayesi. “Nouvelle de Moscou” qəzeti (fransız dilində), 1970, 19 dekabr.
5. Azərbaycanda 40 xarici ölkənin tələbələri təhsil alır. “Moscow News” qəzeti (ingilis dilində), 1971, 16-23 yanvar.
6. Qədim arxitektura abidələrinin bərpası. “Nouvelle de Moscou” qəzeti (fransız dilində), 1972, 8 yanvar.
7. Taqorun dramı əsasında balet yaradılmışdır. “Moscow News” qəzeti (ingilis dilində), 1972, 12 avqust.
8. “Müslüm Maqomayevin parlaq səsi. “Moscow News” qəzeti (ingilis dilində), 1972, 15 sentyabr.
9. Azərbaycan qaya rəsmləri fondu. “Moscow News” qəzeti (ingilis dilində), 1979, 5 avqust.
10. “İmzasız məktub”, “Sona bülbüllər”, “O, günəşi sevərdi”. “Çağdaş Azərbaycan Hikayeleri Antolojisi” kitabından (türk dilində). Türkiyə, 1986.
11. “Yeni yıl akşamı” (türk dilində). Türkiyə, “24 saat” qəzeti, 1989, 13 iyun.
12. “Saz” (türk dilində). Türkiyə, “24 saat” qəzeti, 1989, 20 iyun.
13. “Beraat kağıdı” (türk dilində). Türkiyə, “24 saat” qəzeti, 1989, 25 iyun.

HAQQINDA

1. H.Rəhimov. Maraqlı əhvalat. “Azərbaycan pioneri” qəzeti, 1948, 9 oktyabr.
2. O.Мирзоев. Манифест вступающего. (О книге А.Бабаева «Манящие горизонты»). Газета «Молодежь Азербайджана», 1964, 26 февраля.
3. İlk kitab. (Aqşın Babayevin “Cazibəli üfüqlər” kitabı haqqında). “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzeti, 1964.
4. Vasif Nəsiboğlu. Qayğı, məhəbbət. (Aqşın Babayevin “Həmişəbahar” kitabı haqqında). “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzeti, 1968, 27 yanvar.

5. Paşazadə Tahir. Bir parça həyat. (Aqşın Babayevin "Gənclik" nəşriyyatı tərəfindən buraxılmış eyni adlı povesti haqqında). "Azərbaycan gəncləri" qəzeti, 1971, 10 avqust.
6. Əfsər. Bir parça həyat. (Aqşın Babayevin "Bir parça həyat" kitabı haqqında). "Lenin Bayrağı" qəzeti, (Oğuz rayonu), 1971, 16 noyabr.
7. Bir parça həyat. (Aqşın Babayevin "Bir parça həyat" povesti haqqında). "Qələbə" qəzeti, (Salyan rayonu), 1971, 25 dekabr.
8. Zaman Əsgərli. "Bir parça həyat". (Aqşın Babayevin "Bir parça həyat" povesti haqqında). "Gənc müəllim" qəzeti, 1971, 30 dekabr.
9. H.Əzimov. Bir parça həyat. (Aqşın Babayevin "Bir parça həyat" kitabı haqqında). "Şəlalə" qəzeti (Qax rayonu), 1972, 13 yanvar.
10. Qırmızı şərf. (Aqşın Babayevin "Qırmızı şərf" hekayəsi haqqında). "Danışır, göstərir Bakı" qəzeti, 1972, 13 may.
11. Yəhya Seyidov. Unudulmaz o illər. (Aqşın Babayevin "Vida" hekayəsi haqqında). "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzeti, 1972, 24 iyun.
12. Gülhüseyn Kazım. Ağ ulduzlar. (Aqşın Babayevin "Ağ ulduzlar" kitabı haqqında). "Azərbaycan gəncləri" qəzeti, 1977, 7 yanvar.
13. Ağalar Mirzəyev. "Ağ ulduzlar"ın işığı. (Aqşın Babayevin "Ağ ulduzlar" kitabı haqqında). "Qurucu" qəzeti (Dəvəçi rayonu). 1977, 27 avqust.
14. Qasım Qasımzadə. Ağ ulduzlar. (Aqşın Babayevin eyni adlı kitabı haqqında). "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzeti, 1977, 26 noyabr.
15. "Nazım Hikmet monoqrafisi" Azərbaycan dilində yayınlandı. "Yeni halkçı" (Türkiyə), 1978, 20 iyun.
16. Quliyev R. Nazim ömründən yarpaqlar. (Aqşın Babayevin "Nazim Hikmət" adlı kitabı haqqında). "Azərbaycan gəncləri" qəzeti, 1978, 10 oktyabr.
17. Fazil Rəhmanzadə. Sən yanmasaydın...(Aqşın Babayevin "Nazim Hikmət" adlı kitabı haqqında). "Bakı" qəzeti, 1978, 19 oktyabr.
18. Samim Kocagöz. Sakıncasız ilişkiler. (Olaylar və görüşlər). Türkiyənin "Cumhuriyyət" qəzetesi, 1979, 29 aralık.
19. Qasım Qasımzadə. Arifə bir işarə. (Aqşın Babayevin "Bir ürəyin hərarəti" kitabına ön söz). Bir ürəyin hərarəti: Hekayələr və povestlər, Bakı, Gənclik, 1979.
20. Mirzə İbrahimov. İsti ürəklər. (Aqşın Babayevin yaradıcılığı haqqında). "Azərbaycan gəncləri" qəzeti, 1980, 4 mart.
21. V.Əfəndiyev. "Nazim Hikmət haqqında yeni kitab". (Aqşın Babayevin "Nazim Hikmət" kitabına resenziya), "Azərbaycan" jurnalı, 1980, N 2.
22. Əli Tudə. "Yazıçı Aqşın Babayevə açıq məktub". (Aqşın Babayevin "Ayrılıq" kitabı haqqında). "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzeti, 1983, 11 mart.
23. Qulu Xəlilov. Təbii, canlı, müasir. (Aqşın Babayevin "Ayrılıq" kitabı haqqında). "Bakı" qəzeti, 1983, 30 iyun.
24. Vəkil Hacıyev. Dram sənəti və ictimai gerçəklik. (Aqşın Babayevin "Müasir türk dramaturgiyasında ictimai motivlər" kitabı haqqında). "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzeti, 1983, 29 iyul.
25. Povestin müzakirəsi. (Aqşın Babayevlə oxucuların görüşü. "Ayrılıq" povestinin müzakirəsi). "Bakı" qəzeti, 1983, 17 oktyabr.

26. Mehman Vəliyev. Dünya vəfalıdır. (Aqşın Babayevin “Dünya vəfalıdır” əsəri barədə) “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzeti, 1984, 7 sentyabr.
27. Vaqif Paşayev. Həyat həqiqətinə sədaqət. (Aqşın Babayevin “Dünya vəfalıdır” kitabı haqqında). “Bakı” qəzeti, 1984, 20 noyabr.
28. Vaqif Bəhmənli. Yaxşı adamlar haqqında. (Aqşın Babayevin “Dünya vəfalıdır” kitabı haqqında). “Sovet kəndi” qəzeti, 1985, 12 oktyabr.
29. Aqşın Babayev – 50 (Azərbaycan Yazıçılar İttifaqı İdarə heyətinin təbriki). “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzeti, 1986, 12 dekabr.
30. Rövşən Vəliyev. “Kimə deyim qürbət dərdini?.. (Aqşın Babayevin hekayələri haqqında). “Azərbaycan gəncləri”, 1988, 5 iyul.
31. Rövşən Vəliyev. Ədəbiyyatımıza dərin maraq. (Aqşın Babayevin Almaniyada çap olunmuş “Nazim Hikmət” monoqrafiyası haqqında), “Kommunist” qəzeti, 1988, 30 avqust.
32. İrfan Ünver Nasrattınoğlu. “Azərbaycanda gönül dostu bir yazar: Aqşın Babayev”. “Size” dergisi (Türkiyə), 1989-cu il, N 2.
33. Feyzi Fərəcullayev. “Size” jurnalında Aqşın Babayevə həsr olunmuş “Azərbaycanda gönül dostu bir yazar: Aqşın Babayev” adlı yazı barədə. “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzeti, 1989, 7 aprel.
34. A.Мустафаев. Признательность бакинскому коллеге. (О статье Ирфана Унвера Насреддиноглы «Живет в Азербайджане задушевный друг». Об Акшине Бабаеве). Газета «Бакинский рабочий», 1989, 29 апрел.
35. Ələkbər Abbasov. Tamaşaçı və dinləyici ilə dialoq. (Aqşın Babayevin Azərbaycan radiosunun Cənubi Azərbaycan redaksiyasında təməlini qoyduğu “Körpü” verilişi haqqında). “Bakı” qəzeti, 1989, 6 may.
36. Yeni kitablar. Aqşın Babayev. “Söz gülləsi”. “Bakı” qəzeti, 1989, 27 iyul.
37. Vəfa Şirinova. Körpü yaradan “Körpü”. (Aqşın Babayevin “Körpü” verilişi haqqında). “Araz” qəzeti, (Füzuli rayonu), 1989, 29 avqust.
38. Dinləyicilərlə görüş. (“Körpü” verilişi haqqında). “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzeti, 1989, 22 sentyabr.
39. “Körpü”nün dinləyicilərlə görüşü. (Aqşın Babayevin “Körpü” verilişi haqqında). “Göstərir və danışır Bakı” qəzeti, 1989, 23 sentyabr.
40. Gülarə Bağirova. Bakıda görüş. (“Körpü” verilişi haqqında). “Qələbə” qəzeti (Salyan rayonu), 1989, 3 oktyabr.
41. Türkiyənin Azərbaycan həsrəti. (Rəfiq Zəka ilə müsahibə. Aqşın Babayevin hekayələri haqqında). “Azərbaycan gəncləri” qəzeti, 1989, 5 oktyabr.
42. Ş.Elnur. “Körpü” həsrəti ilə. (Aqşın Babayevin “Körpü” verilişi haqqında). “Azərbaycan müəllimi” qəzeti, 1989, 22 noyabr.
43. Sinan Səid. Otuz ildən sonra. (Aqşın Babayevin radioda fəaliyyəti haqqında danışılır). “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzeti, 1990, 12 yanvar.
44. Vəli İlyasov. Həsrətdən göynəyən ürək. (Aqşın Babayevin “Körpü” verilişi haqqında). “Mİrbəşir” qəzeti, 1990, 13 sentyabr.
45. Svetlana Əzizova. “Körpü”dən başlanan yol. (Aqşın Babayevin “Körpü” verilişi haqqında). “Qızıl bayraq” qəzeti, 1990, 15 noyabr.

46. Dilarə Mehdi. Nəsrin axtarışları. (Aqşın Babayevin “Söz gülləsi” kitabına resenziya). Ədəbiyyat və incəsənət” qəzeti, 1990, 14 dekabr.

47. Vəli İlyasov. Ayrılıq həsrətli sətirlər. (Aqşın Babayevin “Körpü” verilişi haqqında). “Tərtər” qəzeti, 1991, 7 fevral.

48. Фаик Мустафаев. Один раз живем... (О дружбе Османа Мирзоева и Акшина Бабаева). Газета «Республика», 1991, 29 ноября-5 декабря.

49. Akif Əliyev. Onu belə tanıyıram. “Körpü” qəzeti, 1992, aprel.

50. Heybət Ərtürk. Yaralar. (Aqşın Babayevin H.Ərəblinski adına Sumqayıt Dövlət Musiqili Dram Teatrında tamaşaya qoyulmuş “Yaralar” pyesi haqqında). “Ədəbiyyat” qəzeti, 1993, 29 yanvar.

51. Vüqar Əhməd. Söz gülləsi. (Aqşın Babayevin “Söz gülləsi” kitabı haqqında). Vüqar Əhmədin “Hər kəsin öz səsi” adlı kitabı. “Azərbaycan dünyası” nəşriyyatı, Bakı, 1993.

52. Başımıza gələnlər. (Aqşın Babayevin “Başımıza gələnlər” kitabı haqqında). “Azərbaycan”, 1995, 17 may.

53. Mail Dəmirli. “Sizi təbrik edirik!” (Aqşın Babayevə “Açıq söz” mükafatının verilməsi münasibətilə), “Açıq söz” qəzeti, 1995, 28 dekabr.

54. Hüseyn Əfəndi. Ədəbiyyatın əsgəri. “Günay” qəzeti, 1997, 7 yanvar.

55. Гусейн Эфенди. Рядовой литературы. Газета «Гюнай», 1997, январь.

56. Aqşın Babayev – 60. Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin İdarə heyətinin təbriki və Müşfiq Cabiroğlunun “İnsanlara dəruni məhəbbət” adlı məqaləsi. “Ədəbiyyat qəzeti, 1997, 17 yanvar.

57. Uğurlu tamaşa. (H.Ərəblinski adına Sumqayıt Dövlət Musiqili Dram Teatrında yazıçı-dramaturq Aqşın Babayevin “Kim nə deyər bizdə olan qeyrətə” komediyasının ilk tamaşası haqqında). “Azərbaycan” qəzeti, 1998, 31 may.

58. “Kim nə deyər”. (H.Ərəblinski adına Sumqayıt Dövlət Musiqili Dram Teatrında yazıçı-dramaturq Aqşın Babayevin “Kim nə deyər bizdə olan qeyrətə” komediyasının ilk tamaşası haqqında). “Ədəbiyyat” qəzeti, 1998, 5 iyun.

59. Premyera keçirilmişdir. (H.Ərəblinski adına Sumqayıt Dövlət Musiqili Dram Teatrında tamaşaya qoyulmuş Aqşın Babayevin “Kim nə deyər bizdə olan qeyrətə” pyesinin premyerası haqqında). “Ədalət” qəzeti, 1998, 5 iyun.

60. Успешная премьера. (О премьере комедии писателя-драматурга Акшина Бабаева «Ким не дейяр бизда олан гейрятя»). Газета «Бакинский рабочий», 1998, 6 iyun (rus dilində).

61. Sumqayıt teatri Bakı səhnəsində. (Azərbaycan Dövlət Gənc Tamaşaçıları Teatrının səhnəsində yazıçı-dramaturq Aqşın Babayevin “Kim nə deyər bizdə olan qeyrətə?” komediyasının tamaşası haqqında). “Azərbaycan” qəzeti, 1998, 1 iyul.

62. Svetlana İsmayılova. Məşədi İbadsayağı. (Aqşın Babayevin Gənc Tamaşaçıları Teatrında tamaşaya qoyulmuş “Kim nə deyər bizdə olan qeyrətə” adlı pyesi haqqında). “Xalq qəzeti”, 1998, 9 iyul.

63. Азербайджан и тюркский мир. (О книге Акшина Бабаева «Азербайджан и тюркский мир»). Газета «Бакинский рабочий», 1999, 15 may (rus dilində).

64. Azərbaycan və türk dünyası. (Aqşın Babayevin “Azərbaycan və türk dünyası” kitabı haqqında). “Ədəbiyyat” qəzeti, 1999, 28 may.

65. Musa Nəbioğlu. Bir ömrün fəlsəfəsi. (Aqşın Babayevin “Yanan zürafə” kitabı haqqında). “Borçalı” qəzeti, 1999, 24 avqust.

66. Esmira. Aqşın Babayevin yanan ürəyi – “Yanan zürafə”. “Haqqın səsi” qəzeti, 1999, 3 sentyabr.

67. “Şərqi səsi” qəzeti adından Aqşın Babayevə ad günü münasibətilə təbrik. “Şərqi səsi” qəzeti, 1999, 25 noyabr.

68. Быть достойным памяти отцов... (О повести Акшина Бабаева «Мужчины жили мало»). Книга Гафара Гусейнова «От Белого облака Чингизхана» до «Заблуждения цивилизации» (Фрагменты творчества современных тюркских писателей), Баку, Дом Литературных Изданий «Язычы», 1999 (rus dilində).

69. Aqşın Babayev “Nazim Hikmət Kültür və Sənət Vəqfi”nə üzv seçilmişdir. “Azərbaycan” qəzeti, 2000, 13 yanvar.

70. Müşfiq Mədədoğlu. Nazimsevərlərə qiymətli hədiyyə. (Aqşın Babayevin “100 yaşlı Nazim Hikmət” kitabı haqqında). “Şərqi səsi” qəzeti, 2001, 21 yanvar.

71. Aydın Əbilov. “Əsrlərin türk şairi”. (Aqşın Babayevin “100 yaşlı Nazim Hikmət” kitabı haqqında). “Ədəbiyyat” qəzeti, 2001, 23 fevral.

72. İbrahim Pekbay. “Nazim Hikmət Ran... Aqşın Babayevin “100 yaşlı Nazim Hikmət” kitabı haqqında” (türk dilində). Türkiyə, “Akın” qəzeti, 2001, 12 mart.

73. Mürsəl Cavad. “Mavi gözlü dev”ə məhəbbətli xatirələr. (Aqşın Babayevin “100 yaşlı Nazim Hikmət” kitabı haqqında). “Dirçəliş – XXI əsr” jurnalı, 2001, N 4.

74. Komissiyanın ilk iclası. (Aqşın Babayevin Yazıçılar Birliyində XX əsr Türk dünyasının görkəmli şairi Nazim Hikmətin 100 illik yubileyi ilə əlaqədar yaradılan komissiyanın iclasındakı çıxışı barədə). “Ədəbiyyat” qəzeti, 2001, 20 aprel.

75. Qədir İsmayıl. Oqtay Akbal və onun ədəbiyyatımız haqqında fikirləri. (Aqşın Babayev haqqında söz). “Yeni Azərbaycan”, 2001, 16 may.

76. Mehparə Quluzadə. Hörmətə layiq insan. (Portret-oçerk). “Etimad” qəzeti, 2001, 19-25 may.

77. Zərifə Bəşirqızı. “Milli kino dərsliklərimiz yaradılır”. Aqşın Babayevin Aydın Kazımovla birlikdə “Azərbaycan kino sənətində ədəbi əsərlərin təcəssümü” adlı monoqrafiyası haqqında. “Xalq qəzeti”, 2001, 29 noyabr.

78. Musiqili Komediya Teatrında yeni tamaşa hazırlanır. (Aqşın Babayevin “Əlin cibində olsun” əsəri haqqında). “525-ci qəzet”, 2002, 9 yanvar.

79. Musiqili Komediya Teatrında yeni tamaşa. (Aqşın Babayevin “Əlin cibində olsun” əsəri haqqında). “Paritet” qəzeti, 2002, 26-28 yanvar.

80. “O illərdə Nazim Hikmət bizim üçün türklüyün simvolu idi”. (Aqşın Babayev haqqında söz). “Ədəbiyyat” qəzeti, 2002, 1 fevral.

81. Nazim Hikmət Gəncədə. (Aqşın Babayevin “Bu dünyaya gəlməyə dəyərdi” sərlövhəli yazısı haqqında). “Azərbaycan” qəzeti, 2002, 13 fevral.

82. Надежда Исмаилова. «Человек, идущий против ветра». (Aqşın Babayevin Nazim Hikmət haqqında xatirələri: «Покажи змею, которая ползет к моему дому»). «Nedelya» qəzeti, 2002, 29 mart (rus dilində).

83. Tahirə. Musiqili Komediya Teatrının səhnəsində “Seçki oyunu”. (Aqşın Babayevin “Əlin cibində olsun” əsəri əsasında hazırlanan ikihissəli satirik tamaşanın premyerası haqqında). “525-ci qəzet”, 2002, 9 aprel.

84. Yeni tamaşa. (Aqşın Babayevin “Əlin cibində olsun” əsəri əsasında hazırlanan ikihissəli satirik tamaşanın premyerası haqqında). “Azərbaycan” qəzeti, 2002, 9 aprel.
85. Aqşın Babayevin “Əlin cibində olsun” əsərinin Musiqili Komediya Teatrında keçirilmiş premyerası haqqında. “İki sahil” qəzeti, 2002, 9 aprel.
86. Fikrət Qoca “Aqşın Baba”. “Ədəbiyyat” qəzeti, 2002, 12 aprel.
87. “Əlin cibində olsun” tamaşasına baxış oldu. (Aqşın Babayevin “Əlin cibində olsun” tamaşasının premyerası haqqında). “Səs” qəzeti, 2002, 16 aprel.
88. Zəminə Elturan. 100 yaşlı Nazim Hikmət. (Aqşın Babayevin “100 yaşlı Nazim Hikmət” kitabı haqqında). “And” qəzeti, 2002, 19 aprel.
89. Али Багиров. Держи карман шире. (О премьере спектакля писателя Акшина Бабаева «Елин джибиндя олсун»). «Новое время», 2002, 24 aprel (rus dilində).
90. Flora Xəlilzadə. Nazim Hikmət – 100. “Qarşı sahil – məmləkət”, “Azərbaycan” qəzeti, 2002, 5 may.
91. Atababa İsmayıloğlu. Nəfsinin bataqlığında. (Aqşın Babayevin Ş. Qurbanov adına Azərbaycan Dövlət Musiqili Komediya Teatrında tamaşaya qoyulan “Əlin cibində olsun” musiqili komediyası haqqında). “Ədəbiyyat” qəzeti, 2002, 31 may.
92. Mövsüm başladı. (Aqşın Babayevin “Əlin cibində olsun” tamaşası haqqında). “Ədəbiyyat” qəzeti, 2002, 6 sentyabr.
93. Teatrlar mövsümü açır... (Aqşın Babayevin Gənc Tamaşaçılar Teatrında tamaşaya qoyulmuş “Olmuş əhvalat” pyesi haqqında). “Yeni Azərbaycan” qəzeti, 2002, 7 sentyabr.
94. Əlin cibində olsun. (Aqşın Babayevin “Əlin cibində olsun” adlı tamaşası haqqında). “İki sahil” qəzeti, 2002, 21 sentyabr.
95. Метаморфозы бакинских театров (О пьесе А.Бабаева). “Komsomolskaya pravda”, 2002, 21 sentyabr (rus dilində).
96. Gənc Tamaşaçılar Teatrı mövsümü açdı (Aqşın Babayevin “Olmuş əhvalat” əsəri haqqında). “Ekspress” qəzeti, 2002, 21-23 sentyabr.
97. Театр открыл сезон премьерой (О пьесе А.Бабаева). “Bakinski raboçi” qəzeti, 2002, 25 sentyabr (rus dilində).
98. A.İsmayıloğlu. Olmuş əhvalat. (Aqşın Babayevin Gənc Tamaşaçılar Teatrında hazırlanan “Olmuş əhvalat” pyesi haqqında). “Ədəbiyyat” qəzeti, 2002, 27 sentyabr.
99. Flora Xəlilzadə. Həyatımızın əks-sədası. (Aqşın Babayevin Gənc Tamaşaçılar Teatrında tamaşaya qoyulmuş “Olmuş əhvalat” pyesi haqqında). “Azərbaycan” qəzeti, 2002, 28 sentyabr.
100. “Ramiz Həsənoğlu “Dəvətnamə”ni təhvil verməyə hazırlaşır”. (Aqşın Babayevin ssenarisində çəkilmiş “Dəvətnamə” adlı bədii televiziya filmi haqqında). “525-ci qəzet”, 2002, 28 sentyabr.
101. Azərbaycan Dövlət Gənc Tamaşaçılar Teatrı 75-ci mövsüm açılışını “Olmuş əhvalat” tamaşası ilə etdi. (Aqşın Babayevin “Olmuş əhvalat” pyesi haqqında). “Səs” qəzeti, 2002, 1 oktyabr.
102. Şamxəlil Məmmədov. “Dərslərdə yaşanan həyat” kitabı. (Aqşın Babayevin radio fəaliyyəti barədə). Bakı, 2002.
103. Pərviz Xosrovoğlu. “Bir içim su istədim”. (Aqşın Babayevin “Bir içim su istədim” kitabı haqqında). “Ədalət” qəzeti, 2002, 10 oktyabr.

104. Xatirə Rəhimli. “Bir içim su istədim”. (Aqşın Babayevin “Bir içim su istədim” kitabı barədə). “Ləyaqət” qəzeti, 2002, 25 oktyabr.

105. Şövkət Hüseynova. “Oxucusu olan yazıçı...” (Aqşın Babayev haqqında). “Həqiqətə gedən yolda” kitabı, Bakı, 2002.

106. Flora Xəlilzadə. Sabahı gözləyən var. (Aqşın Babayevin “Bir içim su istədim” şeirlər kitabı haqqında). “Azərbaycan” qəzeti, 2002, 16 noyabr.

107. Mail Dəmirlil. Bir nəğmə çələnginin akkordları. (Aqşın Babayevin “Bir içim su istədim” şeirlər kitabı haqqında). “Aşıq söz” qəzeti, 2002, 12 dekabr.

108. Aydın Dadaşov. Vətən yangılı tamaşa. (Aqşın Babayevin Gənc Tamaşaçılar Teatrında hazırlanmış “Olmuş əhvalat” pyesi haqqında). “Qobustan” jurnalı, 2002-ci il, N 4.

109. Fikrət Qoca. Dost sözü. (Aqşın Babayevin “Bir içim su istədim” şeirlər kitabına ön söz). “QAPP-Poliqraf” nəşriyyatı, Bakı, 2002.

110. Vaqif Bəhmənli. Nəğmənin də bəxti var. (Aqşın Babayevin “Bir içim su istədim” şeirlər kitabı haqqında). “QAPP- Poliqraf” nəşriyyatı, Bakı, 2002.

111. Müşfiq Borçalı. Təbrik edirik. (Aqşın Babayev haqqında və onun şeirlərindən nümunələr). “Elm və təhsil” qəzeti, 2003, 12 yanvar.

112. Vüqar Əhmədov. Bir içim su istədim... (Aqşın Babayevin “Bir içim su istədim” şeirlər kitabı haqqında). “Mədəniyyət və incəsənət” qəzeti, 2003, 14 yanvar.

113. Həsən Vəli. Əqidə adamı, əqidə poeziyası. (Aqşın Babayev və onun “Bir içim su istədim...” şeirlər kitabı haqqında). “Dövlət və xalq” qəzeti, 2003, 25 fevral.

114. Aqşın Babayev: “Qələm və mikrofon”. “Müasir Müsavat” qəzeti, 2003, 17 iyun.

115. Əjdər Ağayev. Bir içim su... (Aqşın Babayevin “Bir içim su istədim” kitabı haqqında). “Körpü” qəzeti, 2003, 8 iyul.

116. Ceyhun Quliyev. “Oğul” pyesinə aparın yol” (Aqşın Babayevin “Oğul” pyesi haqqında). “Açıq söz” qəzeti, 2003, 6 avqust.

117. Ələsgər. “Xoş xatirələrlə dolu illər” (Aqşın Babayevin “Qələm və mikrofon”., “Azərbaycan kino sənətində ədəbi əsərlərin təcəssümü” (A.Kazımovla birlikdə) kitabları haqqında). “Əsrin sədası” qəzeti, 2003, 27 avqust.

118. İncilab Kərimov. “Oğul” dəyərli bir tamaşadır. Aqşın Babayevin “Oğul” tamaşası haqqında qeydlərim. “İki sahil” qəzeti, 2003, 22 oktyabr.

119. A.Əbilov. “Vaxt var idi” (Svetlana Rəhimqızının eyni adlı kitabında Aqşın Babayevə həsr olunmuş oçerk haqqında). “Ədəbiyyat qəzeti”, 2003, 31 oktyabr.

120. Cavid Məmmədbəyov - “Oğul” (Aqşın Babayevin “Oğul” tamaşası haqqında). “Ədəbiyyat” qəzeti, 2003, 7 noyabr.

121. Ədəbi xronika. 1960. (Ə.Vahidlə görüşdə Aqşın Babayevin çıxışı barədə. “Ədalət” qəzeti, 2003, 8 noyabr.

122. İbrahim İbadoğlu - “Oğul” (Aqşın Babayevin “Oğul” tamaşası haqqında). “Azərbaycan ordusu” qəzeti, 2003, 29 noyabr.

123. Aytən. “Yaddaş” Milli Mükafatlar Müsabiqəsinin qaliblərinin adları açıqlandı. (Aqşın Babayev “Başımıza gələnələr” povestinə görə “Yaddaş” Milli Mükafatının laureatı adına layiq görüldü.) “525-ci qəzet”, 4 dekabr 2003.

124. «Вручены премии союза писателей». «Bakinskiy raboçiy» qəzeti, 2003, 6 dekabr (rus dilində).

125. “Yazıçılar Birliyinin mükafatları təqdim olunmuşdur” (Aqşın Babayev “Başımıza gələnələr” povestinə görə “Yaddaş” milli mükafatını almışdır). “Azərbaycan” qəzeti, 2003, 11 dekabr.

126. Mədət Çobanov. “Vətənə “Oğul” gərəkdir!” (Aqşın Babayevin Bələdiyyə Teatrında tamaşaya qoyulmuş “Oğul” pyesi haqqında). “Elm və təhsil” qəzeti, 2003, dekabr.

127. Kinoda onun “Yol”u (Aqşın Babayevin “Şehli çəmən” hekayəsi əsasında çəkilmiş “Yol” filmi haqqında) “Sənət” qəzeti, 2003, 26 dekabr.

128. 14 dəqiqəlik “Yol” (Aqşın Babayevin qısa metrajlı “Yol” filmi haqqında). “Hürriyyət” qəzeti, 2003, 30 dekabr.

129. Yazıçı Aqşın Babayev. “Bilgəh” kitabı, Bakı, 2004.

130. “Dəvətnamə” (Aqşın Babayevin “Dəvətnamə” pyesi haqqında). “Kaspi” qəzeti, 2004, 6-9 mart.

131. “Aktrisa Aqşın Babayevin “Mükafat” tamaşasına çəkilir”. “Olaylar” qəzeti, 2004, 10 mart.

132. Firəngiz Mütəllimova bədii filmə dəvət alıb. (Aqşın Babayevin “Mükafat” televiziya tamaşası haqqında). “Kaspi” qəzeti, 2004, 11 mart .

133. “Qızıl Dərviş” mükafatı sahiblərinə təqdim olundu. (Aqşın Babayevin “Oğul” tamaşası haqqında). “Azadlıq” qəzeti, 2004, 11 mart.

134. “Diqqət, tamaşa gedir” (Aqşın Babayevin “Şeytanın yubileyi” musiqili komediyası haqqında). “Ekspress” qəzeti, 2004, 26 mart.

135. «О книге стихов Акшина Бабаева». “Vışka” qəzeti, 2004, 30 aprel (rus dilində).

136. “Akademik Yusif Məmmədəliyev mükafatının yeni laureatları müəyyən olunub” (Aqşın Babayevə Y.Məmmədəliyev mükafatının verilməsi haqqında). “Xalq”, “Yeni Azərbaycan”, “Azərbaycan”, “İki sahil” qəzetləri, 2004, 28-29 may.

137. «Справочник ученого-писателя». «Bakinskiy raboçiy» qəzeti, 2004, 9 iyun (rus dilində).

138. “Yazıçı-alimin “Soraq kitabçası”. “Azərbaycan” qəzeti, 2004, 9 iyun.

139. “Манящие горизонты” (Aqşın Babayevin “Soraq kitabçası” haqqında redaksiya məqaləsi.) “Vışka”, 2004, 25 iyun (rus dilində).

140. “22 iyul Milli Mətbuat günü münasibəti ilə” (Aqşın Babayev haqqında). “Vışka” qəzeti, 2004, 23-29 iyul.

141. Reyhan Mirzəzadə. “Gözəl insan, istedadlı yazar, təcrübəli alim..”(Aqşın Babayevin “Soraq kitabçası” haqqında). “İki sahil” qəzeti, 2004, 3 avqust.

142. “Mətbuat işçiləri diqqətdə oldular”. (Aqşın Babayevin “Qafqaz –Media” İctimai Birliyinin təsis etdiyi “Qafqaz” diplomu ilə təltif olunması barədə). “İdeal Market” qəzeti, 2004, 3 avqust.

143. “Yeni nəşrlər. Soraq kitabçası”. “Azərbaycan” qəzeti, 2004, 15 avqust.

144. “Xoş xatirələrlə dolu illər” (Aqşın Babayev haqqında). Ələsgər Qurbanov. “Özüm və sözüm” kitabında. “Adiloğlu” nəşriyyatı, Bakı, 2004.

145. “Şeytanın toyu” (Aqşın Babayevin “Şeytanın yubileyi” tamaşası haqqında). “Olaylar” qəzeti, 2004, 9 sentyabr.

146. “Arzularımın zamanı...” (Aqşın Babayevin “Əlin cibində olsun” tamaşası haqqında). “Kaspi” qəzeti, 2004, 16 sentyabr.
147. Ekranında ilk dəfə “Mükafat”. (Aqşın Babayevin eyni adlı pyesi haqqında). “Ekran-Efir” qəzeti, 2004, 27 sentyabr.
148. Oqtay Rəcəbovla müsahibə (Aqşın Babayevin “Şeytanın yubileyi” əsəri haqqında). “525-ci qəzet”, 2004, 8 oktyabr.
149. Amaliya Pənahova ilə müsahibə. (Aqşın Babayevin “Oğul” pyesi haqqında). “İki sahil” qəzeti, 2004, 2 noyabr.
150. “Kitab təqdimatı” (Aqşın Babayevin çıxışı haqqında məlumat). “525-ci qəzet”, 2004, 9 noyabr.
151. “Ekranında ilk dəfə” (Aqşın Babayevin “Əlin cibində olsun” tamaşası haqqında). “Ekran Efir” qəzeti, 2004, 15-21 noyabr.
152. Xuraman İsmayılova “Bir yazıçı haqqında”. “Kəlam” jurnalı, 2005 N 1.
153. Aydın Dadaşov. “Vətən mənə oğul desə...” (Aqşın Babayevin “Oğul” pyesi haqqında). “Azərbaycan” qəzeti, 2005, 24 fevral.
154. Aydın Dadaşov – “Müəviri: 2004-cü ilin ədəbi yekunları” (Aqşın Babayevin “Mükafatı” pyesi haqqında). “Ədəbiyyat qəzeti”, 2005, 8 aprel.
155. “Sumqayıt Teatrı yeni tamaşa hazırlayır”. “Xilaskar” adlı tamaşa Heydər Əliyevə həsr edilib. “Ekspress” qəzeti, 2005, 4 may.
156. “Teatr yeni tamaşa hazırlayır” (Aqşın Babayevin “Xilaskar” pyesi haqqında). “İki sahil” qəzeti, 2005, 5 may.
157. Yaddaşlarda yaşayan tarixi şəxsiyyət (“Xilaskar” pyesi haqqında). “Azərbaycan” qəzeti, 2005, 9 may.
158. “Сумгайтцы отметили 82-ю годовщину со дня рождения лидера Азербайджанского народа Гейдара Алиева” (Aqşın Babayevin “Xilaskar” pyesi haqqında). «Bakinskiy raboçiy» qəzeti. 2005, 2-9 may. (rus dilində).
159. “Sumqayıt Teatrında “Xilaskar” pyesinin ilk tamaşası olub”. “İki sahil”, “Respublika”, “Səs” qəzetləri, 2005, 11 may.
160. Telman Mehdixanlı. “Xilaskar şəxsiyyətin səhnə təcəssümü” (Aqşın Babayevin “Xilaskar” pyesi haqqında). “Azərbaycan” qəzeti, 2005, 13 may.
161. “Sumqayıt Teatrında “Xilaskar” pyesinin ilk tamaşası olmuşdur”. “Ədəbiyyat qəzeti”, 2005, 13 may.
162. Aydın Dadaşov. “Müstəqillik dövrünün dramaturgiyası”. (Kitabda Aqşın Babayevin “Mükafat”, “Oğul”, “Əlin cibində olsun”, “Olmuş əhvalat” pyesləri də təhlil olunur). Bakı, 2005.
163. “Xilaskar” (Aqşın Babayevin “Xilaskar” tamaşası haqqında). “Əsrin sədası” qəzeti, 2005, 4 iyun.
164. “Şeytanın yubileyi” yeni mövsüm üçün. “Səs” qəzeti, 2005, 12 avqust.
165. Musiqili Komediya Teatrında “Şeytanın yubileyi”. “Ekspress” qəzeti, 2005, 12 avqust.
166. “Teatrlar yeni mövsümə necə hazırlaşır?” (Aqşın Babayevin “Şeytanın yubileyi” pyesi haqqında). “Ekspress” qəzeti, 2005, 7 sentyabr.
167. Musiqili Komediya Teatrı “Şeytanın yubileyi”ni səhnəyə qoyacaq. “Azadlıq fədailəri”, 2005, 17 sentyabr.

168. “Musiqili Komediya iki yeni tamaşa hazırlanır” (Aqşın Babayevin “Şeytanın yubileyi” pyesi haqqında). “Ayna” qəzeti, 2005, 27 sentyabr.

169. “Muskomediya yeni tamaşalar üzərində işləyir”. (Aqşın Babayevin “Şeytanın yubileyi” tamaşası haqqında). “Yeni Azərbaycan” qəzeti, 2005, 8 oktyabr.

170. “Muskomediya”da “Şeytanın yubileyi” gələn il “ qeyd olunacaq”. “525-ci qəzet”, 2005, 20 oktyabr.

171. Vaqif Bəhmənli. “Dünyanı mərhəmət yaşadır”. (Aqşın Babayevin “Seçilmiş əsərləri”nin I cildinə yazılmış ön söz.) “Kəlam” jurnalı, 2005, N 4.

172. “Aqşın Babayev – üç not”. Birinci not: Yaxşı adamlar haqqında. İkinci not: Diqqət... Danışır qəlbim! Üçüncü not: Nəğmənin də bəxti var. Vaqif Bəhmənli. “Sınıq güzgü” kitabı. Bakı, 2005.

173. «Одним праздником не ограничимся». Интервью с народным артистом Гаджибабой Багировым в канун юбилея Театра музыкальной комедии о пьесе А.Бабаева. «Zerkalo» qəzeti, 2005, 4 noyabr. (rus dilində).

174. “Musiqili Komediya Teatrı 95 illik yubileyini qeyd edəcək”. Teatrda “Şeytanın yubileyi” və “Qısqanc ürəklər” tamaşaları üzərində məşqlər davam edir. “Səs” qəzeti, 2005, 5 noyabr.

175. “Şeytanın yubileyi” (Aqşın Babayevin eyni adlı pyesi haqqında). “Exo” qəzeti, 2005, 12 noyabr.

176. Bəhram Məmmədov. “Əziz Nesin irsi Azərbaycanda” (Aqşın Babayevin tərcümələri haqqında). “525- ci qəzet”, 2005, 12 noyabr.

177. “Seçilmiş əsərlər”in birinci cildi. “Azərbaycan”, “İki sahil”, “Xalq qəzeti”, 2005, 23 noyabr, “Bakinskiy raboçiy”, 2005, 24 noyabr, “Ədəbiyyat” qəzeti, 2005, 25 noyabr.

178. “Şeytanın yubileyi”. “Azərbaycan” qəzeti, 2005, 5 dekabr.

179. Teatrlarımız yeni tamaşaların təqdimatına hazırlaşır. (“Şeytanın yubileyi”). “Yeni Azərbaycan” qəzeti, 2006, 12 yanvar.

180. Musiqili Komediya Teatrının yubiley tədbiri. “525-ci qəzet”, 2006, 27 yanvar.

181. İfrat Əliyeva. “Adilikdə qeyri-adilik axtaran yazıçı”. “Azərbaycan” qəzeti, 2006, 15 fevral.

182. Kəbutər. “Aqşın Babayevin “Seçilmiş əsərlər”i işıq üzü görüb”. “Mədəniyyət” qəzeti, 2006, 29 mart.

183. “Şeytanın yubileyi” Musiqili Komediya Teatrında. “Xalq” qəzeti, 2006, 6 iyul.

184. Vaqif Yusifli. “Güldürür, düşündürür...” (Aqşın Babayevin “Şeytanın yubileyi” pyesi haqqında). “Yeni Azərbaycan” qəzeti, 2006, 6 iyul.

185. Mənsurə Səttarova. “Hardan gəlib hara getdi o illər”. “Xəzər” qəzeti, 2006, 15 iyul.

186. Telman Mehdixanlı. “Mənalı yaşanan ömür” (Aqşın Babayevin 70 illiyi münasibəti ilə). “Azərbaycan” qəzeti, 2006, 14 oktyabr.

187. Aqşın Babayev – 70 (Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin təbriki). “Ədəbiyyat” qəzeti, 2006, 1 dekabr.

188. Sadiq Elcanlı. “İşıqla üz-üzə. Aqşın Babayev – 70” (Telessenari). AZTV, 2007, mart.

189. Bakı Dövlət Universiteti – 90. Şərqsünaslıq fakültəsi. Fakültə kadr hazırlığı işinə dəvət olunmuş tanınmış mütəxəssislər. “Nurlar” nəşriyyat-poliqrafiya mərkəzi, Bakı, 2009.

190. Rafiq Həşimov. “Biri var, biri yox”un ilk bayramı (Aqşın Babayevin “ANS-ÇM” radiosundakı eyni adlı müəllif proqramı haqqında). “525-ci qəzet”, 2007, 26 sentyabr.

191. Yaşar Hidayətəoğlu. “İllər dəyişsə də”. “Mədəni-maarif” jurnalı, 2008, N 12.

192. Rafiq Salmanov. “Xilaskarın səhnə zəfəri”. “Xalq” qəzeti, 2009, 7 may.

193. “Xilaskar” tamaşası sənətsevərlər tərəfindən alqışlarla qarşılanmışdır (Aqşın Babayevin “Xilaskar” pyesi haqqında). “Ədəbiyyat” qəzeti, 2009, 8 may.

194. Zülfiyyə Eldar qızı “Ucaldıqca ucalan insan”. “Kredo” qəzeti, 2009, 27 noyabr.

195. Əlizadə Əskərli. “Bir pyesin ədəbi dəyərləri haqqında”. Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi Bakı qızlar Universiteti, Elmi əsərlər. Bakı, 2009, N 1.

196. “Beynəlxalq musiqi festivalı”. 12-17 noyabr (Azərbaycanın milli qəhrəmanı Çingiz Mustafayevə həsr olunmuş “Çingiz” oratoriyası haqqında. Sözləri Aqşın Babayevindir.) Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin nəşri, Bakı, 2009.

197. Çingiz Ələsgərli. “Xilaskar”ın Gürcüstan səfəri uğurlu oldu. “Azərbaycan” qəzeti, 2009, 11 dekabr.

198. Sevinc Abbasova. 60-70-ci illər ədəbiyyatı, Sənətkar və zaman problemi. “Beynəlxalq elmi nəzəri jurnal”, Bakı, 2009 N 4(70).

199. Əlirza Xələfli. “Biz sənə gördükümü?” (Aqşın Babayevin poeziyası). “Kredo” qəzeti, 2009, 19 dekabr.

200. İntiqam Mehdizadə. “Bədii ensiklopediya” (Aqşın Babayevin “İşıqlı bir iz” kitabı haqqında). “525-ci qəzet”, 2010, 23 fevral.

**ƏDƏBİYYAT VƏ MƏDƏNİYYƏT XADİMLƏRİ,
QƏLƏM DOSTLARI, OXUCULARI
AQŞIN BABAYEV HAQQINDA**

Mirzə İBRAHİMOV
Xalq yazıçısı

İSTİ ÜRƏKLƏR

Bədii ədəbiyyatın insan ürəyinə yol tapması, insanda dəruni hisslər oyatması ən gözəl və təsirli keyfiyyətlərdəndir. Əslində baxanda bu keyfiyyət olmayan yerdə sənət əsəri yoxdur. Axı, yazıçı, bəstəkar, rəssam ancaq o zaman öz fikrini, öz idealını başqalarına aşılaya bilər ki, onları sevindirə, kədərləndirə, həyəcanlandıra bilsin, onların sinəsində müxtəlif hisslər oyatsın. Bu hisslər nə qədər dərin, hərarətli olsa, əsərin daşdığı ictimai, fəlsəfi, əxlaqi inam o qədər möhkəm kök atmış olar.

Sənətin bu böyük qayəsində - insana nəcib, yüksək, işıqlı fikirlər və hisslər aşılmasına yazıçı müxtəlif vasitələrlə nail olur. Onlardan biri, bəlkə də birincisi səmimiyyətdir. Yəni əsərində əks etdirdiyi ideyalara yazıçının özünün bütün varlığı ilə inanması, bağlı olmasıdır, yaxşı, müsbət insanlar kimi təqdim etdiyi adamlara dəruni məhəbbətidir.

“Bir ürəyin hərarəti” adlı kitabdakı əsərlərin böyük əksəriyyəti məhz bu cür səmimiyyətin, inamın, insan həyatındakı işıqlı, gözəl, müqəddəs təzahürlərə hərarətli məhəbbətin məhsuludur. Həm də bu məhəbbət, bu inam zahiri dəbdəbədən uzaqdır, iddiasızdır, bir sıra hallarda çox adi məşit hadisələrindən qidalanmışdır. Budur, kiçik “Saat” novellasında oxuyuruq.

“- Saatsız təccüblə gözlərini mənə dikdi.

- Sizə nə oldu?

- Heç bir şey – dedim. Qəhər boğurdu məni...

- Bax, bacım, bu saatların hansını bəyənirsinizsə, götürün əvəzində... Bir işdi olub. İtirmişəm, neçə gündü axtarıram...

- Sizə yalvarıram mən. Nə qədər pul lazımdır verərəm. Təki o saati mənə qaytarın. Lap sınıq olsun. Lap əzik olsun...”

Yazıçı qəhrəmanın kimliyini, necəliyini bildirmir. Lakin biz onun gənc bir qadın, məlahətli, həssas ürəkli bir gəlin olduğunu təsəvvürə gətiririk. Düşünürük: bir saat üçün niyə bu qədər yanır. Həyəcanını saxlaya bilmir, “gözlərində yaş gilələnir”, niyə? Bəlkə saat çox qiymətli, qızıldır, brilyantdır? Bəlkə itirdiyi üçün ona acıqlanacaq, ağır söz deyəcəklər? Yox, bunların heç biri deyil. Saat qiymətli, ona görə ki, məhəbbətin ilk hərarətini soyumağa qoymayan, gənc qadının ürəyindəki hisslərin gözəlliyini, təravətini qoruyub saxlamağı bacaran sevgilisindən, həyat, ömür yoldaşından, əziz qızının atasından ona yadigardır.

Beləliklə, bircə səhifəlik novellada yazıçı Aqşın Babayev xalqın əsrlər uzununu yaradıb yaşatdığı gözəl ənənəsinə sadəqətli, mehriban bir gəlinin ürəkdən bağlılığını yüksək əxlaqi keyfiyyət kimi canlandırma bilmişdir.

Aqşının hekayələrinin çoxu bizi ailədə həssaslığa, yoldaşlığa çağırır. Yadımıza salır ki, saysız-hesabsız yeniliklərlə, qızgın işlərlə, canlı əməkdə qaynayan siyasi, elmi,

mədəni, texniki məlumatlarla dolu olan, bizi göz açmağa qoymayan zəmanəmizdə dost-aşnanı, qoca ata-ananı, pensiyaya çıxmış, bir növ həyatın qaynar axınından kənara çəkilmiş dünənki müəllimlərimizi, ustalarımızı unutmağa haqqımız yoxdur.

Balaca, kiçik novellaların hərəsində insan ürəyinin bir güşəsinə, zəngin, rəngarəng həyatımızın bir lövhəsinə, mənəvi aləminizin həssas bir siminə toxunulur. Gəlin, “Bircə damla” novellasındakı gözəl Mədinənin sinəsində səslənən simə qulaq asağ. Əvvəlcə, onu deyim ki, yazıçı Mədinənin zahirini təsvir etmir. Demir ki, o, gözəldir, həssasdır, incə ruhludur. Lakin novellanı oxuyanda biz bu fikirlərə gəlirik. Mədinənin hər sözü, hər hərəkəti, onu bizim gözümüz qarşısında məhz cazibədar, sevimli, məlahətli bir gözəl kimi canlandırır.

Yazıçı Mədinəni həyatının xoşbəxt dövründə təsvir edir. O, müəllimdir, yoldaşı Fuadı saf, təmiz, dəruni məhəbbətlə sevir.

Novella onların həyatının bu məhəbbətlə işıqlanmış bircə epizodu ilə bizi tanış edir: lakin bu epizod Mədinənin xatirələrilə gah şad, oynaq, gah da xəfif, kədərli rənglərə boyanır: “Müharibə başlananda beş yaşı vardı Mədinənin. Atası cəbhəyə yola düşdü. Getdi və...qayıtmadı”. Çoxları kimi onun da uşaqlığı atası ilə getdi. Uşaqlıq görmədi, oyuncaq, kukla görmədi. Lakin kukla həsrəti ürəyində yaşadı... Fuad elmlər doktoru dissertasiyasını tamamlamaq üçün hər dəfə Moskvaya gedəndə soruşur: Mədinə Moskvadan sənə nə gətirim? Mədinə deyir: Kukla!

Lakin başı işə qarışmış Fuad ürəkdən sevdiyi Mədinəyə kukla məsələsində həssaslığını itirir: “Uşaqsan, kuklanı neyləyirsən?” – deyir və Mədinənin ürəyində necə həssas simə toxunduğunu heç ağına da gətirmir.

Yazıçı yaxşı insan və yaxşı yoldaş olan müsbət qəhramanın bu qüsurunun xəfif şəkildə, real həyatı vəziyyət daxilində göstərməklə oxucunun ona olan məhəbbətinə təəssüf hissi aşılamış olur. Mədinənin Fuad gözləmədiyi halda gecə yarısı təyyarə meydanına gəlib onu qarşıladığı səhnə də bu cəhətdən təbii və ibrətamizdir. Fuad anı olaraq ürəyində baş qaldırmış qısqanclıq duyğusu ilə salamsız-kələmsiz soruşur: “Kiminlə gəlmisən?” Bu soyuqluq Mədinənin qəlbindəki həmin incə simə toxunur: gərək həmişə, hər şəraitdə yoldaşa qarşı, xüsusən qadına qarşı həssas olasan, qeyri-ixtiyari olaraq baş qaldıran xırda hissləri boğmağı bacarasan!..

Fuad bu cür hissləri dərhal boğa bilməsə də, xoşbəxtlikdən onlardan çox tez uzaqlaşmaqla, sağlam fikir və təmiz məhəbbət xırda hisslərə qalib gəlir.

Ağşının novellalarında insana məhəbbət, insanın yaxşı mənəvi keyfiyyətlərinə, ali duyğusu olan eşqinə, məhəbbətinə inam var: “Evə gedirdim indi. Səni düşünürəm ancaq. Mənim gözlərimdə bütün təbiət sevgi deməkdir. Yarpaqlar bir-birinə vurğundurlar, gül-gülə, çiçək-çiçəyə vurğundur. Günəş torpağa, ulduzlar səmaya...

Elə bil dünya sevgi nəğməsidir. Elə bil hər şey sevgi deməkdir. Hər andın, hər sözün mayası sevgidir, istəkdir. Çətindir sevgisiz, çox çətindir”...

“Sevgi nəğməsi”nin lirik qəhrmanı bu cür düşünür: həyata, aləmə, kainata, aya, ulduzlara, yarpaqlara, torpağa, səmaya, günəşə vurğun şair kimi...

“Sən kiminsən?” hekayəsində də böyük məhəbbətin işığını görürük. Burada məhəbbəti Mədinə və Fuadın məhəbbəti kimi saf, bəlkə bir az da dərin və işıqlı olan iki adam var,- əsil adam, biclikdən, xəsislikdən, kələkbazlıqdan uzaq iki təmiz ürəkli adam, - Hidayət və Gözəl... Ər və arvad. Bu iki təmiz adam, iki isti ürəkli insan gözəl bir ailə

qurmuşlar. Qarşılıqlı məhəbbətə, inama, hörmətə, ehtirama əsaslanan bir ailə... Elə ailə ki, yalnız bir neçə dəqiqəsi, bir neçə saati və günü deyil, ayları, illəri səadətlə dolu olub, təmiz, şirin səadətlə... Bu səadətdən onların Akif adlı bir uşağı dünyaya gəlib. Bu dediyim sözlərin, bu təriflərin heç biri novellada deyilmir. Hətta uşağın da adı bircə dəfə və özü də ötəri olaraq çəkilir. Lakin bu ər-arvadın münasibəti, bir-birilə rəftarı, sözü-söhbəti adamda yuxarıda dediyim hissləri, fikirləri, tərifləri oyadır...

Müəllif bu iki uca mənəviyyatlı insanın həyatının ağır çağlarında bizi onlarla tanış edir. Elə çağlarında ki, həyat onların şəxsiyyətini, məhəbbətini, insaniyyətini imtahana çəkmişdir: Gözəl əlacsız xəstəliyə tutulmuşdur. Ömrünün günləri sayılmışdır. Bunu dumanlı şəkildə özü də hiss edir. Lakin inanmaq istəmir, inana bilmir, gəncliyə məxsus həyat eşqi, ürəyin isti qanı, şirin ər və övlad məhəbbəti ürəyində bir ümid çırağı yandırır. Əlacsız xəstəliyə tutulduğu barədəki şübhəni tez-tez boğur, özündən uzaqlaşdırırsa da tamam ürəyindən çıxara bilmir. Axı, günü-gündən arıqlaması, sümüyü çıxan çiyinləri, saralan siması amansız azarı Gözəlin yadına salır. Bu halında da o, özünü düşünür, yoldaşının, uşağının dərdinə qalır. “Gözəl qəflətən mətbəxin qapısında peyda oldu:

-Hidayət...

Hidayət diksindi.

-Sən, Hidayət məndən gizlədirsən?

-Nəyi?

-Mənim xəstəliyimi! Ona görə yata bilmirsən. Ona görə siqaret çəkirsən!”

Hidayət isə doğrudan da, ondan gizlədir. Elə dünən səhər professor Cavadov ona demişdi ki: “Ümitsiz xəstələrə ürək, duyğu lazımdır, Hidayət müəllim! Son bir ildə neçə dəfə teatra getmisiniz, öz həyat yoldaşınızla neçə dəfə dəniz sahilini seyrə çıxmısınız?”

Hidayət müəllim çoxlarımız kimi gec də olsa, bunu başa düşür. Başa düşür ki, bizim gözəl dənizimiz var, onun çox səfali sahil bağı var, bulvarı var, çox dərdlərə dərman olan təmiz havası var. Elə o gün səhər açılan kimi Gözəli götürüb sahilə gedir, onu qayıq gəzintisinə çıxarır. Bir yandan bu qayğı, bu diqqət, o biri yandan dəniz havası, şəhərin ürəkaçan mənzərələri, açıq göyləri, həzin küləyi, yaşıl ağacları, su fəvvarələri və insanlarla dilsiz ünsiyyət Gözəlin daxilində hələ sönməmiş həyat qüvvəsini hərəkətə gətirir, iri gözlərini, “özündən də böyük gözlərini” şübhənin soyuq parıltısından təmizləyir, şirin, cazibədar həyat işığı ilə doldurur...

Gözəl düşünür: “Təhlükə qarşısında olanda dörd əlli yapışıraq həyatdan, uşaq kimi hər kiçik şeydən ləzzət alırıq”. Bəs təhlükə olmayanda, hər işimiz qaydası ilə gedəndə, canımız sağ-salamat olanda necə?! Onda bu misilsiz nemətlərin qədrini bilirikmi?” Gözəl o qədər də uzun olmayan həyatına nəzər salır, yaşadığı illəri xəyalından keçirib deyir: “O qədər xırda şeylər üçün ürəyimi sıxmışam ki...dərd eləmişəm indiyədək özümə hər şeyi... - evim niyə iki otaqlıdır, üç otaqlıya gərək köçək. Televizorum niyə rəngli deyil? Niyə çoxunun maşını var, yayda dənizə gedirlər, bizim yoxdur maşınımız?” Hidayətin qayğısı, nəcib insanı məhəbbəti, həssas diqqəti sayəsində Gözəldə tamam başqa hisslər oyanır. Özünü, öz həyatını, istək və arzularını təhlil etməyə başlayır, xəyalən başqalarının həyatı, arzuları ilə tutuşdurur, yaşayışının mənasını daha dərindən anlamağa, bizi əhatə edən təbiətin əzəmətli, sehrkar gözəlliklərini, həyatın poeziyasını daha dərindən duymağa başlayır.

İnsanın öz həyatını, özünü, öz daxilini təhlil etməsi, yeni müasir elmi dillə desək “özünü analiz” bizdə də, bir çoxlarının səciyyəvi keyfiyyətlərindəndir ki, bu, klassik və

müasir ədəbiyyatımızda da öz əksini tapmışdır. Həyatın çətin anlarında, dönüş nöqtələrində, gələcək taleyimizlə bağlı olan qərarlar çıxarmalı olduğumuz dəqiqələrdə xalq həmişə demişdir: "Get papağını qoy qabağına, fikirləş". Aqşının novellalarında qəhrəmanların bu cür sınağa çəkilməsi nadir hal deyil. "Halal çörək" povestinin qəhrəmanı Mehdihi də həyat belə bir imtahana çəkir. Lakin Mehdi Hidayət kimi təmiz ürəkli olsa da, məişətin ehtiraslarından azad deyil. Gözəlin pislədiyini "Niyə "Volqa" məşinımız yoxdur?" həvəsi onun ürəyinə dərin kök salmışdır.

O, çətinliklə də olsa, pul toplayaraq, nəhayət öz arzusuna çatır-"Volqa" məşinə sahib olur. Lakin bununla nəinki səadətə çatmır, həyatının adi rahatlığını da itirir. Arvadı Xavər də o biri yandan öz hüdudsuz xırda istəkləri ilə onu əldən salır. Yazıçı Xavərə zidd olaraq kəndli qızı Ceyranın surətini yaradır.

Bu surət əsərdə böyük yer tutmasa da, xəsis boyalarla təsvir olunsada, öz təbiiliyi, səmimiyyəti ilə açıq, aydın və iti təfəkkürlə cazibədardır. O, həyatda nə istədiyini, nəyə meyil etdiyini yaxşı bilir. İstəkləri də sağlamdır, şüurludur, təmiz, uca həvəslər və hisslərlə bağlıdır. Buna görə də, onun adı Mehdihi dilinin əzbəridir. Onun işi, mənəvi gözəlliyi barədə adına layiq əsər yazmaq fikrinə düşür. Arvadı Xavər bütün bu uca hisslərdən uzaq olduğu üçün ərini başa düşə bilmir. "Nəyi xoşuna gəldi axı, bu Ceyranın?"-deyib təəccüblə soruşur. Mehdihi arvadına verdiyi cavabda biz bayaq Gözəlin mühakimələrində rast gəldiyimiz uca fikirlərin təsdiqini görürük: "Ceyranın heç nədə gözü yoxdur. Onunla bir parça halal çörəklə ömür boyu xoşbəxt yaşamaq olar... Halal çörək bütün nemətlərdən uludur, əzizdir, ləzzətlidir!" Göründüyü kimi, Aqşının novellalarındaki motivlərə povestlərində də rast gəlirik.

Aqşının dili yaxşıdır, qəhrəmanlarının fikir və hisslərini, psixoloji aləmini dəqiq və təsirli canlandırır.

Aqşın Babayev adamlarımızın yüksək əxlaqını, mənəvi gözəlliyini, insanpərvərliyini, cəmiyyətdə, ailədə, yoldaşlıqda düzlük, sədaqət kimi uca duyğularını inamla, məhəbbətlə təsvir edir.

Elə güman etməyin ki, yazıçı həyatı birtərəfli göstərir, yəni ancaq gözəllikləri, müsbət hadisələri və adamları görür. Yox, o, mənfi təzahürlərə də nəzər salır, həyatın ziddiyyətlərini, neqativ cəhətləri də qələmə alır. Hətta bu ruhda "Nə rəngə istəsəniz", "Cəsarət", "Vəzifə" kimi novellaları da var. Bu novellalarda biz özündən böyüklərə yaltaqlanmağa, nə rəngə desəniz düşməyə hazır olan Hadi Qulu, lovğa, gopçu, qorxaq, cəsarətsiz Qubuşov, hamıya xoş gəlməyə çalışan, işdə intizamsızlıq yaradan Rəhimzadə kimi tiplərlə tanış oluruq. "Halal çörək"də "Yük avtobazasının qaraj müdiri" Atababa, onun süd gölündə üzən, daş-qaş içində parlayan arvadı Səlimə xanım da satirik boyalarla işlənmiş surətlərdir.

Aqşın Babayev mənfiyyəti şişirtmədən, təbii boyalarla göstərir. Oxucu hiss edir ki, onların evindən, xırda daxili aləmindən kənarında böyük bir həyat qaynayır, milyonlarla adam yaradıcılıqla məşğuldur, səadəti işdə, əməkdə, xalqın maddi və mənəvi sərvətlərini atırmaqda tapır.

Qulu XƏLİLOV
filologiya elmləri doktoru, professor

TƏBİİ, CANLI, MÜASİR

Aqşın Babayevi bədii yaradıcılığa məsuliyyətlə yanaşan, həyat faktlarını aydın sənətkar mövqeyindən qələmə alan bir yazıçı, maraqlı povestlər, hekayələr müəllifi kimi tanıyıram... O, istedadlı jurnalist, publisist və tərcüməçi kimi də fəaliyyət göstərir. Aqşın alimdir. Lakin son illərdə dərc olunan bədii əsərləri aydın göstərir ki, yazıçılıq onun fəaliyyətinin əsas hissəsini təşkil edir. Əsərlərini nəzərdən keçirəndə belə bir cəhət qabarıq görünür ki, A. Babayev zəngin və maraqlı həyat müşahidələri, insanların müxtəlif əxlaqi münasibətləri, əməlləri barədə özünün müstəqil mülahizəsi olan yazıçıdır.

Orijinal yaradıcılıq siması, dəst-xətti olan belə yazıçıları ədəbi tənqid təəssüf ki, ya təsadüfdən-təsadüfə xatırlayır, ya da heç yada salmır. Halbuki onların əsərləri bədii yaradıcılığın müxtəlif problemləri barədə ciddi söhbət açmağa tutarlı material verir.

Aqşın Babayevin “Gənclik” nəşriyyatında buraxılmış (1982) “Ayrılıq” kitabı qarşımdadır. Burada yazıçının iki povesti və hekayələri toplanmışdır. Həmin əsərlərdə müasir insanı düşündürən problemlər əsas yer tutur.

“Ayrılıq” və “Xalqın oğlu” povestlərində tarixi faktlar aydın yazıçı mövqeyindən elə bacarıqla təsvir edilmişdir ki, bunlar tam müasir səslənir və dövrün bir sıra əxlaqi problemlərini irəli sürür. Yaratmaq, xalq mənafeyini hər şeydən yüksək tutmaq, təmizlik bu povestlərdəki nəcib insanları bir birinə yaxınlaşdırır.

Aqşın uzun-uzadı macəraçılığı sevmir, mümkün qədər həyatın, insan xarakterinin mürəkkəb və ziddiyyətli tərəfini açıb göstərir. O, bir müddət Türkiyədə tərcüməçi kimi çalışmışdır. “Ayrılıq” povestində də sadə türk xalqının bizə rəğbətindən, istək və arzularından, həmçinin adamlarımızın beynəlmiləl borcunu ləyaqətlə yerinə yetirməsindən, Böyük Vətən müharibəsi illərindəki fədakarlığından, qonşularına xeyirxah münasibətindən, qurub-yaratmaq eşqindən danışılır.

Müəllif povestdə Bəhmən, Sevda, Fəxri, Sədrəddin, Aydın, Azər, usta Cəbrayıl, Süsən, Aslan və başqa surətlər yaratmışdır. Bütün hadisələr də onların arasında cərəyan edir. Yazıçının əsas uğuru bu surətlərin bir-birinə bənzəməyən fərdi cizgilərini tapmasında və onların hamısını təbii şəkildə hadisələrin ümumi axınına qoşmasındadır. Onun təsvirləri surətin ictimai-əxlaqi sifətlərini, mənəviyyatını dəqiq əks etdirir: “Şərəfovla Namazov qulaqlarını şəkildilər: Görəsən hansımızı müdir qoyacaqlar? Hər ikisi kostyumlarını təzələdi. Hər ikisi təmkinlə danışmağa çalışdı. Həmişə sexdə hay-küy qoparan Namazov işçilərin mənafeyi naminə bir neçə tədbir gördü. Şərəfov zavodun ağızlı-burunlu işçilərindən bir neçəsinə mükafat verdi”. Bu cümlələr hər iki tipin vəzifə və şöhrət azarına tutulması barədə, onların əxlaqi naqisliyi barədə təsəvvür yaradır. Həmin adamlar vəzifə stoluna ona görə can atmırlar ki, xalqa, cəmiyyətə xidmət etsinlər, ona görə can atırlar ki, birinci növbədə ciblərini doldursunlar, kiminsə sinəsinə dağ çəksinlər, kimdənsə intiqam alsınlar, istedadlı adamları sıradan çıxartsınlar. Onlar ətraflarına

yaltaqlar sürüsü toplayırlar. Həqiqi vətəndaş isə belə rəzil sifətlərdən həmişə uzaqdır və Aqşın belələrinin surətini məharətlə yaradır.

Aqşın Babayevin əsərlərində dövrünün tələblərindən irəli gələn müəyyən sənədlilik də vardır və bu cəhət onun əsərlərində müasirliyi, realizmi xeyli artırır. Bunun ən yaxşı nümunəsini “Xalqın oğlu” povestində görmək olar. Əsər görkəmli dövlət xadimi Nəriman Nərimanova həsr edilmişdir.

Doğrudur, son illər N.Nərimanov haqqında bir sıra dəyərli əsərlər yazılmışdır. Xalq yazıçısı M.İbrahimovun “Közərən ocaqlar” pyesi və “Pərvanə” romanının bəzi səhifələri, şair N.Həsənzadənin “Nəriman” poeması və bu poemanın motivləri əsasında yazılmış “Bütün Şərq bilsin” dramı, filologiya elimləri namizədi T.Əhmədovun ciddi axtarışlar və zəngin faktlar əsasında yazdığı “N.Nərimanov” monoqrafiyası sanballı əsərlərdir. Maraqlıdır ki, Aqşın Babayev həmin əsərlərdən çox şeyi öyrənməklə heç birini təkrar etməmiş, tamamilə yeni, orijinal əsər yaratmışdır. Səmimiyyət, aydınlıq, yığcamlıq, dərin məhəbbət,şirin təhkiyə bu əsərin ən yaxşı məziyyətləridir. Yazıçı, N.Nərimanovun həyatının xarakterik anlarını süjetə çevirmiş, onun özünə, oğlu Nəcəfə oxucuda dərin məhəbbət hissi oyatmışdır. Povest hər cür təsvirçilikdən uzaqdır. Əsəri oxuduqca N.Nərimanov nəzərimizdə təmiz və nəcib insan, müdrik müəllim, humanist həkim, böyük vətəndaş, mətin inqilab qəhrəmanı kimi canlanır.

Povestlərə məxsus keyfiyyətləri müəllifin hekayələrində də görmək olar. Onun “Kiçik yarpaqlar”, “Yumor” başlığı altında toplanmış hekayələri qısalığı, yığcamlığı ilə fərqlənir. Hər hekayənin mərkəzində müəllif qayəsi dayanır. Məsələn, bu hekayələrdə Şərbətəli adlı avam və nadan bir adamın vəzifə ehtirası (“İstəyirik qabağa çəkək”), başqa bir vəzifə düşkünüünün vəzifəli adam görəndə quzuya dönməsi, vəzifəsizlərin qabağında az qala yırtıcıya çevrilməsi (“Tələdəki quyuq”), kabinet, telefon dälisi olan Hüseynqulunun idarədə heç bir iş görməyib yalnız arvadının sifarişi ilə müxtəlif yerlərə dispetçer kimi maşın göndərməsi (“Yuxu”) və s. tənqid edilir.

Maraqlıdır ki, bu hekayələrin heç birində sünilik, qondarmaçılıq nəzərə çarpmır. Çünki burada həyatımızın müxtəlif sahələri, maraqlı əhvalatlar, hadisələr qələmə alınır və hamısı da prinsipial, aydın müəllif mövqeyi ilə mənalandırılır.

“Öpərdim gözlərindən” hekayəsi mənə bir povest qədər xoş təsir bağışladı. Əsərdə Türkiyədə uzun müddət ləyaqətlə işləmiş diplomat İbrahim Əbilovun obrazı ustalıqla canlandırılmışdır. İbrahim Əbilovun tarixi şəxsiyyət kimi mənəvi gözəlliyi, siyasi fəaliyyəti, parlaq ağıl gözlərimiz önündən gəlib keçir.

Aqşın Babayev yaradıcılığının coşğun dövrünü yaşayır. Yazıçının istedadı, müşahidələri, təcrübəsi əsas verir deyək ki, o, indiyədək yazdıqlarından daha sanballı, daha gözəl əsərlər yaradacaqdır.

Bəxtiyar VAHABZADƏ
Xalq şairi

AQŞIN BABAYEVİN ELMI ƏSƏRİ

Türk ədəbiyyatının tədqiqi, onun müxtəlif aspektlərdən öyrənilməsi, bununla bağlı elmi əsərlərin yaradılması son dərəcə aktual və mühüm bir məsələdir. Uzun illər Türkiyənin Azərbaycan üçün əlçatmaz bir aləm olmasını sübuta yetirməyə can atan qüvvələr, bu iki qardaş xalqın ədəbiyyat və mədəniyyətini süni surətdə bir-birindən ayırmağa cəhd göstərən tarixi qanunauyğunluqları unudurdular. Qarşılıqlı əlaqələrimizə, mədəniyyət və incəsənətimizin tarixi köklərinə qadağa qoyulduğu vaxtlarda belə Azərbaycanda türkşünaslıq bir məktəb kimi təşəkkül tapmışdı.

Bu gün isə müstəqil Azərbaycanımızla qardaş Türkiyə arasında elmi, mədəni əlaqələrimiz öz inkişafının ən verimli bir dövrünü yaşayır. İndi Azərbaycan-türk ədəbi əlaqələrinin tədqiqi, türk ədəbiyyatı tarixinin öyrənilməsi ədəbiyyatşünaslığımızın qarşısında duran əhəmiyyətli vəzifələrdən biridir.

Bu baxımdan Aqşın Babayevin türk dramaturgiyasından bəhs edən əsəri, mən deyərdim, təqdirəlayiq bir hadisədir. Əsər mövzusunda məlum olduğu kimi, təkcə türk dramaturgiyasının altmış illik bir dövrünü deyil, bu günə qədər çox az tədqiq edilmiş bir sahəni- bütövlükdə türk dramaturgiyasının keçdiyi inkişaf yollarını gözümüz önündə canlandırır. Nəzəri cəlb edən cəhət odur ki, A.Babayev əsərində türk dramaturgiyasının təməl daşı olan xalq tamaşalarından – “Qaragöz”, “Ortaoyunu” və “Məddah”dan ətraflı söhbət açır. Yeri gəlmişkən deyim ki, Azərbaycan dramaturgiyasının da tədqiqində bizim xalq tamaşalarının öyrənilməsinə xüsusi diqqət yetirmək lazımdır. Çünki, qaynaqlara əsaslanmadan müasir dramaturgiya haqqında sanballı söz demək mümkün deyil.

A. Babayev məhz qaynaqlardan geniş söhbət açmış, əsərin sonrakı hissələrində də yeri gəldikcə bu mənbələrə müraciət etmişdir. Hiss olunur ki, A. Babayev külli miqdarda ədəbiyyat toplamış, bunları sistemləşdirmiş, bu ədəbiyyata tənqidi münasibətini də bildirmişdir. Bu işdə üç il Türkiyədə işləməsi, türk ədəbiyyatına, o cümlədən türk dramaturgiyasına dərinlən vaqif olması ona əlbəttə böyük yardım etmişdir.

Əsərdən məlum olur ki, müəllif Nazim Hikmət, Əziz Nesin, Haldun Taner kimi sənətkarlarla şəxsən görüşmüş, onların qiymətli fikirlərindən istifadə etmişdir. Məhz bu ünsiyyət, onun adları çəkilən qələm sahibləri ilə görüşməsi, məktublaşması və bütün bunların A.Babayevin əsərində əks etdirilməsi tədqiqat işinin dəyərini artırmışdır.

Aqşının əsəri cumhuriyyət dövrü türk dramaturgiyasında həyat həqiqəti ilə bədii həqiqətin inikasına həsr olunmuşdur. Müqayisəli təhlil üslubu ilə müəllif türk dramaturqlarının əsərlərində olan bədii həqiqətin həyat həqiqəti ilə necə səsleşməsinə elmi şəkildə əks etdirmişdir. Bu hissədə türk dramaturgiyasının formalaşması, onun keçdiyi inkişaf mərhələləri tarixi həqiqətlərin fonunda verilmişdir ki, bu da müsbət cəhətlərdən biridir.

Əsərdə “TənziMAT dövrü” türk dramaturgiyası haqqında maraqlı məlumatlar vardır. İbrahim Şinasi, Namiq Kamal, Əbdülhəq Hamid, Recaizadə Mahmud Əkrəm kimi nəhəng

sənətkarların yaradıcılığına verilən qiymət, Namiq Kamalla Mirzə Fətəli Axundov dünyagörüşünün həmahəng olması maraqlı elmi faktlardır. Sonrakı hissələri oxuyarkən, Nazim Hikmətin, Əziz Nesinin, Haldun Tanerin və başqa dramaturqların pyesləri ilə tanış olarkən, cumhuriyyət dövrü türk dramaturgiyasının hansı təmələ istinad etdiyi tamamilə aydın olur.

Əsərdə hər pyesin ideya məzmunu, poetikası, quruluşu, obrazları dərin nəzəri təhlillə, müqayisəli üslubda verilmişdir. Burada maraqlı cəhət odur ki, müəllif teatrşünaslıq məsələlərinə də diqqət yetirmişdir. Təhlil edilən pyeslərin səhnə taleyinin, Azərbaycan teatrı ilə əlaqəsinin araşdırılması, tədqiq edilməsi də müsbət cəhətlərdən biridir. Əsəri oxuduqca hiss edirsən ki, bu məhz azərbaycanlı türkşünasın qələminin məhsuludur. Mirzə Fətəli Axundova, Cəfər Cabbarlıya, Səməd Vurğuna istinad edən müəllif əsərində Azərbaycan-türk ədəbi əlaqələri sahəsində gələcəkdə yazılacaq elmi əsərlər üçün də kifayət qədər material verir.

Ənənə və novatorluq, ədəbi cərəyanlar, dil, üslub problemləri də əsərdə təhlil edilir və beləliklə püxtələşmiş bir tədqiqatçının elmi qabiliyyəti bütün cəhətləri ilə meydana çıxır.

Aqşın Babayev Türkiyədə tanınan bir tədqiqatçıdır. Onun haqqında Türkiyədə çıxan “Sizə” məcmuəsi portret-oçerk vermişdir. Bu haqda Azərbaycan mətbuatında da məlumatlar çap olunmuşdur. Bundan başqa, Azərbaycan ensiklopediyasında türk ədəbiyyatına, xüsusən dramaturgiyasına dair məlumatların Aqşın Babayevə məxsus olması da təsadüfi deyil. Bütün bunlar göstərir ki, Aqşın Babayev türkologiya sahəsində tanınmış bir mütəxəssisdır. Mən ona daha böyük uğurlar arzulayıram.

İrfan Ünver NASRATTİNOĞLU
Türk tādqiqatçısı

**Azərbaycan'da gönül dostu bir yazar:
AKŞİN BABAYEV**

“S ize” dergisinin sürekli okurları artık Azerbaycan ve bu Can Ülkedeki insanlar hakkında yüzeysel de olsa bir bilgiye sahip olmuşlardır. Ancak, hiç kuşku yokdur ki, Azerbaycanı bütünlüyle tanıyabilmek, ne yazık ki, bize dahi kismet olmamıştır. Oysa biz, tam yedi kez Azerbaycan topraklarına ayak basmışız ve Kuzey Azerbaycan topraklarının büyük bir kısmını adımlamışız. Nitekim, geçtiğimiz ağustos ayında gerçekleşen son seyahatimizde, daha önceki gezilerde gidemediğimiz İsmayılı, Lahıç, Gence, Şuşa, Akdam ve Hankende değin uzandık.

Bu yeni seyahette, yepyeni dostlar edindik. Bunlardan birisi çok yönlü bir yazar olan Akşın Babayevdir. Babayev Azerbaycanda, hatta tüm Sovyetler Birliğinde öyküleriyle, romanlarıyla, monoqrafik salıřmalarıyla tanınan bir yazardır. Onun, bizim açımızdan en önemli özelliđi ise Türkolog oluşudur, Anadolu Türkçesini çok iyi konuşup yazabilmektedir. Halen Bakü Radyosu Müdürü olan Akşın Babayev, bir süre, Radyonun Türkçe yayınları seksiyonunda da görev yapmıştır.

Akşın Alisettar ođlu Babayev 23 Kasım 1936 tarihinde Baküde doğmuştur. 1954-de girdiđi Azerbaycan Dövlet Üniversitesinin Filoloji Fakültesinden 1959 yılında mezun olmuştur. Öğrencilik yıllarında “Oto Taşımacılıđı” qazetesinde düzeltmen olarak qazeteciliđe başlamış, mezun olur-olmaz da Azerbaycan Türkçe Yayın Servisinde redaktor olarak görev almıştır. 1976 da Azerbaycan Radyo – televizyon Yayınları Komitesinin Başkan Yardımcılıđı görevine getirilmiştir. 1978-de SSCB Yazarlar Birliđi üyesi olmuş, 1981 de Azerbaycan Yazarlar Birliđi Yönetim Kurulu Üyeliđine seçilmiştir.

Babayev bir yandan gazeteçi olarak çalışır ve eserlerini yazarken, öte yandan 1961-1964 yılları arasında Türk Filoloji dalında asistanlık yapmış, 1967 yılında da “Nazım Hikmetin dramaturjisi” konulu doktorasını savunarak, “Filoloji Bilimleri Doktoru” ünvanını kazanmıştır. Bu arada “Çağdaş Türk Tiyatrosunda Sosyal Konular” adlı bir monografi hazırlamış ve bu değerli eser 1982 yılında Rusça yayımlanmıştır. Türk kültürü ile ilgili çalışmalarını sürdürmekte olan yazar, Azerbaycan Sovyet Ansiklopedisindeki Türkiye ile ilgili birçok maddeyi de kaleme almıştır. Babayev sözlü gazeteçiliđin yanında yazılı qazetecilik te yapmakta, sık-sık çeşitli konulardaki yazıları gazete ve dergilerde yayımlanmaktadır. 1977-1982 yılları arasında Azerbaycan Gazeteciler Birliđi Yönetim Kurulu Sekreterliđi görevinde bulunmuş, uzun süre “Moscow News” adlı gazetenin de Azerbaycan mühabirliđini yapmıştır.

Akşın Babayevin bilimsel çalışmaları da aralıksız sürmüştür. Filoloji İlimleri Doktoru olan yazar 1967-1972 yılları arasında Azerbaycan Devlet Üniversitesi Şarkiyat Fakültesinde “Türk Edebiyatı Tarihi” konusunda konferanslar vermiştir. Yazar, 1972-1975 yılları arasında da ülkemizde bulunmuş ve Türk – Sovyet ilişkilerinin geliştii o dönemde tercümanlık yapmıştı.

Akşin Babayev tercüme eserler de yayımlamıştır. Onun çevirisiyle birçok Sovyet ve başka ülke yazarlarının eserleri Azerbaycan diline kazandırılmıştır. Onun çevirisiyle Baküde yayımlanan eserlerden bazıları şunlardır: İtalyan yazarı Terensinin “Kardeşler”, tiyatro yazarımız Haldun Tanerin “Keşanlı Ali Destanı”, Aziz Nesinin eserleri ile Bulqarıstan, Ukrayna, Moldavya, Suriye ve İrak yazarlarının öyküleri...

Akşin, Azerbaycan Barış Komitesi, Sovyet Şarkiyat Uzmanları Azerbaycan Bölümü, Azerbaycan Terimler Komitesi Başkanlık Kurulu, Azerbaycan Gazeteciler Birliği, Azerbaycanın Yabancı Ölkelerle Dostluk ve Kültürel İlişkiler Kurumu gibi önemli kuruluşların üyesi ve bazılarının yöneticisidir.

Böylesine yoğun faaliyet içinde bulunan Babayev zaman-zaman önemli ödüller de kazanmıştır. Bunlardan bazıları: Azerbaycan Gumhur başkanlığının Takdir Belgesi (1977), “Üstün Başarı” Madalyası (1970), “Çalışma Kidemlisi” Madalyası (1986), Başarılı Televziyon ve Radyo İşçisi Ödülü (1980), “Azerbaycanın Fahri Gazetecisi” ünvanı (1987) dır.

Akşin Babayevin yayımlanmış kitapları ise şunlardır:

1. Cazibeli Ufuklar (Hikayeler, 1964), 2. Hemişe Bahar (Hikayeler 1976), 3. Bir Parça Heyat (Uzun Hikaye, 1971), 4. Ak Yıldızlar (Hikayeler, 1977), 5. Nazım Hikmet (Monografi, 1978), 6. Bir Yüreğin Harareti (Hikayeler), 7. Erkekler Az Yaşadı (Hikayeler, 1981), 8. Çağdaş Türk Dramaturjisinde Sosyal Konular (Monografi, 1982), 9. Ayrılık (Hikayeler, 1982), 10. Dünya Vefalıdır (Hikayeler, 1984), 11. Başak Kokusu (Hikayeler, 1986), 12. Erkekler Az Yaşadı (Hikayeler, Rusça – Moskova, 1986), 13. Zelzele (Roman, 1989) ve s.

Akşin, son derece mütevazi bir insan. Eğer Refik Zeka Handan olmasaydı, kendisiyle ilgili olarak ağzından bir laf alabilmek mümkün olmayacaktı. Ama, nihayet, size yukarıda sunulan bilgileri derleyip sunabilmek mümkün olmuştur.

Sonuc olarak kısaca belirtmek isteriz ki, son Azerbaycan seyahetinde edindiğim dostların başında Akşin Babayev gelmektedir. Öyle sanıyoruz ki, bu dostluk hayatımız boyunca devam edecektir.

Aslan KAVLAK
Türk tædqıatçısı

**(“NAZİM HİKMET’İN AZERBAYCAN’DA İZLERİ”
KITABINDAN SÖTİRLÖR)**

Nazım Hikmet’in sađlıđında Azerbaycan`da beş, ölümünden sonra tek kitabı yayımlanır: “«Yaşamak güzel şey be kardeşim»”.

Kitap, “Yaşamađ gözöl şeydir, qardaşım” adıyla 1983 yılında, Tofik Melikovun çevirisi ve Akşın Babayev`in redaktörlüđünde “Yazıcı” yayınları tarafından 40.000 adet basılır. Kitabın redaktörü Akşın Babayev kitaba ”Üç Tür Yaşamak Var...” başlıđıyla bir de önsöz yazar.

Akşın Babayev şunları söylüyor yazdıđı önsözde:

“20. yüzyılın en büyük sanatçılardan olan Nazım Hikmet hem güçlü şair, hem üstat dramaturg, hem de yetenekli yazardır. Ancak Nazım Hikmet`in güzel bir yazar olmasını, nedense, uzmanların dışında, geniş okuyucu kitlesi o kadar da bilmez. Bunun da kendi nedenleri var. Bu işte her şeyden önce Nazım Hikmet`in parlak şairlik yeteneđinin etkisi görülür. Şiir onun yaratıcılıđının asıl mihveridir. Nazım`ın bize bađışladıđı (verdiđi) ikinci sevinc vesilesi onun aynı zamanda büyük dramaturg olmasıdır. Bu da onun yazarlıđını (romançılıđını) gölgede bırakan ikinci özelliđidir. Burada üçüncü bir etkeni de belirtmek gerekir. Bu, edebi kamuoyumuzun, bilim adamlarının, çevirmenlerin, yayıncıların Nazım`ın kalıtında önemli yer tutan düzyazı eserlerine gereken özeni göstermemesidir. Nazım Hikmet bir bakıma bizim de kendi sanatçımızdır. Hatta onun ilk kitabı da – “Güneşi İcenlerin Türküsü” - 1928 yılında Bakü`de yayımlanmıştır. Üstelik, Nazım Hikmet`i Azerbaycan`la, şiir-sanat emekçilerimizle bađlayan teller çok güçlüydü. Halkımızla Nazım`ın karşılıklı sevgi, tanışlık ve dostluđunun yaklaşık 40 yıllık geçmişi vardır. Burada başka bir yönü de belirtmek gerekir ki, Nazım Hikmet ve Azerbaycan konusu, daha ciddi biçimde incelenmemiştir. Genellikle, Nazım yaratıcılıđı köklü incelenmesini bekliyor. Ülkemizde bu alanda ilk adım olarak şairin en güzel incelemecisi merhum Ekber Babayev`in Nazım Hikmet monografisini anadilimize çevirmek, Nazım`ın sanatının ayrı-ayrı yönlerini araştırmak gerekir. Kuşkusuz ki, bu işin yerine getirilmesi için Nazım`ın eserlerini, hatta bütün eserlerini, yeniden yayımlamak zorunludur.

Yeniden Nazım`ın düzyazısı konusuna dönelim. Dikkatinize sunulan “«Yaşamak güzel şey be kardeşim»” romanı Nazım Hikmet`in çok güçlü duzyazı eseridir. Roman aslında özyaşam öyküsel özellik taşıyor. Burada Nazım Hikmet`in devrimci çalışmaları, Moskova`da Dođu Emekçileri Komünist Üniversitesi`nde öğrenim görmesi, Türk komünistlerinin ve komünist düşünceli insanların kaderi, savaşı yansıtır.

Roman bütününü Nazım yaratıcılıđına özgü yenilikçi anlayışla yazılmıştır. Konusu bakımından son derece ilginç olan bu eser güncelliđini bugün de koruyor. Çünkü şairin yurdunda demokrasi, sosyalizm uğrunda savaşı bugün de aynı koşullar altında sürüyor. «Yaşamak güzel şey be kardeşim» romanı bu savaşımanın estetik (bazı durumlarda belgesel) salnamesidir, tarihidir.

Eserin estetik özellikleri arasında onun lakonikliđini, kahramanların olgunluđunu, dolgunluđunu vurgulamak gerekir. Kısa, ancak anlamlı diyaloglar, iç monologlar, geçmişe

dönüşler, daha doğrusu geçmişle şimdinin zaman ve mekan sentezi romanın en tipik yönlerindedir. Bu yenilikçilik Nazım Hikmet'e şiirlerinde de oyunlarında da olduğu gibi, «Yaşamak güzel şey be kardeşim» romanında da parlak suretler yaratmaya olanak sağlamıştır. Nazım Hikmet şahsen tanıdığı insanları, tanıdığı olduğu olayları kendi yaratıcılık süzgecinden geçirerek genelleştirmiş ve tipleştirmiştir. Bunun için de Ahmet, İsmail, Kerim gibi kahramanların yaşamı, savaşımı bize doğal, canlı ve ilginç görünür.

Romanı anadilimize Sovyetler Birliği Bilimler Akademisi bilim emekçilerinden yetenekli Türkolog Tofik Melikov çevirmiştir. O, çevirinin, özgününe yakın olmasına özen göstermiştir. Eserin en önemli özelliklerinden biri onun biçem özgünlüğüdür. Roman poetik dille düzyazı dilinin sentezine en güzel örnektir. Nazım Hikmet bu biçemin sayesinde büyük bir tarihi dönemi kısa levhalarla yansıtabilmiştir. Romanda olayların birbirini özgün anlatımlarla dengelemesi eseri çok okunaklı kılıyor. Böyle bir biçem özgünlüğü her şeyden önce eserin dilinde kendi yansımaları bulmuştur. Tofik Melikov çevirisinde bu biçem güzelliğini korumaya çalışmıştır. O, eseri çevirirken Nazım'ın dilini yaralamamaya çaba göstermiş, özgününe bağlı kalmıştır. “Yaşamamanın güzel şey” olduğunu bilen ve onun daha da güzel olmasına can atan kahramanların savaşımını, sevincini, kederini, nefretini ve sevgisini yansıtan bu gerçekçi eserin Azeri dilinde yayınlanması, hiç kuşkusuz, okuyuculara güzel armağandır. Nazım Hikmet kendisi de hapishaneden yazdığı mektupların birinde yaşamak konusunda diyordu: “...Üç tür yaşamak var. Birincisi, yaşadığının farkında bile olmamak. Yani yaşadığını, yaşamak denilen mefhumu bütün azametiyle anlamadan yaşamak. Yani insanların büyük ekseriyeti gibi... İkincisi, nerede olursan ol, hangi şartlar altında olursan ol, yaşamak bir saadettir senin için. Düşünmek, okumak, sevmek, dövuşmek, görmek, işitmek, çalışmak, işkence görmek, nefret etmek, kısaca, bütün bu maddi ve manevi şeyler saadettir senin için. Yani mustakil ve serbest yaşamak denilen şey, ne güzeldir! Bunu her an ve her şeraitte anlarsın. Üçüncüsü, yaşamak sadece bir vazifedir senin için. Bazen ölmek nasıl vazife olursa, yaşamak öyle bir vazifedir. Verilmiş bir sözü yerine getirmek gibi. Benim için yaşamak mefhumu ister hapiste olayım, ister olmayayım, ister sevgilimin eli elimde ay ışığını seyredelim, ister hapishanedeki odamın tavanını, yaşamak bir saadettir. Hatta bana öyle gelir ki, Türk edebiyatında”yaşamak ne güzel şeydir” diyen ilk şair bendenizdir”.

Başka bir yaşamak türü ise, ölümsüzlüktür. Bu, Nazım Hikmet'in kendisine ve eserlerine aittir.

Ağşın Babayev'in yukarıdaki yazısından da söylediği gibi, Nazım Hikmet, her döneminde Azerbaycan'ın da sanatçısı olarak görülmüştür.

Nazım Hikmet'in Bulgaristan'da Türkçe olarak basılan Seçilmiş Şiirleri ve sekiz ciltlik Bütün Eserleri kitaplarını da bulmak olası Azerbaycan'da.

Azerbaycan'da Nazım Hikmet'le İlgili Kitaplar

Nazım Hikmet hakkında, Azerbaycan'da yüzlerce yazı ve şiir yazılmış ve yayınlanmıştır, üniversitelerde onlarca tez hazırlanmıştır. Bunların yanında, değişik yazarların ve araştırmacıların kitapları yayınlanmıştır. Bu kitapların bazıları Rusça, bazıları Azerice, bazıları da hem Azerice, hem de Rusça yayınlanmıştır. Biz, burada daha çok Azerice yayınlananları kısaca tanıtacağız.

Ağşın Babayev'in Kitapları

Akşın Babayev, Doktora tezini Nazım Hikmet`in oyunları üzerine hazırlamış, Nazım hakkında uzmanlaşmış bir araştırmacı-yazardır. Nazım hakkında iki tane kitabı vardır. Bunlar: A) Nazım Hikmet, Işık Neşriyyatı, Bakü 1978.

Kitabın redaktörü Ahmet Ahmedov şunları yazmış kitabın iç kapağına: “Bu fotoğraflı kitap komünist şair, Uluslararası Barış Ödülü sahibi Nazım Hikmet`in hayat ve yaratıcılığına ayrılmıştır. Kitapta Nazım Hikmet`in Sovyetler Birliği, ayrıca Azerbaycan`la ilişkileri somut örnek ve fotoğraflı belgelerle gösterilmiş, yayınlanmış eserleri, sahnelenmiş piyesleri hakkında geniş bilgiler verilmiştir.”

Kitabın yazarı betikbilimci (filolog) Akşın Babayev Nazım Hikmet`in incelemecilerindedir. O, 1967 yılında Nazım Hikmet`in yaratıcılığı hakkında tezini savunmuş ve filoloji adayı bilginlik derecesi almıştır. Akşın Babayev 1972-1975 yıllarında Türkiye`de tercüman olarak çalışırken Nazım Hikmet`in yaratıcılığı hakkındaki çalışmalarını sürdürmüş, çalışmasıyla ilgili bilgi ve belge toplamış ve o dönemin yayın organlarında ilginç yazılar yazmıştır.

B)100 Yaşlı Nazım Hikmet, Bakü 2000.

Kitap, ”Nazım Hikmet`in doğumunun 100. yılına ithaf” edilmiş. Kitabın yayıncısı ve önsözün yazarı Müşfik Medetoğlu şunları söylüyor:

“Yetenekli yazar, usta kalem sahibi Akşın Babayev, 20. yüzyılın en büyük sanatçılarından olan Nazım Hikmet yaratıcılığının en çalışkan incelemecilerinden ve propagandacılarından. O, daha öğrenciyken “Mavi Gözlü Dev”le “alev gibi sapsarı saçları, mavi gözleri” olan Nazım Hikmet`le görüşmüş, ”defalarca onunla karşılıklı oturup sohbet etmiş... ve sonra bir gün onun öldüğünü duyunca en yakınıni yitirmiş çocuk gibi hüngür-hüngür ağlamış” Akşın Babayev`in “bir süre eli işten soğusa da”, sonradan Nazım aşkı, Nazım sevgisi üstün gelmiş, o, çeşitli toplantılarda, televizyon ve radyoda yaptığı konuşmalarda şair hakkında söyledikleriyle, yazdığı makalelerle teselli bulmuş, 1967 yılında Nazım Hikmet yaratıcılığı hakkında yazdığı tezini savunmuş, beş yıl sonra Nazım Hikmet`in özlemini çektiği Türkiye`ye çalışmaya gitmiş, Ankara`da, İstanbul`da, İzmir`de Konya`da “Ceviz Ağacı”nı aramış, Nazım Hikmet hakkında incelemelerini sürdürmüş ve hatta günün birinde “Özgürlük”radyosundan konuşarak Nazım Hikmet`e olan sevgi ve isteğini yüksek sesle bütün dünyaya bildirmiştir.

Akşın Babayev`in “Nazım Hikmet” (Bakü, 1978), “Çağdaş türk dramaturgiyasında sosyal motifler” (Bakü, 1982), “Nazım Hikmet yaşamı” (Berlin, 1989), “Azerbaycan ve Türk Dünyası” (1998) ve başka kitaplarında Nazım Hikmet`in hayatı, yaratıcılığı, Azerbaycan`la bağlılığı geniş biçimde yansıtılmıştır. 1983 yılında yayınlanmış “Yaşamak Güzel Şeydir, Kardeşim!” kitabına Akşın Babayev`in yazdığı “Üç Tür Yaşamak Var...” başlıklı önsözü bütün okuyucular tarafından ilgiyle karşılanmış ve incelemeciler tarafından yüksek değerlendirmiştir.

İşte, Akşın Babayev`in bir eseri daha, “100 Yaşlı Nazım Hikmet” kitabı okuyucuların hizmetine sunulur. Kitapta yazarın ölümsüz sanatçıyla ilgili anıları, onun Nazım Hikmet dünyası hakkında düşünceleri, daha sağlığında eserleri az kala bütün dünya dillerine çevrilerek dış ülkelerde yayınlansa da, oyunları dünyanın en büyük salonlarının sahnelerinde oynansa da, kendi ve eserleri kendi doğma vatanı Türkiye`de yasaklanmış Nazım Hikmet hakkında çeşitli bilgiler, mektuplar, fotoğraflar vs toplanır. Eser baştan sona değin N. Hikmet sanatına, N. Hikmet dünyasına, N. Hikmet aşkıyla, N. Hikmet sevgisiyle kaleme alınmış. Nazım Hikmet severlere değerli armağan olan bu kitabın yazarı yazıyor: “ Evimizde Türk

klasik edebiyatının ruhu hakimdi... Evimizde Nazım bir puttur. Onun fotoğrafı yazı masamı beziyor. Kızım Ayten, Nazım'ın felsefi görüşlerine hasredilmiş eser yazıp yayımlattı. Hayat yoldaşım Müzeyyen Hanım, Zekeriya Sertel'in Nazım hakkında yazdığı Mavi Gözlü Dev kitabını dilimize çevirdi. Oğlum Gündüz üç yıldır N. Hikmet'in vatanında, Türkiye'de çalışıyor... Türkiye'den Azerbaycan'a gelen her bir sanat temsilcisini karşılarken ilk sözü Nazım Hikmet olur. Övünüyorum ki, ben Türkiye'de faaliyet gösteren Nazım Hikmet Kültür ve Sanat Vakfı'nın İstişare Heyetinin üyesiyim. . .

Bir sözle, evimizde, talihimizde Nazım ruhu yaşıyor! ”

Evet, Nazım Hikmet yaşıyor, her zaman yaşayacaktır! Nazım Hikmet ölümsüzdür, her zaman ölümsüz olacaktır!

Nihayet, bir kitabın daha ışık yüzü görmesi nedeniyle Akşin öğretmeni ve böylece de, bütün okuyucuları, Nazım Hikmet severleri yürekten kutluyor ve esenlikler diliyoruz!

Akşin Babayev'in bir başka kitabı daha var: “Azerbaycan ve Türk dünyası”. Kitapta Türkiye ve Azerbaycan arasındaki ilişkilerle birlikte, Nazım Hikmet konusunda da geniş kapsamlı olarak durulmaktadır.

Not: Akşin Babayevin kızı Ayten Babayevanın rusca olarak yazıp yayımlattığı “Nazım Hikmetin dünyagörüşü” (Bakı, 1994) adlı kitabı da var.

Əkrəm CƏFƏR
Filologiya elmləri doktoru, professor

АКШИН БАБАЕВ И ТВОРЧЕСТВО НАЗЫМА ХИКМЕТА

Назым Хикмет теснее всего был связан с Азербайджаном. Об этом обстоятельстве говорят такие факты, как раннее творчество («Нефть», «Ответ нефти», «Байрамоглы», «Каспийское море» и др.), выход в Баку первого сборника поэта («Песня пьющих Солнце»-Баку, 1928 г.), значительное, положительное влияние его поэзии на бакинских поэтов. Азербайджанские поэты следили за творчеством Н.Хикмета и любили поэта с самого первого периода его творчества начала 20-х годов. Можно сказать, что в Азербайджане вольный стих распространился под его влиянием. Автор этого мнения сам написал в стиле Назыма Хикмета стихотворения «Солнце», «Счастье поэта», «Нищий буржуй», «Великий город» и другие. В организованных совместно с Самедом Вургуном во второй половине 20-х годов в городе Казахе литературных вечерах я много читал стихов Назыма. Но не только я и подобные мне, не только молодые поэты того времени, даже работники ЦК партии, читая в те годы «Песню пьющих Солнце», получали удовольствие от боевого духа его стихов. Мы можем сказать, что Назым Хикмет является не только лидером современных поэтов Турции, но он стал создателем пролетарской поэзии в Азербайджане. С помощью арабского алфавита язык Назыма становится более близким к азербайджанскому. Азербайджанские читатели, знакомясь с его произведениями, понимали их так же, как понимали стихи азербайджанских поэтов, и поэтому любили его, как и любят сейчас. Но нужно отметить и то, что эта любовь была не односторонняя, а взаимная. Назым тоже в свою очередь любил Азербайджан и азербайджанцев. Из числа азербайджанских ученых, начиная от Акпера Бабаева и до Акшина Бабаева, многие занимались творчеством Назыма. Его произведения изучались и будут изучаться, пропагандировались и будут пропагандироваться.

Сегодня речь идет о диссертации Акшина. Наряду с ознакомлением со статьями Акшина, я внимательно прочел его автореферат. Признаюсь без преувеличения, из огромного множества встреченных мною до сего времени авторефератов наибольшее удовольствие я получил от автореферата Акшина. Этот автореферат своей формой, содержанием, языком, стилем, смысловым значением написан очень компактно, лаконично, без лишних слов и ясными выражениями. А это указывает, что автор освоил свою тему, во всей глубине. Он близко и детально знает не только свою тему но и вообще все творчество Назыма Хикмета. По-видимому, автор не только стремился изучить и понять творчество Назыма Хикмета, но одновременно он его сердечно любил. По-моему, одной из основных причин того, что диссертант так успешно завершил свою тему, является тесное участие в процессе работы над ней головы и сердца Акшина.

По диссертации чувствуется, что автор в целях создания наиболее полного представления о драматургии Назыма Хикмета не ограничился только лишь

простым анализом пьес мастера, оценкой их достоинств, но также научно изучил и выявил тесную связь творчество Назыма Хикмета с национальной основой – турецкой драматургией, турецкими народными представлениями, изучил и выявил влияние на драматургию Назыма Хикмета традиций турецкого, русского, европейского театров. Это очень важная проблема. Диссертант в связи с анализом, разбором каждой пьесы высказывает свое отношение к критическим материалам, опубликованным как в Турции, так и в России. А это является одной из важных сторон в истории исследования драматургии Назыма Хикмета.

Оппоненты здесь уже высказались, об исследовании диссертанта и оценили его. Я здесь хочу отметить лишь одну сторону. По моему, драматургия Назыма Хикмета заключается не только в его драматургических произведениях, но и очень выпукло видна и в ряде его стихотворений. Как пример можно назвать «4 мужчин и 4 бутылки», «28 января», «Байрамоглы» и другие стихотворения, также одновременно являющиеся и драматургическими произведениями. Разница же в чистых драмах и поэтических драмах заключается в том, что у этих преобладает лиризм над эпизмом, а у тех - эпизм над лиризмом. Об Омаре Хайяме говорили: он математический поэт или поэтический математик? Если такую антиномию привести к Назыму Хикмету, то получается так: он поэтический драматург или драматургический поэт? Для меня Назым поэтический драматург. Он в драму и драматургию пришел из стихов и поэзии. В этом отношении Назым очень похож на наших Джавида, Самеда, турецкий Абдулхака Гамида, Гусейна Сиратина, Тахсина Нахида. Из этих поэтов у некоторых поэзия преобладает над драматургией, у других - драматургия над поэзией. У Назыма, по моему, поэзия доминирует над драматургией. И если бы Акшин добавил в свое исследование несколько страниц на эту тему, ценность и без того ценного труда еще больше возросла бы.

Диссертация, обладающая научной ценностью, является трудом исследователя, способного изучать и научно анализировать историю турецкой литературы.

Çingiz HÜSEYNOV
yazıçı

О ПРОИЗВЕДЕНИЯХ АКШИНА БАБАЕВА

Азербайджанский литератор Акшин Бабаев работает во многих жанрах: он прозаик, критик, литературовед-тюрколог, журналист, специалист по творчеству великого турецкого писателя Назыма Хикмета, ряд лет работал в Турции, многие годы возглавляет азербайджанское радиовещание, будучи заместителем председателя Комитета по телевидению и радиовещанию.

Но Акшин Бабаев последние годы интенсивно трудится на поприще прозы, выпустил 10 книг повестей и рассказов, из них четыре, о которых идет речь, вышли за период с 1979 по 1984 годы, т.е. за пять лет.

Таким образом, есть возможность рассмотреть творчество Акшина Бабаева в целом, и из четырех книг – просмотрев их свежими глазами – отобрать сборник для выпуска в «Советском писателе».

Чтение подряд четырех последних книг Акшина Бабаева убеждает нас в том, что перед нами бесспорно одаренный писатель, стремящийся к постановке острых морально-этических вопросов нашего бытия, расширению горизонта творчество. Определились жанровые пристрастия автора: это маленькая повесть, рассказы-миниатюры, «мгновения», так назвали бы мы «малый» жанр, предложенный автором, исходя из аналогичного опыта Юрия Бондарева, короткие зарисовки, «моментальный снимок» с натуры.

Сначала о повестях.

Повесть «И я тоже боец» рассказывает о работе советских людей в Турции, это специалисты, строящие металлургический завод. В повести есть немало поучительных картин, лично увиденных автором во время его работы за рубежом, описаний, подмечены штрихи взаимоотношений советских и зарубежных рабочих.

Вообще-то мотив работы советского человека, частности, азербайджанца, за рубежом, дающий возможность автору рассказать и о жизни здесь (отъезд, воспоминания, приезд, переписка и т.д.), и о жизни там организует событие в ряде произведений автора (и в повести «Разлука»), чувствуется, что тема эта очень волнует автора.

Вторая повесть из книги «Тепло одного сердца» - это «Честно заработанный хлеб». И здесь возникает доминирующий в произведениях автора и связанный по всей вероятности с его жизнью персонаж – журналист, который встречается с разными людьми, видит и размышляет, негодует при виде негативных явлений (вещизме, бездуховности, аморализма и т.д.), излагает свои представления о честности, порядочности, совести и т.д. в виде лирических раздумий или в диалогической форме.

Повесть «Мужчины жили мало» из одноименной книги показывает определенную эволюцию писателя в сторону более широкого захвата жизненных явлений. Автор, сосредотачивая внимание главным образом на семейно-бытовых коллизиях, пытается увязать эти проблемы с духовностью героев, их нравственными убеждениями. Бесспорной удачей автора является нарисованный им образ молодой женщины Рены, рано овдовевшей, полюбившей другого человека, который оказался слабым и нетвердым в своих убеждениях, по существу предавшим ее. Мы видим процесс формирования характера духовно богатого, натуры сильной и честной, и во внутреннем единоборстве с человеком, оказавшимся подверженным карьеризму (он предал ее, поверив слухам о том, что его выдвигают в министры, и побоялся «портить» анкету, затеявая бракоразводный процесс с женой, которую он не любит...), Рена с честью прошло весь свой тяжкий путь. Повесть «Мужчины жили мало» вполне может быть рекомендована к изданию.

Четвертая повесть – «Разлука» из одноименной книги. По замыслу это одно из лучших в творчестве писателя произведений. Автор впервые задумывает многоплановое повествование, нечто «романное» по жанру: здесь и большая судьба главного героя Бехмана, который превратился из сельского паренька в директора крупного завода, здесь и разоблачение притаившегося врага, в бывшем военного преступника, и изображение семьи Бехмана, чей сын уехал работать за рубеж, причем, в «горячую» точку – на Ближний Восток, где во всю разгорается пламя войны, зажженное американским империализмом.

Пятая повесть (из той же книги «Разлука») называется «Сын народа» и посвящена она страницам жизни видного государственного и партийного деятеля, писателя Наримана Нариманова.

И еще о повести, опубликованной в последней книге «Мир полон верности» (Баку, «Язычи», 1984 год), - «Видящие завтра глаза». Это повесть как и «Сын народа», тоже из разряда историко-революционных, документальных. На сей раз автор поставил перед собою цель рассказать о последних днях жизни одного из друзей и соратников Нариманова – послом Азербайджанской советской республики в Турции Ибрагиме Абилове. Известно, что в пору рождения Турецкой республики в качестве послов Аз.ССР, затем ЗСФСР, а также УССР и РСФСР туда были направлены вышеуказанный Ибрагим Абилов, Михаил Фрунзе и Аралов (чьи воспоминания были потом опубликованы). Маленькая повесть об Ибрагиме Абилове, мне представляется, в целом удалась автору: мы видим первые шаги становления новой демократической Турции, процесс налаживания отношений революционной России с южным соседом.

Здесь впервые показаны первые шаги чрезвычайно большого и важного для судеб Турции периода, связанного с деятельностью, в частности, советского дипломата Ибрагима Абилова (он умер в Турции, в Баку живы дети Абилова, которые, очевидно, дали немало ценного материала автору).

А теперь о миниатюрах-рассказах: Их огромное множество, свыше, как я уже писал, 120-ти, и среди них немало подлинных удач, которые несомненно, должны войти в будущую книгу. Нет, думается, надобности писать о каждой миниатюре. Я

бы отметил как удачные, рассказы из книги «Тепло одного сердца»: «Отцовская душа», «Прощание», «Хлеб», «Жажда солнца», «Тепло одного сердца», «Любовь орла»; из книги «Мужчины жили мало»: «Дети сороковых», «До рассвета ждать недолго», «Саз»; из книги «Разлука»: «Тебризская легенда», «Я опоздал», «Без тебя», «Весна вспоминается мне»; из книги «Мир полон верности»: «Водоворот», «Мир полон верности», «Ветеран», «Вечный огонь», «Продавец книг».

Я убежден, что может состояться книга Акшина Бабаева в «Советском писателе», знакомящая всесоюзного читателя с творчеством одаренного прозаика.

YAXŞI ADAMLAR HAQQINDA

“**D**ünya vəfalıdır” – bu tək cə Aqşın Babayevin “Yazıçı” nəşriyyatında çap olunmuş povestlər və hekayələr kitabının adı deyil, eyni zamanda püxtələşmiş, aydın qələmi, özünəməxsus yazı üslubu olan yazıçının həyat haqqında konkret qənaətidir. Yazıçı məqsədini qısa ifadə edən bu iki kəlmə göydəndüşmə söz olmayıb, eyni zamanda oxucunun da qənaətinə çevrilən ədəbi həqiqətdir.

Aqşın Babayev yeni kitabı ilə bizi elə bir hökmə, elə bir əbədi həyat qayğısına inandırmağa çalışır ki, həmin ümumbəşəri sual - dünyanın vəfalı və ya vəfasız olması barədə min illərdir ki, bütün şüurlu yaranmışlar düşünür, bütün yazıçılar əsl cavabın necə olduğunu bilmək istəyi ilə qələm çalırlar. Göründüyü kimi, yük ağırdır. Mövzunun məsuliyyəti böyükdür. Yaxşı burasıdır ki, yazıçı son dərəcə ümumi olan bu mövzuya öz bədii imkanı çərçivəsində, təmkinli, səssiz-küysüz yazıçı qəlbi və qələmi ilə müdaxilə etmişdir.

Yazıçının bədii təxəyyülünə xas olan qəribə, təmiz işıq “Dünya vəfalıdır” kitabında toplanmış povest və hekayələrdən də qətrə-qətrə axaraq oxucu qəlbinə süzülür. Sonralar bu işıq inama çevrilir, adamı yaşadan, dünyanın vəfasına inandıran işığa çevrilir. Əslində dünyanın özü də, onun vəfası da bir qədər ədəbi düşüncə tərzidir, mücərrədlikdən xali deyil. Konkretlik isə daha çox insanlara, onların gündəlik, bir ömürlük fəaliyyətlərinə aiddir. Adamlar bir-birinə nə qədər vəfalıdırsa, insan insanın qədrini nə qədər bilirsə, elə dünya da o qədər vəfalıdır.

“Dünya vəfalıdır” kitabının qəhrəmanlar, obrazlar silsiləsi əsasən, yaxşı adamlardan ibarətdir. Dünyanın vəfası məhz elə o adamların yaxşı əməllərində, təmənnəsiz, təmiz ürəklə gördükləri işlərdədir.

Kitabın ilk povesti “Çovğunlu yollar” adlanır. Yazıçı təqdim edəcəyi adamların real surətlərini yaratmaq üçün maraqlı forma seçib. Qarlı-çovğunlu bir gündə radionun xəbərlər redaksiyasının bir qrup əməkdaşı iş yerində gecələməli olur. Çünki dinləyicilərə təzə informasiyalar vermək lazımdır. Digər tərəfdən qar, çovğun bütün yolları bağlayıb. Heç kəs evinə qayıda bilmir. Göründüyü kimi bədii priyom maraqlıdır. Eyni zamanda, neçə-neçə xarakteri bir gecənin hadisələri içərisində nəzərdən keçirmək çətindir. Lakin yazıçı bir gün və bir gecəyə Fərid Fəridovun vəzifə düşkünlüyünü, Salehin yaltaqlığını, Əkrəm müəllimin humanist, bəzən çətinlik və böhtanla üz-üzə gələrkən çaşan, çıxılmaz vəziyyətə düşən sadələvh təbiətini, Cahangirin kollektiv üçün yanan böyük ürəyini, hətta Gözələ olan məhəbbətini də sığdırmışdır. Povestdə təsvir olunan yaxşı adamların - Əkrəm müəllimin, Cahangirin isti, hərəratli ürəyi çovğunlu anlara nəinki təslim olmur, hətta qış sazağına təmizlik istisi, saflıq, duruluq işığı gətirir. Yaxşı adam olmaq yaxşı vətəndaş olmaq deməkdir. Bu adamlar çalışdıqları sahədə öz işlərinə vicdanla yanaşır, gördükləri işin iriliyinə, xırdalığına əhəmiyyət vermədən xeyirxahlıq toxumları səpirlər. “Sabahı görən gözlər” povestində isə mayasında yaxşılıq boy göstərən vətəndaşlıq

ölçüsünün dairəsi bir qədər də genişlənir. Artıq bu povestdə namuslu, vətənpərvər azərbaycanlı balası İbrahim Əbilov dünya xalqlarının səadəti yolunda mübarizə aparır, Vətən yolunda, ölkəsinin nüfuzunun daim yüksəlməsi yolunda ölümdən belə çəkinmir, bütün daxili qüvvəsini xalq işinə sərf edir.

“Cəhd elə, yaxşılıq elə bu dünyada. Qalan bir odur. Vəssalam”. “Qış hekayəti”ndə Əsli xalanın dediyi bu sözləri “Dünya vəfalıdır” kitabında toplanmış hekayələrə epigraf da götürmək olar. Ölüm kimi yaxşılıq da qaşla-göz arasındadır. Onu hər an eləmək mümkündür. Bəlkə elə buna görə də, Əzizə ilə Nazimin arasındakı təmiz duyğular sevgidən çox yaxşılığa, bir-birinə həyan olmaq hissələrinə bənzəyir. Ürəkdəki yaxşılıq duyğusunun reallaşması Aydını – zahirən o qədər də gözəgəlimli olmayan qaraqabaq oğlanı adamların nəzərlərində qaldırır. “Qırmızı şərf” hekayəsi yüksək insani duyğular haqqında nəğmə kimi oxunur. Hekayədə kəskin konfliktlər yoxdur. Ümumiyyətlə, Aqşın Babayevin yeni kitabındakı bütün yazılar ilk baxışda bədii əsər üçün material vermək imkanı az olan sadə, həyatı hadisələr əsasında qurulmuşdur. Maraqlı burasındadır ki, oxucu özünə tanış olan, gündəlik həyatda dəfələrlə rastlaşdığı hadisələrin onun daxili aləmində silinməz izlər buraxdığını təzədən kəşf edir. Sən demə, ürək dolarkən ən yaxın adamın sənə qulaq asmamasında, ağzına su alıb susmasında böyük bir qəbahət (“Şar”), təyyarə uçuşunun bir-iki saat gecikməsində, qar yağıb yolları bağlamasında insan xarakterlərinin açılması imkanı (“Qırmızı şərf”, “Çovğunlu yollar”), idarə müdirinin qalstuk bağlamağı bacarmamasında sağlam yumor (“Qalstuk”), adi bir təsadüfdə solmayan sevginin əbədi yangısı (“Kaset”) varmış.

Aqşın Babayevin “Dünya vəfalıdır” kitabında yaxşı adamlar bəzən çətinliklərlə üzləşməli olurlar, bəzən uğursuzluq üz verir. Lakin yaxşılıq həmişə qalib gəlir. Yaxşı əməllərdən oxucu qəlbinə yaxşılıq toxumları səpilir.

DÜNYANI MƏRHƏMƏT YAŞADIR

XX yüzilliyin ikinci yarısında ədəbiyyata gələn, milli nəsrin inkişafında misilsiz xidmətlər göstərən Azərbaycan yazıçılarının xeyli sayda nümayəndəsi bizim indiki günlərdə də qaynar bir yaradıcı ruhla qələm çalır, çağdaş ədəbi düşüncəyə təsir imkanını saxlayır.

Onların əsərlərində ötüb keçmiş böyük bir zaman parçasının bu günün pəncərəsindən görünüşü, yeni ədəbi nəsillərə örnək olan püxtələşmiş üslub və manera, zəngin həyat materialının səbir və təkminlə, ağıllı başla və yaxşı ki, isti və yanar bir ürəklə ifadə olunması bu ədiblərin çağdaş ədəbiyyatı yaratdıqlarını təsdiqləyir.

Sözü gedən ədəbi nəslin nümayəndələrindən birini - əsərləri demək olar ki, az tədqiq edilən, hər zaman ədəbi reklamdan qaçaraq sadə və məsuliyyətli yazıçı əməyi ilə baş-başa qalmağı az qala müqəddəs sayan Aqşın Babayevi daha yaxşı tanıyır, onun əsərlərini sevinclə, qərribə bir ürək çırpıntılarıyla oxuyuram. Hər dəfə yazıçının əsərlərini mütalə edəndən, yenə də öz ruhumda, öz qəlbimdə o qərribə çırpıntıları eşidəndən sonra alınan estetik enerjinin səbəbi barədə düşünürəm. Səbəb isə yeganədir, bu da ondan ibarətdir ki, Aqşın Babayev öz yazıçı dünyası, öz yazıçı üslubu, öz sözü, öz sənətkar qənaətləri olan bir ədibdir.

Aqşın Babayevin nəsr əsərlərini yüzrlə ədəbi örnəklər içərisindən seçib ayırmaq, bu hekayə və povestlərin məhz ona məxsus olduğunu müəyyən etmək olduqca asandır. Aqşın Babayev seçilən yazıçıdır.

İstedadlı yazıçı yaşının və qələminin müdrək çağında qaynar yaradıcı ruhunun hökmü ilə oxucuların görüşünə “Seçilmiş əsərləri” ilə gəlir və bu “Seçilmiş əsərlər”in birinci cildi hekayələr üçün ayrılıb. Qeyd olunmalıdır ki, Aqşın Babayev profesional qələm sahibi olduğuna görə, onun yaradıcılığı ədəbi janr müxtəlifliyi baxımından zəngindir. O, şeirlər yazır, roman, povest, hekayələr yazır, esseler, xatirələr, publisistik, elmi məqalələr yazır, filoloji tədqiqatlar aparır, əsərləri ölkənin nüfuzlu teatrlarında tamaşaya qoyulur, ssenarilər əsasında radiotamaşalar, teletamaşalar hazırlanır.

Yazıçıya görə ədəbi janr müəllif fikrini, ədəbi bədii qayəni ifadə etmək üçün vasitədir. Onun yaradıcı təcrübəsində çox zaman formanı mövzu diqtə edir. Elə buna görə də formadan formaya, janrdan janra, keçid asan başa gəlir, oxucu əsərin hekayə, pyes, povest... olduğunun fərqiə varmadan Aqşın Babayev dünyasına həvəslə baş vurur. Bu ən azı üstünlükdür, təsir imkanındır. Yazıçının yaradıcılığında hekayələr xüsusi bir mərhələ təşkil edir. Aqşın Babayev XX əsr Azərbaycan nəsrində ən maraqlı və bənzərsiz hekayəçi yazarlardan biridir.

Bədii baxımdan püxtə bir qələmlə yazılmış bu hekayələrin hər birinin mahiyyətində konkret həyat materialı, hər kəsə tanış gələn lövhələr, yan-yörədəki insanlar vardır. Elə buna görə, həyat həqiqətlərinə söykəndiyinə görə Aqşın Babayevin hekayələri həyat kimi fərəhli, həyat qədər qəmli, həyat kimi dinamikdir.

Aqşın Babayevin təqdim etdiyi bədii lövhələr, içində mətləb, məzmun olan seçilmiş həqiqətlərdən qaynaqlanır. Həyatda baş verən hadisələrin, insan duyğularının yalnız o qismi nəsrin qələminə yaxın gəlir ki, onlarda düşündürən, təsir edən, örnək olan, insanın həyatını dəyişən nəşə var... “Qış hekayəti”, “Nekroloq”, “Əyri gözlük”. “Dörd divar”, “Qırmızı şərf”, “Qapı ağzındaki it”, “Bir axşam nağılı”, “Ata canı” hekayələri məhz həyatiliyinə, kolorit zənginliyinə görə pozulmaz bir lövhə kimi yaddaşa hopur, oxucu düşüncələrinə zaman-zaman təsir göstərir.

Bəzən yazıçının ən ciddi tematikalı hekayəsində lap dərin qatlarda gizlənən acı gülüşü, satirik niyyəti sezmək mümkündür. Bu bədii məziyyət materila profesional yanaşmadan daha çox hadisəyə konstruktiv yazıçı münasibətinin nəticəsidir. Çünki həyat mahiyyətə ironikdir, üstəlik bəzən insan öz hərəkətləri ilə həyatı bir az da acınacaqlı hala salır. Bu insanların – qripə yoluxmuş iş yoldaşına nekroloq yazan, əmlak əldə etmək üçün xəstə ananı zorla notariusu aparıb öldürən, pensiya düzəltmək üçün yaşlı adamların heysiyyəti ilə oynayan kəslərin halına acımamaq mümkün deyil.

Aqşın Babayevin hekayələrində obrazların xarakteri canlı situasiyalarda açıldığına görə təbii və inandırıcı təsir bağışlayır. Bu hekayələrdə uzun-uzadı təsvirçiliyə, yorucu filosofluğa, mətləbə daxli olmayan ayrıntı təhkiyələrə rast gəlmək mümkün deyil. Yazıçı dialoq və mükəllimələrdən məharətlə istifadə edir. Xarakterlər danışdıqda, surətlərin bir-birilə söhbətlərində üzə çıxır. Aqşın Babayev öz qəhrəmanlarını danışdırmağı sevir, nəticədə o, bu yolla özünün bənzərsiz üslubunu yaradır.

İki hekayə - “Qapı ağzındaki it” və “Bir axşam nağılı” hekayələri ümumən Aqşın Babayev yaradıcılığının özü üçün də yeni olan məziyyətlər daşıyır. Bu hekayələrdə çağdaş

dünya hekayəsi üçün xarakterik olan simvolizm göz qabağındadır. Simvolizm hər zaman düşündürücü olur və bu hekayələrdə də belədir.

Aqşin Babayevin hekayələrində pislilər ölümçül bir nifrətlə damğalansa da, bu, gözəl yazıçının bütün əsərləri, eləcə də hekayələri yaxşı adamlar, yaxşılıqlar, xeyirxahlıq və mərhəmət haqqındadır. Aqşin Babayev dünyanın məhz yaxşılıqlar sayəsində düzələcəyinə inanır.

Əlbəttə, istedadlı yazıçı Aqşin Babayev öz inamında tamamilə haqlıdır. Dünya Allahın mərhəmətindən yaranıb. Dünyanı insanın mərhəməti yaşadır!

İLK KİTAB

Ata, qızını boya-başa yetirib ər evinə köçürür. Bu hadisə onu bir tərəfdən sevindirirsə, o biri tərəfdən darıxdırır, ürəyini sıxır... Oğlunu evləndirir, gözəl-göyçək gəlini olur, totuq nəvəsi olur. Oğluna iş yerindən təzə mənzil verirlər, köçmək vaxtı çatır. Ata buna da həm şad olur, həm də gizli-gizli kədərlənir. Onun xasiyyətini ailə üzvlərinin hamısı – anası da, oğlu da, gəlini də bilir. Elə ki, bir şeyin fikrini çəkdi, yaxud ürəyinə dəydlər – sakitcə çarpayıya uzanıb üzünü divara çevirir, güya yatıb. Amma əslində yox... Düşünür, daşınır, götür-qoy edir. O, çox danışmağı, uşaqlarına təntənəli vədlər verməyi, boyunlarına minnət qoymağı sevmir. İstəməyi də haysız-küysüzdü, acıqlanmağı da. Əslinə baxsanız, o, acıqlananda, yaxud bir çətinliyə düşəndə, bunu bir sirr kimi başqasından gizlədir, öz fikrini özü tək çəkir. Oğlu təzə evə köçən vaxt atasının niyə qəmli göründüyünü çəkinə-çəkinə soruşanda cavabında bu sözləri eşidir: “Danışırın da... Sənə zarafat gəlir. Hər səhər yuxudan duranda ki, mənə “sabahın xeyir” deyirsən ha... Nə isə... Keçib gedər, qurbanın olum. Ürəyini sıxma. Sağlığına qişmət olsun”.

Cəmisi beş-altı səhifəlik kiçik bir hekayədə “ana ürəkli ata”nın surəti yadda qalan cizgilərlə çəkilmişdir. Övladı üçün yanan, yana-yana yaşayan və yaşadan nurani insanın ağır duruşu, fikirli görkəmi oxucunun gözləri önündən çəkilmir.

Ağşın Babayevin hekayələrində nəzəri cəlb edən xüsusiyyətlərdən biri, onun az sözlə yaxşı, aydın portret çəkməsidir. “Cazibəli üfüqlər” hekayəsində sahə qəzeti redaktoru Tağı Səfərovun redaksiya işçiləri ilə özündən razı söhbətləri, özünü hamıdan üstün tutmaq adəti, əslində isə heç bir iş görmədiyi aşağıdakı parçada görün necə təsvir olunmuşdur:

“Redaktor çevrilib əvvəlcə mənə baxdı, sonra sağ əlini çöldə aparılan tikintiyə tuşladı.

- Görürsən?! Bu dəqiqə otursam, bunlardan bir əsər yazaram. Onların həyatında, əməyində poeziya var.

Mən pəncərədən çölə baxdım. Doğurdan da, çox gözəl idi. Torpağın sinəsində həyat çağlayırdı.

Bəli...Necə vaxt idi ki, mən də bu xarüqələr yaradan insanların həyatından bir əsər yazmaq haqqında düşünürdüm.

- Tağı müəllim, siz lap ürəyimdən xəbər verdiniz. Düz iki ildir ki, inşaatçıların həyatından böyük bir əsər yazmaq haqqında düşünürəm.

“Düşünürəm” sözünə qədər redaktor məni adi qaydada dinləyirdi. Amma o, bu kəlməni eşidən kimi elə qəhqəhə çəkib güldü ki, dik atıldım.

- Niyə gülürsünüz, Tağı müəllim? – deyə bayaqdan bəri lal-dinməz oturub bütün söhbətlərə qulaq asan katibə sözə qarışdı.

Redaktor eynəyini çıxarıb bulanıq gözlərini sildi və:

- Vot tebe na, niyə də gülməyim ki? – dedi. – İki ildir düşünür. Bu vaxta mən, sözsüz, bir-iki roman yazardım. Mənə bax, bu sözü mənə dedin, eybi yox, keçib gedər, ancaq peşəkar yazıçıların yanında demə ha!”

Bu kiçik lövhədən oxucuya çox şey məlum olur. Müəllifin təsvirində ki, incə yumor da maraqlıdır. O, hər şeyi olduğu kimi, ciddi qələmə alır, elə bil, o oxucunu heç güldürmək fikrində deyildir. Amma, hadisə, vəziyyət özü elədir ki, istər-istəməz, düşündürür və güldürür.

Mənalı süjet, səmimilik, yaxşı portret çəkmək bacarığı Aqşının “Cazibəli üfüqlər” hekayələr kitabını oxucuya sevdiren başlıca cəhətlərdir. İnanırsan ki, müəllifin sonrakı kitablarında onun yaradıcılıq üfüqləri daha geniş, daha cazibəli olacaqdır.

ZÜLFİYYƏ ELДАРQIZI
Sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru

UCALDIQCA UCALAN İNSAN

Onunla ilk tanışlığım 1998-ci ilə təsadüf edir. İşə qəbul olunduğum gün kafedra iclası idi. Otağa daxil olanda Azərbaycan mədəniyyətinin, ədəbiyyatının dəyərli insanlarını görcək sevinməyə də, özümü itirdim. Görəsən mən bu adamlarla işləyə biləcəyəmmi? Axı deyirlər yaradıcı insanlar ərköyün, kaprizli olurlar. Kafedra müdirim f.e.d., professor Həsən Quliyev məni təqdim etdi: “Zülfüyyə bizim kafedranın yeni əməkdaşdır”.

Uzun müddət “Azərbaycanfilm” kinostudiyasında məsul vəzifədə çalışan çox gözəl, zadəgan bir xanımın (sonradan tanıdım ki, bu xanım Svetlana İsmayılova) özünəməxsus şəkildə, zarafatlı “Həsən müəllim, bu gözəl qızları siz hardan tapırsınız?” replikası məni əməlli-başlı utandırdı. Mühafizəkar bir mühitdə, ailədə yaşadığım üçün özümü itirdim. Yanaqlarım allandı. Birdən bir səs məni özümə qaytardı.

“Yoldaşlar, mən özünüz bilirsiniz ki, hər cür insanla rastlaşırım. Çünki mənim işim belədir. Ancaq sizə düzünü deyim ki, son zamanlar söz deyəndə qızaran adama rast gəlməmişəm. Qızımız yaman utancaqdır”.

Başımı qaldıraraq danışan adamın üzünə baxdım. Çox yaraşığı, eyni zamanda çox ciddi, bütün zahiri görkəmindən zadəganlıq, alicənablıq yağan bu adam mənə necə də doğma göründü. Lap sonralar bu doğmalığın nədən ibarət olduğunu anladım. O, atama bənzəyirdi.

Söhbət XX yüzilliyin ikinci yarısında ədəbiyyata gələn, onun inkişafında misilsiz xidmətlər göstərən yazıçı-dramaturq, şair, tərcüməçi, pedaqoq, ictimai xadim Aqşın Babayev şəxsiyyətindən gedir.

15 il Milli Məclisdə mətbuat katibi, 32 il radioda çalışan Aqşın müəllim 30 kitabın müəllifidir. “Yusif Məmmədaliyev”, “Həsən bəy Zərdabi”, “Humay”. “Qızıl qələm” mükafatlarının laureatıdır. 2004-cü ildə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı ilə II dərəcəli dövlət müşaviri rütbəsinə layiq görülüb.

Əsil ziyalı mənə elə gəlir ki, yaradıcılıq və şəxsiyyəti dəmir yolu relsinə bənzəyən insanlardır. İstisna hal olsa da, bu gün cəmiyyətimiz belə ziyalılara möhtacdır. Aqşın müəllim məhz belə ziyalılardandır.

Əmək fəaliyyətinə tələbə ikən respublika radiosunda başlayıb. Türkiyəyə, ərəb ölkələrinə, İrana və Cənubi Azərbaycana verilişlər hazırlayan redaksiyaların baş redaktoru vəzifəsində çalışıb uzun müddət. 1976-cı ildə Azərbaycan Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsinə sədr müavini təyin edilib. Bu vəzifədə işləyərkən onun təməl daşını qoyduğu verilişlərdən biri, bu gün də Cənubi Azərbaycana yayımlanan proqramlardan səsələnən “Körpü”dür.

Aqşın müəllimin kitablarında toplanmış oçerkləri, reportajları, publisistik məqalələrinin əksəriyyəti həyatdan götürülmüş hadisələrdir. Maestro Niyaziyə, Q.Qarayevə, M.İbrahimova, N.Hikmətə, Ə.Məmmədhanlıya və başqa yazıçı və mədəniyyət xadimlərinə həsr etdiyi portret yazılar oxucular tərəfindən maraqla qarşılanıb. Jurnalist yaradıcılığında ulu öndər Heydər Əliyevə, onun layiqli davamçısı prezident

İlham Əliyevə dərin rəğbət hissi xüsusi yer tutur. “Heydər Əliyevin jurnalistlik məktəbi”, “Qurtuluş davam edir”, “Allah Sizi Azərbaycanımız üçün qorusun”, “Heydər Əliyev haqqında düşüncələr”, “Hamımızın olan Azərbaycanı sevin” portret-oçerkləri yaradıcılığının maraqlı səhifələridir.

Aqşın müəlliminin daxilində qəribə bir xüsusiyyət var. Bu gün əksəriyyətimiz özümüzü reklam edib (hətta bir xeyli şişirdərək) təsdiq etmək üçün bütün can-fəşanlıqları edirik. Aqşın müəllim isə hər zaman reklamdan qaçır, bəzən televiziya və radio verilişlərindən imtina edir. Öz yaradıcı aləminə çəkilərək yaratdığı qəhrəmanlarla baş-baş qalmağı üstün tutur. Vaqif Bəhmənli demişkən: “Aqşın Babayevin nəsr əsərlərini yüzlərlə ədəbi örnəklər içərisindən seçib ayırmaq, bu hekayə və portretlərin məhz ona məxsus olduğunu müəyyən etmək olduqca asandır. Aqşın Babayev seçilən yazıçıdır”.

Aqşın müəlliminin hekayələrini oxucular xüsusi bir ləzzətlə, şövqlə oxuyurlar. Çünki bu hekayələrdəki mövzu problemi həyatımızın, cəmiyyətimizin ən qabardılmış problemləridir. Xüsusi müşahidəçilik qabiliyyəti ilə qələmə alınmış bu hekayələrin hər birinin mahiyyətində konkret həyat materialı, hamımızın başına gələn hadisələr təsvir edilir. Elə buna görə də bu hekayələr oxucuya həm kədəri ilə, həm sevinci ilə doğmadı. “Qış hekayəti”, “Nekroloq”, “Əyri gözlük”, “Dörd divar”, “Qırmızı şərf”, “Qapı ağzındaki it”, “Bir axşam nağlı”. “Ata canı” hekayələri məhz həyat lövhələrinə bənzədiyinə görə yaddaşlara həkk olunur, oxucuları uzun müddət düşündürür, onları başqa bir aləmə aparır.

Aqşın müəllimi yaxından tanıyan adamlar onun necə güclü yumor hissənə malik olduğunu bilirlər. Bu yumor təkcə gülüş, qəhqəhə deyil, bu gülüşün alt qatında olan acı həqiqətlər onun əsərlərində təzahür edir. Təkcə “Nekroloq əsərinin adını çəkmək kifayətdir ki, bu hekayəni oxuyanlar, televiziya versiyasına tamaşa edənlər o prototiplərlə həyatda hər gün rastlaşırlar. Bu da yazıçının ədəbi materiala peşəkarcasına, həyat hadisələrinə yazıçı təxəyyülü ilə yanaşmasının nəticəsidir. Bu insanların – qripə yoluxmuş yoldaşlarına nekroloq yazan, əmlak əldə etmək üçün xəstə ananı zorla notariusu aparıb öldürən, pensiya düzəltmək üçün yaşlı adamların heysiyyəti ilə oynayan kəslərin halına acımamaq mümkün deyil.

Aqşın müəlliminin elmi fəaliyyətinin hüdudları çox genişdir. Onun əsərləri Moskvada, Ankarada, Tbilisidə çap olunub. “Nazim Hikmətin yaşanı” adlı kitabı 1989-cu ildə Almaniyada işıq üzü görüb. “Türk ədəbiyyatı müntəxəbatı”, “Türk dramaturgiyası”, “Cumhuriyyət dövrü türk dramaturgiyasında sosial motivlər”, “Azərbaycan və türk dünyası” kitabları bu gün də dərs vəsaitidir. Aqşın Babayev Türkiyədəki Nazim Hikmət vəqfinin Məsləhət Şurasının fəxri üzvüdür. Təkcə türk ədəbiyyatı ilə deyil, Azərbaycan kinosunun tədqiqi ilə bağlı kitablarını da sənətsevərlər böyük maraqla qarşılayırlar. “Azərbaycan kino sənətində ədəbi əsərlərin təcəssümü (A.Kazımzadə ilə birgə), “Kino...kino...”, “Kino sənətinin təməl daşı” kitablarından Mədəniyyət və İncəsənət Universitetində tələbələr dərs vəsaiti kimi istifadə edirlər. İtalyan dramaturqu Terensinin “Qardaşlar”, türk dramaturqu Haldun Tanerinin “Kemanlı Ali dastanı” pyeslərini, Əziz Nesinin hekayələrini dilimizə çevirən yazıçı onlarla xarici ölkə filmlərini də tərcümə edib.

15 il Milli Məclisin Mətbuat xidmətinin rəhbəri işləyən Aqşın Babayev MM-in nəşri olan “Qurtuluş”, “Tariximizin faciəli səhifələri: soyqırımı”, “Heydər Əliyev və Azərbaycan parlamenti”, “Müstəqil dövlətimiz və parlamentimiz” kimi kitabların tərtibçisi olub. Uzun müddət dövlət qulluğunda işləməsinə baxmayaraq qələmini

ədəbiyyatın müxtəlif janrlarında sınaıb. Dramaturq kimi ilk əsəri tələbəlik dövründə 1955-ci ildə tamaşaya qoyulub. Sonra pyesləri Musiqili Komediya, Rus Dram, Gənc Tamaşaçılar, Bələdiyyə, Sumqayıt Dram Teatrlarında uğurla oynanıb. Ssenarisi əsasında televiziya filmləri çəkilib. “Xilaskar” və “Oğul” pyesləri ulu öndərimiz Heydər Əliyevin həyat və fəaliyyətinə həsr edilib.

Aqşin müəllim həm də istedadlı şairdir. O, bunu deməyə tərəddüd etsə də, “Bir içim su istədim” şeirlər toplusu onun duyğularının, hiss və düşüncələrinin poetik ifadəsidir. Yəni də şair Vaqif Bəhmənliyə üz tuturam: “Aqşin müəllim ömrünün böyük hissəsini dünya, eləcə də ümumtürk poeziyasının dahi nümayəndəsi Nazim Hikmət yaradıcılığının araşdırılmasına həsr edib. Nazim Hikmət XX yüzilliyin elə bir sənət möcüzəsidir ki, qanında şair ruhu yaşatmadan ona toxunmaq, yaxud ona toxunub şair olmamaq mümkün deyil”... Vaqif bəy həqiqətən də hədəfə toxunub. Yazıçı Aqşin Babayev Nazim Hikmət sözünün bulağından su içib:

**Səhərim səninlə açılır,
Allahım!
Dünyaya adınla nur saçılır,
Allahım!
...Amma bir nisgil parçalayır
qəlbimi!
Doymaq olmur bu dünyadan,
Doymaq olmur yaşamaqdan!**

Poeziyada yeni fikir, yeni söz, yeni düşüncə tərzini həmişə şairləri axtarışlar etməyə sövq edir. Bu axtarışlar o zaman uğurlu olur ki, şeirdə təzə bir fikrə xidmət etmiş olsun. Həm də yeni fikir hansı bir formada deyilməsindən asılı olmayaraq diqqəti çəksin:

**Hər il bahar yerinə ömrümə qar gələndə
Atam yaşlı qocalar küçədə dilənəndə
Yaşamaq istəmirəm!
Haram-haramzadalar iş başında olanda,
Namuslu qadınların gözü yaşla dolanda
Yaşamaq istəmirəm!**

Aqşin Babayevin həm ictimai motivli, həm də fəlsəfi şeirləri mənə yükünə, poetik ifadəsinə görə fərqlidir. Onun vətəndən uzaqda yaşayarkən yazdığı silsilə şeirləri şairin həsrətli qəlbini pıçıltıdır:

**Buraxın məni, uçmaq istəyirəm Vətənimə,
Üç il əvvəlki günlərimə.
Buraxın məni, bir baxın
Üzümə, əllərimə,
Qocaldım qürbətdə mən.
Vətənə dönmək istəyirəm.**

Aqşın Babayevin sevgi şeirləri sanki yaşanan hisslərin, duyğuların inikasıdır. Onun sevgi qəhrəmanlarında yalan, riya, saxtakarlıq yoxdur. O deyəndə ki, “Səni görəndə gözəlliyindən utandım”. “Bircə baxışınla özümü bəxtiyar sandım” – mən bir oxucu kimi bu hisslərin saflığına inanıram.

**Səni görəndə anladım ki,
Qadın – dünyanın sağ əliymiş.
Səni görəndə anladım ki,
Qadın – sənət əsəriymiş.
Sənət əsəriymiş.**

“Çətin olurmuş sənsiz. Şirin də acı dadır. Hər şey məni aldadır” – deyən müəllifin məhəbbət adlı munis bir aləmə özünəməxsus münasibəti var. Həyatın məhz məhəbbət üzərində qurulduğu minillik həqiqətin təsdiqi Aqşın Babayevin şeirlərində öz məntiqi əksini tapır.

**Otaqlar buza dönür,
İşıqlar erkən sönür,
Qəlbimdə sözüm ölür
Sən olmayanda.**

* * *

**Həsrət qəlbimi dəlir,
Əcəl evimə gəlir,
Ölüm yuxuma girir
Sən olmayanda.**

Aqşın Babayev həm də babadır. Nəvələrindən böyük məhəbbətlə danışır. Bəlkə də elə bu şeirlərin ərsəyə gəlməsi nəvələrinə olan sevginin, məhəbbətin gücüdür.

**Gözlərinin həsrətinə
Gözüm qurban, Ayazım.
Sözlərinin həsrətinə,
Özüm qurban, Ayazım.
Böyüdükcə sən də bildin,
Qürbət nədir, dərd nədir.
Sənin ağrın, göz yaşların
Ürəyimi titrədir.**

Əslində Aqşın Babayevin yaradıcılığını bir məqalədə açmaq çox çətindir. Onun təkə son zamanlarda radioda apardığı “Biri var, biri yox” verilişi aparılan sorğularda ən yüksək reytingi qazanmışdır. Bu da Aqşın müəllimin peşəkərliyindən, səmimiyyətindən, verilişdə qoyduğu mövzuların aktuallığından irəli gəlir.

Aqşın Babayev ömrünün müdrik çağını yaşayır. Hər gün otağının qarşısında aspirantları, tələbələri, yetirmələri onun məsləhətlərini, söhbətlərini eşitmək üçün onun yanına gəlirlər. O da böyük məhəbbətlə, hörmətlə onların yazdıqları dissertasiyaları, diplom işlərini oxuyur, onlara öz tövsiyələrini verir. Mən də onun şəxsiyyətinə, özünə

böyük məhəbbət, hörmət bəsləyən bir oxucu kimi, poeziya aşiqi kimi hisslərimi, düşüncələrimi qələm-kağızın öhdəsinə buraxdım. Deyirlər, dolan buludun qarşısını almaq olmadığı kimi, inləyən, ağlayan, çırpınan, sevən ruhun da qarşısını kəsmək olmaz. Qoy qəlbiniz daim ədəbiyyat adlı dünyada əbədi yaşamaq hüququ qazansın. Bunun üçün hər zaman daxildən gələn yanğı gərəkdir. Bu yanğı əskik olmasın şeirlərinizdən, Aqşın müəllim!

Aydın DADAŞOV
Filologiya elmləri doktoru, professor

MÜKAFAT

Ağşın Babayevin mənəvi iflas probleminə həsr olunmuş “Mükafat” pyesi cəmiyyətdə təsadüf edilən saxtakarlıq hallarına qarşı yönəlidir. Halal zəhməti ilə yaşayan Azad müəllimin məişət problemləri onun illərlə qoruduğu mənəvi dəyərlərə xilaf çıxmasına səbəb olur. Gözünü hadisədə üst mərtəbədəki, kənddən gəlmiş səhlənkər qonşuları Muxtargilin günahı ucbatından evini su basmış Azad müəllimin çıxılmaz vəziyyəti hadisələrin düyününü təqdim edir. Arvadı Şölnin təhriki ilə evi təmir etmək məcburiyyətində qalan Azad müəllimin qaynı, nəşriyyat rəhbəri olan Fərəcin məsləhəti ilə müsabiqə keçirib mükafatı hər hansı bir imkanlı adama verməklə problemini həll etdirmək niyyətinə düşməsi əsas dramaturji hadisəni təqdim edir. Azad müəllimin “Mükafatı hansı pulla verəcəyəm?” sualına Fərəcin : “A kişinin oğlu onlara pul lazım deyil ey, şan-şöhrət lazımdır. Özləri sənə pul verəcəklər. Zəmanə adamı olmaq lazımdır, qardaş” sözləri saxtakarlıq problemini diqqət mərkəzinə gətirir. Mükafatın gələcək sahibliyinə roman yazmaqla da məşğul olan tikinti idarəsinin rəisi Bəhrəmin nəzərdə tutulması maraqlı sujet xəttini təqdim edir.

Azadın yazıçılar ittifaqının icazəsiylə keçirilən bu tədbirin münsiflər heyətinin üzvlərinə müraciətlə mükafatı müsabiqə üçün vacib olan dəvətnamə çap elətdirib, yer icarə götürməyə, banket verməyə söz vermiş tikinti idarəsinin rəisinə vermək niyyətini bildirib, telefonla Bəhram Qüdrətoviçə “Heç bir tikinti sahəsində sizin kimi yazıçı yoxdur!” deməsi saxtakarlığın mahiyyətini təqdim edir. Bu yolla özünün məişət problemini həll edəcəyini düşünən Azad müəllimin və hər biri cibxərcliyi tələb edən münsiflər heyətinin üzvlərinin mənəvi portreti üzə çıxır. Ziddiyyətin digər tərəfini təmsil edən Bəhram Qüdrətoviçin də : “Bu yazıçıların belə nıqqıldamağına baxma, yaxşı pulları var onların.” – deyər Azad müəllimdən əməlli-başlı pul qopartmaq istəməsi fabulalığı gücləndirir. Məhz bu fabula daxilində hələlik min dollar tələb edən usta Yaşarla onun köməkçisi Novruzun Azad müəllimin evində işləmək əvəzində onun hesabına yeyib-içmələri, bahalı araq tələb edib hətta çarpayısında yatmaları Mirzə Cəlilin “Usta Zeynal” hekayəsinin ruhunu yaşadır.

Müsabiqənin qalibi olduğundan qürrələnən Bəhram Qüdrətoviçin dilindən səslənən : “Elə bu gündən təzə əsər yazmağa başlayacağam. Qarabağ dərdimizdən yazacağam. Bu haqda çox az əsərlər yazılır. Həyatını yazıçılığa həsr edən sənət adamları niyə susurlar, baş tapmıram.” sözləri müəllif mövqeyinin nümayişinə çevrilir.

Ustalara xərclədiyi üç min dollardan iki min beş yüzünü borca götürdüyünü deyən, Azad müəllimə: “Zalım balası üç min nə puldur ki... mən tualetimə on min xərclədim.”- deyən Bəhram Qüdrətoviçin mükafat kimi konvertin içərisinə qoyulacaq pulun sonradan geriye qaytarılacağını eşidib uğunması ilə hadisəlilik prinsipi başa çatır. Təmiri bitməyən mənzilə qonşuların növbəti dəfə su axıtmaları Azad müəllimi, müsabiqənin öz qurultayını keçirməyə hazırlaşan yazıçılar ittifaqı tərəfindən ləğv olunması isə Bəhram Qüdrətoviçi cəzalandırması ideya daşıyıcısı olan qalib tərəfi meydana çıxarmadığından pyesin

əvvəlində səslənən bəhri-tövildəki: “Gərək hər kəs öz işi, öz peşəsilə ola məşğul!” O zaman tam əriyər dərd-sərimiz, yaxşı keçər günlərimiz, aylarımız, illərimiz.”sözləri finalda da təkrarlanmaqla əsərin ali məqsədini oxucu və tamaşaçıya çatdırır.

İnqilab KƏRİMOV
AMEA-nın müxbir üzvü, professor

“OĞUL” DƏYƏRLİ BİR TAMAŞADIR
Aqşın Babayevin “Oğul” tamaşası haqqında qeydlərim

Bakı Bələdiyyə Teatrı keçən mövsümün sonunda hazırladığı “Oğul” tamaşasını respublikamızın əksər rayonlarında göstərdi və rəğbətlə qarşılandı. Tanınmış yazıçı-dramaturq Aqşın Babayevin qələmindən çıxmış “Oğul” pyesinin mövzusu 1988-1990-cı illər arasında respublikamızda baş vermiş mürəkkəb, eyni zamanda xalqımız üçün ağırlı-acılı olan ictimai-siyasi, iqtisadi vəziyyətdən götürülmüşdür, baş vermiş real hadisələr üzərində qurulmuşdur. Yəni 1988-1990-cı illərdə ağır iqtisadi, siyasi hadisələr burulğanına düşən xalqımız xoşbəxt gələcəyini itirmək qorxusu qarşısında qalır. Belə bir vaxtda xalqın qeyrətli vətənpərvər oğulları hadisələrdən çıxış yolu arayır, gecəni-gündüzə qatıb çalışırdılar.

Onlar xalqla birlikdə respublikamızın gələcəyini ürəyində xalqa, vətənə böyük məhəbbətlə dolu bir ürək gəzdirən, “xalqım üçün hər şey, özüm üçün heç şey” - fikri ilə yaşayan, qalan ömrünü xalqımızın xoşbəxt gələcəyi uğrunda mübarizəyə həsr edəcəyəm-deyən müdrik siyasətçi, zəkali dövlət xadimi Heydər Əlirza oğlu Əliyevdə gördülər, ümidli nəzərlərini ona dikib xalqın nicatını onunla bağladılar, coşğun ürək harayı ilə onu səslədilər. Lakin xalqın qəsdinə durmuş, şəxsi ambisiyaları üçün çalışan, vəzifə sahibi olmaq, varlanmaq niyyətində olan bir ovuc üzdənirəq siyasətçilər hər vasitə ilə Heydər Əliyevin yolunu kəsib onun Bakıya gəlməsinə mane olurdular. Heydər Əliyev şəxsiyyətinə, xalqın xoşbəxt gələcəyinə yönəldilən arzusuna, niyyətinə, fəaliyyətinə hörmətlə yanaşan, xalqın vətənpərvər, qeyrətli oğulları isə böyük şəxsiyyətin Bakıya gəlməsi üçün cəfəkeşlik göstərirdilər. Bu xoş niyyətli oğullardan biri də uzun illər nəşriyyat işi ilə məşğul olmuş, məsul vəzifələrdə çalışmış, “Oğul” pyesinin qəhrəmanına çevrilən Əjdər Xanbabayev idi. Əjdərin bədii obrazının təcəssüm tapdığı “Oğul” pyesində məhz nəzərə çatdırdığımız həmin hadisələr öz əksini tapmışdır. Pyesdəki bütün hadisələr Əjdər Xanbabayevin obrazı ətrafında cəmləşdirilmişdir. Pyesdə xatırlanır ki, bir yandan nankor qonşumuz ermənilərin ölkəmizə, xalqımıza xəyanəti, digər tərəfdən dəstələr düzəldib özləri üçün mini hakimiyyət yaratmağa çalışan, ölkəni parçalamağa cəhd edən milli satqınların xəyanəti nəticəsində Azərbaycanda özbaşınalıq, hərc-mərclik hökm sürürdü. Ölkəni parçalamaq cəhdlərində olan qruplaşmalar baş alıb gedirdi. Azərbaycanın atributları naşı əllərdə olduğundan ölkə günbəgün siyasi, iqtisadi mənəvi tənəzzüllə uğrayırdı. Faciəvi məqamlarda, hadisələrlə dolu olan respublikanın bu dözülməz real vəziyyəti, xalqın hər addımında təhqirə məruz qalması, ədalətsizliyin hökm sürməsi qeyrətli bir vətəndaş kimi Əjdər Xanbabayevi də qəti mübarizə meydanına çəkmişdir. Belə çətin, o illər üçün olduqca qorxulu olan bu mübarizə meydanına o, kor-koranə deyil, düşüncəli, ağıllı olaraq, inamı, etiqadı dürüst və möhkəm bir şəkildə atılmışdır. Onu şantaj etdilər, böhrana məruz qoydular. Özünə, ailəsinə qəsd edəcəkləri xəbəri ilə hədələdilər. Respublikanın naşı rəhbər işçiləri onu gah dilə tutdular, gah qorxutmağa çalışdılar, gah şantaj etdilər, gah da iki qızının üstünə maşın sürdülər. Lakin bunların heç birisi onu qorxutmadı. Əqidəsindən döndərə bilmədi. Nəhayət, yuxarıların tapşırıqları ilə muzdlu

nökərlər - qatillər onu qətlə yetirdilər. Əjdər Xanbabayevi öldürməklə onlar qorxduqları iki problemi həll etdiklərini düşündülər. Birincisi, Əjdər Xanbabayev kimi haqqı-ədaləti müdafiəyə qalxan, naqisliklərə qarşı duran bir şəxsiyyətdən yaxalarını qurtaracaq, ikincisi, ən ümdəsi isə bu qətlə Heydər Əliyevin Bakıya gəlməsinə mane ola biləcəklər. Lakin yüksək vəzifə tutmalarına baxmayaraq, burunlarından uzağı görməyən, dövlət işində hədsiz naşı olan bu bazar alverçilərinin iylənmiş niyyətləri baş tutmadı. Heydər Əlirza oğlu Əliyevə ürəkdən inanan, sevən, respublikanın azadlığı və tərəqqisini, xoşbəxtliyini onda gören Azərbaycan xalqı səbirsizliklə onun yolunu gözlədi, təkidlə onu tələb etdi.

Əsər Heydər Əliyevin Bakıya gəlişindən daxili sevinc və qürur hissi keçirən, şadlanan, böyük izdihamla küçələrə çıxan xalqın: “Gəldi, xilaskarımız gəldi!”-sözlərilə bitir.

Əsərdə Heydər Əliyevin obrazı verilməmişdir. Lakin bütün hadisələrin gedişində onun nəfəsi duyulur. Sadaladığımız hadisələr fonunda Aqşın Babayev maraqlı, önəmli, təsirli vəziyyətlər yaratmışdır. Bu vəziyyətlər ayrı-ayrı obrazların xasiyyətini, niyyətini açıq bəyan edə bilir. Mən “xarakterini” yox, “xasiyyətini” sözünü bilərəkdən işlədirəm. Əsərdəki iki obraz Əjdər Xanbabayev və şəhid anasından başqa qalan surətlərin bir qismi kütləvi səhnə adamlarıdır, digər qismi isə heç bir xarakterə malik olmayan, yalnız özlərini düşünən cılız təbiətli adamcıqlardır. Əsərdə iştirak edən və bizim tanıdığımız, yüksək vəzifə kürsüsündə oturduqları müddət ərzində onlara bələd olduğumuz zaman yəqin etmişdik ki, bu adamcıqlar nə qədər cılız təbiətlidirlər, iradəsizdirlər, xaraktersizdirlər, çünki tutduqları vəzifə onlardan çox- çox yüksəkdə dayanırdı. Savadsız, bir işiqçı, yaxud bərbər icra hakimiyyətinin başçısı vəzifəsinə təyin olunurdusa, onda nə gözləmək olardı ?

Bu sətirləri yazarkən baş vermiş bir hadisəni xatırladım.

Filologiya elmləri doktoru, professor Nizaməddin Şəmsizadə yaşadığı rayonun rəhbərliyini görmək istəyir. Bir neçə dəfə get- gəldən sonra nəhayət ki, onun yanına düşə bilir. Etik tələblərə uyğun özünü təqdim edir. Elmlər doktoru, professor sözlərini eşidən icra hakimiyyətinin başçısı (işiqçımı, ya bərbərmi) rişxəndlə onu süzür, əhəmiyyət vermədən eybəcər bir şəkildə rahat kreslosunda yayılıb qımışır, təhqiramiz şəkildə onu süzür. Nizaməddin Şəmsizadə deyir : istədim bu nadana Nizamini sözləri ilə cavab verəm, qorxdum ki, o Nizamini də təhqir edər.

“Oğul” tamaşasının quruluşunu yaxşı bir rejissor kimi tanıdığımız Ədalət Ziyadxanov hazırlamışdır. Tamaşanın tərtibatı da quruluşçu rejissora məxsusdur. Tamaşa baxımlıdır, təsirlidir, önəmlidir, tamaşaçını çox şeydən agah edir. Onu daim ayıq – sayıq olmağa səsləyir. Əsas məsələ də budur ki, cəmi 13 il əvvəl respublikamızda baş vermiş hadisələrin bədii inikasını verən maraqlı və dəyərli bir mövzu ilə böyük tərbiyəvi əhəmiyyətə malik bir əsərlə Bakı Bələdiyyə Teatrına gələn Aqşın Babayev bir dramaturq kimi özünü təsdiq edə bilmişdir.

Tamaşada Əjdər Xanbabayevin obrazını respublikamızın əməkdar artisti Azad Şükürov duyaraq, sevərək yaradır. Səhnəyə ilk gəlişində başlamış son məqama qədər aktyor obrazın təqdimatında ifa zənginliyini aktyor qabiliyyətini göstərir. Reallığa, təbiiliyə əsaslanır: Azad səhnəyə qədəm qoyan kimi, onun Əjdər olduğuna inandım. Aktyorun boy-buxunu, qrimi, hərəkət tərzini danışmaq ahəngi yerli-yerində olduğu kimi, həm də olduqca təbii və inandırıcıdır. Əjdəri tanıyanlar, onunla həmsöhbət olanlar yaxşı bilirlər ki, o, səmimi, doğrucu olduğu qədər də obyektiv və prinsipial idi, ötkəmliyi güclü idi. Onu inandığı, qəbul etdiyi bir fikirdən çəkəndirmək mümkün deyildi. Əjdərin şəhid anasına xeyirxah münasibətini, qızları ilə söhbətini, yüksək vəzifə sahibləri ilə görüşünü aktyor Azad Şükürov yüksək intellektual səviyyədə, inandırıcılıqla nəzərə çatdırır.

Kimliyini, kimə inandığını, nəyin uğrunda kimlərə qarşı mübarizə apardığını incə, düşünülmüş aktyor ştrixləri ilə tamaşaçıya çatdırır. Azad Şükürov parlaq aktyorluq istedadına malik bir sənətkardır. O, obrazın psixoloji cəhətinə, daxili mənəvi, aləminə ciddi fikir verməklə yanaşı xarici görkəminə, hərəkət tərzinə, jest və mimikasına da diqqət yetirilir. Şəhid anası ilə görüş səhnəsində obrazın xeyirxahlığını, insani keyfiyyətlərini, qayğıkeşliyini ön plana çəkən aktyor qızları ilə söhbətində ata nəvazişinə təmkinli bir qayğı əlavə edir; onları səbirli, dözümlü iradəli, qorxmaz, vətənpərvər olmağa səsləyir. Yüksək mənsəb sahibləri ilə söhbətində isə onun əzmi, iradəsi, vətəndaşlıq qeyrəti, mübarizə yolunun düzgünlüyü bütün incəliklərinə qədər açıqlanır. Əjdər-Azad baş verəcək hər bir təhlükəyə hazırdır, o, Moskvada yaşayan Heydər Əliyevlə hər gün neçə dəfə danışdığını gizlətmir. O, sözün əsl mənasında bir Oğul kimi xalqın, vətənin xoşbəxtliyi üçün canını belə qurban verməyə hazır olan mərd, cəsarətli, ləyaqətli bir övləddir.

Ana rolunu ifa edən respublikamızın əməkdar artisti Səmayə Sadıqova obrazın daxili həyəcanlarını, psixoloji vəziyyətini oğul itkisindən keçirdiyi üzüntüləri göstərməklə yanaşı, həm də oğlunun şəhid olmasından duyduğu fəxarəti açıqlayır. Cavan oğlunun vətən yolunda, xalqın azadlığı yolunda şəhid olduğunu hər yerdə, hər an söyləyən ana, özlərini düşünən naşı rəhbərlərlə, naqis xislətli insanlarla üzləşdikcə, fikri dumanlanır. Xüsusilə, icra başçısı Qeysərin onun evini zorla ələ keçirmək cəhdi Ananın inamını qırır. Əjdərlə görüşü və şəhid oğlunun şeirlərinin onun tərəfindən təmənnəsiz çap olunması Anaya qüvvət verir. O, başa düşür ki, dünya yaxşı adamlardan xali deyil. Şəhid olmuş oğlunun ölümündən dərin kədər, üzüntü keçirən, onun şeirlərindən təsəlli tapan Ananın-Səmayə Sadıqovanın iki bir-birinə zidd vəziyyətlə üzləşməsi onun daxilində təbəddülət yaradır. O, görür və hiss edir ki, bir tərəfdə xalqı aldadan,öz mənfəətləri üçün respublikanı satmağa belə hazır olan adamcıqlar,digər tərəfdən xalq işi uğrunda çalışan, respublikanın tərəqqisi üçün fədakarlıq göstərən mərd oğullar, insanlara inamını qəlbində bərpa edən Ana-Səmayə Sadıqova xalqa qoşulur,haqq işi uğrunda onların tərəfində durur. Heydər Əliyevin Bakıya gəlməsini tələb edən insanlara qoşulur.

“Oğul” əsərində müəyyən məna çalarları ilə yüklənmiş ayrı-ayrı hadisələr, məqamlar, vəziyyətlər müəllif tərəfindən bacarıqla işlənmişdir. Şəhid anasının evinə göz dikən icra başçısı Qeysərin (əməkdar artist Tofiq Bayramov) öz köməkçisi ilə şikayətçilərə münasibəti, düşüncə tərzini, rəftarını onun yüksək vəzifə sahibi Qəzənfərlə (xalq artisti Vaqif Əliyev) söhbəti, qatillərin hadisələrə münasibəti və s. bu qəbildəndir. Bu səhnələrdə Aqşın Babayevin dramaturq kimi bacarığı onun publisist məharəti ilə birləşir, tamaşaçıya güclü fikirlər təqdim edir. Şəhid anasının evini zəbt etməyə çalışdığı üçün Əjdərin ifşaedici tutarlı cavablarına, cəsarətli ittihamına məruz qalan, sarsılan, bir qədər də qorxu hissi keçirən Qeysər (Tofiq Bayramov) şantaj yolunu tutur, böhtana, yalana əl atır. Özündən yüksək vəzifə sahibi Qəzənfərin yanına gəlib yalanı-yalana calayır, böhtanlar uydurur və Əjdəri öldürmək üçün icazə istəyir. Bu məqamda Qəzənfər alçaq, yıpranmış bir siyasətə əl atır. Qeysərin yanında özünü təmiz, ürəyiyumşaq, demokrat bir şəxs kimi göstərir. Hətta onu belə qeyri-insani fikrə düşdüyü üçün məzəmmət edib yola salır. Qeysər gedən kimi o, qatilə Əjdəri tezliklə götürmək barədə tapşırıq verir, bildirir ki, o Qeysərə inanmır.

Güclü publisist qələmlə dramatik səpgidə işlənmiş bu səhnədə yüksək vəzifə tutan Qeysərin xəbərçi, riyakar, naqis təbiətli olduğu aydınlaşdığı kimi, Qəzənfərin də pozğun siyasəti, qatil təbiəti özünü büruzə verir. Müəllifin kölgə adlandırdığı canilərin başçısı

rolunda bacarıqla çıxış edən əməkdar artist Kazım Abdullayevin dolğun ifası həmin səhnənin daxili mahiyyətinə aydınlıq gətirir.

Respublikamızın əməkdar artisti Mahirə Yaqubova səhnəmizin dəyərli istedadlı aktrisaslarından biri kimi özünü tanıtmış, ustalqla yaratdığı müxtəlif janrlı, müxtəlif xarakterli obrazlarla tamaşaçı rəğbətini qazanmışdır. Onun “Oğul” tamaşasında təbiiliklə, coşqunluqla yaratdığı Səriyyə obrazı tamaşanın ümumi kompozisiyasında öz yerini məharətlə müəyyənləşdirir.

Ümumiyyətlə, “Oğul” tamaşası vaxtında hazırlanmış, lazımlı və dəyərli bir tamaşadır.

BƏDİİ ENSİKLOPEDIYA

Ədəbiyyatsevərlərin, dramnəfislərin, şairlərin, nasirlərin, rəssam və musiqiçilərin çoxusunun tanıyıb sevdiyi, hörmət bəslədiyi yazıçı-dramaturq Aqşın Babayev son kitabını “İşıqlı bir iz” adlandırıb. Avtoqraf yazıb mənə hədiyyə elədiyi kitabı alan kimi adətım üzrə son səhifələrinə göz gəzdirdim. “Borçalı” Nəşriyyat-poliqrafiya mərkəzi, baş direktor filankəs, sayı 500 və s. Sonra mündəricat gəlir. Səfər xatirələri, məqalə və müsahibələri istisna olmaqla 84 mədəniyyət, incəsənət xadimi haqqında portret-öçerklər. Hər birisi də öz adıyla. Məsələn, Mir Möhsün ağa, Heydər Əliyev, Niyazi, Leyla Bədərbəyli, Fikrət Sadıq, Türkan Şoray, Amaliya Pənahova, Osman Mirzəyev və başqaları. Daha sonra gəldim ilk səhifəsinə. Gördüm yazılıb: “Ömür dostum Müzəyyən xanıma ithaf edirəm”. Həmən öz-özümə sual verdim, görən niyə? Sonra özüm öz cavabımı verdim: ona görə ki, kitabda söz açdığı insanlar haqqında yazdıqlarını bir dam altında uzun illər ömür sürdüüyü, acılı-şirinli günlər yaşadığı, bəlkə də yazdıqlarının ilk oxucusu olmuş ömür-gün yoldaşına həsr eləməyib də kimə ad edəcəkdik! Və bir neçə gün ərzində Aqşın müəllimin oxucusu (oxucuları) üçün açdığı “İşıqlı bir iz” ə düşüb istedadlı qələm əhlinin təqdim etdiyi qəhrəmanların daxili aləmləri, mənəvi mənzərəsiylə tanış olduqca bir daha hiss elədim ki, yazıçını bütün məqamlarda müşayiət edən, qəlbinin ritmini pozulmağa qoymayan qadınına həsr etdiyi kitabın əvvəlinə çıxardığı o bir cümlədəki “ithaf” sözünün işığı olub.

İşıqlı izlə gedə-gedə nələrin, kimlərin şahidi oldum? Əlbəttə, ən əvvəl insan mənzərələrinin, özü də adilərin, sıravilərin yox, sevilib-seçilənlərin, sənətkar özəlliyi ilə öndə gedənlərin. İndi bir növ dəbə minib bu sayaq, belə tərtibatda kitablar. Çoxlu adamın adına məqalələr, öçerklər, qondarma intervülər yığıb yerləşdirirlər allı-güllü, nəfis cilidlərin içərisinə, sponsor tapıb ötürürlər küçə-bazarın kitab köşklərinə. Sonra da özlərini verirlər kitabda şəkli getmiş, haqqında tostlar, təriflər yazılmış “yağlı” qəhrəmanların evinə, idarəsinə, ofisinə ki, bəs əliniz cibinizdə olsun, sizi el içində məşhurlaşdırmışam...

Aqşın Babayev peşəkar qələm ustasıdır, sözün yerini, qədərini, ölçüsünü bilir. Başlıcası isə səbatlıdır, ölkə vətəndaşının dövlətçilik duyğusuna, milli heysiyyət dərəcəsinə bələd olmasa onun barəsində qələm çalmaz. Bir də ki, A.Babayev həm də dramaturqdur, o qələmə aldığı qəhrəmanını həm də sırf xarakter, psixologiya baxımından sərf-nəzər edir, onun ən nümunəvi, yadda qalan xüsusiyyətlərini oxucu qənşərinə çıxarır, bunun üçün daha çox qəhrəmanın həyatda şahidi olduğu davranışına, xarakterik cəhətlərinə istinad edir. Məsələn o, ümummilli lider Heydər Əliyevin qeyri-adi yaddaşa malik olması, onun hədsiz diqqətçilliyi barədə belə yazır: “MK-nın bürosunda Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsinin sədri öz məlumatında dedi ki, xarici verilişlərimizin dinlənməsi çox zəifdir. Hesabatın sonunda isə qeyd edir ki, biz dünyanın 32 ölkəsindən məktub alırıq. Heydər Əliyev bu uyğunsuzluğu dərhal tutdu və sədrə dedi: “Bir tərəfdən deyirsiz eşidilmə zəifdir, o biri tərəfdən də fəxr eləyirsiniz ki, dünyanın 32 ölkəsindən məktub alırınsız. Burda məntiq yoxdur axı. Bəlkə buna xarici verilişlərin başçısı cavab versin”.

Mən ayağa qalxıb izahat verdim ki, eşidilmə həqiqətən zəifdir. Aldığımız məktublar isə yüksək texniki imkanları olan radio həvəskarlarındandır. Heydər Əliyev gülümsündü və: “Onda sizin hesabatınızın redaktəyə ehtiyacı var. Gərək “32 ölkədən” sözlərindən sonra “radio həvəskarları” kəlmələrini yazaydımsız ki, fikriniz məntiqli olaydı”.

Qəhrəmanın portret mükəmməlliyi üçün tapılmış uğurlu bir cizgidir, deyilmi. Və yaxud Aqşın müəllim dünyaca məşhur dirijorumuz, çoxlarının sərt, hirsli, amansız şəxs kimi tanıdığı maestro Niyazinin bəmazeliliyindən söhbət açanda xatırlayır: “Son vaxtlar yaman xəstəydi. Bununla belə radionun beşmərtəbəli binasının hündür pillələrini qalxar, əvvəlcə türk redaksiyasına gedib çay içər, sonra mənim yanıma gələrdi (o vaxt sədr müavini işləyirdim).

– Necəsiz, maestro? – soruşdum.

– Ataxanın iti kimi – cavab verdi.

Gülüşdük.

– Allah eləməsin, maestro, o nə sözdür?

İzah etdi:

– Ataxan adlı bir qəssab vardı. Səhər durub sallaqxanaya gedirmiş. Malı kəsib bazara aparar, qayıdarmış arabasıyla.... Ataxanın qoca bir iti də varmış, hər gün ləhləyə-ləhləyə Ataxanla bərabər gedib gəlmiş. İndi mən özüm o gündəyəm. Qocalıq axmaq şeymiş...

Ölümündən bir həftə əvvəl xəstəxanadan radioya zəng vurdu. Acığını mənim üstümə tökdü:

– O nə mahnıları verirsiniz? Üzeyirdən verin. Vaxtını da de mənə. Oldu? Sözümdən də incimə.

Bu onun dilindən eşitdiyim sön sözlər oldu”.

Bu da Niyazini acıdıllıqda, sərtlikdə günahlandırانların cavabı.

Kitabın Arif Məlikova, Ələkbər Tağıyevə, Eldəniz Zeynalova, Ənvər Məmmədخانلیya, İsmayıl Şıxlıya, Həmidə Ömərövaya, Bəkir Nəbiyevə, Vasim Məmmədəliyevə və onlarla başqalarına həsr olunmuş səhifələrində belə məqamlar çoxdan çoxdur. Əslində Aqşın müəllim kitabını elə bu sayaq məqamlar üzərində qurub. Və “İşıqlı bir iz” kitabını oxuyanlar bu insanların təkcə yaradıcılıqları, sənət dünyamıza gətirdikləri incilər barədə yığcam, aydın, fəxr ediləsi məlumatlarla deyil, həm də onların insani keyfiyyətləri, necə deyərlər, pərdəarxası xüsusiyyətləri ilə də tanış ola bilirlər.

Aqşın Babayev bir yaradıcı kimi öz çiyinlərinə düşən missiyanı dərinləndirib duyub dərk edən zəhmətkeş qələm sahiblərindəndir. Həyatı bir jurnalist, yazıçı, pedaqoq, ictimai xadim kimi müşahidə edib, şahidi olduqlarını kimsədən gizlətmir, sənət diliylə durmadan vəsf edir, yazdıqlarını xeyirxah insan kimi gələcək nəsillərimizə bağışlayır. Bağışlayır ki, bizdən sonra gələnlər hardan gəlib, hara getdiklərini, qanlarında, genlərində kimlərin izini daşdıqlarını unutmasınlar.

“İşıqlı bir iz”in üslubu çox sadədir, təm-təraqdan, bəzək-düzəkdən uzaqdır. Oxucunu yormur, sözcüliyə varmur, adlı-sanlı sənətçi barəsində təmkinlə, eyni zamanda daşdan keçən detalların köməkliyi ilə söhbət açır. Kitabdakı portret-çerkləri, xatirələri oxuyanlar şair Fikrət Sadığın həm də sərrast atmacalarından, Rəşid Behbudovun səlis, qüsursuz müsahibə vermək bacarığından, Ziya Bünyadovun əsəbi çıxışlarıyla bəhəm hədsiz mehribançılığından, Fikrət Əmirovun təkcə “Azərbaycan” kəlməsindən necə iftixar duyduğundan, gənc alim Nizaməddin Şəmsizadənin həm tədqiq etdiyi sahəyə, həm də dostlara sədəqətindən bəhs edən məqamlara rast gələcəklər.

Ümumiyyətlə təkcə oxucu kimi deyil, həm də jurnalist kimi “İşıqlı bir iz” kitabı ilə təmasından bir nəticəyə gəldim ki, bu miniatür sənədli hekayətlər bir yazıçının, sənət adamının öz gücü, imkanları daxilində qələmə aldığı bədii ensiklopediyadır. Çoxları üçün, maraqlananlarınsa əlli üçün şirincə bir töhfədir. Və kitab mədəniyyətimizdə “İşıqlı bir iz”in parlaq iz qoyacağına şübhəm yoxdur.

İfrat ƏLİYEVA
Filologiya elmləri doktoru, professor

ADİLİKDƏ QEYRİ-ADİLİK AX TARAN YAZIÇI

Ömrün yaşanmış günləri xatirəyə çevrildikcə əzizləşir və xatirələr bürülğanında çırpına-çırpına qalır. Çırpındıqca bu ötən günlərə aid nə isə əziz, nə isə şirinli-acılı, həsrətli anlar yada düşəndə xəyal səni səndən alaraq o təkrar olunmaz quş qanadlı günlərin nağıllı dünyasına aparır. Özü də necə aparır? (İzah etməkdə çətinlik çəkirm). Maraqlı-maraqsız, bir az da nisgilli xatirələr adamı kövrəldir, düşündürür. Xüsusilə bədii əsərlərdəki obrazların taleyi ilə oxucunun ömür yolu arasında uyğun, oxşar cəhətlər, məqamlar olanda məhz belə xatirə xəyallara həzz verir, güclü estetik təsir doğurur. Həmin əsərlər ötən anları yada salır, keçən günlərin əziz xatirələrinə qovuşdurur. Qəlbinin hər hansı bir güşəsində nə vaxtsa iz salmış gizli anlamları çözləyir, kövrəldir, həyəcanlandırır.

İstedadlı və orijinal bir yazıçı kimi tanıdığımız Aqşın Babayevin “Seçilmiş əsərlər” kitabı da bu cəhətdən maraqla və zövqlə oxunur. Müasir ədəbiyyatımızın orta nəslinə mənsub nasirlərdən söz düşəndə Aqşın Babayevin adı böyük hörmətlə çəkilir. Onu yaxından tanıyanlar xarakterindəki iki cəhətə daha çox valeh olurlar: səmimiyyətə və sadəliyinə. Bu səmimiyyət Aqşın Babayevin istər xırda, istərsə də iri həcmli əsərlərində də öz təzahürünü tapmışdır. Yazı manerası, öz dəst-xətti ilə çoxlarından seçilən yazıçının əsərlərindəki sadəlik və səmimiyyət fikrin ifadə tərzində də qabarıq nəzərə çarpır. Onun qələmə aldığı lirik, epik, xüsusən də son illərdə biri digərindən böyük maraqla qarşılanan dram əsərlərinin bir çoxu şirin söhbəti xatırladır. Onlarda obrazlılıq və emosionallıq ilə fikrin təbii axarı və intonasiya səmimiyyəti gözəl vəhdət təşkil edir. Məhz bunun nəticəsidir ki, o, ciddi siyasi-ictimai məsələlərdən danışanda da, adi didaktika, məişət problemlərinə toxunanda da, zərif məhəbbət hisslərini tərənnüm edəndə də oxucu qəlbinə yol tapa bilir, özünü məşğul edən fikir və hisslərlə oxucuları da düşündürməyi bacarır.

XX yüzilliyin ikinci yarısında Bakı Dövlət Universitetinin tələbəsi olarkən o vaxtlar burada nəşr olunan “Gəncliyin səsi” (təəssüflər olsun ki, belə almanaxlar fəaliyyətini saxlayıb) almanaxında Aqşın Babayevin ilk qələm təcrübələri diqqətdən kənarda qalmır. Artıq 50 ildən yuxarıdır ki, yazıçı Aqşın Babayev yaddaqalan xarakter hekayələri, insanın daxili aləmini zərgər dəqiqliyi ilə əks etdirən romanları, tamaşaçıların rəğbətini qazanmış dram əsərləri ilə indiki ədəbiyyatımızda istedadlı və orijinal bir yazıçı kimi özünü təsdiqləmişdir. Bir məsələni xüsusilə vurğulamaq istərdim ki, zəngin yaradıcılıq yolu keçmiş yazıçı Aqşın Babayevin 10 cilddən ibarət olan seçilmiş əsərlərinin I cildi gecikmiş olsa da, qədirbilən oxucuların ixtiyarına verilmişdir. Əlbəttə, bu əsərlər tam halda çoxdan işıq üzü görməli idi. Əlində imkanlar olmasına baxmayaraq, böyük diapazonlu, intellektual səviyyəli, həddən ziyadə sadə və təvazökar bir şəxs kimi tanıdığım Aqşın Babayev heç zaman şöhrət ardınca qaçmamış, hətta onu tərifləyəndə belə, narahatlıq hissi keçirməsinin şahidi olmuşam.

Adı çəkilən kitaba yazıçının müxtəlif illərdə qələmə aldığı hekayələri – “Kiçik yarpaqlar”, “Qürbət hekayələri” başlığı altında verilmiş bölmələri maraqla oxunur. Sual olunur. Aqşın Babayevin əsərlərini bizə sevdiren hansı cəhətlərdir? Hər şeydən əvvəl

həyatda gördüyü, müşahidə etdiyi hadisə və faktları yazıçı təfəkküründən keçirərək qələminin gücü ilə tam və bütöv şəkildə əks etdirməsi, ən ümdəsi isə böyük vurğunluq və məhəbbətlə təsvir etdiyi qəhrəmanlarının hay-küydən uzaq olması (özü kimi), ötüb keçmiş böyük bir zaman parçasına – narahat dünyamıza narahat duyğularla boylanaraq bugünün pəncərəsindən baxışı, püxtələşmiş mətləb və yazı manerası, zəngin həyat materiallarını səbrlə, təmkinlə ifadə etməsi, sadə, oxunaqlı dildə yazmasıdır. Onu da demək lazımdır ki, Aqşın Babayev çox vaxt insan ömrünün ən əziz, ən təzadlı və həyəcanlı çağlarını qələmə alır. İnsanın xoşbəxtlik sorağındakı ilk çırıntılarını - ən qaynar, narahat və fərəhli günləri olan gənclik illərini... Onun qəhrəmanları həyatın mürəkkəb məchulluqlarına cəsərlə baş vuran, uca, ülvi hiss və arzularla yaşayan insanlar kimi çox cəzibədar görünür, diqqəti cəlb edir. Aqşın Babayevin əsərlərində gəncliyin coşğun həyat istəkləri, qurub yaratmaq, sevib-sevilmək arzuları çox güclü mənasını tapmışdır. Kitabın “Dünyanı mərhəmət yaşadır” ön sözündə Vaqif Bəhmənli yazır: “...Hər dəfə, yazıçının əsərlərini mütaliə edəndən, yenə də öz ruhumda, öz qəlbimdə o qəribə çırıntıları eşidəndən sonra alınan estetik enerjinin səbəbi barədə düşünürəm. Səbəbi isə yeganədir: bu da ondan ibarətdir ki, Aqşın Babayev öz yazıçı dünyası, öz yazıçı üslubu, öz sözü, öz sənətkar qənaətləri olan bir ədibdir.”

Aqşın Babayev ömrün uşaqlıq və yeniyetmə dövrünü göstərməyi, xüsusilə nəzərə çarpdırmağı sevir. Əgər qəhrəman ahıl, qocadırsa, yığcam, poetik ricətlər, detallarla ötən günlərinə, gəncliyinə, gənclirsə, yeniyetmə dövrünə, yeniyetmədirsə, uşaqlıq illərinə qayıdır, şəxsiyyətin, xarakterin formalaşmasına ömür boyu təsir göstərən xüsusi mühiti gözdən keçirir.

Aqşın Babayevin kitaba toplanan hekayələrində - xüsusən doğma ana yurdundan müvəqqəti ayrılaraq “qürbət cənnət olsa da, yenə Vətən yaxşıdır” deyən qəhrəmanlarının keçirdikləri daxili iztirabları, qəribçiliyi, istər ailə-məişət mövzusunda yazdığı oxunaqlı hekayələri və istərsə də məhəbbət çeşməsindən damla-damla su içən gənclərimizin acılışırınli, maraqlı-maraqsız həyat səhifələrini əks etdirən əsərləri ilə oxucusunu valeh edir, yaşamağa, yaratmağa, xeyirxah işlər görməyə çağırır. Bu hekayələrdə həyatilik və cazibə vardır. Elə bil ki, o, öz əsərləri üçün əvvəlcədən nə kompozisiya biçimi tapmış, nə də süjetin istiqamətini, qəhrəmanların bədii funksiyasını, mövqeyini konkret müəyyənləşdirmişdir. Onun məqsədi diqqətini cəlb edən bir-iki adamın orijinal taleyini, həyat tarixçəsini nağıl etmək, insan ömrünün bəzi əsrarəngiz gözəlliyinə, özü də lap adi sayıb fərqi nə varmadığımız cazibələrinə oxucu marağını yönəltməkdir.

Aqşın Babayevin süjetlərində hadisələrin qəfil dönüşü, hay-küylü əhvalatçılıq nəzərə çarpmır. Çox zaman o, əvvəlcə əsas qəhrəmanın təbiətindən söhbət açır, onun tərcümeyi-halına, taleyinə aid səciyyəvi təfərrüatlar danışır və tədricən söz-sözü gətirir, xatirə şəkilli epizodlar, yeni adamlarla tanışlıq bir-birini əvəz edir. Əlvan mozaikaları xatırladan bu təfərrüatlar və söhbətlər son nəticədə və ümumilikdə bir, ya da iki surətin çox orijinal, bəzən də qəribə xarakterinin, həyat tarixçəsinin zəngin və müfəssəl təsvirini yaratmış olur. Bu maraqlı insanların xarakteri, tale yolu isə oxucuları uca və ülvi məqsədlərə, arzulara çağırır, dərin həyati düşüncələrə aparır. Həmin üsul Aqşın Babayevin əsərlərində çox orijinal kompozisiya forması kimi diqqəti cəlb edir. Onun əsərlərində bu üsulun müxtəlif formalarına rast gəlmək mümkündür. Həm də Aqşın Babayev hər surətin taleyi və xarakteri üçün səciyyəvi, tipik məqamları tapa bilir, konkret zamandakı dərin və gərgin

psixoloji vəziyyətlərin, əhval-ruhiyyələrin dəqiq təhlilini verməyi bacarır. Elə buna misal olaraq mövzusu müharibə illərindən götürülmüş “Qış hekayəti” əsərini göstərmək olar. Yeri gəlmişkən deyək ki, Aqşın Babayevin də uşaqlıq illəri müharibə dövrünə düşmüş, qışın sazaqlı çağlarında, yayın qızmar günlərində günəşin altında çörək kartoçkası ilə növbəyə dayanan insanları görmüş və onların çəkdikləri əzabların şahidi olmuşdur. Elə bunun nəticəsidir ki, onun ilk qələm təcrübələri də müharibə mövzusunda həsr edilmişdir. Yaxşı cəhət odur ki, onun bu mövzuda yazdığı hekayələr geniş planda işlənmiş, bədii yaradıcılığın bütün janrlarında əksini tapmış, onun təsvirlərində müəyyən təzəlik, tərəvət və özünəməxsusluq hər yeni əsərində özünü göstərmişdir. Müharibə elə mövzudur ki, onun ümumi təsviri, şərhə də oxucunu dəhşətə gətirir, psixoloji effekt yaradır. Lakin Aqşın Babayev bu yolla getmir, müşahidələrinə, qələmə aldığı faktik materiala daha çox bədii kateqoriyadan yanaşmağa, hadisələri, obrazların daxili aləmi, ictimai, fərdi anlayışları, kədər və izzətləri ilə bağlamağa çalışır. Bu cəhətdən “Qış hekayəti”, “Bircə damla” hekayəsi xarakterikdir. Müdhiş müharibə qəlbi həyat eşqi ilə döyünən Nazimin də həyatından yan keçməmiş, səadətini, xoşbəxtliyini əlindən almışdır. Ana nəvəsişindən, ata qayğısından uzaq olan bu gənc ömrünün 40-cı baharına adlansa da, hələ də özünə isti bir yuva qura bilməmişdir.

Yazıçı Aqşın Babayev sərrast bir qələm sahibi kimi böyük ürək ağrısı ilə təsvir etdiyi qəhrəmanın sanki daxili aləmində keçirdiyi təlatümü, hay-harayı görür və özünəməxsus şəkildə əlçatmaz, ünyetməz bir gəncin mənəvi izzətlərini, acı xatirələr aləminə dalmasını necə də gözəl ifadə etmişdir: “Qar topaları, qarlı ləpirlər mənə xatirələrin, həyat xatirələrinin qoynuna çəkdi. Qarla bağlı bütün xatirələr topladı bir yerə. Mənim üçün dünya yaratdı. Ağ nağıl dünyası.” Bəli, ağ nağıl dünyasında acı xatirələr burulğanında çırpınan Nazim kimi, Mədinənin də (“Bircə damla”) uşaqlıq illəri fərəhsiz keçmiş, o da 5 yaşında olarkən müharibənin acı şərbətindən dadmışdır. Bütün müharibə illərinin balaca qızları kimi, Mədinə də oyuncaqlardan, gəlinciklərdən ayrı düşmüşdür. Müharibə üzündən uşaqlığını itirən boynubükük Mədinə tez-tez çevrilib, ötləri arayıb, uşaqlıq illərini axtardıqca uşaqlığı balaca bir gəlincik olub sanki onun çantasında gəzirdi. Artıq illər keçmiş, universiteti bitirməsinə, ailə qurmasına baxmayaraq, o, yenə də xəyalında gəzdirdiyi gəncliyini arayıb axtarırdı. Ona görə də ürəyində qalan niskili, odu, alovu söndürmək üçün həyat yoldaşı Fuad bir yerə gedərkən ondan təkcə bir xahişi olardı: “Əgər mümkünsə mənə bir kukla al!”

Adları çəkilən hekayətlərlə yanaşı, onlara “Bir axşam nağılı”, “Nekroloq”, “Ana”, “Göyərçinlər öpüşür”, “Bircə dənə nərgiz”, “Qırmızı şərf” kimi hekayələri də əlavə etdikdə Aqşın Babayevin son illərdə çox səmərəli işləməsi daha aydın nəzərə çarpır. Mövzuca müxtəlif olan bu əsərləri təxminən eyni ideya və məqsəd birləşdirir: mənəvi gözəlliyin, daxili saflığın və dəyanətin tərənnümü. Bu əsərlər kolorit zənginliyinə, həyatiliyinə görə yaddaşlara hopur, pozulmaz bir lövhə kimi oxucusunu düşüncələr dünyasına aparır. Aqşın Babayevin mövzu və ideyanın orijinal bədii həlli üçün apardığı axtarışları həmişə böyük uğurlarla nəticələnib. Bu əsərlərdə yazıçı insanların psixoloji təlatümünü, dərin həyəcanlarını, hiss və düşüncələrini ifadə etməyi, konkret məkan və şəraitdə həllini verməyi bacarır.

Aqşın Babayevin nasirlik manerasında fərdi üslubi əlamətlər, dəst-xətt orijinallığı aydın nəzərə çarpır. Onun təhkiyəsi canlı danışıq intonasiyasına çox yaxındır. Sadəlik,

aydınlıq (“Gözəlim”, “Onun gözləri”, “Bəraət kağızı”, “Bir görüş” və s.) xalq təfəkküründən gələn obrazlılıq orada güclüdür. Mövzuların və süjetlərin adiliyi və təbiiliyi, surətlərin sadə və adi xarakteri bədii dildəki, təhkiyədəki danışq intonasiyasına məxsusluğu adiliklə birlikdə yazıçının nəsr üslubuna bir bütövlük gətirir, onu daha da orijinal edir. Bu adilik əslində ən böyük həyatı gözəllik olan təbiiliyin açarına çevirir və onun əsərlərindəki realizmə xüsusi təlqin gücü verir.

Aqşın Babayevin hekayələrində bir şirinlik, həyatilik və cazibə vardır... O, karyeristlərin, antipodların, stol düşkünlərinin, sağ ikən başqalarının yerinə göz dikən vaxtından əvvəl nekroloq hazırlayan (“Nekroloq”) mənfi tipli obrazların xarakterini açarkən özünəməxsus ifadələrdən istifadə edərək tipin insana yaraşmayan sifətlərini necə də gözəl mənalandıra bilir: “Ağzımda sənə deyirəm ki, Abdulla müəllimin ömrü vot-votdadır. Kişi can verir. Sən istəyirsən onun arvadı fındıqca çalib-oynasın?” Təəssüflər olsun ki, cəmiyyətimizdə hələ də belə insanlara rast gəlmək olur.

Aqşın Babayev üslubuna, yazı manerasına uyğun mövzular, süjetlər seçir və onların lirik-fəlsəfi aspektdə bədii həllini də verməyi bacarır. Yazıçı çox vaxt qələmə aldığı hadisələrin, epizodların insan taleyindəki, psixologiyasındakı təzahürünü izləməklə bərabər, çalışır ki, kiçik formalarda böyük mətləbləri ifadə etsin. Bu, çox çətin yoldur və yazıçıdan səciyyəvi, tipik cəhətləri görüb, göstərə bilmək məharəti tələb edir. Mirzə Cəlilin, Əbdürrəhim bəyin, Sabirin böyük sənəti məhz bunu demirdimi? Bu yolun bizim ədəbiyyatımızda çox qüdrətli və səmimi ənənəsi vardır ki, müasir ədiblərimiz də ondan yaradıcı şəkildə bəhrələnirlər.

Yazıçı Aqşın Babayev kitaba toplanmış hekayələrində səmimi və sadə söhbət üslubuna üstünlük verir. Elə bil ki, o, köhnə dostlarından birinə rast gəlib, başına gəldiyi və ya şahidi olduğu, eşitdiyi bir əhvalatı danışır, ya da müəyyən bir hadisə ilə əlaqədar olaraq hisslərini, həyəcanlarını bildirir, ürəyini boşaldır. Bu məqsədlə yazıçı müxtəlif üsullardan istifadə edir. Məsələn, onun əsərlərində belə cümlələrə rast gəlmək olur: “Uşaqları gördüm, ağacları gördüm, elə bil təzələndim. Elə bil həyat axdı damarlarıma, ürəyimin döyüntüsü saflaşdı, təzələndi.” (“Qış hekayəti”), “Dörd il əvvəl oldu bu əhvalat. Qar yağanda. Bizim evimiz təpələr üstündə tikilib. Anam deyir ki, bu yerlər vaxtilə çöllük olub. İnanı bilmirəm... İşə gedirdim. Birdən qolumdan güclü bir əl tutdu. Çevrilib baxdım. Tanımadım. Otuz-otuz beş yaşları olardı. Mən qar ulduzcuqları arasından ona bir də diqqətlə baxdım.” (“Yun köynək”), “Sazı yox idi onun. Amma sazsız da elə gözəl oxuyurdu ki... Bina tikirdi. Elə orada da yatırdı. Gec yatırdı. Gecə yarıya qədər, görünür, əl çəkmirdilər ondan “qürbət quşları”. Türkiyənin dərəsindən-təpəsindən gələnələr. Ona elə hey söylədirdilər qoşmaları, o da yana-yana oxuyurdu:

A bizim ellər, bizim ellər
Oturub ağlasam, dəlidi derlər”
 (“Saz”) və s.

Hisslərin bu cür nəqli oxucu ilə “məhrəmanə” söhbətə yaxşı imkan yaradır. Aqşın Babayev həyatdakı işıqlı cəhətləri göstərməyi sevir və bacarır. Onun bu kitabı üçün məhz işıqlı rənglər, nikbin pafos daha səciyyəvidir. Yazıçı adətən sadə adamları, adi hadisələri qələmə alır, məhz bu sadəlik və adiliyin poeziyasını, gözəlliyini, munisliyini, müqəddəsliyini təlqin edir. O, adiliklərdə qeyri-adilik axrarır, sadə adamların əzmkar xarakterindən, böyük əməllərindən, zərif, ülvi hisslərindən səmimiyyətlə söhbət açır.

Yazıcının böyük zəhməti olan maraqlı hekayələrini oxuyub qurtarırsan, amma onun əməlpərvər, qayğıkeş, mehriban qəhrəmanlarını unuda bilmirsən. Görkəmli şairimiz Rəsul Rza demişkən, “əsər var ki, ömrü yalnız oxuyub qurtaranadəkdir. Oxudun, son səhifəsini örtün, əsərlə də, onun müəllifi ilə də rahatca vidalaşırısan...” Əsər də var ki, əsl ömrü oxunandan sonra başlanır, onun qəhrəmanları sənə dostuna, sirdaşına, həmdərdinə, məsləhətçinə çevrilir. Aqşın Babayevin “Seçilmiş əsərlər”ində olduğu kimi. Elə buna görə də oxucular onun hər kitabında zəngin mənəviyyatlı, güclü bir şəxsiyyətin ağıllı sözünü, səsinə eşidir, irili-xırdalı qələmə aldığı əsərlərinin gözəlliyindən dərin estetik zövq alırlar.

Əli Rza XƏLƏFLİ
yazıçı

BİZ SƏNİ GÖRDÜKMÜ?

Mənim ən çətin mövzum qadınlarla müzakirə edəcəyim mövzudur. Ən başlıcası, ona görə çətindir ki, elə bəri başdan bilirəm ki, mən düzəm, doğruyam .

... Bəs sənət nə deyir ? Bəs sənətin və yaşın babası olan Aqşın Baba nə deyir? Nə dediyini və necə dediyini axıracan axtara bilmərəm. Ən azı ona görə ki, özünün sənət aləmində bir nəsr ümməni yaradıb . Gərək bu ümməndə axıracan üzə biləsən. Ancaq axıracan üzə bilsən belə onu görəndə - hər kəs soruşa bilər – kimi görəndə ? Kimdən söhbət gedir ? Əlbəttə ki, ideali görəndə, əlbəttə ki, idealdan söhbət gedir:

**Səni görəndə gözəlliyindən utandım,
Bircə baxışınla özümü bəxtiyar sandım.
Səni görəndə anladım ki,
Qadın dünyanın sağ əliymiş.
Səni görəndə anladım ki:
Qadın sənət əsəriymiş
Sənət əsəriymiş!**

Bütün dünyanın klassikləri yığışb gəlsin... Henrix Heyne, Corc Bayron... və son nəticədə belə bir həqiqətin təsdiqi ilə barışacaqlar. Bu həqiqətin adı və ünvanı birdir – Aqşın Baba. Nə gözəl. Nəhayət ki, həm sənət adamı və həm də şəxsiyyət olaraq insan və sənət adamı öz gücünü və ünvanını adında görə bilir- Aqşın Baba...

Bəs necə, “ Bir içim su istədim” tələbinin qabağında sözün həqiqi mənasında bir hisslər meydanı emosiyalar, düşüncələr diyarı yaradan sənət adamını biz cavan, təcrübəsiz, gənc, bəlkə də bütün bu anlamların əvəzində gücsüz təsəvvür edə bilərik ? Baba onun nəinki soyadı, həm də mənəvi haqqıdır. Çünki babalığın arxasında böyük ölçülər, kriteriyalar dayanır. Elə ölçülər, kriteriyalar dayanır ki, onu qanunlar, hökmdarlar, hətta konqreslər, məclislər belə dəyişə bilmir. Ancaq Aqşın Babanın düz adam ölçüsü yəqin ki, lap elə min il bundan sonra da öz gücündə və qüdrətində qalacaq:

**Yağan qarı nəfəsilə əritmək istəyən,
Yayın istisində titrəyən,
Ac qalıb çörək yeməyən,
Yaxşı paltar geyməyən,
Gecəni gündüz görən,
Balalarına əzab verən
İdiot!
Bu beşgünlük dünyada,
Yel dəyirmanıyla
Döyüşən Don Kixot.**

Aqşın Babanın çoxlu nəsihətləri var. Ən sərt, ən qüdrətli, ən dəyanətli nəsihətlərindən birini də elə “Düz adam” adı ilə “Bir içim su istədim” kitabına daxil elədiyi şeiri hesab edirəm. Bəri başdan deyirəm ki, bu şeirin bədii məziyyətləri, bu şeirin həyatdakı həqiqətləri özündə əks etdirmək gücü nə qədərdir? Bu barədə danışmaq istəmirəm. Təkcə onu demək istəyirəm ki, o, “İdiot” ifadəsi Dostoyevskinin romanından da daha sərt, daha kəsərlidir. Dostoyevskinin izah edə bilmədiyi, Dostoyevskinin bizə yaxından tanıda bilmədiyi “Əbləh” i Aqşın Baba özünün təcrübəsilə, özünün mənəvi ölçülərilə məşhur Dostoyevski adı ilə bizə qaytarır və ən doğrusunu tanıdır. Və əlbəttə, “İdiot” adı ilə.

Aqşın Baba çox doğru deyir, idiotların tarixi çox qədimlərdən gəlir. Lap elə Don Kixotlardan da keçir. Müasir zəmanəmizin əbləhləri ilə qurtarmır. Bəs “əbləh” sözünü haradan gətirdim. – Bir qohumum var. O, son dərəcə “düz adamdır”. Ancaq onun düzlüyündən nə özünə, nə ailəsinə, nə Vətəninə, ümumiyyətlə, insanlığa xeyir gəlmir. İndi siz özünüz deyün: Aqşın Babanın İdiotu ilə, Aqşın Babanın Don Kixot ilə onun – yəni müasir əbləhin nə fərqi varmış?

Aqşın Baba təfəkkür ziyalısıdır. O, düşüncələr, dərin fikirlər içərisində boğulan duyğuları, hissləri çox ustalıqla “becərib”, “suvarıb” cəmiyyət üzünə çıxarır. Aqşın Babanın Azərbaycan nəsrində babalığını inkar etməyənlər “Bir içim su istədim” deyən aşiqin hisslərinə və duyğularına vaqif olsalar, görərlər ki, o, həm də Azərbaycan poeziyasının müdrik babalıq missiyasını daşıyır.

Atababa İSMAYILOĞLU
Yazıçı-teatrşünas

“OLMUŞ ƏHVALAT”

Hər olmuş əhvalat sənət üçün mövzu deyil. Amma sənətin dili ilə verilən əhvalatlar, hadisələr çoxlarına tanış gələ, çoxları həmin vəziyyətlə rastlaşdığını deyə bilərlər. Aqşın Babayevin bu günlər Azərbaycan Dövlət Gənc Tamaşaçıları Teatrında hazırlanan “Olmuş əhvalat” pyesinin tamaşasında göstəriləyi kimi.

Cəmiyyətdəki qapa-qap, özbaşnalıq çoxlarını mənəviyyətsizliyə, oradan isə bədbəxtliyə, müsibətə sürükləyəndə, vəzifə sahibləri ləyaqətlərini aldıkları rüşvətə satanda, şəhidlərə dinimizdən gələn ehtiram unudulanda şəxsiyyətsizlər bəla, vicdanlı, namuslu insanlar isə faciə ilə rastlaşırlar. Budur, Qurban kişi şəhid oğlu Cavidin adına bulaq tikir. Restoran müdiri Qədəmşah isə ona mane olur. Çünki cəmiyyətdə Qələndərov kimilər iş başındadır. Yaşadığımız dövrün reallığı olan bu bölgə başçısının haqqını verəndən sonra şəhidlərin ruhunu da təhqir etmək olar, qanunsuz torpaq zəbt etmək də. Bəs belə “əxlaq” cəmiyyətə nə verir ? Nəticədə atasının əməllərinə qarşı çıxan Qədəmşahın oğlu, Cavidin döyüş dostu həlak olur. Rüşvətخور Qələndərov ruhi xəstəliyə tutulur.

Teatrın baş rejissoru Loğman Kərimov hazırladığı tamaşada “Olmuş əhvalatı” olduğu kimi- real səhnələr, təbii aktyor oyunu vasitəsilə göstərməyə çalışır. Rol bölgüsü ilə tam razılaşmasaq da hər halda tamaşaya çəkilən zəhmət, alınan nəticə çox şeyi unutturur. Əsərdə teatrın tanınmış aktyorları, geniş tamaşaçı auditoriyasının rəğbətini qazanmış səhnə ustaları, respublikanın əməkdar artistləri- Ədələt Məmmədov (Qurban), Azər Mirzəyev (Qələndərov), Lətifə Əliyeva (Qadın), aktyorlardan Elxan Qurbanov (Gombul kişi), Ələsgər Qurbanəliyev (Keçəl kişi), Ramiz Sərkərov (Uzun kişi), Nicat Kazımov (Çetin bəy), Şəbnəm Babayeva (Sevil), Rahib Əliyev (İsmayıl), Vahid Əliyev (Usta Piriqulu) və b. tamaşaçının yaddaşında müəyyən iz buraxan obrazlar yaradırlar.

Tamaşanın quruluşçu rəssamı Elnur Babayev, musiqi tərtibatçısı Fəxrəddin Dünyamalıyevdir.

İnanırıq ki, son dövrlərdə bədii yaradıcılığın əksər sahələrində səmərəli fəaliyyət göstərən Aqşın Babayevin “Olmuş əhvalat” pyesinin tamaşası gənclərimizin həyatında müəyyən əhəmiyyət kəsb edəcək, onları haqq uğrunda mübariz olmağa çağıracaq.

Nəfsinin bataqlığında

Hər bir bədii əsərin gücü onun insana gərəклиyində, ona əl tutmasındadır. Əgər əsər insana doğru yol göstərsə və yaxud nə isə islah edirsə, demək cəmiyyətə lazımdır. Bu lazımlılıq onun yaşamaq hüququ, yaşamaq vəsiqəsidir. Oqtay Rəcəbovun və Aqşın Babayevin Ş. Qurbanov adına Azərbaycan Dövlət Musiqili Komediya Teatrında tamaşaya qoyulan “Əlin cibində olsun” musiqili komediyası da elə bu cəhətdən maraqlı doğurur. Əsər zəmanəmizdə baş verən ictimai- siyasi hadisələrdən, insan nəfsinin gətirdiyi bəlalardan, çirkinlikdən söhbət açır. Komediyanın baş qəhrəmanı Veysəl biznesmendir,

var-dövlət içində itib-batır. Amma bir xülyaya da düşüb. Harasa seçilmək eşqinə. Elə əsərin sujeti də, konflikti də buradan başlayır. İndi o səs toplamaq üçün xalqın gözündə müdrik, pak, comərt görünməli, özü kimi nalayiq seçiciləri üstələməlidir. Ailəsinin də, ətrafdakıların da anlaya bilmədiyi bu kürsü ona lazımdır. O yaxşı bilir ki, o yerə xalqın taleyinə yananlar düşsə, özü də onun kimi firıldaqçılar da batacaq. Yox, əgər özü kimi firıldaqçılardan biri düşsə, yenə onunku gətirməyəcək, çünki rəqabət nəticəsində onu dilənçi gününə salacaqlar.

Son nəticədə istəyinə nail ola bilməyən Veysəl ən iyrenc vasitələrə əl atır, haldan-hala düşür, gülüncləşir, özünə qarşı ikrah oyadır. Tamaşanın quruluşçu rejissoru Yusif Əkbərov cəmiyyətdə və ailəsində hörmətdən düşmüş Veysəlin rolunu əməkdar artist Ramiz Məmmədova verməklə demək olar ki, tamaşanın taleyini həll etmişdir. Ramizin yaradıcılığında, səhnə yolunda, aktyor naturasında satira çalarları üstünlük təşkil edir. Onun mənfi qəhrəmanlarına əksər hallarda tamaşaçının qəlbundə rəhm oyanmır. Bu da Veysəl obrazının pyesdən gələn ideyası ilə uzlaşır. Aktyor müəllifin və rejissorun istəyinə uyğun olaraq obrazı bu səpkidə aparır, onu gülünc vəziyyətə salır. Ramiz Məmmədovun ifasında satirik yöndən açılan Veysəl obrazı yazıq deyil. O, döyülüb qol-qıçı sınında da, namusu əllərdə oyuncaq olanda da, nə fiziki, nə mənəvi şikəstliyini qəbul edir. O, cəmiyyətlə, ətrafdakılarınla vuruşur, seçki xülyasından əl çəkmir. Cəmiyyətin bataqlığında çabalayan bu qəhrəman özünü hamının fəvqündə sayır. Özü hamıya borclu olduğu halda, hamını özünə borclu sanır. Əsərin komizmi, onun gülüş mayası da obrazın bu xüsusiyyətlərindən doğur. Ramiz Məmmədovun ifasında yetimə bir manat qıymayan Veysəl seçkilərə milyonlar xərcləyir. Ona ailəsinin namusu da bu səbəbə görə lazımdır ki, namussuza xalq səs verməz. Tamaşada onun oturduğu əlil arabası yerində tapılmışdır. Bu araba onun mühitinin, fiziki və mənəvi şikəstliyinin təzahürüdür. Eyni zamanda, tamaşadakı komik situasiyanı dərinləşdirir. Bu araba aktyorun tamaşanın sonuna kimi istifadə etdiyi alət, vasitədir. Əlil arabasında səhnənin ortasında görünən Veysəl – Ramiz Məmmədov tamaşanın sonuna kimi xof, təşviş içindədir, narahatdır. Əslində o həyatda tənhadır. Ətrafdakılar, hətta ailəsi belə ona bir tellə- pulla bağlıdır. Başa düşür ki, bu tel qırıldımı varlığına son qoyulacaq. Başqa ehtiyat teli seçkili təşkilat ola bilər. Aktyor dramaturji materialın tələbinə uyğun olaraq obrazın inkişaf xəttini dərinləşdirdikcə, Veysəli ətrafdakıların və tamaşaçıların gözü önündə alçaltmaqdan çəkinmir. Veysəl – Ramiz Məmmədov- mən batdım, - deyəndə səhnədə üfunətdir. Onun təşvişli səhnələrində duetlərin, ariyaların timsalında Oqtay Rəcəbovun musiqisi də vaxtında dadına çatır, əsərin janrına uyğun olaraq bu obrazı daha da canlandırır.

Əsərdə Veysəl ailəsi, işçiləri, onun hüququnu “qoruyan” polis işçiləri əhatəsində verilir. Özlərini Veysələ yaxın göstərənlər, onun problemlərini həll etməli olanlar, əslində ondan istifadə edərək öz problemlərinin hayındadırlar. Hətta müsbət qəhrəmanlar belə. Bu isə Veysəlin ətrafındakı konflikti şaxələndirir. Veysəlin arvadı Gülşad və qızı Lalə belə öz eyş – işrətlərindədirlər. Öz məşuqlarına Veysəldən pul qoparmaq üçün dəridən- qabıqdan çıxırlar. Gülşad- Nahidə Orucovanın oyununda Veysələ qarşı bir ikrah hissi duyulur. Onun üçün əri olmasına baxmayaraq, Veysəl alətdir. Veysəllə görüşünün birində o üzünü yelləyir, çiyirindiyini açıq-aşkar bildirir. Veysəlin qızı Lalə - Rəsmiyyə Nurməmmədovanın ifasında obraz bir xətt boyunca getmir. Lalədə ata məhəbbəti də hiss olunur, amma son anda nəfsini saxlaya bilmir, eyş-işrət ata məhəbbətini üstələyir.

Tamaşada diqqəti çəkən iki obraz xususi maraq doğurur. Dilənçi- Novruz Qartal və Şəkərli – Elçin Həmidov. Elçinin ifasında həkim Şəkərli zahirən ciddidir. Geyimində-keçimində bir ağayanalıq var. Əslində, cəmiyyətdə o da Veysəl kimi fırlıdaqçıdır. Amma Veysəldən fərqli olaraq o özünə arxayındır, əmindir. Ona görə də aktyorun ifasında Şəkərlidə daxili inam, təkəbbür duyulur. Daş qayaya rast gəlib. Çarə üçün çağırılan həkim Şəkərli Veysəlin dərдинin üstünə dərd gətirir. Bunun üçün Veysəl bu Qayaya- saxta qürurlu Şəkərliyə çırpındıqca cılızlaşır, tamaşaçı önündə baş qəhrəmanın daxili aləmi daha dərinədən açılır. Şəkərlinin isə heç nə vecinə deyil. Görünür, Veysəl kimi cılızları o çox görüb.

Əsərdəki Dilənçi obrazı dramaturgiyamızda yenidir, ona görə də o, maraq doğurur. Müəllifin təqdimatında və Novruz Qartalin ifasında Dilənçi sərbəstdir, hadisələri idarə edir. Kefi kök, damağı çağdır. Əslində hadisələrin baş verdiyi cəmiyyətdə maddi cəhətdən dilənçi də, fırlıdaqçı da, polis də təmin olunub. Təmin olunmayıb: haqla Veysəlin arasında qalan ziyalı qrupu- Qəşəm, Fəxri, Əsmər. Onların ifaçıları Möylə Mirzəliyev (Qəşəm), Nadir Xasiyev (Fəxri), Kəmalə İsayeva (Əsmər) bu cəmiyyətdə təzadlı ömür sürən, çabalayan ziyalı obrazlarını yaradırlar. Onlar ehtiyacla ləyaqət, vicdanla borc (Veysələ olan borc nəzərdə tutulur) arasında qalıblar. İşsizlik, ixtisasları üzrə az əmək haqqı onları Veysələ düçar edib. Bu obrazların ifaçıları üçün çaşqınlıq, müəmmalı baxışlar xarakterikdir.

Şamil Dəmirçiyevin və Ziyadxan Cəbrayilovun ifasında I və II polis zahirən də, daxilən də qoca obrazlarını xatırladırlar. Elə yaşlarından da görünür ki, onlar təkcə bugünkü polislər deyil, mənən dünəndən qalıblar, öz “əcdadalarının” ənənələrini davam etdirirlər.

Nə qədər ikrah oyatsa da, bugün canı bir qəpiyə dəyməyənlər öz ətrafında cangüdənlər saxlayırlar. Bu cangüdənlər vaxtilə olan qoçuların xələfləridirlər. Onların qoçulardan fərqi orasındadır ki, onların sələfləri nisbətən sərbəst idilər, hardasa onlarda insaf vardı. Bugünkü cangüdənlər isə robotdur, mexanizmdir. Ağalarından aldıqları döymək, ölüm sifarişlərini ölçüb- biçmədən yerinə yetirir, hətta lazım gəldikdə, quldurluq belə edirlər. Tamaşada Veysəlin rəqibi, ət kombinatının direktoru Əliş Mahmudovun saxladığı qoçular kimi. Rejissor yozumuna uyğun olaraq Elxan İsmayılov, Saleh Sadıqov, Məhərrəm Qurbanov qoçu rollarını elə bu səpkidə təqdim edirlər. Onlar maşındırlar. İnsanlıq rəhmi onların naturalarına da, hərəkətlərinə də yaddır.

“Əlin cibində olsun” dramaturq Aqşın Babayevlə rejissor Yusif Əkbərovun birinci işidir. Həm də uğurlu işləri. Ən çox diqqəti çəkən odur ki, bu komediyadakı gülüşdə bir ciddiyyət, məntiq var. Pyesdən gələn bu məntiqi rejissor Yusif Əkbərov aktyor ifası vasitəsilə saxlamağa çalışır, gülüş xatirinə aktyorları sərbəst buraxmır. Əslinə qalarsa, bu pyes sırf ciddi, satirik əsərdir. Ona görə də musiqinin nisbətən arxa plana çəkilməsi təbii haldır. Çünki, tamaşaçını öz arxasınca musiqi deyil, dramaturji hadisələrin axarı aparır. Bu cəhətdən rəssam işindəki ciddilik də (rəssam Nabat Səmədova) bizi təmin edir. Bu ciddilik, hadisələrin axarı bütün truppanı özünə çəkdiyindən, quruluşçu dirijor Nazim Hacıəlibəyovun üzərinə müəyyən ağırlıq düşür. Bu tamaşada dirijor bəzi hallarda musiqidən yayınmaların qarşısını almaq, ara-sıra bu yayınmanı islah etmək məcburiyyəti qarşısında. Əslinə qalarsa, tamaşanın uğurunda onun məharətli dirijorluğu az rol oynamır.

“Əlin cibində olsun” tamaşasında musiqili komediyanın tələblərindən kənara çıxmalar da tapmaq olar. Amma əsərə baxarkən biz başqa bir mətləb barəsində düşündük. Azərbaycan müstəqillik qazanandan sonra Bakıda müxtəlif teatrlar açılıb. Amma təəssüf ki, onların arasında sırf ciddi satira teatrımız yoxdur. Bizi bu qənaətə gəlməyə “Əlin cibində olsun” pyesi vadar etdi, ona görə də onun mətninə libretto deməyə qıymadıq.

Ofeliya ABBASOVA
Tədqiqatçı, jurnalist

MAYASI ÜLVİLİK – GÖZƏLLİK OLAN ƏSƏRLƏR MÜƏLLİFİ

Hər bir dövrün, zamanın öz əlamətləri, öz tələbləri var. Dövrün, zamanın mühüm bir əlaməti də ədəbiyyatımıza-milli nəsrin inkişafına xidmət etmək istəyən yeni yazıçılar nəslinin yaradıcılıq fəaliyyətinə başlaması və təbii, inandırıcı, düşündürücü əsərləri ilə oxucu qəlbinə yol tapıb özünü təsdiq etməsidir.

XX əsrin ikinci yarısı ədəbiyyatımızın inkişafında xüsusi və həm də çox mühüm bir mərhələ təşkil edir. Məhz bu illərdə ədəbiyyatın həyatla əlaqəsi xeyli güclənmiş, inkişaf edərək yeni məzmun və ideya kəsb etmişdir. Azərbaycan yazıçılarının xeyli sayda nümayəndəsi məhz bu illərdə ədəbiyyata gəlmiş, istər məzmun və ideya baxımından, istərsə də bədii tələbi baxımından seçilən əsərləri ilə ədəbiyyatımızı zənginləşdirmişlər. Bu illərdə ədəbiyyata vəsiqə alan yazıçılardan biri də qələmini ədəbiyyatın ən önəmli saydığı problemlərdən biri və bəlkə də birincisi olan insana və insanla bağlı olan nə varsa- onun daxili aləminə, gündəlik qayğısına, sevgisinə, peşəsinə, duyğu və düşüncəsinə, sevinc və kədərinə yönəldən sevimli yazığımız Aqşın Babayevdir. Bu günə kimi onun qələmindən neçə-neçə şeirlər, hekayələr, roman və povestlər, esselər, xatirələr çıxıb, əvvəlcə ağ vərəqlərə, sonra isə oxucuların qəlbinə yol tapıb. 2006-cı ildə oxucularını daha bir müjdə ilə sevindirən sevimli yazığımızın hekayələrindən ibarət “Seçilmiş əsərlər”inin 1 cildi işıq üzü görüb. Bizi düşündürən, mənəvi aləmimizi zənginləşdirən, eyni zamanda, zövqümüzü oxşayıb kitab rəfimizi bəzəyən “Seçilmiş əsərlər”in daha doqquz cildi yəqin ki, oxucuları çox intizarda qoymayacaq. Yaxın zamanlarda cildlərdə toplanan povest, roman və pyeslər, elmi araşdırmalarla yaxından tanış olacağıq. Ümumiyyətlə, Aqşın Babayev yaradıcılığında hekayə janrı xüsusi yer tutur, çox mühüm bir mərhələ təşkil edir. Onun hekayələri əhatə etdiyi mövzu dairəsinə görə çox rəngarəng, bir-birindən maraqlı və düşündürücüdür. Hekayələrin mövzusunun müasir həyatdan götürülməsi yaxşı bir keyfiyyət kimi diqqəti cəlb edir və müasirlik duyğusunun yüksək olmasından xəbər verir. Müasirlik təkə baş verən hadisələrin müasir olması və yaxud müasir insanların həyatının qələmə alınması kimi başa düşülmür. Tənqidçi Yaşar Qarayevin fikri ilə desək: “Müasirlik - müasirlərimizi düşündürən, onları narahat edən dərin ictimai, siyasi və əxlaqi məsələlərə yazıçının bədii ümumiləşdirmələrlə cavab verə bilməsidir. Müasirlik anlayışı eyni zamanda, əbədlilik anlayışı ilə bağlıdır. Çünki mayasında bəşəri ülvilik, gözəllik olan əsərlər bütün zamanlarda müasirdir. Müasirlik sənətin məhvərinə o zaman çevrilir ki, müasirliyin ruhu əsərə hopur”.

A. Babayevin hekayələri çox səmimi və həyatidir. Bu da ondan irəli gəlir ki, çox güclü müşahidə qabiliyyəti olan yazıçı yaşadığı, rastlaşdığı, müşahidə etdiyi günləri, anları, situasiyaları öz həyat süzgəcindən keçirib yazır. “Nekroloq” hekayəsini oxuduqca belə qənaətə gəlirsən ki, insanın kollektivdə mövqeyi onun istedadından da qat-qat çox mənəvi aləminin estetik kamilliyi, zənginliyi, ictimai borca münasibəti ilə müəyyən olunmalıdır.

Bəzən insanı tanımaq üçün bir saat, bir gün də kifayət edir. “Qırmızı şərf” hekayəsindəki Aydın obrazını oxucu həmin an tanıyır və düşünür ki, doğrudan da yaşadığımız həyat yaxşı insanlardan xali deyil.

Aqşın Babayevin hekayələrini oxuduqca bir daha əmin olursan ki, müəllif bizim cəmiyyətdə arayıb gəzdirdiyimiz, görmək istədiyimiz, qəlbimizə, ruhumuza yaxın olan qəhrəmanları arayıb axtarıb tapır, onların ictimai həyatda, ailədə, kollektivdə möqveyini müəyyənləşdirərək bizə təqdim edir. Yazıcının psixoloji boyalarla qələmə aldığı “Gözəlim” hekayəsi məzmununa görə digər hekayələrindən fərqlənir. Doğrudan da iş, gündəlik qayğılar insanın başını elə qatır ki, o, sağlamlığının qayğısına qalmır, bir-birinə bənzəyən günlər yaşayır. Halbuki, hər kəsin istirahət etməyə, zövq almağa, yaşamağa, sevgiyə, qayğıya böyük ehtiyacı və haqqı var. Ən ümitsiz xəstənin belə ömrünü qayğı, məhəbbət, xoş söz və rəftarla uzatmaq olar.

“Ata canı” hekayəsində yazıcının toxunduğu problem daha aktualdır. Radio jurnalistlərinə ithaf olunan bu hekayədə yazıçı bu sənətin gözəlliyini açmağa çalışır. Bu da təbiidir. Ömrünün 32 ilini radio ilə bağlayan bir jurnalist bu peşənin gözəlliyini daha gözəl bilir. Ancaq hekayədə başqa bir məsələ oxucunu daha çox düşündürür: ailə və sənət. Hikmətin “Əgər məni sevirənsə, ayrıl bu radio işindən” deməsini Fəridə göz yaşları ilə qarşılıyır, əslində belə də olmalıdır. Çünki həyatda insanı iki amil xoşbəxt edir: sevdiyi peşəsi və bir də ailəsi. Fəridə üçün bunların hər ikisi əzizdir. Bunları bir-birindən ayırmağın onun üçün nə qədər çətin və ağır olduğunu Hikmət yaxşı ki, tez başa düşür. Gözlərində yaş, dodaqlarında təbəssüm ifadəsi ilə incimədiyini Hikmətə həyatda olmayan atasının canına and içərək “Ata canı” deməklə bildirir. Çox təəssüflər olsun ki, müasir dövrdə gənc ailələr hələ də bu seçim qarşısında qalır. Ya sənət, ya da ailə bu seçimin qurbanına çevrilir.

Aqşın Babayev bir çox hekayələrində yaşadığımız cəmiyyətdə baş verən hadisələri, həqiqətləri çox sadə dillə qələmə alaraq, təsvir olunan hadisələrdə qəhrəmanın xarakterini həlledici anda açır. Bir otaqlı evi əlinə keçirmək üçün xəstə, yaşlı qadını notariusu apan və nəticədə, onun ölümünə səbəb olan Fərəc kimilər (“Dörd divar”), təqaüdlərini artırmaq üçün yaşlı ər-arvadı incidib, sonda yenə də yaşlı kişinin ölümünə səbəb olan Məzahir kimilər (“Allah lənət eləsin”) hələ də aramızda var. Yazıçı bütün baş verən hadisələrə kənardan seyirci nəzərlərlə baxmır, onun daxili aləminə nüfuz edərək, ən xırda obrazın, qəhrəmanın yaşadığı cəmiyyətdə qiymətini, mənəvi dəyərini göstərə bilir. Yaxşı cəhətləri götürməyi, nəticə çıxarmağı isə oxucuların ixtiyarına buraxır.

Aqşın Babayev yaradıcılığı haqqında uzun-uzadı danışmaq, onun hekayələrini bir- bir təhlil etmək fikrində olmasam da, sonda “Bircə addım” hekayəsindəki Yavər surəti üzərində dayanmaq istəyirəm. Yavər surətində mən hörmətli alimimizə, yazıcımıza xas olan bir sıra xüsusiyyətləri görürəm. Daima xeyirxah iş görməyə çalışan, öz kömək əlini insanlara uzadan Yavər surətiylə bir hekayədə tanış oluruqsa, öz səmimi, xoş rəftarı ilə seçilən, hər zaman yaxşılıq etməyə çalışan, insanlara mənəvi dayaq olan, təmizlik və paklıq simvolu Aqşın Babayev şəxsiyyəti ilə biz real həyatda rastlaşırıq.

Aqşın Babayevin müraciət etdiyi mövzular məhz real həyatdan götürüldüyü üçün əbədidir. Deməli, nə qədər ki, həyat var, nə qədər ki, obrazlar müxtəlifliyi kimi bəşəriyyət yaxşılar və pislər kimi iki qismə bölünüb, onun müraciət etdiyi mövzular həmişə müasir, real səslənəcək. Müasir oxucu isə məhz müasirliyi, reallığı sevir. Bizə təqdim etdiyiniz və təqdim edəcəyiniz əsərlər üçün əliniz-qolunuz var, qələminiz iti olsun, hörmətli Aqşın müəllim!

Sevinc ABBASOVA
Filologiya elmləri üzrə fəlsəfə doktoru

“TIKDİM KI, IZIM QALA...”

Aqşın Babayevin ədəbiyyata gəldiyi ilk illər, ədəbi mühit, zaman və sosial şərait bütün ittifaq üzrə zahirən sakit, üzdə aydın görünən, lakin mahiyyəti və xarakteri etibarilə mürəkkəb, ziddiyyətli, İ.V.Stalinin vəfatına qədər təhlükəli, 50-ci illərdən sonra tez-tez dəyişən, bəzən gərginləşən, bəzən yumşalan, mahiyyət etibarilə monarxist, tək partiyalı, hərbi cəmiyyət idi. Məqsədi insanları ciddi nəzarət adı altında, qorxu içində saxlamaq, ölkəni sosial, ədəbi-bədii mühiti “formaca milli, məzmunca sosialist” mahiyyətdə tərbiyə etmək idi.

Nəticədə yeni psixoloji ədəbiyyat yarandı və onun İ.Əfəndiyev, İ.Şıxlı, Ə.Məmmədخانlı kimi yaşlı nəsil nümayəndələrindən sonra İ.Hüseynov, İ.Məlikzadə, F.Kərimzadə, Anar, Elçin, S.Əhmədov, Ə.Əylisli, B.Vahabzadə, H.Arif, M.Araz, F.Sadiq, N.Xəzri, C.Novruz, F.Qoca, Ə.Kərim və digər gənc sənətkarların adı ilə bağlı olan yeni möhtəşəm bir ədəbi mərhələ meydana gəldi.

Bu mərhələdə müasir dövrün tələb və ehtiyaclarına “Sənətkar və zaman” ədəbi- bədii kateqoriyaları prinsipləri ilə yanaşan və qiymət verən, sənət və sənətkarlığın inkişafı naminə “Yazıçı və vətəndaşlıq borcu” qanunlarına məsuliyyətlə əməl edən, o zamanın gənc nasir və jurnalistlərindən olan, indi isə həm də istedadlı dramaturq kimi fəaliyyət göstərən Aqşın Babayev ilk axtarışları, dəqiq-səmimi-qabiliyyətli müşahidələri, aydın ədəbi-bədii dili, orijinal üslubu ilə XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının qanuni nümayəndələrindən biri olduğunu sübut edə bildi.

Aqşın Babayevin ədəbi-bədii və sosial yaradıcılıq fəaliyyəti bu ədəbi bədii mərhələnin nümunələrindən biri kimi bu gün də diqqət mərkəzindədir. Aqşın Babayev zəngin yaradıcılığa malikdir. İctimai vəzifələrini və fəaliyyətini nəzərə almasaq o, ədəbi bədii yaradıcılıq sahəsində güclü, (hekayə, povest və romanlar müəllifi), kamil – dramaturq, mahir jurnalist və qüdrətli filoloq və alim kimi keçən əsrin 60-70-ci illərindən fəaliyyət göstərir və bu gün də müasir ədəbi prosesdə fəal iştirak edir.

Həqiqi sənətin – sənətkarın gücü, dövrə, zamana, şəraitə yaradıcılıq qanunlarına, ədəbi – bədii kateqoriyaların tələb və prinsiplərinə dərindən bağlılığında – müasirliyindədir. Bu baxımdan altmışıncılar nəslinin nümayəndələrindən olan Aqşın Babayevin yaradıcılığı yüksək ədəbi- bədii siqləti ilə yanaşı, həm də dövr, zaman, şərait və yeni psixoloji ədəbi mərhələ nümunəsidir.

Aqşın Babayev sinkretik yaradıcılığa malik sənətkardır. Ədəbi-bədii irsinə əsasən demək olar ki, o, gözəl şair, ustad nasir, görkəmli dramaturq, tanınmış ədəbiyyatşünas alim, mahir jurnalist və publisist, ictimai xadimdir. Yaradıcılığa ötən əsrin 50-ci illərindən başlayan Aqşın Babayev çoxşaxəli fəaliyyətini bu gün də uğurla, tarixi ardıcılıq xətti üzrə davam etdirir, həm də əsərdən - əsərə yeni yaradıcılıq meyilləri, ədəbi-bədii axtarışlar, müşahidələr və sənətkarlıq nümunələri ilə zənginləşdirir. Bu da, Aqşın Babayev yaradıcılığının mahiyyətini, axtarış və müşahidələrinin miqyasını, sənətkarlıq səviyyəsini, həyat və bədii həqiqət qanunauyğunluqlarını görməyə imkan verir. Bütün bu yaradıcılıq cəhdlərinin, həvəs və narahatçılıqlarının əsasında Aqşın Babayevin əsrinin ədəbi mühiti, ədəbi proses və yeni

psixoloji ədəbi mərhələsinin tələb və prinsiplərinə ləyaqətlə cavab vermək cəhdləri, ədəbi mühitin müasir ehtiyaclarını mümkün qədər ödəmək, “altmışıncılar” adı ilə tanınan və birmənalı şəkildə qəbul edilən nəslin, yeni ədəbiyyatın etibarlı nümayəndəsi olmaq, minnətsiz və təmənnasız olaraq haqqı və payı olan sənətkar kimi tanınmaq dururdu. Belə də oldu. Aqşın Babayev əsrinin əsasən 50 – ci illərindən ədəbiyyata gələn İ.Muğanna, İsi Məlikzadə, Anar, Elçin, Əkrəm Əylisli, S. Əhmədov, S. Azəri, M. Süleymanlı, B.Vahabzadə, N.Xəzri, M.Araz, F.Sadiq, C.Novruz, F. Qoca, N. Həsənzadə, B. Azəroğlu, Ə.Tudə, H.Arif və digər sənətkarlar kimi aydın görünməyə başladı. Bu nəslin bu gün də xüsusi məhəbbətlə diqqətdə saxlayan odur ki, onlar bugün də bədii sənətin əsası, canı olan, əvvəlkilərdən tamamilə fərqli “yeni sabahın insanı kim olmalıdır?” sualına tutarlı, ağıllı, hamının ürəyindən olan cavablar verirlər. İnsanı tam kəşf edə bilməsə də, onun daxili aləminə enməyə özündə həvəs, cəsarət, güc tapır, insanlıq qanunlarına arxalanaraq, mənəvi- əxlaqi, kamillik amilini axtara- axtara yeni insan tipləri yaradırlar. Bu obrazlar zahirən kiçik, adi, sadə olsalar da, daxilən çox güclü, zamanı, şəraiti aydın görməyi bacaran münasibət bildirməkdə, nəticə çıxartmaqda tələsməyən, lakin “yorğanlarına baxıb, ayaqlarını uzadan”, psixoloji cəhətdən tələb olunandan da artıq yüklənən insanlardır. Aqşın Babayevin və müasirləri olan sənətkarların ədəbi irsində belə adamlara, zamanla, şəraitlə daxilən dialoqda olan, hissi-idraki xarakterləri ilə kamillik, yaradıcı və xeyirxah müxalifət təşkil edən insanlara tez – tez rast gəlmək mümkündür.

Aqşın Əlisəttar oğlu Babayev 1936 – cı il noyabr ayının 23 –də Bakıda anadan olmuşdur. Səbail rayonunun 1 sayılı orta məktəbini (1943-1954) bitirdikdən sonra 1954-1955-ci tədris ilində Azərbaycan Dövlət Universitetinin filologiya fakültəsinə daxil olmuş, buranı 1959-cu ildə bitirmişdir.

Yaradıcılığa tələbəklik illərindən başlamışdır. 1958-ci ildə “Oktyabr işıqları” almanaxında “Azadlıq uğrunda” ilk hekayəsi çap olunmuş, “Avtomobil nəqliyyatçısı” qəzetində əmək fəaliyyətinə başlamışdır. Ədəbi-bədii yaradıcılıqla yanaşı müntəzəm olaraq ictimai vəzifələrdə çalışmışdır. 1959-cu ildə Azərbaycan Dövlət Televiziya və Radio verilişləri Komitəsində türk verilişləri şöbəsində kiçik redaktor, 1960-cı ildə redaktor işləmişdir. 1962-ci ildə ərəb verilişləri şöbəsində müdir, 1970-1972-ci illərdə Azərbaycan Radiosunda Xarici verilişlərin baş redaktoru olmuşdur. 1972-75-ci illərdə Türkiyədə tərcüməçi kimi çalışmışdır. 1976-1991-cı illərdə Azərbaycan Dövlət Televiziya və Radio verilişləri Komitəsində sədr müavini, 1991-2006- cı illərdə Milli Məclisdə Mətbuat katibi olmuşdur. Azərbaycan Jurnalistlər İttifaqının idarə heyətinin katibi (1977-1982) kimi ictimai vəzifə aparmışdır. 2003-cü ildən indiyə qədər Ali Attestasiya Komissiyasında Ekspert Şurasının üzvüdür, 2009-cu ildən sədr müavini. Bir an da olsa ədəbi-bədii yaradıcılığından uzaqlaşmamışdır. İndiyə kimi respublika Ali məktəblərində pedaqoji fəaliyyətini davam etdirən Aqşın Babayev müxtəlif medallarla, Ali Sovetin fəxri fərmanları ilə təltif olunmuş, əsərləri xarici dillərə tərcümə edilmiş, çap olunmuşdur. Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin, Azərbaycan Jurnalistlər İttifaqının idarə heyətinin üzvü olan Aqşın Babayev 1967-ci ildə Nazim Hikmətin yaradıcılığından bəhs edən namizədlik dissertasiyasını müdafiə etmiş, 1996- cı ildə müasir türk dramaturgiyasına həsr etdiyi dissertasiya işinə görə filologiya elmləri doktoru, 1998- ci ildə professor elmi adına layiq görülmüşdür. Əsərləri əksər respublika mətbuat orqanlarında, müxtəlif nəşriyyatlarda, habelə Moskvada, Berlində, Ankarada çap olunmuşdur. Bədii və elmi kitabların müəlifliyi olan Aqşın Babayevin “Cazibəli üfüqlər”adlı ilk hekayələr kitabı 1964-cü ildə nəşr edilmişdir. Bunun ardınca “Gənclik” nəşriyyatı onun 1967-ci ildə “Həmişəbahar”, 1971-ci ildə “Bir parça həyat”, 1977-ci ildə “Ağ ulduzlar” hekayə və povestlər kitablarını çap

etmişdir. Aqşın Babayev məhsuldar alim, yazıçı, jurnalist kimi “Sənətkar və zaman”, “Yazıçı və vətəndaşlıq borcu” prinsiplərinə hər bir əsərində sədaqətli olduğunu nümayiş etdirə bilmişdir. 1978-ci ildə böyük türk yazıçısı Nazim Hikmətin həyat və fəaliyyətinə həsr etdiyi “Nazim Hikmət” monoqrafiyası türk şeirinin əsasən yasaq olduğu illər üçün cəsarətli, məsuliyyətli bir hadisə idi. Sonra A. Babayevin “Bir ürəyin hərarəti” (1979), “Kişilər az yaşadı” (1981), “Ayrılıq” (1982), “Dünya vəfalıdır” (1984), “Sünbül ətri” (1986), “Söz gülləsi”(1989), “Dünyanın axırı” (1992), “Başımıza gələnlər” (1994), “Azərbaycan və türk dünyası” (1998), “Müasir türk dramaturgiyası” (1998), “Yanan zürafə” (1999) və digər elmi – nəzəri, ədəbi – bədii monoqrafiyaları çap olunub.

Aqşın Babayev yaradıcılığının əsas və mühüm bir sahəsini türk ədəbiyyatı ilə bağlı araşdırmalar təşkil edir. Azərbaycan türk ədəbi-bədii əlaqələrinin inkişafı və möhkəmlənməsində, Türkiyə mövzusunun müasir Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığında geniş yer tutmasında Aqşın Babayevin müstəsna xidmətləri olmuşdur.

Aqşın Babayev bədii yaradıcılığa hekayə janrı ilə başlamışdır. “Azadlıq uğrunda” adlı ilk hekayəsi 1958 - ci ildə “Oktyabr işıqları” almanaxında çap olunmuşdur. Əmək fəaliyyəti də həmin dövrə, tələbək illərinə təsadüf edir. 1958- ci ildə “Avtomobil nəqliyyatçısı” qəzetinə qəbul olunmuş, yarım əsrdən artıq bir dövrü əhatə edən və bu gün də uğurla davam etdirdiyi jurnalistik fəaliyyətindən, mətbuatdan ayrılmamışdır. Bu sahədə həqiqi söz, qələm sahibi kimi inkişaf edərək kiçik qəzet işçisindən, Azərbaycan radiosunun başçısına qədər şərəfli yaradıcılıq yolu keçmişdir. Mətbuat, radio, televiziya, bütövlükdə kütləvi informasiya vasitələrinin aparıcı xadimlərindən biri kimi şöhrət qazanan Aqşın Babayev səmərəli yaradıcı xidmətlərinə görə 1987- ci ildə Azərbaycan Respublikasının Əməkdar jurnalisti kimi fəxri ada layiq görülmüşdür.

Aqşın Babayevin KİV sistemindəki uğurlu- səmərəli yaradıcılıq fəaliyyəti müasir mətbuat, radio, televiziya tarixinin unudulmaz səhifələrini təşkil edir. O, istər Azərbaycan Dövlət Televiziya Verilişləri Komitəsində şöbə müdiri, Azərbaycan radiosunda xarici verilişlərin Baş redaktoru, Azərbaycan Dövlət Televiziya və Radio verilişləri Komitəsinin sədr müavini, istərsə də Milli Məclisin Mətbuat Xidməti şöbəsinin rəhbəri vəzifələrində çalışarkən dövlətçilik ənənələrinə, müstəqil Azərbaycan Respublikasını memarı unudulmaz öndərimiz Heydər Əliyevin və prezidentimiz İlham Əliyev xarici və daxili siyasətinə sadıq qalmış, qazandığı uğurlarına görə “Azərbaycan Ali Sovetinin Fəxri fərmanı”, “Əmək rəşadətinə görə” və “Əmək veteranı” medalları ilə təltif olunmuş, “Qızıl qələm”, “Humay” “Həsən bəy Zərdabi”, “Açıq söz”, “Nurlu qələm ustası”, “Ustad sənətkar” mükafatlarına layiq görülmüş, bir çox fəxri təşkilatlara, ədəbi-bədii məclislərə üzv seçilmişdir. Ardıcıl olaraq vəzifələrdə çalışması Aqşın Babayevin bədii yaradıcılığına mane olmamış, boşluq, məsafə yaratmamış, əksinə həyatı dərinlən öyrənməyə, insanları daha yaxşı tanımağa, onun kamil müasir yazıçı kimi yetişməsinə kömək etmişdir. Çoxsaylı vəzifələr, daima insanlarla təmasda olmaq Aqşın Babayevin bir insan kimi şəxsiyyətinə də müsbət təsir göstərmiş, təbiətində olan təvazökarlıq, ağayanaqlıq, nəciblik hissənin artmasında, onun əsl vətəndaş, ustad sənətkar kimi tanınmasında əsas amillərdən biri olmuşdur.

Mənəvi-əxlaqi kamilliyin atributlarından olan təvazökarlıq böyük nemətdir. Dünya elmi, hissi-idraki düşüncə tədqiqatçıları onu insan ömrünün, bəzəyi, mədəniyyətin sərvəti adlandırmışlar. Bununla yanaşı ona münasibətdə son dərəcə məsuliyyətli, ehtiyatlı olmağı, “bir inci saflığı varsa da suda, artıq içiləndə dərd verir su da” hikmətinə uyğun və layiq yanaşmağı tövsiyə etmiş, təvazökarlığı həm də insanı şəxsiyyət olmağa aparan müqəddəs

yollardan biri kimi yüksək qiymətləndirmişlər. Bu baxımdan Aqşın Babayevin həm çoxsaylı vəzifələr daşıyıcılığı, həm şəxsiyyəti, həm də ədəbi elmi və bədii yaradıcılığı bütövlükdə təvazökarlıq nümunəsidir. Yalnız bir faktı göstərmək kifayətdir ki, 2002- ci ildə çap etdirdiyi gecikmiş “Bir içim su istədim” şeirlər kitabı onun yüksək mədəniyyət sahibi, sənətkar şəxsiyyəti, bəzən tələb olunandan da artıq təvazökarlığı haqda çox söz deyir, özü də yaxşı söz, müasir söz deyir. Müstəqilliyimizin ikinci onilliyində çap olunan “Bir içim su istədim” şeirlər toplusu nəinki Aqşın Babayevin özünə, yaradıcılığına olan oxucu məhəbbətinə münasibəti yaxşı mənada dəyişdi, illərlə gizli qalan bakirə hisslər, duyğu və düşüncələrlə bəzədilən poetik nümunələrlə şeir həvəskarlarını sevindirdi, alim, nasir, dramaturq Aqşın Babayevi gözəl şair kimi təsdiq etdi. Müasir ədəbiyyatşünaslığı, söz xiridarını, poetik düşüncə sahiblərini, qələm dostlarını heyrətə gətirdi. Xalq şairi, həm də poetik söz xiridarı, şeir sərrafi Fikrət Qoca yazır ki, “Qırx ildir gözəl ziyalı, nasir, alim, nəhayət dostum Aqşın Babayevi tanıyıram. Sırr saxlamaqda bu qədər möhkəm olduğunu bilməzdim. Bu qırx il ərzində şeir yazdığını bir dəfə də dilindən qaçırmayıb...”. Təvazökarlığa daxil olan sırr saxlamağın özü də bir mədəniyyətdir. Son dərəcə geniş ürəkli, dərin düşüncəli, yüksək əxlaqlı, tərbiyəli insana xas olan bir keyfiyyətdir. Gözəl, tanınmış istedadlı şair Vaqif Bəhmənli isə “Bir içim su istədim...” kitabına yazdığı “Nəğmənin də bəxti var” adlı səviyyəli, səmimi, ön söz xarakterli yazısında qeyd edir ki, “Bu kitabın əlyazmasını oxuyub rəyimi bilmək üçün verəndə Aqşın müəllim sanki bir sırr açmış kimi belə dedi: - Vaqif, sən bilirsənmi ki, mən bütün ömrüm boyu, ardıcıl olaraq şeir yazmışam, yeniyetməlikdən indiki yaşma qədər...” Şair Vaqifin Aqşın Babayevin dilindən eşitdiyi bu səmimi və gecikmiş etiraf, çox mətləblərə aydınlıq gətirməklə Aqşın Babayevin poeziya ilə bağlılığını ortaya qoydu. Deməli, Aqşın Babayev poeziya aləminə elə-belə, sadəcə olaraq şeir yazmaq, şair olmaq üçün gəlməmişdi. Hisslərini, duyğu və düşüncələrini oxucularla bölüşmək, şeirsevənləri lirik “Məni” ilə tanış etmək, görüşdürmək, ömür və tale yollarında enişli-yoxuşlu anlarını, müsir zaman və şəraitin tələb və ehtiyaclarından yaranan çoxsaylı problemlərini lirik “Mən” şəklində müasirlərinə çatdırmaq üçün gəlmişdi. Aqşın Babayevin gənclik illərindən başlayan şairliyinin ahıl çağlarında üzə çıxmasının bir səbəbi də, Tanrıya yaxın olan babalığın kövrək, zərif təbiəti, hər şeyə həsrətlə, vaxt itirmədən yanaşmaq, axtarış və müşahidələrində ehtiyatlı, məsuliyyətli olmaq cəhdi, sözə, pak, müqəddəs poeziya səltənətinə xələl gətirməkdən qorxmaq duyğusu, vətəninə-dininə, ana dilinə - türkçülüyə böyük məhəbbət hissi olmuşdur. Aqşın Babayev klassiklərə xas olan bir ustalıqla “minacat” timsallı “Allahım” şeirində Tanrı ruhunun hər şeydən, zaman və məkandan da uca olduğunu, bütün canlı və cansız varlıqların bu nurdan yarandığını yüksək poetik dillə ifadə edir.

**Varlığımı sən yaratdın,
Allahım!
Məni səadətə zirvəsinə
Sən ucaldın,
Allahım!
Səhərim səninlə açılır,
Allahım!
Dünyaya adınla nur saçılır,
Allahım!**

Nəinki “Bir içim su istədim” kitabında, Aqşın Babayevin əksər əsərlərində “Allahım!” ruhu hakimdir. İlk gündən həyat- ömür-tale yollarını izləyən və addım-addım gəzən bu ruh, Aqşın Babayevin arzu, istək, duyğu və düşüncələrini müasirlərinə çatdırmaqda, dərd bilən, dərd anlayan, sevinməyi, həyatdan zövq almağı bacaran insanlarla həmsöhbət olmaqda, dialoqa girməkdə əsas aparıcı və etibarlı vasitə olub. Bir də ona görə ki, hər bir ədəbi-bədii ilin məhsulları klassik ənənələrlə yanaşı, həm də ədəbi proses və mərhələlər kontekstində, lirik epik və dramatik növlərin tələbləri əsasında, Aqşın Babayev kimi xüsusi yaradıcılığa malik olan fərdi üslublar, sənətkarlıq prinsipləri əhatəsində götürülüb təhlil edildikdə daha kamil, inandırıcı görünür. Bu prinsipdə sənətkarın şəxsiyyəti, müasir zamanın tələb və ehtiyacları, ədəbi mərhələnin aktual, müasir problemləri əsas götürülür, sənətkar şəxsiyyətinin öncül xüsusiyyətləri, “lirik Mən” şəklində əsərə hakim kəsilir. Bu baxımdan “Bir içim su istədim” toplusunun əksər şeirlərində qaldırılan problemlər güclü bir obrazın, müsbət ideal daşıyıcısı “lirik mən”in poetik qanunları ilə idarə olunur. Bu şeirlər toplusunda “lirik Mən” güclü Vətən, mənəvi-əxlaqi cəhətdən kamil insan, Tanrı haqqının daşıyıcısı, məğrur müsəlman, türk, milli ruh, milli zövq, adət-ənənə, müasir dərdli dünya, qərblilik, qürbət, ailə-övlad məhəbbəti, yaşamaq, sevilmək, var olmaq eşqi, “Gəzməyə qərib ölkə, ölməyə vətən yaxşı” hikməti, hissi, idraki kamilliyin daşıyıcısı nurlu baba, sədaqətli- nağıl baba obrazı şəklində çıxış edir, özü də çox aydın görünür. Bu məziyyət, həm də sadə, lakin yüksək poetik deyim tərzini “Bir içim su istədim ...”ə estetik tərəvət gətirməklə Aqşın Babayevin şairliyinə etibar, güclü inam hissi yaratmış, oxucu məhəbbəti qazandırmışdır. “İri naqqa balıqlar kütümləri udanda, kişilərin yerini nakişilər tutanda” yaşamaq istəməyən müdrik insan bütün ruhu ilə “təmiz vətən” arzusunda olmuş, xalqına olan sədaqət hissini-sevgisini azalmağa qoymamış, qüdrətli vətəni Azərbaycanla fəxr etmişdir:

**Od yurduyam, kipriyim od, gözüm od,
Od yurduyam, söhbətim od, sözüm od,
Başdan-başa alovlu yam, özüm od,
Kül olarsan, torpağıma toxunma!**

Mövzular aləminin təbiiliyi və tipikliyinə baxmayaraq Aqşın Babayev bir çox cəhətdən oxşarı olmayan şairlərdəndir. Güclü-stabil ifa tərzinə, maraqlı, bənzərsiz janr xüsusiyyətlərinə, sözü-mətləbi özünəməxsus obrazlaşdırma məharətinə malik olan Aqşın Babayev müasir poeziya aləminə xüsusi bir “Aqşın Baba üslubu” bəxş etmişdir. Bu üslub özünün psixoloji, hissi-idraki təsir gücü, lirik-romantik qovşağı müasir səviyyəsi ilə bu az zaman kəsiyində, 2002- ci ildən, “Bir içim su istədim...” kitabı çap olunandan sonra geniş oxucu məhəbbəti qazanmış, müasir tənqid və ədəbiyyatşünaslığın diqqətini cəlb etmişdir. Təbiilik, səmimilik, orijinallıq görkəmində, “hissi-idrakın tərcümanı” şəklində üzə çıxan bu şeir formasında hər bir əsər müasir insanın arxada qalan, xatirələrə dönmüş ömür çağlarının, minnətdarlıqla yad edilməsi, mədəni-əxlaqi cəhətdən bütövləşməsi- durulaşması üçün geniş şərait yaradır, poetik imkanlar açır. Digər tərəfdən “sabahın oxucusu, geniş mənada insanı kim olmalıdır?” sualına aydın, tutarlı və poetik cavab verir. Şairin təvazökarlığı ucbatından gec çap olunan bu şeir toplusunun baş qəhrəmanı, özünü dərk edə-edə ayılan, sabaha doğru inamla addımlayan müasir insandır. Böyük, müqəddəs vətəni, qüdrətli xalqı ilə, yaraşılı-bol sərvətli torpağı ilə öyünən, şirin-ləziz ana dili, türkçülüüyü və islamçılığı ilə fəxr edən, sağlam ailəsi, balaları, nəvələri ilə sevinən, qəlbində xeyiri, şəri, ümid və arzunu, acı və nisgili birgə gəzdirən müasir

insan! Bu insan “Bir içim su istədim” toplusunda müsbət ideal daşıyıcısı olan lirik “Mən”, “Aqşın Baba” surətində görünür, müasir insanı ayıq olmağa, elinin, vətəninin, ailəsinin qədrini bilməyə, canlı tarixlər olan baba və nənələrə hörmət etməyə çağırır. Bu insanın əzəli və əbədi sözü bu olub ki,

**Səndən uzaq sənənlə bir olmuşam,
Səndən uzaq bulud kimi dolmuşam.
Qətrə-qətrə yaşlar axıb gözümdən,
Kədər yağıb, qüssə yağıb üzümdən.
İllər ötüb qovuşmuşam Vətənə,
Qurban olum, qurban olum mən sənə!**

Aqşın Babayev poeziyasında təbiətlə insan sanki bir kökdəndir. Hər ikisi arzular, hisslər, duyğular bulağının şəffaf, axar suyudur. Hər ikisi eyni düşünür, bir dildə danışır, baxışları, kədərləri, arzu və istəkləri də birdir, hər ikisi sevinir, kədərlənir, nə isə yaxşı bir iş görmək istəyir. “Bir içim su istədim” də bütün canlı və cansız varlıqlar mənəvi cəhətdən insandan, insan isə təbiətdən qidalanır.

**Sahildə ləpələr pıçıldaşdılar,
Ağ-ağ qağayılar qucaqlaşdılar,
Səni istədim!
Sahildə ağaclar qolların açdı,
Bir körpə yüyürüb üstümə qaçdı,
Səni istədim!**

Aqşın Babayevin şeirlərini oxuduqca hiss edirsən ki, şair insan qəlbinin daxili aləminə, zamanın mənəvi proseslərinə birbaşa nüfuz etməyə ciddi səy göstərir. Odur ki, insanla bağlı psixoloji məqamlar, lirik duyğuların, təbii hiss və həyəcanların fəaliyyətindən, hərəkət dinamikasından yaranır, bu da əqlin həyata cəsarətlə daxil olmaq funksiyasını gücləndirir, hisslərin irəliyə uçuş sürətini artırır, “insan xoşbəxtliyi” mövzusunun gündəmə gəlməsi üçün geniş imkanlar açır. “Kədəri ürəyində, sevinci gözlərində yaşadan “ürəyi yamyaşıl yarpaq, kövrək torpaq, sınıq şüşə kimi olan”, “ömrü boyu qəm yükünü daşıyan, səksəkəli yaşamaqdan yorulan”, “qurban olum Azərbaycan adına, qurban olum çörəyimin dadına” deyən insan xoşbəxt olmağa əlbəttə ki, layiqdir. Odur ki, şair üzünü millətinə, müasirlərinə tutub deyir :

**Uçma, qanadlanma səmalarda sən,
Öz yuvan, öz evin, elin yaxşıdır.
Göz dikmə özgənin yalan dilinə
Öz sazın, öz sözün, dilin yaxşıdır.
Bəzən acıysa da içdiyən şərbət,
Zəhər ola bilməz öz bulağında.
Başqa gözəllərin gizli dərdi var,
Sədaqət axtarma yad dodağında.**

“Bir içim su istədim” şeir kitabında şairin şəxsi mülahizələrinin məhsulu olan vətən, qərblilik, həsrət, qürbət mövzuları lirik-psixoloji üslubun formalaşmasına, inkişafına nəinki geniş şərait yaradır, eyni zamanda yeni insanın “ideya-mənəvi məzmun” problemini ortaya qoymaqla, psixoloji dəyərləndirmənin köməyi ilə insanın sosial cəhətdən-daxilən və ümumən “böyük”, “nəhəng” olduğunu göz önündə canlandırır. “Xəbərim olmur”, “Buraxın məni”, “Qürbətdə”, “Sahildə”, “Vətənim”, “Can sənə qurban”, “Kül olursan”, “Cavan olmaq istəyirəm”, “Həyat necə gözəldir”, “Azərbaycan adına”, “Şuşaya bənzəyən daşlar”, “Hümayun çalınanda” və digər şeirlərində zahirən tutqun, könlü açılmayan, pərişan görünən lirik Mən, daxilən təlatümlü, müasirlərinə yaşamaq, həyat eşqi aşılaman müsbət ideal obrazında bütün “Bir içim su istədim...”də insana, geniş mənada bəşəriyyətə kamil adam olmağı arzulayır.

Ağşın Babayevin məhəbbət mövzulu şeirləri də təxminən belədir. İnsana, geniş mənada bütün yaxşılıqlara olan məhəbbət, böyük sınaqlardan çıxma-çıxa, əzab- əziyyətlərə dözə - dözə, mənəvi sarsıntılar keçirə - keçirə bərkiyir, şəxsiyyət kimi formalaşmanın əsas amillərindən biri kimi şərin, bütün pisliklərin qarşısını kəsməyə çalışan məğrur, vəfalı, sədaqətli, etibarlı qüvvəyə dönür. Son dərəcə saf insanı ucaldan və qocaldan məhəbbət ömrün dünənində, bugününə, sabahında, gənclik, ahıl çağlarının, xatirələr dünyasının içindədir. “Ağşın səni andı, Vətənim, hər gecə, hər an, ah can sənə qurban Vətənim, can sənə qurban” deyən şair, bütün ruhu ilə etiraf edir ki,

**...Məni heç kəs özünə bağlaya bilməz.
Bu dünyada nə pul, nə dövlət .
Bir ağam var mənim yer üzündə!
O da məhəbbət!**

Şairə görə məhəbbət Tanrı sevgisi, insanın ömür, bəxt, tale yollarının bələdçisi, hissini-idrakını idarə edən, onu təbiətlə, gözəlliklə bağlayan tükənməz qüvvədir, güldür, çiçəkdir, nəğmədir məhəbbət.

**Bəstəkardır- nəğməsini bitirdi,
Qocalmışdı – ümidini itirdi,
Özü köçdü, bizə fərəh gətirdi,
Bircə günlük gözü yaşlı nərgizim...**

Şairə görə Məhəbbət adı bir əşyada, sadə bir çiçəkdə, yazın gəlişi və sərinliyində, yayın istisində, payızın bol bəhərində və xəzanında, qışın soyuğunda, sərtliyindədir. Şairə görə Məhəbbət əsl gözəllikdədir, ömrün “əlçatmaz uca dağ zirvəsidir”, gözəllik “uzaqlarda parlayan işıqdır, gözəllik, təbii yaraşıqdır.” Gözəllik yaşamaq, var olmaq, ömür sürməkdir, sevinc yaşları, insan nəfəsi, körpə səsi, baba və nənələrin xeyir- duasıdır. Gözəllik sevgidir, insanın - insana məhəbbətidir.

**Bir kəlmə sözünlə dəyişdi aləm.
Silindi qəlbimdən kədər, qüssə, qəm.
“Sənsiz bu dünyanın ən bədbəxtiyəm”
Sənli günlərimin izinə qurban...**

“Bir içim su istədim...” şeirlər toplusunun başqa məziyyətlərindən də danışmaq olar. Şəxsən mənə görə bu şeirlər toplusu Aqşın Babayevin “tarixdə insan, insanda tarix” kitabıdır. Ömür yolunun vərəqlənən, vərəqləndikcə tükənməyən, zaman - dövr - şərait münasibətləri və əlaqələrinin sevinc, fərəh, şadlıq - qəm - qüسسə - kədər dolu səhifələridir. Bütövlükdə ağayana bir insan - Aqşın Babayevin özüdür.

Telman MEHDİXANLI
jurnalist

XİLASKAR ŞƏXSİYYƏTİN SƏHNƏ TƏCƏSSÜMÜ

Ərəblinski adına Sumqayıt Dövlət Musiqili Dram Teatrında yazıçı-dramaturq Aqşın Babayevin “Xilaskar” tamaşasının premyerası olmuşdur.

- - Səhnə əsəri müstəqil dövlətimizin memarı və qurucusu, ulu öndər Heydər Əliyevin ictimai-siyasi fəaliyyətinə, respublikada vəziyyətin normallaşmasına göstərdiyi qayğıya, bütün mübarizələrdən qalib çıxmasına həsr edilib. Tamaşanın quruluşçu rejissoru Firudin MƏHƏRRƏMOV dedi:

- Adı tariximizə milli xilaskar kimi yazılan ulu öndər Heydər Əliyev 1993-cü ildə öz həyatını təhlükə altına qoyaraq ikinci dəfə hakimiyyətə gələn zaman yalnız bir arzusu olub – doğma xalqına xidmət etmək! Məqsədimiz onun bu amalını, nəcib əməlini, bənzərsiz siyasətini yaşatmaqdır.

Pərdə açılır. Səhnədə ilk baxışdan anlaşılan teatr elementləri, detalları diqqəti çəkir. Bir anlığa yaxın keçmişin gərgin hadisələri yenidən, olduğu kimi yaddaşlarda oyanır. 1990-cı il 20 Yanvar faciəsi, Qarakənd səmasında ziyalılarımızın amansızlıqla qətlə yetirilməsi, əsrin Xocalı soyqırımını, düzlərdə, dərələrdə günahsız uşaqların, ahılların cəsədləri göz önündə canlanır. Anaların ağlaşması, ataların-qardaşların hönkürtüsü qulaqlarda əks-səda verir. Eyni zamanda Bakıda hakimiyyət uğrunda çəkişmələr, qalmaqallar yada düşür, günahsız insanların fəryadı, harayı eşidilir. Onlar xilaskarı imdadlarına çağırırlar. İllər boyu mərhəmət, qayğı gördükləri tarixi şəxsiyyət – Heydər Əliyevdir! Son ümidləri, pənahları odur. Dözülməz dərdlərinə çarəni yalnız onun yenidən hakimiyyətə qayıdışında görürlər. Bunun üçün də təkidlə tələb edirlər: “Daha dözə bilmirik, bizi oyunaq rəhbərlərin cəfasından qurtar! Xalq sənə inanır, yolunu gözləyir!”

Tamaşanın quruluşçu rəssamı Mübariz Gəncəlinin verdiyi tərtibat təqdirəlayiqdir. Diqqət çəkən ən incə detal belə müəllif fikrinin açılmasına xidmət göstərir. Səhnənin istər fonu, istərsə də ön planı pyesdə bəhs olunan zamanın, məkanın təsvirlərini inandırıcı şəkildə tamaşaçılara çatdırır. Cəbhə bölgələrində insanlar dəhşətli anlar yaşayırlar. Bakıda Ali Sovetin binası qarşısında isə çəkişmələr, vəzifə uğrunda mübarizə, savaş ara vermir. Sözügedən səhnə əsərində bu mənzərələr, yardımçı elementlər ustalıqla işlənmişdir.

Yarımqaranlıq səhnə büsbütün işıqlanır. Xalqın istək-arzusu ilə yenidən hakimiyyətə qayıdan tarixi şəxsiyyət Heydər Əliyev (rolun ifaçısı aktyor H.Şirməmmədovdur) mətin addımlarla, qətiyyətlə irəliyə doğru gəlir. Zalda sürəkli alqışlar uzun müddət ara vermir. Həmin dəqiqələrdə ulu öndərin hazırda dillər əzbəri olan kəlamı yaddaşlarda oyanır: “Azərbaycanlı kimi dünyaya gəldiyimə, Azərbaycan dilində danışdığımıza, Azərbaycan kimi Vətənim olduğuna, Azərbaycanı təmsil etdiyimə görə özümü həmişə xoşbəxt saymışam”.

Sonda əsərin müəllifi, yazıçı-dramaturq Aqşın Babayev tamaşaçıların istəyi ilə səhnəyə çıxıb teatrın yaradıcı kollektivinə minnətdarlığını bildirdi:

- Bu gün sizlərlə birlikdə ömrümün ən mənalı, unudulmaz anlarını yaşadım. Qədirbilən, yaxşılığı unutmayan soydaşlarımız kimi, mənim də ulu öndər Heydər Əliyevə, onun uzaqgörən siyasətinə, işıqlı təfəkkürünə böyük sevgim olub, olacaq da!

"Xilaskar" pyesimdə tarixi şəxsiyyətin şərəflə yaşadığı illərdən, ictimai-siyasi fəaliyyətindən bəzi epizodları təsvir etməyə çalışmışam. Əsərin səhnə taleyi artıq sizlərə məlumdur. Tamaşanın baxımlı, yaddaqalımlı olmasına can yandıranlara, zəhmət çəkənlərin hər birinə təşəkkür edirəm.

Teatrdan çıxanların çöhrəsindən aşkar sevinc-fərəh duyulurdu. Hiss olunurdu ki, onlar Xilaskar şəxsiyyətin fəaliyyətinin səhnə təcəssümündən mənəvi zövq alıblar.

MƏNALI YAŞANAN ÖMÜR

Ömür bir göz qırpımında ötüb keçir. Yazıçı-dramaturq, şair, tərcüməçi, pedaqoq, ictimai xadim Aqşın Babayev 70 yaşına çatıb. Bu illər necə keçib, bəlkə özü də fərqi nə varmayıb. Azərbaycan Dövlət Universitetinin filologiya fakültəsini bitirib. Aspiranturada oxuyub, elmlər doktoru alimlik dərəcəsi, professor adı alıb. 30 kitabın müəllifidir. 32 il radioda çalışıb. 15 il Milli Məclisdə mətbuat katibi işləyib. Əməkdar jurnalistdir. "Yusif Məmmədəliyev", "Həsən bəy Zərdabi", "Humay", "Qızıl Qələm" mükafatları laureatıdır. 2004-cü ildə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı ilə II dərəcəli dövlət müşaviri rütbəsinə layiq görülüb.

Aqşın Babayev əmək fəaliyyətinə tələbəyəkən başlayıb. Az müddət keçmiş ona etimad göstərilib. Türkiyəyə, ərəb ölkələrinə, İrana və Cənubi Azərbaycana verilişlər hazırlayan redaksiyaların Baş redaktoru təyin edilib. Əsas işindən ayrılmadan 10 il ingilis, fransız, alban və ispan dillərində çap olunan "Moscow News" qəzetinin Azərbaycan üzrə xüsusi müxbiri olub. Ölkəmizin ictimai həyatı, mədəniyyəti, incəsənəti haqqında həmin qəzetin səhifələrində yazılar dərc etdirib. Ü.Hacıbəyov, F.Əmirov, Q.Qarayev, Niyazi, T.Salahov kimi sənətkarlarımızı xarici ölkə oxucularına tanıtdırıb.

1976-cı ildə Azərbaycan Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsində xarici verilişlər üzrə sədr müavini təyin edilib. O, bu təyinatla əlaqədar təəssüratını "Heydər Əliyevin jurnalistika məktəbi" məqaləsində yazıb: "Möhtərəm Heydər Əliyevin qəbulunda ilk dəfə 1976-cı il iyul ayının 7-də olmuşam. Qəbul zamanı ulu öndərin dediyi bu sözlər sonrakı on beş il ərzində mənim həyat proqramım oldu: "Sən Azərbaycanın xarici verilişlərinin başçısı təyin olunursan. Bu vəzifənin məsuliyyətini bir an belə unutmamalısan. Bütün materiallara sən viza verəcəksən. Səndən sonra heç kəs həmin materialları oxumayacaq". 1976-1985-cı illərdə xarici verilişlərə, 1985-ci ildən sonra isə həm də Azərbaycan radiosuna başçılıq etdiyim vaxtlar bu tövsiyəni daim xatırlayırdım. Əlbəttə, o vaxt ağıma da gəlməzdi ki, mənə Ali Sovetdə ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin birbaşa tabeliyində mətbuat katibi vəzifəsində işləmək səadəti nəşib olacaq".

Aqşın Babayev Azərbaycan Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsində sədr müavini olduğu 15 il ərzində çox işlər gördü. Azərbaycan radiosunun xarici verilişləri keçmiş sovet məkanında həm kadr potensialına, həm də verilişlərin keyfiyyətinə görə ən qabaqcıl, nümunəvi təbliğat vasitələrindən birinə çevrildi. Hazırda yaxşı tanınan akademik Vasim Məmmədəliyev, politoloq Vəfa Quluzadə, xarici işlər nazirinin müavini Araz Əzimov ilk addımlarını məhz Azərbaycan radiosunun xarici verilişlərində atıblar.

Sədr müavini işləyərkən onun təməl daşını qoyduğu verilişlərdən biri bu gün də Cənubi Azərbaycana yayımlanan proqramlarda səslənən "Körpü"dür. O, radioya rəhbərlik etdiyi vaxtlar "Araz" radiostansiyasının verilişləri səhər erkən efirə çıxdı. "Səhər" proqramı fəaliyyətə başladı. Televiziya və Radio Verilişlərinin Bədii Şurasına rəhbərlik etdi, mahnı və diktör müsabiqələrində münisflər heyətinin sədri oldu.

Onun dövrü mətbuatda işıq üzü görən və kitablarında toplanmış oçerkləri, reportajları, məqalələri yüzlərlədir. Niyaziyə, Q.Qarayevə, M.İbrahimova, Nazim Hikmətə, Ə.Məmmədyanlıya və başqa yazıçı və mədəniyyət xadimlərinə həsr etdiyi portret yazıları oxucular tərəfindən maraqla qarşılanmışdı.

Aqşın Babayevin jurnalist yaradıcılığında ulu öndər Heydər Əliyevə, onun layiqli davamçısı Prezident İlham Əliyevə dərin rəğbət hissləri xüsusi yer tutur. "Heydər Əliyevin jurnalistika məktəbi", "Qurtuluş davam edir", "Allah sizi Azərbaycanımız üçün qorusun", "Heydər Əliyev haqqında düşüncələr", "Hamımızın olan Azərbaycanı sevin" portret oçerkləri müxtəlif qəzet və jurnallarda çap olunub, oxucu rəğbəti qazanıb.

Milli Məclisdə mətbuat xidməti 1991-ci il mart ayının 1-də yaradılıb. Onun ilk rəhbəri də Aqşın Babayev olub. O, bu vəzifədə 15 il işləyib. Kütləvi informasiya vasitələri ilə sıx əlaqə yaratmış, MM-in nəşri olan "Qurtuluş", "Tariximizin faciəli səhifələri: soyqırımı", "Heydər Əliyev və Azərbaycan parlamenti", "Azərbaycan parlamenti və beynəlxalq təşkilatlar", "Müstəqil dövlətimiz və parlamentimiz" kitablarının tərtibçisi olmuşdur. Onun parlament nümayəndə heyətlərinin tərkibində Fransaya və Səudiyyə Ərəbistanına səfərlərindən hazırladığı reportajlar, Türkiyə və İsveçrədən yazdığı publisistik qeydləri maraqla oxunub.

Aqşın Babayevin ilk hekayəsi 1958-ci ildə "Oktyabr işıqları" almanaxında çap olunub. 1964-cü ildə onun "Cazibəli üfüqlər" adlı ilk hekayələr kitabı çapdan çıxıb. "Həmişəbahar", "Bir parça həyat", "Ağ ulduzlar", "Bir ürəyin hərarəti", "Ayrılıq", "Söz gülləsi", "Dünyanın axırı" və s. kitabların müəllifidir. "Kişilər az yaşadı" kitabı isə Moskvanın "Sovetski pisatel" nəşriyyatı tərəfindən 30 min nüsxə tirajla nəşr edilib. Bu günlərdə 10 cildəndən ibarət "Seçilmiş əsərləri"nin birinci cildi işıq üzü görüb.

Aqşın Babayev həm də şairdir. Yeddinci sinifdə oxuyanda "Bahar" adlı ilk şeirini yazıb. Sözlərinə mahnılar bəstələnib. Şeir kitabına xalq şairi Fikrət Qoca ön söz yazıb.

Aqşın Babayevin dramaturq kimi ilk əsəri tələbəlik dövründə, 1955-ci ildə tamaşaya qoyulub. Sonra pyesləri Musiqili Komediya, Rus Dram, Gənc Tamaşaçılar, Bələdiyyə, Sumqayıt Musiqili Dövlət Dram teatrlarında oynanıb. Onun ssenarisi əsasında telefilmlər çəkilib. "Xilaskar" və "Oğul" pyesləri ulu öndərimiz Heydər Əliyevə həsr edilib.

Aqşın Babayevin elmi əsərləri Moskvada, Ankarada, Tbilisidə çap olunub. "Nazim Hikmətin yaşanı" adlı kitabı 1989-cu ildə Almaniyada işıq üzü görüb. "Türk ədəbiyyatı müntəxəbatı", "Türk dramaturgiyası", "Cümhuriyyət dövrü türk ədəbiyyatında sosial motivlər", "Azərbaycan və türk dünyası" kitabları bu gün də dəyərli dərs vəsaitidir. Türkiyədəki Nazim Hikmət vəqfinin Məsləhət Şurasının fəxri üzvüdür. O, 1967-ci ildən pedaqoji fəaliyyətlə məşğuldur. Yetirmələri "Azərbaycan", "Zerkalo", "Ayna" qəzetlərində, müxtəlif teleradio kanallarında çalışırlar. O, onlarla xarici ölkə filmini dilimizə çevirib. "Azərbaycan kino sənətində ədəbi əsərlərin təcəssümü" (A.Kazımzadə ilə birlikdə), "Kino...kino", "Kino sənətinin təməl daşı" kitablarını sənətsevərlər maraqla qarşılayıblar. İtalyan dramaturqu Terensinin "Qardaşlar", türk dramaturqu Haldun Tanerin "Keşanlı Ali dastanı" pyeslərini, Əziz Nesinin hekayələrini dilimizə çevirib.

Aqşin Babayev müxtəlif ictimai vəzifələrdə çalışıb. "Bilik" və "Dostluq" cəmiyyətlərinin, "Sülh müdafiə komitəsi"nin rəyasət heyətlərinin üzvü seçilib. Onun çoxşaxəli yaradıcılığı haqqında Mirzə İbrahimov, Qulu Xəlilov, İrfan Ünver Nəsrəddinoğlu, Həmid Araslı, Əli Tudə və başqa ədəbiyyat, incəsənət xadimləri məqalələr yazıblar.

70 yaşlı Aqşin Babayev yenə də gənclik eşqi ilə yaşayıb-yaradır. Pedaqoji fəaliyyəti ilə yanaşı, o, dövrü mətbuatda maraqlı yazılarla çıxış edir. Xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadənin bu misralarını tez-tez pıçıldayır:

**Yaşamaq yanmaqdır, yanasan gərək,
Həyatın mənası yalnız bundadır.
Şam əgər yanmırsa, yaşamır demək,
Onun da həyatı yanmağındadır.**

Əlizadə ƏSGƏRLİ
Filologiya elmləri doktoru

BİR PYESİN ƏDƏBİ DƏYƏRLƏRİ HAQQINDA

Aqşın Babayev respublikda kifayyət qədər tanınmış nasir-dramaturq və alimdir. Onun əsərləri Azərbaycan, Türkiyə, Rusiya, Gürcüstan, Almaniya və Moldovada nəşr edilmişdir. Yazıcının indi əlimizdə olan kitabı “Səhnə. Ekran. Efir” adlanır. 2008-ci ilin kitabıdır. “Borçalı” nəşriyyatında çapdan çıxıb. Müəllifin 31-ci kitabıdır. Onun ön söz müəllifi görkəmli rejissor, xalq artisti Ramiz Həsənoğludur. Kitaba müəllifin müxtəlif illərdə səhnəyə qoyulmuş pyesləri, televiziya tamaşaları və radiopyesləri daxil edilmişdir. Aqşın müəllimin Musiqili Komediya Teatrında, Bələdiyyə Teatrında, Gənc Tamaşaçılar Teatrında, Sumqayıt Musiqili Dram Teatrında tamaşaya qoyulmuş pyesləri, Az TV, Lider, İTV televiziya kanallarında göstərilmiş filmləri, Azərbaycan radiosunda səslənən radiopyesləri tamaşaçılar və dinləyicilər tərəfindən maraqla qarşılanmışdır. Aqşın Babayevin əlimizdə olan bu kitabında isə seçmə dramatik əsərlər toplanmışdır.

Kitabda dramaturqun 15 pyesi verilmişdir. Səhnə (“Xilaskar”, “Yaralar”, “Olmuş əhvalat”, “Əlin cibində olsun”), Ekran (“Nekroloq”, “Dəvətnamə”, “Mükafat”), Efir (“Əzizim vətən yaxşı”, “Əyri gözlük”, “Gecikmiş bahar”, “Dörd divar”, “Günlərin bir günündə”) başlıqları altında qruplaşdırılmışdır.

Haqqında danışmaq istədiyim pyes – “Olmuş əhvalat” Aqşın Babayevin səhnə əsərlərindən biridir. İki hissəli, on şəkilli pyesdir. Mövzusu Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatı – Qarabağ hadisələri ilə bağlıdır. Müasir mövzudur, əhəmiyyətlidir, tariximizdən gələn yaxın illərin, şahidi olduğumuz çağların hadisələridir. Mövzunun aktuallığı bundadır ki, Aqşın Babayev də bir sıra yazıçılar kimi bu mövzuya - Qarabağ hadisələrinə vaxtında müraciət etmiş və səhnə əsəri yazmışdır.

Bakı yollarından biri üstündə restoranlar düzülüb. Hər restoran öz adını çağırır. “Vətən”, “Qarabağ”, “Şuşa”, “Qarabağı qoruyun” və s. Acınacaqlı deyilmi?! Dramaturq zahiri effektiv gələcək hadisələr, konfliktlər üçün bir zəmin hazırlayır. Əsərin zahiri planında mənəviyyatsız insanlar yığını-iddialar, təşəxxüslər, şakərlər, vərdişlər, ədalar. Bu quru zahiri effektin daşıyıcıları restoran müdiri Qədəmşahdır. (Bir diqqət edin, müəllif yozumuna: Qədəmşah – yəni qədəmləri, gedişləri ilə “şah” – yenə də zahiri plan – müəllifin fikrinin, duyğusunun alt qatı, sətiraltı eyhamı, işarələri!). Qələndərov – rayon icra hakimiyyətinin başçısı (Qələndər – xudpəsəndliyin, var-dövlət şakərliyinin qələndərliyi, pis mənada dərvişliyi). Çetin bəy – supermarketin müdiri (xasiyyəti, gündəlik vərdişləri, para hərisliyi çetin olan adam, bir türk fərdi.) Daşdəmir – polis nəfəri. Bu da adından məlum.) Bu adamlar fərdlər olsa da, ictimai planda olan qüvvələrdir və bunların konfliktə girən tərəfi, real güc, hərəkət, dinamika tərəfi şahid atası Qurban, onu qızı Sevil, - restoran müdirinin oğlu, Cavanşir – şəhid Ceyhunun sevgilisi Xavər. – Qarabağ əlili, qəzətsatan Zakir, - klarnetçalan Yusif və başqalarıdır. Bu obrazlar zahirən tox görünməyən, narahat tərəf olub iç mənəviyyatın daşıyıcılarıdır. Beləliklə, konfliktin qarşı tərəfi fiziki cəhətdən sağlam, gümrah, hökmlü, digər tərəfi fiziki cəhətdən zəif, lakin

mənəviyyatı, milli şüur, düşüncə tərzı olan adamlardır. Pyesın ara qatında duran qüvvələr isə Qoçəli, Hiyləbaz, Ağciyərdır – cəmiyyətdən mənafelərinə uyğun olaraq qidalanan güc (qoç), hiylə (hiyləbaz) və qorxudur (ağciyərdır), yenə də yazıçı tendensiyası! Bir mənalandırmaya fikir verin: cəmiyyətdə hökm sürən güc-qüvvə, hiyləgərlik və qanun qorxusu! Bunlar pyesdəki alt qatı təzahür etdirən obrazlardır. Bunlar hər halda bədii inkişafda dinamikadır, katalizator rolunu oynayan qüvvələrdır.

Pyesdə cəmiyyətin müxtəlif yerlərində qərar tutan müəyyən qruplar təsvir edilir. Onlar bu və ya digər münasibətdə bir-biri ilə bağı olurlar – səhnə gah bu, gah da digər tərəfi işıqlandırır. Bu işıq altında cəmiyyət öz mövcudluğu ilə necə görünür?

Qurban kişi namuslu, ailəcanlı atadır. Onun oğlu Qarabağ hadisələrində şəhid olmuşdur. Bu səbəbdən yaşadığı ətrafda bir ziyarətqah – şəhid bulağı yaratmaq istəyir. Heç olmasa bir dəstə gül qoymaq istəyir ki, oğlu Ceyhunun ruhu şad olsun. Lakin buna imkan verən yoxdur – bu işi restoran müdiri Qədəmşah, Çetin bəy və rayon başçısı pozmaq istəyir. Niyə? Bir belə qüvvənin bir kasıb, zəhmətkeş insanla, şəhid atası ilə nə işi var? Məsələ bundadır ki, güya bu bulaq tikilməklə restorana gələn suyun çoxunu çəkib aparacaq, ora qaydasınca su gəlməyəcək. Bu səbəbdən də Qədəmşah hiyləyə əl atmaq istəyir. Əvvəlcə özü bir başa rayon icra hakimiyyəti ilə əlaqə yaratmağı düşünür. Necə? Aydındır ki, pulu vasitəsilə.

Qədəmşah həmin işə mane olana qədər dramaturq bir sıra hadisələri oxucu, tamaşaçı nəzərindən keçirir. Burada biz Zakirlə Xavərin dialoqunu dinləyirik. Zakir Qarabağ əlili, qəzətsatan, Xavər isə şəhid Ceyhunun sevgilisidir. Zakir orta məktəbdə Ceyhunla, Cavanşirlə oxuduğu illəri xatırlayır. Onlar vaxtilə “Zəhmətkeş Cəmiyyətin Cəsurları” (baş hərfləri ilə Zakir, Ceyhun, Cavanşir) adlı bir sinif təşkilatı da yaratmışdılar. Bu özünütərbiyə təşkilatı onların keçmişə və irəliyə doğru hərəkətinin müsbət planda mənəviyyat, tərbiyə-əxlaq göstəricisidir. Bu hissədə biz dramaturqun əsas obrazı hissə-hissə, pillə-pillə təqdimatının canlandırılmasının şahidi oluruq. Bu üç cəsurdan: “hə onların biri doğrudan da, bu dünyadan cəsür kimi köçüb getdi, biri polis şöbəsindədir, biri də qarşısında arabada. Kolyaskada olan Zakir bir gün Qarabağ döyüşlərində olmuş və yaralanmışdır”.

Dramaturq bu obrazlara zahiri plandan da diqqəti yayındırmamışdır. Onların özlərinə ruhən münasibəti necədir? Xavər ondan, Zakirdən soruşanda ki, niyə belə nimdaş köynək geyinmişən? Ayrısı yoxdur bəyəm – incimə ha, - deyə soruşanda Zakir cavab verir: - yox, niyə inciyirəm ki. Atam yaşlı kişidir, güclə gəzir. Mən də çörək pulumuzu çıxarıram. Bir də ki yaxşı geyindim geyinmədim, bundan sonra kimə lazımam ey mən, - deyə cavab verir. Məqsədimiz budur deyək ki, bu igidlər indi ruhən başqalaşmış, bədbinləşmişlər. Hətta bir vaxt Zakir rəssam kimi şəkil çəkməklə məşğul olmuşdur, ruh sahibi olmuşdur. Pəncərəsindən görünən səhər mənzərəsini azı on dəfə çəkib. İndi isə... Hətta Zakir portret ustası olsa da, buna da həvəsli deyil ki, heç olmasa bir şəkil çəkib passaja çıxartsın. Hesab edir ki, ona heç sifariş verən də olmaz... Zakir əhvalında hardasa loyaldır, bədbin kimidir. Xavər isə nikbindir, çağrışlıdır. Zakirə: - Yaşamaq özü bir səadətdir – deyir. Bundan sonra Sevil ilə Cavanşirin dialoqu gəlir. Ağşın Babayev Sevil ilə Cavanşirin dialoqunda zəmanəmizin sərt həqiqətlərindən söz açır – cəbhədə baş verən fərarilikdən danışır. Demək istəyir ki, 90-cı illərdə torpaq itkiləri həm də cəbhədəki fərariliklərə görə baş verib – səbatsız ordu və şəxsi dəstələr torpağı atıb geri çəkilib.

Yazıçı mümkün qədər çalışır ki, həyatımızdakı reallıqlardan, psixioloji vərdişlərimizdən, həyat tərzimizdən danışsın. Cavanşır Sevilə dialoqunda qeyd edir ki, atası onu cəbhədən yayındırır, buna peşmandır. Sonra da onu rüşvət verib işə düzəltdirib. İndi rəisinin üzünə baxa bilmir, amma o bunun düz gözlərinin içinə baxır. “Amma mən onun üzünə baxmağa utanıram. O utanmır. Özü də haqdan, ədalətdən elə danışır ki...”

Pyesin iç xətlərindən biri məhəbbət – Sevil və Cavanşırın xəttidir. Sevil şəhid atası Qurbanın qızıdır. Cavanşır isə Qədəmşahın oğludur. Qədəmşah oğlunun adı zəhmət adamının qızı ilə evlənməsinə razı ola bilmir. Buna baxmayaraq, Cavanşır mövqeyindən dönmür: “Məhəbbət alov kimidir. Əgər o zəif yanırsa əsən külək onu o dəqiqə söndürür. Yox, əgər güclüdirsə, əsən külək onu daha da alovlandırır”, - deyir. Lakin yazıçı bu süjeti böyütmür, aparıcı etmir. Çünki məqsədi onu qabartmaq deyil, lakin süjetə, dramatismə yardımçı olmaq üçün sona qədər gətirməkdir. Yazıçının məqsədi çağdaş zəmanəmizin əlvan hadisələrini bir məcraya gətirməkdir. Belə baxanda Üzeyir bəyin felyetonlarında olduğu kimi, qəzetçilərin – Zakirlərin “Azərbaycan”, “Səs”, “Azadlıq”, “Krossvord”, “Ulduz falı”, “Oxu məni” qəzetlərinin satdığını – tipik olan bir faktı aydın görürük. Əsrin əvvəlində türklər Azərbaycanda qərar tutmuşlar, - necə ki, əsrin axırlarında da belədir, - Çetin bəylər Azərbaycana ticarət alveri etmək üçün gəlmişlər – supermarket yapmışlar. Çetin bəy gündəlik qazancı düşünür. Bir tərəfdən də adi Saqqızsatan qız “turetski, iraniski, amerkaniski saqqız” satmaqla məşğuldur – Turan, İran, Amerika ticarətçilərinin Azərbaycanda saqqıza qədər ticarət alverinə qurşanması təsvirdən yayınmır. Maraqlıdır ki, Aqşın Babayev Çetin bəyin dialoqunu, danışq dilini Osmanlı türkcəsi ilə elə təbii vermişdir ki... Hiss olunur ki, yazıçı özü də türkcə gözəl qonuşur. (Axı bildiyimizə görə Aqşın Babayev özü üç il Türkiyədə işləmişdir.) Pyesin sərt həqiqətlərindən biri də Çetin bəylə Elqız arasında olan dialoqdur.

Yazıçının eyhamlardan istifadəsi adların özündə, hadisələrin, kolliyizaların vəziyyətin özündədir. Çetin bəyin mürəkkəb adam olduğu adından da görünür, o hər cür hərəkətdə bulunur, tək ticarət gəlir olsun. Bircə tipik görüntü: dilənçiyə - iki gündür ac qalan qadına Çetin bəyin etinası yoxdur. Sərt həqiqətdir, belə deyilmi? Elqız – el mücəssəmi, el namusu, el məhəbbəti olan obrazdır.

Aqşın Babayev eyhamının tünd boyaları Hiyləbaz, Ağciyər, Qoçəli obrazları ilə də bağlıdır. Bunlar öz adı ilə həm də hadisələrin dramatismi irəli aparmaqla olan obrazlardır, determinator rolunu oynayan adamlardır. Hiyləbaz hiyləgərdir – tülkü kimi hiyləgərliyi ilə pul qazanmaq istəyir. Ağciyər də çetin vəziyyətdə qorxaq, tərəddüdü olmasına baxmayaraq, hiyləgərlərlə iş birliyindədir. Qoçəli də elə qoç kimi “vurağan” görünür – düşünə düşündə isə qoçuluğundan əsər-ələmət qalmır. Bunlar bir az sonra.

Pyesdə açıq tendesiya – pul amili, pul hərisliyidir. Bunun ideya daşıyıcıları yuxarılarda – icra hakimiyyətinin başçısı, restoran müdiri, Hiyləbaz və Çetin bəydir. Çetin bəy “məmləkətini atıb Azərbaycanı ticari bakımdan kalkındırmaq amacı ilə buraya gəlmişdir”. Hiyləbaz qərarlıdır ki, türkü-Çetin bəyi boğazlamaq “türkdən pul qoparmaq” lazımdır. Pul hərisliyi zəmanəmizin 90-cı illərinin əvvəlləri üçün hələ ki, xarakterikdir – mənəviyyətin, əxlaqın, qanunların aşınması nəticəsində hökm edir. Cəmiyyətdə mənəviyyətsizlik baş alıb gedir – Hötenin “Faust”unda deyildiyi kimi şeytan – Mefistofel insanların qəlbinə girib: “Dünyada bütün bəni-növi bəşər müqəddəs büt olan pul üçün əlləşir”, - deyər onları yolundan azdırmaq istəyir.

Çetin bəy – pul qazanır. Qazanır ki, “yad” məmləkətdə dövrən sürsün – “supermarketi” gəlir gətirsin. Qədəmşah pul qazanır ki, işi müşkülə düşəndə pul gücü ilə hökm edə bilsin. O, şəhid atası Qurban kişinin evi qarşısında şəhidlər üçün yapdığı bulağı sökdürmək üçün icra hakimiyyəti başçısına pul basır. Bulağın suyu xiyabanlara yox, aydınlığa, xatirəyə, yaddaşa, ənənəyə, nəsillərin tərbiyəsinə yox, onun restoranına axsın ki, orada “xodovoyluq” olsun. Qədəmşahın dialoqundakı sərt həqiqətə, müəllif acısına bir diqqət yetirin: Qədəmşah:

- A kişi, mən sənə adam dilində deyirəm ki, sənin bulağın mənim restoranımın suyunu qurudacaq. Gözlərini yaxşı aç, mənim restoranıma bir də bax. Görmürsən restoranın alnında nə yazılıb? “Vətən” yazılıb. Mən sənə desəm ki, bu “Vətən” restoranı kimindir, gözlərin kəllənə çıxar. Sən heç özün də bilmirsən kimə “prot” gedirsən” Yenə də yazıçı eyhamı, məqsədi, tendesiyası. Aqşın Babayev bir hadisələri, kolliziyaları verir, bir də onların kölgələrini, alt qatlarını. Kölgə və alt qat yazıçının fikir və düşüncə çəkəndir. Yazıçı bir qayda olaraq süjet və konflikt boyu bu missiyanı izləyir, məntiqi olaraq önə çıxarmaq istəyir.

Belə düşünmək olar ki, Qədəmşahın, icra hakimiyyəti başçısının əhatəsi – adi adamlar bu vəziyyətə etinasızdır, başqa sözlə acizdirlər. Amma heç də yox, onları yeri gələndə zor görüb zora zorla cavab vermək istəyirlər. Məsələn Zakir Qədəmşaha qeyzlənir ki: - Bura bax ey...ölkə dərəbəylik deyil ha...Allaha and olsun restoranını uçuraram. Qədəmşahın cavabı da boş yerdən deyil, yazıçı mövqeyindəndir. Qədəmşah: - Buna bax alə...Xox! Qorxdum səndən. Belə əlli-qollusan qəzet nöş satırsan, get kazinolara, lotoxanalara şuluqluq salanları əzişdir. Səni arabaqarışıq yox eləyərəm burdan.

Dramaturq eyhamlara daha çox üstünlük verir – həyatımızın sərt həqiqətlərini dialoqlarda, monoloqlarda, dioloji monoloqlarda, qrotesklərdə daha çox təqdim etmək istəyir. Buna gücü çatır. Toxtağını belə görür. Və yeri var deyim ki, yazıçı dramatik konflikti gücləndirir.

Qurban kişi Allah adamıdır, mömindir. Həyatın yenə də acı, sərt həqiqətini dinləndirir: “Qurban olum Allaha!” Allah var başımızın üstündə. Gec eləyir, amma güc eləyir Allah. Mənim oğlum şəhid oldu, bununku qoyub qaçdı. Mənim oğlum torpağın altında çürüyür, bunun oğlu torpağın üstündə kef eləyir. Neynək... Allah özü bilən məsləhətdir. Qurban olum Allaha!” Bu fərdiliklərdə həm də ümumiləşdirmə gücü var. Qurbanların əhatəsi özü kimi adi adamlar – dilənçi qadınlardır, belə götürəndə acizlərdir. Zakirlərdir. Qədəmşahların əhatəsi isə Saqqızsatanlardır (alt qatı İran, Türkiyə və Amerika ticarətində bulunan iş adamları – güclülər, harınlardır).

Cavanşir restoran müdirinin oğludur, Qurban kişinin qızını – Sevili sevir. O, (Cavanşir) atası Qədəmşaha etirazlıdır. Etirazlıdır ki, Qurbanın bulaq tikməsinə mane olmasın. Qurban kişi də ona etirazlıdır. Etirazlıdır ki, cəbhədə fərariyyət etmişdir. Yenə 90-cı illərin acı, sərt həqiqətləri! Cavanşir cəbhədən qaçmışdır. Niyə? Qeyrətsizdirmi? Bilmirik. Fəqət budur: “Cavanşir: - Ata sən niyə qoymursan Qurban kişi şəhid bulağı tiksən. Axı bu bulaq Ceyhunun adınadır. Ceyhun da mənim dostum idi.

Qurban: - Ceyhundan sənə dost ola bilməz. Ceyhun şəhid oldu, sən fərari. Sən Vətəni satmışsan. Cavanşir: - Mən Vətəni satmamışam. Özümüzünkülər mənə arxadan güllə atırdılar. Məcbur olub fərari oldum.

Qədəmşah: - Gör sən kimləri müdafiə edirsən ey, Cavanşir. Hələ bir istəyirsən ki, bunların qızları da mənə gəlin olsun”.

Mənafe ümumiliyi Çetin bəylə Qədəmşahı birləşdirir. Onlar bir-birini başa düşürlər. görülən işə birlikdə mane olmağa çalışırlar. Lakin Çetin bəy bitərəfliyə, qapalılığa üstünlük verir: Qoçəli, Ağciyər və Hiyləbaza qorxa-qorxa xəlvəti pul basmaqla işə yardımçı olmaq məcburiyyətində qalır. Hər halda drammatizmi, konflikti irəli aparmağa az və ya çox dərəcədə, özü də bilmədən belə yardımçı olur.

Qoçəli, Ağciyər və Hiyləbazın Çetin bəylə dialoqunda da – sadalama, göstərmə intonasiyasında da bir para həqiqətlər də görüntüləşir. Çetin bəy güya bizdəki ticarəti inkişaf etdirmək üçün Azərbaycana gəlmişdir. Halbuki yazıçı demişkən, bizdə “xalqın yarısı tacirdir”. Polis özbaşınalığı var. Heç kim polisdən qorxmur. Nə istəyir edir. Dərəbəylikdir. Qanunlar işləmir. Elə bu səbəbdən də Çetin bəy deyir: “Kahr olsun bu memleket! Paralarım getdi, yahu! Şimdi də bu aptal heriflər! Bu memleketden bir an önce vaz keçmək lazım. Muhakkak! Muhakkak! Bu yılı başa vurub iteçeyim bu memleketden! Yahu, türk türkü soyur! Dehşet!”.

Elə obrazın təbiiliyi bundadır ki, yazıçı türk ləhcəsi ilə Çetin bəyin tərəfində görünür. Yəni də mövqe nümayiş etdirir. Hadisələrə, obrazların nitqinə müdaxilə edir – müdaxiləli münasibət bildirir. Bu da türkün tarixən özünə olan etinasızlığının aşağı səviyyədə bir görüntüsü!

Qədəmşahın üz tutduğu, yardım umduğu obraz icra hakimiyyətinin başçısı Qələndərovdur, onun köməkçisi İsmayıldır. Eyhamlarla, him-cimlə rüşvət təklif edənlərlə, Qədəmşahlarla danışır. Qədəmşah bulağı ləğv etdirmək barədə katibə xəbər çatdıranda köməkçisi: - “Düzələcək. Amma sən get üç saatdan sonra gəl. Üç...Üç...Üç... Anladın? Üç dənə. İcazəni də ləğv elətdirəcək. Qədəmşah: - Demək üç dənə? Hə-hə, başa düşdüm. Sənin dediyin üç min dollarla üç dənə arvad almaq olar.” Qədəmşah, Ağciyər, Hiyləbaz, Qoçəlini pulla ələ alanda onlar sevincini razılığını, məmnunluğunu belə ifadə edirlər. Qoçəli: - “Səni görüm vauçerlərin batmasın. Səni görüm ki, heç vaxt kommunistlər iş başına gəlib restoranı söndürməsinlər. Səni görüm ki, deputat olasan. Səni görüm ki, on dənə zaqranıçı maşının olsun. Hamısının da zapçastı tapılsın. Səni görüm ki, yuxarıda yaşayan qonşun adam olsun, başuva su tökməsin. Səni görüm ki, toya çağırmasınlar, pulun cibində qalsın. Səni görüm ki, sakraşenyaya düşəsən... Yox, yox, çaşdım, düşməyəsən”.

Qədəmşah Qələndərova pul çatdırıb bulaq tikintisini dayandırır. Pyesin ikinci hissəsində, beşinci şəkildə dövrümüzün, şüurumuzun etinasızlığı, dəymə mənə dəyməyim sənə fəlsəfəsi qədimliyimizdən gələn sayğısızlığı özünəməxsus formada canlandırılır. Baxın, Zakir: - “Görürsən də, necə olub bu boyda tikintini söküüb yox ediblər, ətrafdakı evlərin də heç birisi bunu görməyib. (Qışqırır) Ay camaat, ay müsəlmanlar! Gecəni necə yatmışınız ki, bu boyda cinayəti görə bilməmişiniz? Çıxarın da başınızı pəncərələrdən, heç olmasa biriniz deyin ki, mən görmüşəm bu şəhidin ruhunu təhqir edəni. Dillənin də, nə susursunuz? Çünki qorxursunuz. Hamınız pullulardan, rüşvətxorlardan, qoluzorlulardan qorxursunuz!”.

Lakin Zakir qərarlıdır: - “Cavanşir, sən yaxşı bilirsən bu kimin işidir (Cibindən şəkil çıxarır). Bura gəl. Bax bu şəkilə... Doqquzuncu sinifdə çəkdirmişik. Sən, Ceyhun, mən. Biz özümüz ola-ola, ölən dostumuza abidə ucaltmağa heç kəs mane ola bilməz”.

Burada dramatism bir qədər qüvvətlənir. Psixoloji planda baş verənlər, hərəkət müstəvisinə keçir. Obrazların hərəkət, məkan və zaman birliyi qüvvətlənir. “Xavər – şəhid Ceyhunun sevgilisi bütün qızıllarını Çetin bəyə satır, pul əldə edir və həmin pulları Qurbana verib deyir: - Sənin öz pullarıdır, Qurban ata. Mənimçün aldığınız üzüklərin, sırğaların, qolbağın puludur bu. Ceyhunsuz onlar mənim nəyimə gərəkdir. Mənimçün ən qiymətli şey sənin tikdiyin bu bulaq olacaq. Budur mənim təsəllim...” “Səni Ceyhunun ruhuna and verirəm bu pulları Ceyhun bulağına xərclə”.

Pyes boyu müəllif hər məqamda görünür. Müəllif mövqeyi həm də pyesin Sevil-Cavanşir dialoqundadır. Cavanşir Sevilə bir həftəlik şəhərdən çıxmalı olur. Sevil “evləri üçün, küçələri üçün, torpaqları üçün çox darıxacağını” deyir. Və tezliklə geri qayıdacağını xahiş edir. Cavanşir onsuz da məqsəddir, yad məmləkətdə yaşamaq qərarı yoxdur. Onun bir fikri var: “Polis yoldaşları ilə birlikdə şəhid bulağını tikmək!” Onun Sevilə olan məhəbbəti və mövqeyi, məqsədi atasını – Qədəmşahı qane etmir. Qədəmşahın qoçuları Hiyləbaz, Ağciyər, Qoçəli də ona yardımçı olur. Onlar Cavanşiri qorxudub geri çəkilməsini istəyirlər. Alınmır.

Biz IV şəkildə icra hakimiyyətinin başçısı Qələndərovla yenidən üzləşirik. O, divardan, başı üstündən “prezident”in şəklini vurdurmaq üçün usta çağırmışdır. O, bu məqamda camaatla da görüşməlidir... Qələndərov qəbul otağındakı camaata müraciətlə: - “Əyləşin, əyləşin. Bu saat şəkli vuraq, qəbula başlayaq. Bilirəm, çoxu məndən narazıdır. Deyirlər ki, mən yaxşı adam deyiləm. İnanın mənə, bu xarabaya gələndən bircə nəfəri də sakraşenyaya salmamışam. Nöşün? Çünki hamının evi var, ailəsi var. Niyə pislik edim axı. Özü də hərə üç-dörd “şirvan” alır. Mən özüm on şirvan alıram. Məni qəbrə qoyasız əgər yalan deyirəmsə, üç balamın canı üçün, arvadımın canı üçün güclə dolanırıq. Səhər görürsən ki, şirin çay içməyə pesok olmayer. Yəni bir gün oler, bir gün olmıyer. Biz indi keçid dövründəyik də... Gərək dözək...Sonra bizim ölkəmiz Küveyt kimi bir dövlət olacaq. Əlimizi cibimizə salıb paçka-paçka pul çıxaracağıq. Ona görə də gərək dözək. Dözməyinə dözək, amma işlədiyimiz yerin də gərək qədrini bilək. Bizim millət tənbəldir. Bir mıx nədir ki, onu tapıb ortalığa çıxarmırlar. Mən axı buranın böyüyəm. Bir mıx nədir ki?”

Başçının qəbul günüdür, növbəyə yazılıblar. Adı birinci gələn ustadır – prezidentin şəklini divara vuran şəxs. Usta bu səbəbdən birinci olduğundan şəkli tezməcal divardan asır. Qəbula gəlməkdə məqsədi budur ki, prezident fərmanı olmasına baxmayaraq, evinin yanında bir az torpaq sahəsi götürmək istəyir ki, bir dükən açsın – dolana bilsin. Beş baş külfətdir. Yəni beş paçka pul – rüşvət boyun olmuşdur başçıya. Ustanın adı da Ustadır. Özü xalq təsərrüfatını qurtarıb, ekonomistdir. Klarnet çalan Yusif isə on nəfər ailədir. Yəni on min dollar verib vəfat etmiş qonşunun yiyəsiz olan evini öz mənzilinə birləşdirmək istəyir. Qələndərov dilənçi, şəhid anasının bir qızı rüşvət vermədiyi üçün onu bir yerə işə düzəltməyə kömək etmir. Çünki onun bir prinsipi var: pul! Necə ki, şair demişkən “Kişi arvada dönür, arvad olur qız pul ilə”.

Qələndərovun dilənçi qadınla dialoqu daha sərtidir. Qələndərov, hətta, peyğəmbərin də rüşvət aldığını deyir. Qadın isə stolun üstündəki Quranı göstərib:

- Quran sənin belini qırsın, indi də peyğəmbərə böhtan atırsan? – deyər ağaqla ona həmlə edir. Ağac divardan asılmış prezident şəklinə dəyir və şəkil-çərçivə qopub başçının başına düşür. Onda psixoloji pozğunluq yaranır. Qələndərovun bir şəkəri var. Qəbula gələnləri bir cümlə ilə qəbul edir: “Sözünün məmmədqulusunu de.” Bu metonimiya – fərdiləşdirmə həm yığcam, həm də mənalıdır. Qələndərov bu cümləni lent yazısına yazıb

əli altında saxlamışdır. Bu dəfə o yıxılarkən əli düymənin üstünə düşür və lent yazısı səslənir: “Sözünün məmmədqulusunu de”. Bu yumor, bu ifşa, sarkazm tamaşaçı və oxucu qarşısında acı gülüş doğurur. İsmayılın – köməkçisinin fatihəsi ilə səhnə arxa plana çəkilir. Süjet, hadisə və dialoqları izləyəndə yazıçının detallaşdırma, səbəb, nəticə kimi priyomları hadisələrin, işin baş vermə səbəbləri, təbii yerində ifadə olunmuşdur. Yazıçı psixoloji momentləri düzgün müşahidə etmiş, məhz psixoloji əksətdirmədən finala açılış olunmuşdur.

Qədəmşahın pulu və tapançası ilə silahlanmış Qoçəli, Hiyləbaz və Ağciyər – onun özü vasitəsilə oğlunu – Cavanşiri vururlar. Nəticədə iş məhkəməyə gedib çıxır. Cavanşiri vuranlar tutulur. İsmayıl qaçır. İcra hakimiyyətinin başçısı havalanır. Çetin bəy də qaçıb getmək qərarına gəlir...

Yazıçı-dramaturq Aqşin Babayevin bu pyesi Qarabağ hadisələri fonunda yazılmış əsərlər arasında yeri olan uğurlu əsərdir.

Reyhan MİRZƏZADƏ
Jurnalist

GÖZƏL İNSAN, İSTEDADLI YAZAR, TƏCRÜBƏLİ ALİM...

Aqşın Babayevin həyat və yaradıcılığı haqqında

S evimli Aqşın müəllimlə hər dəfə görüşüb söhbət edəndə böyük rus yazıçısı L.Tolstoyun dəyərli sözlərini xatırlayıram: “Sadəlik mənəvi gözəlliyyənin əsas şərtidir”. Bu sözlərin nə qədər dərin mənası var. Doğrudan da insan hansı zirvəni fəth edərsə etsin, onun qiyməti məhz sadəliyində, təvazökarlığında, səmimiyyətində, insanlara həssas və qayğıkeş münasibətindədir. Bu ali mənəvi dəyərlərə malik olan hər bir insanı xalqımız sevir, qiymətləndirir və ucaldır.

Hörmətli ziyalı və gözəl yazarımız Aqşın Babayev ilk öncə bu insanı keyfiyyətlərinə görə istər xalqımız tərəfindən, istərsə də dostları, həmkarları, iş yoldaşları tərəfindən sevilən, qiymətləndirilən və ucaldılan şəxsiyyətlərimizdəndir. Onunla 10 il öncə tanış olmuşam. O zaman “Azərbaycan” qəzetinin parlament üzrə müxbiri idim. Aqşın müəllim 3 il idi ki, Milli Məclisin Mətbuat xidmətinin rəhbəri təyin olunmuşdu. Parlamentimizin fəaliyyətini işıqlandıran bütün jurnalistlərə o qədər sadəliklə, həssaslıqla yanaşırdı ki, hamı onu çox sevirdi. Aqşın müəllim biz jurnalistlərin ən yaxın dostu, sirdaşı idi. İlk öncə Aqşın müəllimimizlə görüşür, hal-əhval tutur, dərc olunan yazımızı qıscaca müzakirə edir, tövsiyə və məsləhətlərini alır, xoş əhval-ruhiyyə ilə yeni tədbir və görüşləri, parlament və komissiya iclaslarını işıqlandıрмаğa başlayırdıq. Bəzən Milli Məclisin fasiləsiz gərgin fəaliyyəti zamanı tədbirlərarası məqamlarda da jurnalistlərlə bərabər olan Aqşın müəllim şən və duzlu zarafatlarından qalmırdı. Maraqlı lətifələri, hadisələri yada salır, gənc həmkarlarının mənəvi istirahət etməsinə imkan yaradırdı. Aqşın müəllimi bizlərə sevdirən gözəl xüsusiyyətlərdən biri də bu idi.

Aqşın müəllim haqq və ədaləti hər zaman müdafiə edir. Son dərəcə təmkinli görünən bu insan yeri gələndə sakitliklə coşub, sözünü deməyi də bacarır. Ətrafdakı hər insana, hadisələrə reallıqla yanaşır. Haqsızlığa məruz qalan jurnalisti də müdafiə edir, xalqımızın böyük və dəyərli şəxsiyyətlərini də: “Qarabağ problemi Azərbaycanı lərzəyə gətirəndə Moskvadan gələn qonaqları təkə elmi məqalələri ilə yox, odlu-alovlu nitqləri ilə iclas salonunu tərk etməyə məcbur edən Ziya Bünyadov gəlir gözlərimin önünə. Azadlıq meydanındakı izdihamı təlatümə gətirən nitqləri qulaqlarımda səslənir. Ermənilər onun başına pul qoymuşdu. Görəsən, bu pul öz rolunu oynadı mı, yoxsa sapı özümüzədən olan baltalar bu böyük alimi qətlə yetirdilər? Onu bir Allah bilir. Kaş biz də biləydik.” (Aqşın müəllimin Ziya Bunyadova həsr etdiyi məqaləsindən.)

İstedadlı qələm sahibi, tanınmış alim-türko loq Aqşın Babayevi təkə Azərbaycan da deyil, Türkiyə, Almaniya, Rusiya, Moldova, Gürcüstan, Belarus, Ukrayna, İran və ərəb ölkələrində də yaxşı tanıyırlar. Onun əsərləri bu ölkələrdə dəfələrlə nəşr olunmuş, oxucular onun çoxşaxəli yaradıcılığı ilə yaxından tanış olmuşlar. Aqşın müəllimin bədii ədəbiyyat, elm, jurnalistika sahəsində qələmə aldığı əsərlər vətənimizdən kənar da sevilə-sevilə oxunmuşdur. Onun “Nazim Hikmət və yaşamı” adlı kitabı türk dilində, “Respublika dövründə türk dramaturgiyasının yaradıcılıq problemləri. 1923-1983-cü illər (“sosial motivlər”); “Kişilər az yaşadı” adlı kitabları isə rus dilində nəşr olunmuşdur.

Qeyd edim ki, filologiya elmləri doktoru Aqşın Babayevin elmi işinin mövzusu böyük türk şairi Nazim Hikmətin yaradıcılığına həsr olunmuşdur. Onun Nazim Hikmətə həsr etdiyi “Nazim Hikmət”, “100 yaşlı Nazim Hikmət” adlı kitabları türkologiya elminin dəyərli mənbələrindəndir. “Respublika dövründə türk dramaturgiyasının yaradıcılıq problemləri” kitabında isə Aqşın Babayev Nazim Hikmətlə bərabər, türk ədəbiyyatının korifeyləri olan Əziz Nesin, Haldun Taner, Necati Cumalı, Ədalət Ağaoğlu və başqaları haqqında da geniş və dəyərli məlumatlar verir. 2001-ci ildə nəşr olunan “Türkiyə ədəbiyyatı müntəxəbatı” da digər kitabları kimi bütün türk xalqlarının böyük ədəbi sərvətidir.

Aqşın Babayev 30 kitabın, yüzlərlə povest, hekayə, məqalə, oçerk, novella, şeir və resenziyaların, 20-dən çox pyesin müəllifidir. Bu pyeslərdən bəziləri, məsələn, “Bir parça həyat”, “Nekroloq”, “Dəvətnamə” pyesləri Azərbaycan Dövlət Televiziyasında uğurla tamaşaya qoyulmuşdur.

“Yaralar”, “Kim nə deyər” adlı əsərləri Sumqayıt Dövlət Teatrında, “Əlin cibində olsun” pyesi Musiqili Komediya Teatrında, “Olmuş əhvalat” əsəri Dövlət Gənc Tamaşaçıları Teatrında, “Oğul” pyesi Bələdiyyə Teatrında müvəffəqiyyətlə səhnəyə qoyulmuş, tamaşaçıları tərəfindən rəğbətlə qarşılanmış, sevilmişdir. Alim-yazarın onlarla pyesi ömrünün 32 ilini həsr etdiyi Azərbaycan Radiosunda da səsləndirilmiş və bu gün də səsləndirilməkdə davam edir.

Aqşın Babayevin “Soraq kitabçası” adlı son kitabı bu il “Borçalı” nəşriyyatında çap olunmuşdur. Bu kitabda müəllifin həyat və yaradıcılığında, elmi və siyasi fəaliyyətindən ətraflı məlumat verilir. Yazdığı bütün əsərlər haqqında istənilən məlumatı “Soraq kitabçası”ndan almaq mümkündür. Kitabı oxuyarkən bizim tanınmış ədəbiyyat və mədəniyyət xadimlərimizin Aqşın Babayev haqqında söylədiyi gözəl fikirlər diqqəti cəlb etdi. Azərbaycanın xalq yazıçısı Mirzə İbrahimov: “...Aqşının hekayələrinin çoxu bizi ailədə həssaslığa, yoldaşlığa çağırır. Yadımıza salır ki, saysız-hesabsız yeniliklərlə, qızğın işlərlə, canlı əməkdə qaynayan siyasi, elmi, mədəni, texniki məlumatlarla dolu olan, bizi göz açmağa qoymayan zəmanəmizdə dost-aşanı, qoca ata-ananı, pensiyaya çıxmış, bir növ həyatın qaynar axınından kənara çəkilməmiş dünənki müəllimlərimizi, ustalarımızı unutmağa haqqımız yoxdur.

Aqşın Babayev adamlarımızın yüksək əxlaqını, mənəvi gözəlliyini, insanpərvərliyini, cəmiyyətdə, ailədə, yoldaşlıqda düzlük, sədaqət kimi uca duyğularını inamla, məhəbbətlə təsvir edir.”

Filologiya elmləri doktoru, professor Qulu Xəlilov: “Aqşın Babayevi bədii yaradıcılığa məsuliyyətlə yanaşan, həyat faktlarını aydın sənətkar mövqeyindən qələmə alan bir yazıçı, maraqlı povest və hekayələr müəllifi kimi tanıyıram... O, istedadlı jurnalist, publisist və tərcüməçi kimi də fəaliyyət göstərir. Aqşın alimdir. Lakin son illərdə dərc olunan bədii əsərləri aydın göstərir ki, yazıçılıq onun fəaliyyətinin əsas hissəsini təşkil edir.”

Şair Qasım Qasımzadə: “Yazıçının hekayələrində nəzərə çarpan xüsusiyyətlərdən biri də təsvirlərin məhz lirik səpkili olmasıdır. Onun bütün hekayələrinə şamil edilə biləcək belə bir xüsusiyyət yazıçının janr imkanlarını genişləndirməyə, lakonik, miniatur nəsr nümunələri şəklində özünü göstərməyə də başlamışdır (“Həsərət”, “Yeni il novellaları”, “Bircə dənə nərgiz” və s.). Lirik miniatürlərdə vətən məhəbbəti, ana məhəbbəti, sadə insanların mənəvi gözəlliyi tərənnüm olunur. Dənizdən tutulub evə gətirilən balıqlardan biri çapalayır. Uşaq böyük bir qaba sevincək su töküb balığı içinə atır ki, dirilsin. “Balığın üzgəcləri bir də tərpendi, bir də... Sonra tamam dayandı.

-Nə oldu, ata? Dirilməyəcək daha? Niyə dirilmədi? Hə? Niyə?

-Onu dənizdən, yurdundan ayırıblar. Vətənsiz yaşamaq olmur, oğlum. Nəfəs almaq olmur vətənsiz.” (“Həsrət”)

Yusif Kərimov, yazıçı-publisist: “Aqşın Babayev öz xasiyyətində olduğu kimi, yazılarında da çox səmimidir. Odur ki, onun dediklərinə-bənzətmələrinə, verdiyi “xasiyyətnamələrə” inanmaya bilmirsən. Hətta şəxsiyyəti səciyyələndirən bəzi “tapıntıları” üçün heyrat hissi keçirirsən. Müəllifin ustalığı ondadır ki, “cizgiləri” yaradarkən təkcə özünün müşahidələrinə, söz düzmək bacarığına arxalanmır, həm də böyük dühaların deyimlərini, hətta öz qəhrəmanının fikirlərini köməyə çağırır. Bununla da sərrast “atəşlə” düz “onluğa” vurur. Görün Maestro Niyazini bizə necə təqdim edir: “Koroğlu”nun uvertürası daha elə səslənmişdir. Razi deyilsiz mənimlə? Vallah elə səslənmişdir. Çünki...

Çünki Niyazi daha yoxdur, uvertüraya qanad verən sehrli dirijor çubuğu onun “rəqqas” əllərində daha tərənəmli.” Oçerkin başqa bir yerində müəllif Niyazinin virtuoz dirijorluğunu türk jurnalistlərinin dilindən belə ifadə edir: “Niyazi elə dirijorluq eləyir ki, elə bil güləbətin toxuyur.” Yaxud müəllifin söz bənzətməsinə fikir verin: “Niyazi sərhəd əsgəriydi. İndi sənət sərhədlərimiz kimsəsiz qalıb...”

Mürsəl Cavad, “Dirçəliş-XXI əsr” jurnalı baş redaktorunun birinci müavini: “100 yaşlı Nazim Hikmət” kitabında Aqşın Babayev böyük Türk şairini olduğu kimi, bütün uğurları, günahları, fanatikliyi, həsrəti, ağırlı-acılı, kədərli-qəmli nikbinliyi ilə birlikdə qələmə alıb. Böyük Türk şairinin müəllimi, vaxtı ilə Azərbaycan radisonunda çalışmış Zəkəriyyə Sərtəlin dediyi kimi, “Mavi gözlü dev”i oxuculara böyük məhəbbətlə, sayğılarla təqdim edir. Kitab müəllifin qeyd etdiyi kimi, Nazim Hikmətin Moskvada keçirdiyi son 13 il zahirən parıltılı görünsə də, ömrünün səksəkəli, həsrətli dövrüdür. Onun həyatı hamar olmayıb, təzadlı keçib. Ancaq heç vaxt sözündən dönməyib. Bu da Nazim Hikmət yaşamıdır, şair həyatıdır.”

Aqşın Babayev yaradıcılığı bu gün də davam edir. Biz sevimli yazıçımızdan, əziz dostumuzdan yeni-yeni əsərlər gözləyirik. Ona can sağlığı, səadət arzulamaqla daha böyük uğurlar, nailiyyətlər diləyirik.

MİLLƏTİN XİLASKAR OBRAZI SƏHNƏDƏ

C Cabbarlı adına İrəvan Dövlət Azərbaycan Dram Teatrı ötən ay Teatr Xadimləri İttifaqının tamaşa salonunda Aqşın Babayevin “Xilaskar” tamaşası • ilə tamaşaçıların görüşünə gəldi. Tamaşa 1990-cı illərdə Respublikamızda yaranmış ziddiyyətli hadisələrdən, Gəncədə baş vermiş qardaş qırğımından, müxtəlif satqınlıqlardan və Ulu Öndərin xilaskarlıq missiyasından bəhs edir.

Onu da qeyd etməliyik ki, Heydər Əliyevin 86-cı ildönümünə həsr olunmuş bu tamaşa Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin tövsiyəsi və Binəqədi Rayon İcra Hakimiyyətinin təşəbbüsü ilə hazırlanıb. Sənədli-publisistik dram janrında hazırlanmış tamaşanın quruluşçu rejissoru Oruc İzzətoğludur (Qurbanov). Tamaşada hadisələrin cərəyan etdiyi əsas məkanlar Milli Məclisin iclas salonu və sədrin kabinetidir. Tamaşanın iştirakçalarına gəlincə, əsas obraz Ulu Öndərimiz Heydər Əliyevin bədii obrazıdır. Milli Məclisin deputatları, sədr, köməkçi və Ulu Öndərimiz olmaqla tamaşada daha bir obraz ara-sıra diqqətimizi cəlb edir. Bu səhnənin arxasından baxışları bizə tuşlanan kütlədir. Hadisələrin inkişafı boyunca kütlə bəzən öz sözünü desə də, daha çox hallarda susur, müşayiətedici funksiyasını daşıyır. Hadisələri izləyən və hər şeyi yaddaşına yazan kütlədir. Əsər janrı etibarilə sənədli-publisistik dramdır və stenoqrafik sənədlər əsasında yazılıb. Təsvir olunan hadisələr yaxın keçmişimizdə baş verdiyi üçün hamımızın yaxşı yadındadır. Tamaşada XX əsrin 90-cı illərində baş vermiş hadisələr təsvir olunur. Quruluşda rəsmi verilmiş dekorlardan istifadə olunmaqla, rejissor həm də Milli Məclisin iclas salonunu səhnədə verir. Bu işlənmiş üsul olsa da, bu tamaşa üçün yerinə düşür. Ölkədə qarmaqarışıqlıqdır, Milli Məclis və onun sədri vəziyyətdən çıxış yolu tapa bilmirlər. Deputatların əksəriyyəti şəxsi mənafeləri haqqında düşünürlər və bu zaman Gəncədə qarışıqlıq düşür. Xanım sədr (İsmayılova Elmira) çaşqın nəzərlərlə, özünü itirmiş vəziyyətdə qarşımızdadır. Aktrisa təqdim olunan obrazın xarici görünüşündə dəqiq cizgilərə nail ola bilib. Burada çaşqın hərəkətlərlə birlikdə eynək arxasından baxan narahat baxışlar, ləngərvari yerləş və bütün xarici rəsmi tamamlayan daxili rəsmə keçid olan nitqdır. Obraz olduqca baxımlı və rəngarəngdir. Xanım sədr vəziyyətdən çıxış yolu tapmayıb deputatları dinləmək istəyir. Deputatlardan isə təbii ki, heç bir kömək görmür. Deputatlardan ancaq bir nəfər vəziyyətdən çıxış yolunu bilir. Milli Məclis vəziyyətdən çıxış yolu axtarır. Milli Məclisin Ədalət adlı bir əməkdaşı nə etmək lazım olduğunu yaxşı bilir. Müəllif bilərəkdən ədalətli çıxış yolunu tapan obrazın adını Ədalət qoyub. Ədalətin ümid yeri, inandığı şəxs ümummilli liderdir. Ədalət obrazı müəllifin özüdür. Ədalət (Ə.Ərşadov) obrazı dəqiq təsvir olunub. Aktyor hadisələr boyu obrazın hərtərəfli açılışına nail olur. Tamaşanın əsas obrazı ümummilli liderimiz Heydər Əliyevdir. Xalqımızın yaxşı tanıdığı, xarakterik cizgilərinə bələd olduğu, yerləş, davranışı, mimikası, danışıq manerasını yaxşı bildiyi Heydər Əliyev obrazını canlandırmaq olduqca çətindir. Heydər Əliyev obrazı tanınan və bilinən olduğu qədər, həm də nəhəng, qüvvətli və yenilməz bir insan idi.

İftixar Piriyeu zəngin xarakterli şəxsiyyətin obrazının təsviri üçün əvvəl xarici rəsmi eyniliyinə çalışır. Burada üz cizgiləri, saç düzümü əsas deyil. Heydər Əliyevin danışq manerası, səsinin tonu daxili rəsmə keçiddir. Lakin daxili rəsmə keçməzdən əvvəl aktyor xarici rəsmi təqdim edir. Heydər Əliyevə məxsus düz qamət, mətin addımlar, qolların aramlı hərəkəti və son nöqtə olaraq inamlı baxışlar. Sədr xanım (E.İsmayılova) artıq məcbur olub Heydər Əliyevi (İ.Piriyeu) tribunaya dəvət edir. Aktyor əyləşdidyi yerdən qalxaraq mətin addımlarla tribunaya tərəf gəlir. H.Əliyevə məxsus mətin və aram addımlar, qəti və inamlı baxışlar bizə yaxın və doğmadır. O, artıq mikrofonun yanındaır. Bir anlıq özünü toplayıb, zalı seyr edir və bizə tanış səs tonu və danışq manerası ilə nitqinə başlayır. Səsin tonu başlanğıcda nisbətən aşağı olsa da tədricən yüksəlir. Səsi əlin hərəkəti müşaiyət edir. Artıq biz ümummilli liderin obrazını aktyorun ifasında tanıyıırıq.

Milli Məclisin bir əməkdaşı da Saqqal Həməzədir. (S.Nəcəfov). O, satqındır, daim dəyişəndir, vəziyyətə uyğunlaşandır. O, kimin hakimiyyətdə olmağından asılı olmayaraq, ancaq var-dövlət qazanmağı düşünür. Bu qorxaq tipin ifasını aktyor xarici təsvirdə yerışı və hərəkəti, gözlərini qırpa-qırpa baxıb kəkələyən danışığı ilə yaradır. Belələri həmişə qorxulu olurlar. Aktyorun ifası maraqlı və baxımlıdır. Milli Məclisin sədr əvəzi (N.Səfərəliyev) obrazı da aktyorun ifasında maraqlı və inandırıcıdır. O, da Xanım sədr kimi vəziyyətdən baş çıxara bilmir. Aktyor ifanı dəqiqliklə çatdırmağa çalışır və buna nail olur. Lakin vəziyyət nəzarətdən çıxdığı üçün onu dərk etmək, anlamaq və çıxış yolu tapmaq heç də hər siravi siyasətçinin işi deyil. Deputatların özlərinin etiraf etdikləri kimi belə vəziyyəti ancaq H.Əliyev fenomeni çözə bilər və belə də olur. Milli Məclisin daha bir obrazı sədrin müavinidir (M.Rzayev). O da çaşqındır. Ümumiyyətlə, belə çaşqınlıq o dövrün siyasətçilərinə xas olan keyfiyyət idi. O da, bəziləri kimi H.Əliyev dövrünün keçib getdiyini və bir daha təkrar olunmayacağını düşünür. Aktyor vəziyyəti doğru-dürüst çatdırmağa cəhd edir və buna nail olur. Milli Məclis sədrinin köməkçisi (E.Heydərova) obrazı bir növ sədr ilə əməkdaşlar və deputatlar arasında əlaqələndiricidir. Bütün gizli və açıq xəbərlər ancaq ondan çıxır. O, əməkdaşları və deputatları bir növ yaranmış vəziyyətə kökləyir. Onun özünün daimi fikri, mütləq qərarı yoxdur. Aktrisa obrazın təsvirində rəngarəng cizgilərdən istifadə edir. O, lazım olanda dalaşqan, lazım olanda isə həlimdir. Təqdimatda aktrisa o dövrün əsil məmur tipidir. Milli Məclisin əməkdaşlarından başqa tamaşada diqqəti cəlb edən xalqın seçdiyi deputatlardır. Bu deputatları fərqləndirən cəhətlər az olsa da, ümumi cəhətləri eynidir. Onların bir qismi Heydər Əliyev fenomeni dərk etmir.

I deputat (V.Kərimov) xalqın sevimli şairidir. Obraz aktyorun ifasında maraqlı və baxımlıdır. O, şairdir, şeir-sənət adamıdır. Vaxtilə Heydər Əliyev ona və onun kimilərə həmişə qayğı və diqqətlə yanaşıb. Ona görə də şair ümummilli liderin yaxşılıqlarını unutmur. Onun siyasət ələmində inandığı yeganə şəxsiyyət Heydər Əliyevdir. İfa baxımlı, inandırıcı və tanınandır. Daha bir deputat (M.Rzayev) o dövrün asanlıqla tanınan siyasətçi obrazıdır. O da, başqaları kimi çaşqındır. İfa maraqlıdır, baxımlılığı ilə diqqəti cəlb edir. II deputat (N.Rüstəmov) hansı halda, hansı vəziyyətdə, necə hərəkət etməyi əvvəlcədən hesablayandır. O, çığırır, bağırır, lazım gələndə isə susmağa üstünlük verir. Bu ifa da ümumi ansambıldan ayrılır. Daha bir deputat obrazı (P.Gülməmmədov) maraqla baxılır. Bu obraz ümumi ansambılda seçilir və diqqəti cəlb edir. V deputat obrazını yaradan S.Bayramov daha çox çığır-bağırı ilə diqqəti cəlb edən, tez coşub, tez özündən çıxandır.

Hər iki obraz az fərqli və daha çox ümumidirlər. Dörd qadın deputat obrazları da diqqəti cəlb edir. T.Abdullayeva, N.Niftəliyeva, L.Lalayeva, E.Əliyeva müxtəlif tipli qadın deputat obrazları yaradırlar. Obrazilardan hər biri maraqlıdır və inandırıcıdır.

Lakin bu tamaşa rejissor tərəfindən Heydər Əliyev obrazı üzərində qurulub. Burada deputatlar ayrı-ayrı fərdlər olsalar da, əslində ümumiləşdirilmiş obrazlardır. Kütlə bir görünüş bucağı, deputat qrupu və Milli Məclis başqa görünüş bucağıdır, III tərəfdə isə, ümummilli liderdir. Deməli, bir tərəfdə kütlə, o biri tərəfdə Milli Məclis, III tərəfdə isə ümummilli liderdir. Tamaşa titanik qüvvələrin mübarizəsidir. Hər xalqın, hər millətin bir xilaskarı olur. Tarixən bu belədir.

Bizim xalqın, bizim millətin xilaskarlıq missiyası Heydər Əliyevin üzərinə düşür. Məhz bu səbəbdən Heydər Əliyev ümummilli lider adına layiq görülüb. Tamaşanın musiqi tərtibatı hadisələrə uyğun seçilərək tamaşanın tempo-ritmini verə bilər.

Ağşın Babayevin “Xilaskar” tamaşası C.Cabbarlı adına İrəvan Dövlət Azərbaycan Dram Teatrının uğurlu işi sayıla bilər.

Vaqif YUSİFLİ
Filologiya elmləri doktoru

GÜLDÜRÜR, DÜŞÜNDÜRÜR...

Böyük Azərbaycan tənqidçisi Yaşar Qarayev məqalələrinin birində yazmışdı: “Deyirlər ki, tarix adətən, iki dəfə təkrar olunur, həyatda da, sənətdə də. Əvvəl faciə, sonra məzhəkə şəklində. Və məşhur hikmətli ifadəyə görə Esxilin faciələrinə də tragik şəkildə yaralanan yunan allahları Aristofanın məzhəkələrində komik şəkildə ölürlər. Model hər yeni tarixi situasiyada yenidən təkrar olur”.

Müasir Azərbaycan dramaturgiyasının son 15 illik nümunələri də bunu sübut edir ki, komediya janrı yeni situasiyada daha çox və daha sürəkli şəkildə “komik şəkildə ölən” insanların həyatına müraciət edir. Dövr və zaman dəyişib, ehkamlar dağılıb, stereotiplər, şablonlar qırılıb. Hər şey – iqtisadi, sosial, mənəvi münasibətlər yeniləşir. Lakin həyatda hər yenilik, doğulan hər yeni münasibət növbənöv çeşid – çeşid ağırlar, münasibətlər içindən keçir. Xüsusilə, yaxın tarixi keçmişin miras və irs qoyduğu neqativ hallar hələ də davam edir. Dövr, zaman dəyişib və bu prosesdə insanların yeni ab- havaya uyğunlaşması çox maraqlı və gözlənilməz situasiyalar meydana gətirir. Belə ki, kriminal inqilabçılar “partokrat” məmurlar, ehkamçı alimlər, növbənöv işbazlar, milyon sahibləri meydanda daha çox görünür. Elə bil halallıq, duz-çörək sədaqəti, təmizlik kredosu birdən-birə qeyb olur və yerində şeytanın dingildətdiyi bir qrup insanlar peyda olur.

Yazıçı kimi tanıdığım, amma son illərdə bir dramaturq kimi də diqqəti cəlb edən Aqşın Babayevin “Şeytanın yubileyi” iki hissəli komediyası da elə içində və əməlinə şeytanın “diqtəsinə” tabe olan insanlardan söz açır. Bir anlığa böyük ədibimiz Hüseyn Cavidin “İblis” faciəsini xatırlayıram. Demonik bir qüvvə olan İblis son monoloqunda deyir ki, Yer üzündəki şərin, xəyanətin, rıyanın səbəbkarı tək cə mən deyiləm, sizin hər birinizin içində bir iblis yaşayır. “Şeytanın yubileyi” komediyasında da sanki bu əbədi - ədəbi xətt davam etdirilir. Ancaq burada ayrıca İblis – şeytan yoxdur, təqdim olunan personajların əksəriyyəti elə hazır şəkildə səhnəyə şeytan kimi daxil olurlar. Komediyanın əsas qayəsi bu Şeytan mühitini bütün çılpalığı və görüntüləri ilə canlandırmaqdır. Komediya başa çatır, amma şeytan mühitinin məhvi, süqutu görünür. Çünki bu mühit yaşayır və göründüyü kimi də onu yox etmək mümkün deyil. Sadəcə göstərmək və ifşa etmək qalır. Fikrimizə, müəllif də elə bu qayəni izləmişdir.

Quruluşçu rejissor, Xalq artisti İlham Namiq Kamal da bu mənada müəllifi yaxşı duyub.

Təəccüblənməyin, quruluşçu rejissor istedadlı, tanınmış aktyor İlham Namiq olduğuna... Azərbaycan teatr praktikasında belə hadisələrlə tez – tez üzləşirik. Hər hansı bir aktyorun içində bütün ömrü boyu bir rejissor mürgüləyir. Bu “rejissor” məqamı gələndə öz sözünü demək istəyir. Çox vaxt sözünü deyə bilmir, uğursuzluğa düşər olur. Bəzən də uğur qazanır. İlham Namiq Kamal özünün yaratdığı teatrda əksər tamaşalara özü quruluş verir. Deyəsən axı, o, bir komediya rejissoru kimi diqqəti cəlb etməyə başlayıb. Misiqili Komediya Teatrının “Şeytanın yubileyi” əsərinə İ.N.Kamalı həm quruluşçu rejissor, həm də baş rolun ifaçısı kimi dəvət etməsi heç də təəccüblü deyil.

İ.N.Kamalin quruluşunda tamaşa maraqlı təsir bağışlayır və hiss olunur ki, burada təkcə güldürmək yox, ən başlıcası, güldürərək düşündürmək məqsədi izlənilir. Tamaşaçı gülür, çünki səhnədə cərəyan edən komik situasiyalar bu gülüşü doğurur. O, həm də düşündürür, içində neqativ hallara, cəmiyyəti bürüyən xaos və hərc-mərcliyə daxilən etiraz edir. Təbii ki, burada həm bütövlükdə aktyor ansamblının, həm də ayrı-ayrı aktyor oyununun əhəmiyyəti danılmazdır. Komediya şəytani qüvvələrin əsas təmsilçisi Meydandır. Obrazın adı onun məkanının genişliyi ilə bağlıdır, belə bir fikir aşılır ki, pulun, karyeranın, dostbazlığın, riakarlığın hökm sürdüyü mikromühitlərin əhatə dairəsi genişdir. “Halal” studiyasının halal direktoru Həşimov bir neçə aylığa xaricə gedir, onu müavini Meydan əvəz edir. Meydan üçün geniş meydan açılır. Onun yeganə məqsədi direktoru kollektivin gözündən salmaq və direktor olmaqdır. Bu süjet yaşadığımız çağın həqiqətlərini ifadə edir. İlham Namiq Kamal bu obrazın mahiyyətindəki şeytaniliyi hər addımında hiss etdirir – o, cilddən- cildə girir. Xəyaləyə eşq elan edir, Akiflə ehtiyatlı davranır və ümid edir ki, onun dayısının vasitəsilə vəzifə yanğısını söndürəcək, təcəlliyində olan işçilərlə “al+ver” prinsipi ilə davranır, televiziya çəkilmək üçün rüşvətini əsirgəmir, bəzən açıq-aşkar əxlaqsızlıq da edir. Amma həmişə şeytana məxsus simasını gizlədir, üzündən təbəssüm, içərisindən isə iblislik əskik olmur. Rejissorun onu gah hərəkət edən planda (məhz şeytana məxsus), gah da iri kreslodə oturan vəziyyətdə göstərməsi vəzifəpərəstliyi ilə digər mənfi xüsusiyyətlərinin yozumu kimi mənəfə bilər. Komediyanın sonu “ifşa” ilə bitir, özünə yubiley keçirdiyi gün Meydanın vəzifədən azad olunması əmri gəlir. Bir çox komediyalardan fərqli olaraq burada komik qəhrəman kəskin ifşaya və cəzaya düşər olmur. Sanki belə bir fikir aşılır ki, nə qədər cəmiyyətdə xaos və hərcmərclik davam edir, meydanlar meydan sulayacaqlar. Ancaq komediya meydan üçün sosial və mənəvi şərait yaradan, stimül hazırlayan mühit də qabarıq görünür. Məryəm (Fatma Muradova), Şirvan (Novruz Qartal), Səlim (Atabala Səfərov) həmin mühitin təmsilçiləridir. Biri istedadsızlıq, ikincisi və üçüncüsü yaltaqlıq, riyakarlıq nişanələridir. Meydanları yaşadan elə bu kiçik, cılız şeytan nəfərləridir.

Pyesdə Xəyalə və Akif obrazları şeytan mühitində olsalar da, nisbətən bu mühitdən uzaq adamlardır. Xəyalə rolunu Xanım Qafarova koloritli oynayır. Akif obrazı (Ramil Qasimov) da maraqlı təsir bağışlayır, “müsbət qəhrəman” funksiyasını o ifadə edir.

Tamaşaya musiqi yazan Oqtay Rəcəbov əsərdəki ideyanı düzgün qavramış, gözəl bir bəstəkar kimi tamaşaya musiqi ömrü bağışlamışdır. Onun musiqisi şən və oynaqdır, komediya cərəyan edən hadisələri, obrazların daxili aləmini ifadə edə bilir. Bu musiqini dinləyərkən istər- istəməz düşünürsən : kaş bütün teatr tamaşalarına belə gözəl musiqi yazılıydı.

...Hər halda belə bir komediyanın Baş gülüş teatrında repertuarda yer tutması, hər dəfə geniş tamaşaçı rəğbətini qazanması yaxşı əlamətdir. Ən uğurlu məqam odur ki, tamaşa həyatdakı, gerçəklikdəki səhnələri, oyunu teatrdakı səhnəyə, oyuna, tamaşaya çevirə bilir.

О ТВОРЧЕСТВЕ АКШИНА БАБАЕВА

В современной литературе Азербайджана творчество сравнительно молодого прозаика Акшина Бабаева начинает играть все более заметную роль. Его произведения привлекают внимание читателей постановкой актуальных проблем, обращением автора к изображению новых сторон действительности.

Акшин Алисаттар оглы Бабаев родился в Баку в 1936 году. Вырос в городе. Высшее образование получил в Азербайджанском государственном университете, по окончании вуза работал журналистом. Поступив в аспирантуру, написал кандидатскую диссертацию о творчестве Назыма Хикмета (точнее – о драматургии великого турецкого поэта). Несколько лет А.Бабаев работал в Турции в качестве переводчика на строительстве большого комбината, помогая коллективу советских инженеров и рабочих. Вернувшись в Баку, стал заместителем председателя республиканского Госкомитета по телевидению и радиовещанию.

Акшин Бабаев выступает в целом ряде жанров: он прозаик, критик и литературовед, переводчик и журналист. Но более всего сил и энергии он отдает «малым» жанрам прозы – рассказу и повести. Им изданы шесть сборников. Издательству «Советский писатель» из этих шести книг Акшин Бабаев представил три: «Частица жизни» (1971), «Белые звезды» (1977) и «Тепло сердца» (1979). Ниже речь пойдет именно об этих сборниках, позволяющих судить о творчестве этого автора, о его эволюции, о перспективах его творческого пути.

Для меня теперь, по прочтении этих трех книг, совершенно ясно, что в лице Акшина Бабаева азербайджанская литература имеет способного прозаика, который умеет наблюдать, думать и изображать увиденное.

Наибольшие удачи Акшина Бабаева, на мой взгляд, в жанре повести. Именно в повестях шире угол зрения автора, почти всегда они проблемны и остросюжетны. А.Бабаев более ярко и интересно выступает и раскрывает свои возможности в жанре повести.

В составе трех книг, уже упомянутых выше, три повести. И самая интересная, на мой взгляд – «Частица жизни».

Это произведение вначале развивается как повесть о любви, с традиционным треугольником. Он любил ее, любил еще в школьные годы. Она уехала, и он потерял ее из виду. Потом неожиданно он встретил ее – и старая любовь вспыхнула с новой силой. Он, возможно, и обрел бы счастье, но мешает семья (он уже отец двоих детей). Что будет дальше? Достаточно было бы и этой сюжетной линии, что бы заинтересовать читателя.

Запомним, она – это Санубер, по профессии художница. Он – Нариман, кандидат наук, преподаватель вуза.

Да, Акшин Бабаев заинтересовывает читателя этим «любовным треугольником», но тут же предлагает ему включиться в решение остросоциальных проблем. Эта «включенность» возникает еще с первых страниц повести. Например, упомянутый

главный герой Нариман, выходя из института, видит, как после занятий уезжает на «Волге» его самая слабая студентка, по имени Солмино (ее настоящее, азербайджанское имя – Салмина), видит и задумывается: кто у нее родители? Почему специально приезжает за нею «Волга»?

Этой Солмино, по замыслу автора, отводится важная роль в создании конфликтной ситуации в данной повести.

Нариман отказывается ставить зачет этой слабой студентке за полное незнание предмета. Перед Солмино возникает опасность быть пониженной на целый курс (и тогда пропадет целый год!).

Но Солмино отнюдь не беззащитна. Есть кому ее защитить! И вот Солмино вступает в противоборство с преподавателем – справедливым и неуступчивым.

Сначала Нариману звонит его знакомый и многозначительно намекает, что «хорошую девушку» Солмино нельзя обижать, и напоминает, что ее отец – «большой человек».

С просьбой поставить зачет Солмино обращается к Нариману совершенно неожиданно для него, та самая Санубер, которую он обрел второй раз и по-прежнему горячо любит. Видимо, все пружины приведены в действие, чтобы сломить сопротивление преподавателя, заставить его понять, кто такая Солмино и почему ей надо уступить.

В конце концов, Солмино осуществляет свою последнюю угрозу и пишет письмо ректору с жалобой на преподавателя, который якобы домогается ее и потому не ставит ей зачета. Это, конечно, явная клевета, но тем не менее, как говорит один из героев, письмо это может быть расценено как документ. От ректора письмо поступает в партийное бюро с резолюцией «разобрать и результаты доложить». Уже эта резолюция была в сущности оскорбительной для преподавателя: ведь все в институте хорошо знают, что Солмино – неуспевающая студентка!

Тем не менее, для разбора личного дела Наримана собралось партийное бюро. Председательствует на заседании Надир – хороший знакомый Наримана, не раз бывающий у него дома. Но сейчас Надира словно подменили: он вступает против Наримана, раздувая дело, предлагая передать его общему собранию.

Неизвестно, чем бы закончился разбор клеветнического письма на партийном бюро, если бы сама Солмино не вошла и не забрала письмо со словами «Я написала неправду».

В дальнейшем выясняется, что этот поступок студентки (ее решение забрать свое письмо) был подготовлен в результате ее разговора с Санубер. Но та же самая Санубер бросает Нариману упреки в неуступчивости. По ее определению, Нариман – «правильный человек», «странный парень», «романтик»...

Наконец, и жена умоляет Наримана не упрямяться, переломить себя и поставить зачет студентке.

После партийного бюро, казалось бы, конфликт исчерпан и поставлены все точки над «I», но автор завязывает новый конфликтный узел.

Умер сосед Наримана – хороший человек Гулам киши. Нариман его уважал, любил говорить с ним о жизни, советоваться. Оказалось, что вдова покойного не была зарегистрирована с мужем, хотя вместе они прожили много-много лет. По этой формальной причине (отсутствие регистрации), как выяснилось, вдова не может,

например, оформить на себя квартиру, тем более, что нет у нее на руках ордера: завод им предоставил квартиру до оформления ордера, а потом вопрос об ордере был забыт.

Попытки Наримана помочь вдове натолкнулись на формализм и бездушие чиновников жилуправления, бюрократов. Чтобы пробить стену бездушия, родственники вдовы зовут на помощь школьного друга бюрократа. Заметьте, этот момент как бы связывает воедино сюжетно далекие главы: так же, как Солмино хотела, опираясь на знакомство, решить свой вопрос, так и тут – только знакомство...

Правда, Нариман честным путем добился своего, но он и на этот раз производил на окружающих впечатление романтика-одиночки. И в этом, по-моему, заключена слабость положительного героя, не понятого средой. Его не понимает любимая (Санубер), его уговаривает жена, равно как и знакомые, отказаться от своего глупого упрямства.

Если следовать логике повести, никто не заинтересован в том, чтобы рядом был честный правдивый человек, романтик – жизнь заставляет ловчить, приспособливаться, изменять себе самому. Романтика в повести полностью развенчана. В частности, любимая Наримана тоже не верит в его романтическую любовь. На поверку Санубер оказывается обыкновенной практичной бабенкой.

Конечно, юношеский романтизм в жизни часто сменяется трезвостью ума, практицизмом, но человек находит в зрелом возрасте новые моральные ценности.

Повесть, разумеется, всем своим объективным смыслом зовет читателя к честности, к верности самому себе и понятиям долга и чести, направление мыслей автора верное.

К этой повести примыкает другое созвучное ей произведение – повесть «Честный хлеб» (в азербайджанском оригинале «Halal çörək»). Ее главный герой, журналист Мехти Латифзаде, сам человек кристальной чистоты, как и Нариман, задумывается над негативными моментами действительности: ему ненавистно стяжательство, обывательщина и т.д. Мехти с хорошей завистью смотрит на свою деревенскую знакомую, передовую колхозницу Джейран Аббасову. «С ней можно всю жизнь прожить счастливо, имея кусок честно заработанного хлеба», - говорит Мехти, ибо она, по его мнению, не заражена «вещизмом», стяжательством, обывательщиной, она следует завету предков: «Кто ест свой честно заработанный хлеб, тот настоящий человек». Люди, живущие вокруг Мехти, словно забыли этот священный завет, жизнь их – не в деревне, а в городе, - пошла по другому руслу. Какой же может быть вывод из этого? Назад в деревню? Жить на одном хлебе? Такой вывод вроде бы напрашивается сам собою, но ясно, что таким путем не решить большой проблемы.

По своему духу, по направлению повесть «Честный хлеб» напоминает известные повести Юрия Трифонова, вокруг которых несколько лет назад шел горячий спор. Автора, как помнится, упрекали в отсутствии четкой положительной программы.

Бесспорный характер носит третья повесть, названная несколько публицистически: «Я тоже боец». В ней рассказывается о жизни советских специалистов, строящих металлургический комбинат в Турции. Повесть сильна положительностью героев, если так можно сказать. Впервые в азербайджанской прозе поднята эта тема, хотя азербайджанцы давно уже участвуют в подобных стройках на земле соседней Турции. Повесть, разумеется, написана на автобиографическом материале. Автор проявил хорошее знание страны и обычаев турецкого народа. Думаю, что всесоюзный читатель прочтет ее с удовольствием.

Перехожу к рассказам. Акшин Бабаев пишет их много, и они очень разнообразны по форме и тематике. Есть рассказы, приближающиеся к повести, но есть и маленькие зарисовки, этюды. Я предлагаю в будущей его книге представить лучшие образцы его новеллистики. Я имею в виду такие рассказы, как «Отцовская душа», «Прощание», «Хлеб», «Дайте солнце», «Тепло одного сердца», «Любовь орла». Замечу, что в жанре рассказов автор постепенно выходит на более передовые позиции, заметно эволюционирует.

Рекомендую издательству «Советский писатель» издать книгу Акшина Бабаева в составе трех повестей («Частица жизни», «Честный хлеб», «Я тоже боец») и упомянутых выше рассказов.

YAZIÇI AQŞIN BABAYEVƏ AÇIQ MƏKTUB

Я zizim Aqşın, sənin “Gənclik” nəşriyyatında buraxılmış “Ayrılıq” adlı yeni kitabını oxudum.”Ayrılıq” məni qaynar, zəngin, əlvan bir həyatla birləşdirdi. Mən tənqidçi deyiləm. Ona görə də sənin bu kitabında gedən yazılarını elmi cəhətdən təhlil etməyi qarşıma məqsəd qoymamışam. Mən yalnız sənin bir qələm dostun tək bu kitabdan aldığı təəsüratı oxuyucularla bölüşdürmək istəyirəm. Mənə bu kitabda xoş gələn nədir? Yazılarda quru zahiri təsvirçilik deyil, canlı insanın daxili aləmini göstərmək meylinin üstünlüyü! Yəni, ictimai-fəlsəfi fikirlərlə aşılınmış lirik sətirlərdə insanın yaşından, görkəmindən, paltarından daha çox sevincindən, kədərindən, arzusundan, nisgilindən danışılması. Sənin “Ayrılıq” povestində sevə-sevə qələmə aldığı Bəhmən surəti hər gün gördüyümüz, salamladığımız, danışdığımız adi adamlardan biridir. Ancaq yaltaqlara, rüşvətxorlara, satqınlara qarşı amansız olan Bəhmən vətənpərvərliyin, beynəlmiləçiliyin, xeyirxahlığın, mübarizliyin, işgüzarlığın bütün məziyyətlərini özündə cəmləşdirməkdə qeyri-adidir! Qibtə ediləsidir! Bu gözəl keyfiyyətlər Bəhməndə birdən-birə yaranmamışdır, xeyr! O, keşməkeşlərlə dolu, ibrətli bir həyat yolu keçmişdir. Bu qaynar həyatın əlvan dastana dönmüş yazılı səhifələrində müharibə sınaqları da, fəhlə təcrübələri də, tələbə imtahanları da, ixtisas uğurları da, ailə qayğıları da, qürbət nisgilləri də əks olunmuşdur. Sən Bəhmənin anası Şərqiyyə arvadın simasında dünya görmüş, müdrik analarımızın canlı surətini yaratmağa çalışıbsan. Elə analar ki, dar ayaqda kişiləri avəz edir. Öz qaygısı, köməyi, məsləhətilə yalnız bir deyil, bir neçə evin dayağı ola bilir. Öz mehriban nəfəsi ilə soyumuş ocaqları isidə bilir. Öz həmişəbahar ümüdlə soluxmuş diləkləri dirçəldə bilir. Şərqiyyənin adı necə də özünə uyğundur. Onda şərq qadınlarına məxsus istiqanlıq da, hazırcavablıq da, uzaqgörənlik də vardır. Öz işgüzarlığı, fədakarlığı, vəfadarlığı ilə Bəhmənin həyatını bəzəyən Sevda oxucunun rəğbətini qazanır. O, sədaqətli ömür yoldaşı, qayğıkeş ana, həssas müəllimdir. Sevdanın büllurlaşan ürəyində daim sevib-sevilmək, yaşayıb-yaratmaq, alqışlayıb-alqışlanmaq sevdası çağlayır. Bəhmən istəyir ki, ayrılığına bir gün də dözə bilmədiyi yeganə oğlu Fəxrəddin həqiqətən də öz ailəsinin, öz xalqının, öz vətəninin fəxri olsun. Bəhmən məharətli bir mütəxəssis tək Türkiyəyə işləməyə gedəndən sonra gözlərində daim ucalan doğma Vətən daha da yüksəlir. Ömrünün zirvəsində əzəmətlə dalğalanan ülviyyət bayrağına dönür...

Atalar deyib ki, candan şirin şey yoxdur. Ancaq sən demə varmış. Bu, insanın müqəddəs amalı imiş. Bəhmən də öz müqəddəs amalı uğrunda şirin canından keçir. Lakin bilir ki, insan həyatda olmayanda da əgər onun arzusu yerinə yetirsə, demək o, yaşayır.

Azərbaycan ədəbiyyatında xalqımızın unudulmaz oğlu, alovlu inqilabçı, humanist yazıçı, fədakar həkim Nəriman Nərimanov haqqında müxtəlif janrlarda bir sıra gözəl əsərlər yaranmışdır. Hələ yaranacaq da! Ancaq bu mövzuya yenidən müraciət etmək hər dəfə sənətkardan cürətli qələm, dəhşətli axtarış, deyilməmiş söz istəyir. Sənin “Xalqın oğlu” povestində də təzə fikirlərlə aşılınmış maraqlı səhnələr az deyil. Nərimanın Qori

seminariyasında Çernyayevski ilə müsahibəsi, anası ilə evdə söhbəti, Hacı Zeynalabdin Tağıyevlə iclasda qarşılaşması belə səhnələrdəndir. Ana əzizdir, müqəddəsdir, ülvidir! Ancaq Nərimanın anası adi analardan deyil. Bu ana öz xalqına elə bir oğul vermişdir ki, adıyla, xidmətilə, şöhrətilə bütün xalqlar fəxr edir. Bu böyük ananın ülfəti, qayğısı, dözümlü haqqında sənin məhəbbətlə yazdığın sözləri oxuyanda adam kövrəlməyə bilmir. Yadına ataların “ot kökü üstə bitər” məsəli düşən oxucu, təbəssümlə qət edir ki, bəli, elə anadan mütləq belə oğul olmalıydı! Tək öz xalqının yox, bütün xalqların qayğısına qalan bir oğul!

Povestin sonunda Ukraynanın bir küçəsində gecələr Nərimanın xəyalən oğlu Nəcəflə söhbəti də təsirli verilmişdir. Vaxtilə Nəriman yeganə oğlunun Vətənə layiq övlad olmasını arzulamışdır. Ancaq öz gözlərilə görə bilməmişdir. İndisə, Vətən uğrunda canından keçmiş Nəcəf öz adını daşıyan küçədə heykəlləşən atasına adamlar yatandan sonra öz keşməkeşli, şərəfli, ibrətli həyatından danışır...

Mən sənin kiçik hekayələrini oxuyandan sonra bir daha bu qənaətə gəldim ki, məsələ bədii əsərin iriliyində-xırdalığında deyil. Vərəqlərdə dil açıb danışan sətirlərin dodaqlarında nəqərata dönən mətləbin sanbalındadır.

Deyirlər ki, məhəbbətin (xüsusilə ilk məhəbbətin) gözü kor olur. Öz taleyinin aqibətini görə bilmir. Yox! Məhəbbətin gözü açıq, iti, həssas olur. Məhəbbət görmədiyi, tanımadığı, izləmədiyi canlı varlığa necə bağlana bilər? Məhəbbətin gözü seçdiyi canlı varlığın ülfətindən, qayğısından, ətrindən yalnız məst ola bilər. Lakin məstliyinə baxmayaraq, dağ çayına dönüb çağlaya- çağlaya axar. Elə ki, dağ çayı tək yarınlarda daşdan-daşa dəyib silkələnir, bax, onda ayılır. Uğursuz taleyinə dağ çayı tək hönkür-hönkür ağlayır. “Unutmaq olmur” hekayəsindəki İlqarın gizli məhəbbəti də belədir. O, xalası qızı Təranə ilə bir yerdə böyümüşdür. Sonralar yeniyetmələr arasındakı isti ülfət İlqarın ürəyində hərarətli məhəbbətə çevrilmişdir. Ayrılıq illərində bu məhəbbətin alovu daha da şiddətlənmişdir. Bir gün xalasıgilə gələn İlqar Təranəni gördüyü üçün sevinir. Aşır-daşır sevincini nə xalasıdan, nə də Təranədən gizlədir. Ancaq bu sevinc toy gecəsi qəfil əsən küləyin soyuq nəfəsi dəyəcək zəif şöləsi titrəyən şamtək söndür. Xalası İlqara Təranənin nişanlandığını deyir. Bu nəgahani xəbərdən sarsılan İlqar birdən-birə hönkür-hönkür ağlayır... Gizli məhəbbətin odlu göz yaşına oxucu inansa da, həm xala, həm də Təranə heyret edir. Axı, xalaoğlu qardaş əvəzidir. Sən bu məsum məhəbbətin təbii duyğularının təsvirini necə də real boyalarla veribsən! İstedadın taleyi torpağa düşmüş toxumun taleyinə bənzəyir. Bu toxumun göyerməsinə də, qönçələnməsinə də, pardaxlanmasına da qayğı gərəkdir. Elə mehriban, həssas, işgüzar bağban var ki, bu toxumu öz şəfqətilə boya-başa çətdirir. Elə lovğa, tamahkar, xəsis, bağban da var ki, öz acı nəfəsilə bu toxumu elə qınındaca yandırır...

“Onun gözləri” adlı hekayədə bir il məharətlə pianonun ağ dillərindən şirin nəğmələr öyrənib, ümidinə sığınan uşaqdan qəbul imtahanı götürən üzdənirəq musiqi müəllimi də ikinci növ bağbanları xatırladır. O, atanın könlündə övladını musiqiçi görmək arzusunu elə qınındaca yandırır. Ancaq özü yandırdığı odun acı tüstüsünü görmür. Bəs kim görür? Böyük Üzeyirin möhtəşəm heykəlinin mehriban, həssas, aydın baxışları! Bəli! Ölməz bəstəkar bu odun tüstüsünü görür də, təəssüflənir də, kədərlənir də...

Atalar haçansa deyib ki, südlə gələn sümüklə çıxar. Yəni insanda elə xasiyyət olur ki, (istər yaxşı, istər pis) onda əbədi adətə çevrilir. Onu həyatda son nəfəsinə qədər

müşayiət edir. Fədakarlıq, cəfakeşlik, xeyirxahlıq da xasiyyətdir. Həm də gözəl xasiyyətdir. Ancaq bu xasiyyət insanın özündə yaranır, əməlində yaşayır. Nə təlqinə, nə də təbliğə ehtiyacı olur. Belə xasiyyət tədricən insanın zinətinə, qiymətinə, şöhrətinə dönür. “Bircə addım” hekayəsindəki Yavər də belə insanlardandır. Yavərin ürəyi xəstədir. Ancaq ürəyini həmişə gümrə saxlayan duyğular nə qədər fədakar, cəfakeş, xeyirxahdır! Yavər hətta vaxtilə ona pislik etmiş iş yoldaşı Vaqifdən də öz yardımını əsirgəmir. Yavərin ətrafında başqa adamlar yoxdurmu? Əlbəttə var. Amma hamısı Yavərtək mərd deyil. Yoxsa Əminə xalanı maşınla vuran şofer yaralını xəstəxanaya aparardı. Daha aradan çıxmazdı. Yavər nəinki maşın tutub Əminə xalanı xəstəxanaya aparır, hətta, bir aylıq qonorarını da ona xərcləyir. Kim Yavərə bir söz deyirsə, o, canla-başla yerinə yetirir. Ailə üzvləri Yavərin bu canfəşanlığından narahət olur. Axı onun öz ürəyi xəstədir. Nəhayət, bir gün Yavər ürəyinin ucbatından xəstəxanaya düşür. Ancaq, vaxtilə Yavərin yaxşılıq etdiyi adamların heç biri xəstəxanaya gəlib onu yoxlamır. Hətta, Yavərin arvadı Züleyxa ərinin dostlarına – tanışlarına zəng edib əhvalatı bildirsə də, gələn olmur. Yavər ürəyində nahaq yerə neçə-neçə adama can yandırdığı üçün peşimançılıq çəkir. Xəstəxana çarpayısının yastığını bir əlhəd daşı hesab edir. Ancaq bu ibrət uzun çəkmir. Yavəri özünə xas olmayan fikirlərdən qonşu çarpayıda boğulan xəstənin xırıltısı ayırır. Ona hava çatmır. Oksigen lazımdır. Yataqdan çıxmağına icazə verilməyən Yavər özünü palatadan bayıra atır. Hər şeyi unudur. Koridoru axtarır. Oksigen balışı olmur. Üst mərtəbəyə çıxır. Orda da tapmır. Həyəətə yüyürür. Başqa korpusdan oksigen balışı götürüb uşaqtək sevinə-sevinə öz palatalarına qayıdır. Həkim də, tibb bacısı da gəlməmiş, xəstəni o xilas edir. Bax, budur, əvvəl südlə gələn, sonra xasiyyətə dönən fədakarlıq da, cəfakeşlik də, xeyirxahlıq da! Uşağa ana süd, ata isə çörək verir. Uşaq böyüyür. Dərsə gedir. Müəllimin qayğılarıyla əhatələnir. Müəllim öz şagirdinə əlifba öyrədir, nəzakət aşılayır, məhəbbət bəsləyir. Şagird sonralar hansı məqama çatsa da, müəllim həmişə müəllimlik mövqeyində qalır. Müəllim xalq arasında həmişə ehtiram timsalı olmuşdur. Təsadüfi deyildir ki, indi də peşəsi nəzərə alınmadan hörmətli adamların adlarının sonuna bir müəllim sözü də əlavə olunur. “Şehli çəmən” hekayəsindəki Güllü müəllimə də belə hörmətli adamlardan biridir. İndi o özü həyatda yoxsa da, adı qədirbilən şagirdlərinin xatirələrlə dolu ürəyində yaşayır. Vaxtı ilə Fəridənin atası da, özü də Güllü müəllimənin şagirdi olmuşdur. Güllü müəllimə Fəridənin atasına yalnız dərs verməmişdir. Müharibənin ağır illərində öz çörək payını da şagirdlərilə bölmüşdür. Ancaq Fəridəni öz şəxsi maşınında “Şehli çəmən”ə aparın Eldar Güllü müəllimənin o zamankı nəcib hərəkətinə indi istehza ilə baxır. Çünki “Şehli çəmən”ə istirahətə gedən Eldarın təkəbbürlü ürəyində xeyirxah insanlara bircə damla da minnətdarlıq duyğusu yoxdur. Şöhrət açarı Eldarın yalnız duyğusunu deyil, yaddaşını da korlamışdır. Bircə ay sonra həkim olacaq Eldar elə harınlamışdır ki, hətta əlifba öyrəndiyi müəlliminin adını da unutmuşdur. O, dərs aldığı müəllimlərilə deyil, ağır çəkili üzüyüylə, “Jiquli”maşınıyla, maqintofonuyla fəxr edir. Ancaq Fəridə Güllü müəllimənin qəbri üstə qoymaq üçün gətirdiyi güllələ bütünü qəbristanı gəzir. Eldarın çağırışlarına qulaq asmadan yorulunca gəzir. O, Güllü müəllimənin qəbrini gəzir. Nəhayət tapır. Qırmızı qərənfilləri qəbrin üstünə qoyur. Güllü müəllimənin qara mərmər üzərindəki əksini ağ yaylığıyla silib parladır. Eldar qızın bu hərəkətinə istehza ilə baxır. Sanki, bu zaman Fəridənin qulaqlarına Güllü müəllimənin səsi gəlir. Sanki, Güllü müəllimə deyir ki, qızım, zərərin yarısından

qayıtmaq özü də xeyirdir. Belə də olur. Fəridə avtobusda getməyi Eldarın “Jiquli”sinə minməkdən üstün tutur. Yollar ayrılarda talelər də ayrılır...

Bəzən zəmilərdə sünbüllər dən tutmamış isti yel əsir. Öz odlu nəfəsilə sünbülləri elə ayaq üstə qurudur. Sünbüllər mirvariləri tökülmüş çılpaq sapı andırır. Nakam məhəbbət də belədir. Ancaq, bəzən sünbüllər salxımlaşır, saçaqlanır, ağırlaşır. Başını yerə əyir. Laqeydlik üzündən yığılmadıqda dən-dən qalxdığı torpağa ələnir. Həşəm olur. Gecikmiş məhəbbət də belədir.

“Gecikmişəm” hekayəsindəki memar da öz məhəbbətində yubanmışdır. Gündüzlü-gecəli yaratdığı xarüqələrlə insanların rahatlığının qayğısına qalan memar, vaxtında ailə qurmağı da unutmuşdur. O, özüylə bir idarədə işləyən bir gözəlin gözləri qabağında gündən-günə pardaxlandığını da görməmişdir. Qəribədir. Gözəlliklər sorağında gəzən memar bu gözəlin nə məstedici ətrini duymuşdur, nə də ürəklərə işləyən şaqraq gülüşünü eşitmişdir. O gözəl isə bir gün göyərçin tək uçub getmişdir. Hüsnünə pərəstiş edən sevgilisilə isti yuva qurmuşdur... Bu yuvanın hərərəti memarın ürəyində məhəbbət odunu şiddətləndirmişdir. Ancaq çox gec şiddətləndirmişdir. Məhəbbət nadir nemətdir. İsmət, abır, həya məhəbbətin çöhrəsindəki zərif tülüdür. Bütün güllərin üzündə büllur pərdəyə dönən şəh qədər təmiz olmalıdır. Məhəbbətin bu səsi təbərrikdir. Məhəbbət busələrini ehtiras dolu nəfəslə xəzan yarpaqlarıtk hara gəldi sovurmaq olmaz. Yoxsa, təbərrik busələr öz ülviliyini, müqəddəsliyini, tərəvətini itirib ayaqlar altında tapdanmış payəndaza çevrilər. Bəli! Məhəbbət xəzinəsinin daş-qaşı sayılan busələri ehtiyatla, diqqətlə, xəsisliklə xərcləmək lazımdır. Yoxsa, məhəbbət yoxsullaşar. Məhəbbət busəsi əhd-peyman vərəqinə vurulmuş möhürə bənzəyir. Bu möhür yerli-yersiz vurulanda o vərəq başadan-ayağa qaralana bilər. Daha dəhşətlisi odur ki, bu möhür bayağılaşib ürəyi də vura bilər. Vaxtsiz nöqtəyə dönüb şirin məhəbbətin özünə də son qoya bilər. Elə “Bahar yadıma düşür” hekayəsində də məhəbbətin bu məziyyətlərindən danışılır. Axşam alaqranlığında dənizdə çimib çıxan oğlanla qız sahil boyu çiyin-çiyinə addımlayır. Bu ləyaqətdir. Bir-birinin saçlarını qarışdırır. Bu da məhəbbətdir. Ancaq sahildə dəstə-dəstə gəzişən adamların gözlərinin qabağında dalbadal öpüşür. Bu isə qəbahətdir. Belə açıq-saçıq məhəbbətə ”həsrət”lə baxan lirik qəhrəman öz sevgilisilə olan görüşlərini xatırlayır. O zaman gənclər gəzməyə çıxanda böyüklərdən icazə alardılar. Nişanlı ola-ola əl-ələ, qol-qola getməkdən utanardılar. Gec qayıdanda da danlanardılar. İndi isə... Sanki bu sahildə bu gənclərdən başqa hec kim yoxdur. Kitabdakı digər hekayələr də maraqla oxunur.

“Ayrılıq” sənin oxuculara doqquzuncu ədəbi hədiyyəndir. İnanıram ki, tələbkar oxucular “Ayrılıq”ın həyat lövhələrilə dolu əlvan sətirlərini vərəqlərdən ayrılmadan maraqla oxuyacaqlar.

Hüseyn ƏFƏNDİ
Yazıçı

ƏDƏBİYYATIN ƏSGƏRİ

...**U**şaq bulkasını bir vərəq kağıza büküb çantasının lap dərinində gizlətdi. Həm də bunu elə sürətlə elədi ki, kimsə görməsin. Üzünü o tərəfə çevirib pəncərədən şəhərin boz mənzərələrinə tamaşa elədi. Amma, bulka yadından çıxmırdı. Onun tamını ağzında hiss eləyirdi. Bilirdi ki, bir az ötəndən sonra uşaqların marçılıtsı səngiyib qurtaranda, hər şeyi unudacaq. Artıq könlünü buna alışdırmışdı, dözməliydi. Xəstə anası qara çörək yeyə bilmirdi. Anası nə qədər etiraz eləsə də, bunu ona yedirəcəkdi. Özünə qara çörək bəs eləyirdi, nə gövdəsi vardı ki.. Arıq, çəlimsiz bir oğlandı.

-Çantanı çıxar, qoy stolun üstünə.

Müəllimə başının üstündə dayanmışdı. Çantanı çıxartdı, onu axıracan boşaltmalı oldu.

-Dövlət bunu şagirdlər üçün ayırır və sən onu burda, sinifdəcə yeməlisən, bala.

-İstəmirəm...

-İstəyirsən, yalan danışma.

-...İstəyirəm...amma anama aparacağam.

Müəllimədən səs çıxmırdı. Uşaq çox gözlədi. Gözlədi ki, indicə müəllimə onu danlayacaq, ya da qulağını buracaq. Amma səssizlikdən qulaqları ağrıyırdı. Başını qaldırıb, geniş açılmış gözlərini müəlliməyə zillədi. Müəllimənin gözləri yumulmuşdu. Yaş kipriklərinin arasından süzülüb yanağına axırdı.

Ona indicə gün kimi aydın oldu ki, bu qadını da bəlkə, anası qədər sevir. Və onun xatirinə bulkanı yarı bölüb yeyər də... Elə bil müəllimə bunu duydu. Əlini “yox” ifadə eləyən şəkildə havada yelləyib, yazı taxtasına doğru addımladı...

Bu hadisə İkinci Dünya müharibəsi zamanında, Bakı məktəblərinin birində baş vermişdi. Səkkiz yaşlı o uşağın adı Aqşın idi.

Aqşın Babayevlə üz-üzə oturub söhbət eləyirik. Mən eynəyin arxasındakı gözlərdə o oğlanı axtarıram... və ən qəribəsi budur ki, tapıram. Yəqin insanın gözləri heç vaxt yaşa dolmur. Elə o andaca ağıma gəlir ki, ürək də belədir. Sadəcə, biz onu görmürük. Onu duya, oxuya bilərik. Yazıçının, ümumiyyətlə, sənət adamlarının bu sarıdan bəxti gətirir. Onlar ürəklərini maddiləşdirə bilirlər. Aqşın müəllim də maddiləşdirib iç dünyasını. Sözsüz ki, oxucular onu yaxşı tanıyırlar.

-Bakının göbəyində doğulub-böyümüşəm. Ənvər müəllimimiz vardı. Bir dəfə bizə Ənvər Məmmədخانının (Allah hər iki Ənvərə rəhmət eləsin) “Buz heykəl” hekayəsini oxudu. O sözün sehrinə düşən, düşdüm. Mən həmin andan ədəbiyyata vuruldum... Riyaziyyatı da yaxşı bilirdim. Amma, artıq gec idi... şeirlər yazırdım, dostlara, yaxınlara oxuyurdum. Elə indi də yazıram, yenə onlara oxuyuram. Şeir mənim üçün o qədər məhrəm bir şeydir ki...

Tanınmış yazıçı, filologiya elmləri doktoru Aqşın Babayevin altmış yaşlı tamam olur. Onun əsərləri Almaniyada, Türkiyədə, İranda, Rusiyada, Gürcüstanda özünə çoxlu

oxucu tapmışdır. Əməkdar jurnalistdir, düz otuz iki il radioda işləmiş, on beş il radio və xarici verilişlər üzrə sədr müavini vəzifəsində çalışmışdır. Üç il Türkiyədə işləmiş Aqşın Babayev Azərbaycan Ensiklopediyasında türk ədəbiyyatına dair əksər oçerklərin müəllifidir.

Respublikamızın azad və çətin günlərinin başlanğıcından Milli Məclisin binasında əyləşir, mətbuat xidmətinə rəhbərlik edir. Onunla elə-beləcə, qabaq-qənşər oturub, səmimi söhbət eləmək kifayətdir ki, duyasan, Aqşın Babayev vətəndaşdır, onun üçün öncə Vətənin mənafeyi var. “Vicdanın səsinə eşidə bilən adam xoşbəxtkdir”. Bu, onun qənaətidir. O, özünü siyasət adamı saymır, amma böyük siyasətin içində olmağın məsuliyyətini yaşayır, “mən ədəbiyyatın sıra nəfəriyəm”- deyir.

- Aqşın müəllim, təvazökarlıq Sizə yaraşır, amma...

- Amması yoxdur. Ədəbiyyatın sıra nəfəri olmaq asan deyil. Sıra nəfəri olmaq - əsgər olmaq deməkdir.

Onun həmin iri və işıqlı gözlərinə baxıram. Nəzərlərini yönəltdiyi istiqaməti tuturam. Adama elə gəlir, əlini uzatsan, çatar, budu, buradır teleradio şirkətinin köhnə qülləsi.

- Radio mənim həyatımın bir parçasıdır... Bəlkə daha çoxdur. İndinin özündə də qulağım həmişə ondadır. Elə bilirəm səslənən hər verilişə cavabdehəm. Orda mənim izim var.

- Bu günümüzün radiosuna münasibətinizi bilmək istədim.

- Çox yaxşı kollektiv formalaşmış. Sanballı verilişlər hazırlanır. Dinləyicilərlə birbaşa təmas var...

Aqşın müəllim “Körpü” verilişini xatırladı. O vaxt soydaşlarımızın üzünə açılan bu yeganə və işıqlı pəncərənin arasından görünən dünyanın əhəmiyyəti böyük idi. Belə şeylər bu gün adi görünür. Allaha şükür, gedib-gəlirik, bir-birimizə salam veririk.

Aqşın Babayev gözəl həmsöhbətdir. Onunla saatlarla söhbət eləmək adama qəribə bir ruhi aydınlıq gətirir. İşinin çoxluğunu nəzərə alıb vaxtına qıymadım, dedim, “yəqin yenə görüşəcəyik...”

МАНИФЕСТ ВСТУПАЮЩЕГО

«**В** нашем полку прибыло» - говорят в таких случаях. На книжных полках появился тоненький сборник рассказов с красивой, пестрой обложкой. Еще один молодой журналист вполне серьезно постучался в двери большой литературы.

Вот она - первая книга, на обложке которой значится: Акшин Бабаев.

Первая книга писателя – это манифест вступающего в большую литературу, своего рода присяга дебютанта, его программа действий. «Вот я какой, - представляется в своей первой книге писатель, - вот какие мысли меня волнуют!»

В первой книге Акшина Бабаева – всего четыре рассказа.

В народе говорят: «Покажи мне твоего товарища, скажу, какой ты сам...» применительно к писателям, можно было сказать: «Покажи мне твоих героев, и я скажу, какой ты есть писатель».

Герои Акшин Бабаева – наши современники, люди благородной души, высокого стремления. И это, пожалуй, самое главное, самое важное в творчестве молодого прозаика. Знакомясь с героями его рассказов, читатель чувствует себя в кругу своих товарищей, добрых, хороших людей.

Акшин - журналист. И, наверное, не случайно, что главный герой первого рассказа в сборнике – тоже журналист. Хорошую мысль проводит автор через весь рассказ: «Все мы труженики пера в неоплаченном долгу перед жизнью, перед нашей действительностью. Всем нам писать и писать, поспевать за бурным развитием страны».

Удачный и символический объект подобрал автор для своего рассказа – строительство. Не успевают журналисты из строительной газеты «открывать» новых героев, как у них под носом, на строительной площади вырастают один дом за другим.

Видимо, не случайно и то, что рассказ помещен первым в сборнике и его заглавием «Манящие горизонты» названа вся книга. Это и есть «Манифест вступающего», его декларация, писательское обязательство успевать за жизнью, быть на переднем крае.

В первой книге молодого автора есть еще один довольно интересный образ. Это герой рассказа «Вечно цветущий».

Он уже немолодой. Глава большой семьи. Его уже не ждут впереди великие подвиги. Но он живет интересно, богато. Ему прямо-таки завидуешь. Он в вечном цветении – чтобы людям было приятно, в вечном горении – чтобы всем было светло.

И этот человек не аскет, который отказывается от земных благ ради чего-то. Он большой жизнелюб. Служить людям – идеал, смысл его жизни.

Два интересных человека в одной небольшой книжице. Это, по-моему, немало.

«Манящие горизонты» - так называется первая книга Акшина Бабаева.

Светлые горизонты манят молодого писателя. И он к ним придет. Есть у него хорошие, высокие идеалы и емкие, выразительные слова.

Azər MUSTAFAZADƏ
Yazıçı-ədəbiyyatşünas

ОБ АКШИНЕ БАБАЕВЕ

Две последние книги Акшина Бабаева «Белые звезды» и «Тепло одного сердца» (по-азербайджански это название звучит лучше) обрадовали меня своей основательностью в выборе тем, психологизмом, обращенностью к нравственным проблемам, волнующим наших современников.

Говоря это, я имею в виду, прежде всего, повесть «Я тоже воин».

В азербайджанской прозе и ранее появились произведения на зарубежную тему, но, исключая, пожалуй, «Наступит день» Мирзы Ибрагимова, я не знаю случая, чтобы эти произведения были созданы непосредственными очевидцами событий. Конечно, можно писать и о том, чего не видел и, что можешь только представить, отдавшись воле воображения (к примеру, А.Пушкин написал стихотворение «К морю» ни разу до того не видя моря), но случаи удачи тут уникальны.

Акшин Бабаев создал острую, яркую повесть о работе советских специалистов за рубежом, сам проработав в качестве специалиста несколько лет в Турции.

Произведение Акшина Бабаева позволило увидеть соседнюю страну как бы «изнутри», понять ее нелегкие проблемы и особенности. Повесть сразу же захватывает читателя многоликостью персонажей, драматизмом борьбы, которую приходится вести советским людям, осязаемой полностью психологической атмосферы.

Советские специалисты, помогающие строить завод в Турции, и руководитель проекта Петров, инженеры Герай и Сергей, переводчица Адиля – это люди новой формации, они несут в себе лучшие качества наших людей: бескорыстность, благородство, самоотверженность, героизм. Это подлинные интернационалисты искренне заинтересованные в подъеме и расцвете дружественной страны. Напряженный спор, который они ведут на страницах повести с английским консультантом Джоном Майлзом, носит принципиальный характер, демонстрируя два типа отношений к стране, делающей первые шаги по пути социальной и экономической независимости.

И Петров, и Герай, и Адиля каждую минуту помнят, что здесь за рубежом они представляют свою Родину, что по ним, по их делам будут судить о всех советских людях. Любовь к Родине, - пожалуй, главная черта их характера. В минуту тоски по Родине Герай записывает в своем дневнике запоминающиеся строки:

«Конечно, на словах легко. Но трудно передать ту тоску, что я ощущаю здесь на чужбине, всякий раз наблюдая закат солнца. Вдруг отчего-то печалишься, схватывает сердце и хочется вернуться домой. Трудно без Родины... Часто Родину называют матерью. Но человек может жить без матери. А без Родины нет!»

В целом мне понравилась и повесть «Честный хлеб». Понравилась, прежде всего, все тем же знанием предмета, достоверностью повествования. Каждый эпизод, каждая деталь в этом произведении прописаны отчетливо и легко

просматриваются в контексте художественного замысла, словно камешек в прозрачной воде.

Главный герой повести – журналист Мехти. Герой этот выявляет свою активную жизненную позицию не в пространном монологе или отвлеченной философской дискуссии, а в потоке повседневных будничных дел.

Автор показывает своего героя и на работе и дома, и происходящие как на «производстве», так и в семье события помогают Акшину Бабаеву глубже оттенить нравственный, духовный смысл процессов, происходящих в республике в последние годы.

Для таких людей, как председатель колхоза Аташ Курбанов, сосед Атабала, друг юношеских лет Юнус – журналист Мехти с его честностью, принципиальностью, бескомпромиссностью кажется человеком не от мира сего, таким Дон-Кихотом, сражающимся с ветряными мельницами.

А для Мехти главное в жизни, жить так, как пусть не очень складно, но очень верно говорит молодая колхозница Джейран. На вопрос журналиста о смысле жизни девушка отвечает:

«Честно говоря, я об этом и не задумывалась. Мой отец говорит, что счастье – это быть здоровым, не болеть, есть честный кусок хлеба, быть чистым человеком».

Противопоставление двух жизненных принципов, ведущееся в повести, приводит к сопоставлению характеров и за внешней простотатостью, непрактичностью Мехти мы начинаем нащупывать начало самоотверженное и даже героическое.

Акшин Бабаев представил в издательство и десятка два рассказа.

Рассказы Акшина Бабаева, выражают то новое, чем обогатилась социально-нравственная проблематика в азербайджанской прозе последних лет.

Говоря это, я имею виду рассказы «Свитер», «Чей ты?», «Зимний рассказ», «Дайте свет!», «Фиалка», «Красный шарф», в которых портреты наших современников отмечены точностью деталей и согреты теплом человечности.

В этом смысле характерен небольшой рассказ «Тепло одного сердца», давший название одному из сборников.

Живет в большом городе забытый всеми старый ученый. Когда-то его квартира была полна людей – приходили друзья, коллеги, ученики. Теперь старого Идаята посещает лишь его последний аспирант Сабир. Поняв переживания профессора, Сабир звонит его бывшим ученикам, стыдит их. В тот же день в квартире ученого вновь, как в прежние времена, не переставая, звонит телефон.

«Вечером Идаят встретил Сабира с улыбкой.

-Ты хороший человек, Сабир, - сказал профессор, усадив его напротив. – Только... Мне не нужно организованное внимание».

Есть в этом рассказе, отмеченном пронзительностью человеческого сострадания, один небольшой эпизод. Профессор ставит чайник на огонь и разговаривая сам с собой говорит, обращаясь к чайнику: «Ты что намного переживаешь меня». В этой, будто вскользь брошенной фразе, вдруг вскрываются тщательно скрываемые Идаятом боль, сожаление об уходящей жизни, мужество и мудрость.

Я предлагаю издать книгу Акшина Бабаева, включив в нее повести «Я тоже воин» и «Честный хлеб», а также одобренные выше рассказы.

Qafar HÜSEYNOV
Filologiya elmləri doktoru

“БЫТЬ ДОСТОЙНЫМ ПАМЯТИ ОТЦОВ...”
(О повести Акшина Бабаева «Мужчины жили мало»)

Акшин Бабаев – один из тех современных писателей, чьи произведения синтезируют в себе ряд крупных проблем нашей жизни. Истина такова, что мы больше ценим писателя, чьи произведения воспринимаются легче, чьи герои ближе к нашей душе. Хотя произведения А.Бабаева издаются редко, тем не менее, каждая его новая книга, каждый новый образец его любимого жанра – повести вызывает огромный интерес.

Тематика произведений Акшина Бабаева в значительной степени связана с отношениями в семейно-бытовой сфере. Акшин Бабаев – мастер в создании образа – современника.

Проблематика, связанная с понятием «литературный герой» в современных произведениях, столь же открыта для исследования, сколь и исследована. Стоит ли думать над проблемой литературного героя? Достоин ли он этого? Что есть в натуре современного литературного героя, отличающее его от героев традиционной классической литературы, что в нем значительней и интересней тех, классических героев? Какой герой сегодня должен быть в центре художественного повествования? Хотя эти вопросы по своей сути не новы, но они по-прежнему остаются актуальными. И одна из причин этого заключается в том, что (как это не парадоксально) за действующими лицами произведения, как правило, стоит автор. И очень часто по героям мы судим об авторе. Акшина Бабаева нетрудно узнать за созданными его пером литературными героями, настолько этот писатель близко воспринимает наиболее болезненные вопросы взаимоотношения в обществе, в частности в семье, как важнейшего общественного института.

Повесть А.Бабаева «Мужчины жили мало» - одно из лучших произведений, созданных в азербайджанской литературе в последние десятилетия. Писатель разворачивает в своей повести картины неудавшейся семейной жизни героев, виной чему была война, Великая Отечественная война 1941-1945 гг., унесшая жизни тысяч и тысяч азербайджанцев, равно как и других народов, населявших пространство Советского Союза. Чувства и размышления, вызываемые воспоминаниями об этой войне, проблемы, созданные войной, но существующие по сей день, боль от ран, полученных во время войны и не заживших до сих пор, сегодняшние войны – все это продолжает жить в нашей литературе, составляя один из постоянных предметов ее поисков.

Что бы ни говорили, тема Великой Отечественной войны в азербайджанской литературе послевоенного и современного периодов была одной из основных. Азербайджанские писатели старшего поколения как бы придерживались истины –

если мы войну забудем, то опять придет война. Изображение общества, потерявшего лучших своих представителей, сынов Родины необходимо как нравственный долг перед семьями погибших, как день памяти, без которой проблематично будущее. Это память о тех, кто ушел в 41-ом и не вернулся.

В повести А.Бабаева с характерным названием («Мужчины жили мало») решается проблема памяти о войне, проблема души, пережившей послевоенное одиночество. Это вечная тема неразрывности времени, сцепления времен.

Одинокая женщина, потерявшая мужа на войне, вырастившая двух детей, живет в Баку. Одинокая женщина, потерявшая мужа на войне и вырастившая двух детей, живет и в Кельбаджаре. Этой кельбаджарской женщине война нанесла не один удар: простудивший печень в военное время ее любимый мальчик Нуру – тоже жертва войны, хотя умирает спустя десятилетия после войны... С этой темой, столь знакомой по бывшей многонациональной советской литературе, связаны имена известных писателей. Но есть в ее разработке своя типология. Так, если исходить из аналогий, то героиня повести Акшина Бабаева, схожа с айтматовской Толгонай из «Материнского поля». Бабаев сумел выразить в своей героине чувство стойкости и мудрости в столкновении с большими жизненными испытаниями. Стойкость – основное качество, отличающее великие материнские чувства героинь Акшина Бабаева и Чингиза Айтматова. С описанием этих чувств связано начало обеих повестей. У Бабаева героиня, Мина ханум, только-только переселившаяся с дочерью Реной в новую квартиру, мысленно беседует со своим умершим мужем. С радостью рассказывает она, что им дали трехкомнатную квартиру, и тут же вторгается трагический мотив – дочь потеряла недавно своего мужа Нуру, и вот теперь, как когда-то она сама, осталась с двумя детьми. Но у Рены есть Мина ханум. А тогда, во время войны, Адыширин оставил Мину одну-одинешеньку. Странно и непривычно – все страдания свои Мина ханум как бы «улетучивала» с дымом папиросы – она считала себя и матерью и отцом... А Рена, ей незачем курить. У нее была и есть мать – плечо, на которое всегда можно склонить голову. Вот уже Гадир, сын Мины, окончил институт, работает в школе, педагогом, как когда-то отец был преподавателем в институте. «Радуйся Адыширин», - мысленно обращалась к мужу Мина ханум, - детей поставила на ноги, вот уже сегодня-завтра глядишь и внуки станут взрослыми. Завтра в этой квартире новоселье, будет много гостей, но, жаль, не будет тебя, Адыширин. Хотя эта квартира твоя, нам ее дали как семье погибшего на фронте воина. Не будет тебя на этом новоселье, но твое место за столом будет особое...» Мина ханум вспоминала о многом. Только воспоминания, да еще дети удерживали ее на этом свете. Только в воспитании детей видела она смысл своей жизни. И жаль, что судьба дочери схожа с ее судьбой. Жаль... Мина ханум всегда, если дома никого нет, вот так оставалась наедине с воспоминаниями. И еще фотографии. Они очень помогали ей, когда она смотрела на них, казалось, мир еще совсем не изменился. Жив Адыширин и они каждый год фотографируются с детьми, на память. Как будто знали, что это надо сделать ради будущих воспоминаний...

Воспоминаниями же живет и Толгонай, героиня айтматовской повести. Но у нее горе неопишное, хотя можно ли разделить это страшное понятие по категориям.

Она воспитывает внука, которой не знает, что он ей не родной. Ушла невеста с чабаном после похоронки сына, погибла и оставила ей этого мальчишку. Не с кем делиться Толгонай, не может она открыть всю правду. И только земле – матушке может она довериться. вслушаемся в их диалог:

«-Здравствуй, поле.

-Здравствуй, Толгонай. Ты пришла? И еще постарела. Совсем седая. С посошком.

-Да старею. Прошел еще один год, а у тебя, поле, еще одна жатва. Сегодня день поминовения.

-Знаю, жду тебя, Толгонай. Но ты и на этот раз пришла одна?

-Как видишь, опять одна.

-Значит, ты ему ничего не рассказала, Толгонай?

-Нет, не посмела.

-Думаешь, никто никогда не расскажет ему об этом? Думаешь не обмолвится кто ненароком?

-Нет, почему же? Рано или поздно ему станет все известно. Ведь он уже подрос, теперь он может узнать и от других. Но для меня он еще все дитя. И боюсь я, боюсь начать разговор.

-Однако, человек должен узнать правду, Толгонай.

-Понимаю, только как ему сказать? Ведь то, что знаю я, знаешь ты, поле мое родимое, то, что знают все, не знает только он один. А когда узнает, то что подумает он, как посмотрит на былое. Дойдет ли разумом и сердцем до правды?.. А история такая, что не всякий даже взрослый человек разберется в ней. Пережить ее надо, душой понять. Вот и раздумываю... Знаю, что это мой долг если бы удалось его исполнить, то и умирать не страшно было бы.»

Героиня Акшина Бабаева, в отличие от Толгонай, воспитывает своих детей, т.е. в какой то мере ей повезло – дети были рядом. Пусть у Рены муж умер совсем молодым, пусть на ее плечах удвоился груз семейной тяжести, но все-таки она живет во имя детей и, что интересно, живет благодаря им. Может, она не выдержала бы, может, вышла бы замуж за другого, а таковых было очень много. Но не могла она выйти за другого. Они с Адыширином любили друг-друга сильно. Они сами удивлялись той силе любви, которая соединяла их. Всегда, когда заходил разговор о высокой любви, им нравилось то, что они находили в ней те же самые мотивы, которые изображались в художественных произведениях на эту тему. А.Бабаев мастерски передает те истины, которые присущи человеку любящему: «Что за прелесть – любить. Любить природу, море, степи, луга зеленые-зеленые, горные водопады, жизнь, а прежде всего человека! Любимого человека. Представьте себе любимого человека! У него свои запахи, не правда ли? Запахи, присущие только ему. Его глаза не похожи ни на чьи глаза в мире! И голос тоже. Он один, единственный, больше таких нет. Никто, даже самый лучший другой человек не заменит его! Только не теряйте его, не теряйте его, не теряйте!

Если потерять такую любовь, то можно сказать, что жизнь кончена! Человек не может полюбить еще раз. Вранье это! Никто не заменит любимого человека!»

И действительно, если бы не двое детей, Мина не прожила бы ни дня после смерти Адыширина. Но ради них жила! Ими жила, Мина ханум. Ведь кончилась война, немножечко залечены были раны – и, стали посылать сватов к этой тридцатилетней красавице лучшие женихи. Действительно, очень красивой была Мина ханум, и это не раз подчеркивает автор на протяжении всей повести. И от этих сватов еще долгое время не было покоя. Но она стояла на своем. Детей поставила на ноги, и вместе с Адыширином. Для нее он был жив. И в минуты, когда воспоминания давили на грудь, она долго беседовала с Адыширином, мысленно получала от него советы, во всем, в любых мелочах жизни он был рядом. Этот вечно любимый человек.

Она устраивается на работу, становится всем для своих детей, своим трудолюбием и порядочностью завоевывает авторитет. Казалось, все стало налаживаться, и больше ничего не было нужно. До поры до времени, пока выросли дети и стал вопрос об устройстве их жизни. С сыном проблем у нее не было. Закончил вуз, стал учителем. А вот с дочерью... пришлось ей хлебнуть горя вдоволь.

Автор изображает жизнь героини в «совмещенных» планах. Жизнь ее состояла из двух измерений: современного, где были дети и их проблемы, и довоенного, военного, когда жила она любовью к Адыширину. В своей цельности, честности она не винила детей ничуть и хотела, чтобы они были таковыми. Но после того, как умер Нуру, и Рена по-настоящему полюбила другого, может и недостойного, против этого восстала всей душой Мина ханум. Она считает, что сохранить верность любви означает совершить высокий поступок. Великое предназначение женщины – в сохранении верности, поддержании огня в очаге – в прямом и переносном смысле. Ей трудно понять любовь дочери, которую она воспринимает как забвение памяти мужа.

Но обратимся к сюжету. В доме, где жила Мина ханум с Реной, поселился квартирант Нуру, которого во дворе все как-то сразу полюбили. Единственный недостаток Нуру, как считают некоторые, то, что он с района, с Кельбаджар. Нуру с первых же дней обращает внимание на Рену, но на протяжении долгих лет учебы в институте, а затем в аспирантуре, не осмеливается признаться в своем чувстве. В конце концов, ему удается привлечь к себе внимание Рены, благодаря «положительности», которой наделил его автор. Разумеется, она не сразу решилась выйти за него, тем более, что и брат был против: он не раз избивал Нуру. Но любовь Нуру помогает ему добиться желаемого. У читателя создается ощущение, будто Нуру чувствовал приближение смерти и торопился жить, радоваться жизни, любить жену и двух своих малюток. Но... однажды в Москве, еще до женитьбы, Нуру рассказал Рене страшный случай из своей жизни. «Однажды мать дала мне талоны на хлеб и послала в магазин. По дороге я потерял талоны. Мне было стыдно возвращаться домой с пустыми руками. По дороге я набрел на овражек, расположился там на ночлег. Было очень холодно. Меня знобило всю ночь. Утром я вернулся домой. Больше деваться некуда было. Я весь дрожал от холода, была температура... После этого печень не давала мне покоя. Но со временем... Сейчас

тоже иногда побаливает... Ты знаешь, Рена, когда отец уходил на фронт, он на память сказал баяты:

**Bu dağın qarı mənəm,
Gün dəysə, əriməgəm.
Qəbrimi dayaz qazın,
Savanam çürüməgəm”
(Я снежная вершина этой горы
Не растаю – если солнце коснется
Могилу мне не глубокую выройте
Молод я – не сгнию..)**

Этим баяты Нуру хотел отвлечь внимание Рены, которая вспоминала о нем, когда врачи поставили ему безнадежный диагноз. Автор сдержанно скупко пишет о смерти своего героя: «Нуру ушел из жизни без седины. Все случилось внезапно. Сначала он жаловался, что внутри у него что-то болит. Затем перестал есть. Положили в больницу. И после этого жил всего три месяца.» Война сделала свое дело. Та ночь, проведенная в овражке, дала о себе знать через многие годы. Мина ханум отчетливо осознавала, какая тяжесть на нее валится опять. Но вместо того, чтобы дать дочери материнское утешение, она сама как бы ушла в небытие. Уж кто-кто, а она-то знала, что такое в расцвете молодости потерять мужа. Опять в ее доме поселилось горе. Еще долго оно жило там. А потом боль притупилась, но рана все-таки не зажила.

Каков же был замысел автора повести, отнявшего у молодой героини мужа? Ведь Мина ханум никак не соглашалась, чтоб у ее детей был отчим. Противостояние в ней женщины и матери окончилось победой матери. А как должна сложиться судьба уже другой матери - Рены, дочери Миной ханум? Каким образом закончится внутренняя борьба этой героини, победит ли материнское начало? Словно автор поставил целью еще раз испытать эту семью, «посылая» ей очередную беду. Он как бы хочет сравнить стойкость Миной ханум с характером дочери, как бы испытать прочность семейного очага. Подобная нагнетающе жестокая позиция автора в отношении своих героев, на первый взгляд, может вызвать, по меньшей мере непонимание у читателей. Однако рассмотрение сюжета с точки зрения реализации идейного замысла писателя показывает, что событийная канва «служит» углублению идейной доминанты, связанной с пониманием автора устоев азербайджанской семьи. Женщина – хранительница очага. Это понимает Мина ханум. Она хочет, чтобы это поняла и Рена, которая вдруг, впервые по-настоящему, влюбляется. Расстановка жизненных позиций матери и дочери в данной ситуации просто и вместе с тем мастерски передана в следующем диалоге, состоявшемся после первого позднего возвращения Рены:

- «- Где ты была, Рена?
- Дело одно было.
- Какое еще дело в такой час?

- Мама, я ведь не ребенок.

- Ты посмотри, как она заговорила. Ты с ним целые дни. Пойми, он мужчина, ему-то что! У него есть жена. Ты думаешь, он разведется? Да я голову на отсечение дам, если это так! И запомни одно: нельзя строить свое счастье на горе других. И не мечтай об этом. Ты жена Нуру. Такой же и отправишься на тот свет.

- Никто не имеет права вмешиваться в мою личную жизнь.

Мина ханум не выдержала, впервые в жизни ударила Рену:

- Значит, ты лучше меня, да! Когда умер твой отец, я была моложе тебя, но я не привела в дом отчима...

- Ты любила отца...

- Значит, ты не любила Нуру. Значит... тогда полюби хоть своих детей».

Мать только сейчас узнала, что Рена вышла замуж не по любви, а из уважения к хорошему человеку, который будет стараться, чтоб ей было хорошо. Не знала она, что любовь потом не придет, а без нее счастье весьма проблематично. Рена всегда удивлялась тому, как Нуру мог сильно ее любить. Чем была вызвана эта любовь? И почему он думал, что она ответит теми же чувствами? И только, когда Нуру после побоев брата Рены попал в больницу, а потом еще долго лежал в постели, а она решила навестить его, случилось неожиданное. Она поняла, что может выйти замуж за этого человека. Она поняла это, когда увидела, как Нуру, такой беззащитный, заплакал, вновь услышав отказ от нее. «Если плачет мужчина, - рассуждает Рена, - в этом большой знак. Есть люди, которые проливают слезы просто так, чтобы смягчить души, чтобы обмануть девушку и достичь своего. Но то, что плачет Нуру, это совсем другое. Тут нет фальши». И его слезы немножечко сломали упорство Рены. В душе у нее появилось какое-то чувство, Рена это почувствовала. Конечно, это чувство нельзя было сравнить с любовью Нуру к ней, но все-таки этого хватило Нуру. Лишь бы Рена не отказала. Любовь так и не пришла, хотя они прожили вместе несколько добрых лет. Нуру же все эти годы пытался быть внимательным к семье, доказывать свою любовь. Он хотел постигнуть побуждения души Рены, угадывать ее желания. После смерти Нуру у Рены не было планов о замужестве. Но автор ненавязчиво дает понять, что героиня знала, что любовь – это болезнь, которую необходимо переболеть. Понятно, что ей вовсе не улыбалась перспектива повторить материнскую долю. Большая разница была в жизни матери и ее самой. Разница в образе жизни и в образе мыслей. И как бы на проверку судьбы посылает ей автор встречу с Назимом, который смог пробудить в ней настоящее чувство. Ведь был же доктор Расим, который еще до Нуру не раз предлагал ей руку и сердце. И потом, после Нуру, сколько он просил ее, уже будучи женатым. Даже когда умирал Нуру, Рена почувствовала, какую-то радость на душе Расима.

Вот как отражено это в повести. Рассмотрим этот фрагмент. Рена советуется с Расимом насчет операции Нуру:

« -Умоляю, Расим, завтра поговори с профессором Аслановым. Скажи, чтобы оперировал опытный хирург.

- Хотя бы и моя жена любила меня так, как ты любишь Нуру.

- Доктор, во сколько Вас утром ждать у больницы?
- Это еще что такое, ангелочек мой, я сам тобой заеду.
- Во сколько?
- Когда угодно.
- С утра.
- Обход профессора заканчивается к десяти. К половине десятого я у вас.
- Благодарю.
- Не стоит, красавица моя.

В глазах Расима появились какие-то нагловатые искорки. Раньше Рена этого не замечала.»

Расим действительно любил Рену, любил долгие годы, еще когда она была практиканткой в их клинике и, хотя он был старше нее, даже очень надеялся, что она его когда-нибудь полюбит и они пожениются. Но шло время, надежды не сбывались, и он женился. Просто так. Чтобы сказали, что он женился, что у него будут дети, словом так, как бывает у большинства. И этого он не скрывает от Рены. Для него Рена – это человек не только любимый, но и своего рода доверенное лицо, он может отвести с ней душу. Свое решение жениться он объясняет так: «Жизнь человека коротка, - говорит Расим Рене, - это истина и это понимают все. И если это истина, если, я извиняюсь, человек отличается от животного, тем, что любит... Нет, не так. И животные, и растения, и люди любят. Все живое основано на любви, на взаимной любви. Я люблю тебя, а ты – нет. Эта любовь односторонняя. Но это счастье, потому что я люблю тебя, я женюсь на девушке, которую люблю, и которая не любит меня. Поженемся, приду домой, готов обед... Будем сидеть, телевизор смотреть, будем беседовать, гулять. Но нет... Я сделаю все, чтобы разлюбить тебя...». Для Рены – это откровение, но она не любит Расима и чувствует в нем нехорошего человека. И не поддается его соблазнам.

Интересен тот факт, что мать Рены, Мина ханум, после смерти Нуру как-то изменила свое отношение к дочери. Рена это почувствовала с первых же дней. Зная по собственному опыту, что такое потерять мужа в молодости, мать старалась быть к дочери ласковее и мягче, но вместе с тем, испытующе – настороженно глядя на Рену, она часто говорила, что их мужчины прожили недолго, подарили оставшуюся недожитую часть жизни детям. И сейчас священный долг женщины – прожить жизнь достойно, подобно настоящим мужчинам. Рена понимала, на что намекает мать, но любовь делала свое дело.

А все случилось, если можно так сказать, по вине матери. Она никак не могла получить новую квартиру, хотя в списках очередников была первой как жена погибшего на фронте. Только вот всем выдавали ордера, а Мина ханум жила все еще в маленькой старой квартире. Мягкая, добрая, склонная ко всем бытовым компромиссам женщина, она не могла силой «вырвать» эту квартиру. Она самоутвердилась в жизни, и поставила на ноги детей именно благодаря своей терпеливости. И сцены в повести, где обсуждается вопрос новой квартиры, довольно-таки спокойные, но это спокойствие и приводит к решению, что надо обратиться в жилищное управление. Судьба ведет за руку Рену в это управление,

чтобы там соединить ее с тем, кого она будет любить. Да, Рена отважилась попасть на прием к «грозному», безупречному и довольно-таки жесткому управляющему Назиму Абдуллаеву. Этим решением Рена хочет самоутвердиться. Ведь надо же уже проявить свою жизненную позицию. До сих пор она не имела опыта в общении с людьми, жизнь ее проходила по строгой траектории: дом – работа – дом. Все время она оглядывалась на мать. Автор как бы сталкивает ее с накатанного пути. И оказывается, что она может полюбить, сказать свое слово, хоть на время уметь испытать счастье и в то же время «ошпариться» от этой любви и от этого счастья.

« - Вы, девушка, где работаете?

- В больнице.

- Врач?

- Да.

- Вам не к лицу подобные разговоры.

- Но, товарищ Абдуллаев, я знаю, о чем говорю.

Назиму стало не по себе. И Рена была в таком же состоянии. Они смотрели друг на друга, и очень странно. Бывшие в кабинете заметили то же. Назим хотел во чтобы то ни стало продлить разговор. Рена, сама не зная почему, не хотела уходить. Вдруг появилась искорка доброжелательности в глазах Назима и Рена это сразу почувствовала.

- Я сам возьмусь за это дело. Послезавтра приходите, думаю, я сумею решить этот вопрос. Не беспокойтесь, я сделаю все, что смогу».

Характер Назима автор рассказывает опять-таки через его отношение к семье. Назим женат, но у него нет детей. На очередном обследовании этот жесткий человек просит врача подтвердить, что причина в нем, а не в жене, хотя это не так, и становится жертвой собственного великодушия, ибо жена упрекает его, с большой радостью рассказывает всем о том, что виновата не она, а Назим. Она начинает относиться к нему небрежно, это уже совсем не тот душевный человек, каким она была до ложного известия о болезни Назима. Автор показывает, как меняется человек, «узнав», что виноват не он, а его близкий, как чувство мнимого превосходства приводит к утрате многих ценностей. Она не упускает случая продемонстрировать, что не особенно считается с мужем.

Знакомство с Реной как бы выводит Назима из невыносимой ситуации в семье, причиной которой из-за собственного великодушия он стал. Назим решает развестись с женой и жениться на Рене. Вот как он пытается выяснить ее семейное положение:

« - Рена ханум...

- Да...

- Вы развелись с мужем или...

Рена нахмурилась и тихо сказала:

- Он умер.

- Ах... простите меня...

Рена готова была заплакать. Они простились, и Рена пошла по дороге, не села в автобус, чтобы как-то отойти. А Назим шел за нею, явно хотел проводить ее. Рена об этом не знала. Случайно, на другой остановке она оглянулась назад, с целью увидеть автобус. И вдруг, в толпе она узнала Назима, который ростом и видом выделялся среди остальных. Рена не могла идти. Назим еще раз подошел к ней.

- А разве вы здесь живете? – спросила Рена с интересом.

- Нет, я шел за вами.

- Зачем?

- Сам не знаю...

- Не ходите...»

Назим словно почувствовал, что за этим робким «не ходите» крылась та тайна которая была в душе Рены. Она уже любила его, и этим, «не ходите» пыталась слабо отгородиться от зарождавшегося чувства. С одной стороны, она боялась перегнуть палку в этом зарождавшемся чувстве, с другой, ее поведение было «запрограммировано» кодексом матери – Мины ханум. Вместе с тем, патриархальная поведенческая модель, которой придерживалась мать, становилась тесной для Рены. Хотя она была не одна: имела детей, мать, брата, племянников, имела хорошую специальность, в ее сердце оставалось пустым место для чего-то важного. По-настоящему ее натура проявилась именно тогда, когда она поняла, что любить Назима. Вот уже дочка у нее взрослая, есть даже парень, которому она нравится. Значит, прошло время любить? Теперь надо жить только для детей? И ничего больше, как говорят и мать и брат. Она знает, что признав любовь Назима, нарушит семейные традиции и их доме.

Повествование строится таким образом, что создает впечатление солидарности автора с позицией героини:

«Назим проводил Рену до дома. Поднимаясь по лестнице, Рена думала: «Господи, и я тоже могу любить! Любить, и даже как настоящая Лейли. Я очень люблю его и скучаю без него и ревную. Когда он целует меня, со мной происходит нечто неопишное. Я тоже хочу его поцеловать, но мне стыдно. Мне стыдно, а я еще делаю для себя признания в любви. Я люблю, и люблю в первый раз в жизни, чувствую, что всей душой люблю. Когда она вошла квартиру, Мина ханум спросила строго:

- Где ты пропадала.

- Была на работе, больных слишком много.

- У же научилась говорить неправду.

- Мама, что ты?

Фатма, дочь Рены, увидев ее, прижалась к ней и сказала:

- Мама, я теперь швея на фабрике. Тебе бабушка сказала? На фабрику приходил дядя Назим...»

Вот, оказывается, почему мать встретила ее такими колючими словами.

Да, Мина ханум, еще на банкете, который они давали в честь переезда на новую квартиру, заметила, что между Реной и Назимом есть что-то необычное. Во-первых, Назим Абдуллаев не из тех начальников, который ездит в гости ко всем

новоселам, во-вторых, слишком уж часто переглядывались Назим и Рена, и это замечала только Мина ханум, все были заняты вкусной едой. Мина ханум начинала понимать, почему Рена в последнее время ведет себя как-то странно, не реагирует на ее ласки, постоянно о чем-то думает. Но она была не из тех женщин, которая во всем видела только плохое.

Тогда она решила, что это просто ей показалось. Но в последнее время мать часто возвращалась к мысли о том, что между Реной и Назимом есть что-то. Опять она вспоминала свою молодость, свои трудные дни, когда она из-за детей не решилась создать себе новую семью, она понимала, как может быть трудно и Рене, в будущем. Но все же не соглашалась. Как, Рена выйдет замуж вторично?.. Но потом, вдруг начинала порицать себя, что она наговаривает, что ничего между Назимом и Реной нет и не может быть. И может он действительно проходил мимо фабрики и решил зайти повидаться с Мина ханум. Как ни как, был он у них в гостях.

То есть автор обращается к типичной жизненной ситуации в жизни женщины и рассматривает ее как с позиции самой этой женщины, так и самой близкой ей женщины - матери. Причем, здесь более как бы существенной представляется ему отношение старшей женщины, через видение которой прослеживаются события.

Но выше мы упоминали о другом образе – матери, с такой же трудной судьбой.

Совсем иначе рассуждает Толгонай, героиня айтматовской повести. Нет, она тоже желает, чтобы ее невестка навсегда сохранила верность ее любимому сыну, но она не может переступить порог: там за порогом личная жизнь ее невестки. Вспомним эпизод из повести «Материнское поле», когда невестка Толгонай, не выдержав одиночества, однажды уходит с чабаном, который долгое время приглядывался к ней. Толгонай тоже почувствовала, что между чабаном и Алиман, ее невесткой, что-то есть. Но она думала за невестку. То есть, она давала ей полное право распоряжаться своей судьбой. Но другого боялась Толгонай. Чувствовала она, что есть что-то неладное в этом. Материнским чувством наполнялась ее любовь к Алиман, она желала только одного: чтобы Алиман не ошибалась, хватит того, что она пережила такую страшную войну. И как пережила. Осталась вдовой в таком вот цветущем периоде жизни. Знала Толгонай, что Алиман – человек большой души, и если она ошибется в выборе новой жизни, нового человека, то эта ошибка будет для нее самой трагедией, хорошо знала свою невестку Толгонай и отсюда ее раздумья: «Ты хорошо его узнала, Алиман? – мысленно беседовала Толгонай со своей невесткой. – Что он за человек? Не торопись, доченька Алиман, смотри, не ошибись. Узнай хорошенько человека» и думала Толгонай о том, как бы не стать, не оказаться помехой на молодых: «Как бы сделать, чтобы Алиман не стеснялась меня, как бы осторожно дать ей знать, что она вольна поступать, как считает сама нужным. И я старалась скрыть свою тревогу, разговаривала с ней как обычно, даже шутила, смеялась, чтобы она не насторожилась и, не дай бог, не подумала, что я не одобряю ее. И все-таки знала она, о чем я тревожилась.» Айтматов заставляет читателя пережить что-то страшное, то, что Толгонай во сне прощалась со своей невесткой, зная заранее, что она уйдет, а самое страшное, - что будет Алиман несчастна: «Прости, мама, ухожу я. Не поминай лихом, прощай мама!» Я бежала за ней по крутому яру, махала рукой и тоже прощалась: «Прощай,

свет мой! Закатилась звезда моя. Прощай, Алиман! Будь счастлива, прощай!... Эй, парень! – кричала я чабану. – Смотри, не обижай ее. Береги мою невестку. А не то прокляну тебя, страшной клятвой прокляну!» слезы стекали по лицу на подушку. Я тихо плакала, укрывшись головой, чтобы не услышала Алиман.»

Но Мина ханум думает не столько о том, что дочь может ошибиться, она даже не представляет себе того, что Рена может полюбить кого-то, изменить памяти Нуру, этого святого человека.

Автор ставит героиню повести, Рену, в сложное положение. Ей нелегко приходится и дома, и на работе. Дома она с каждым днем все явственнее чувствует двойственное отношение матери, которая не успокаивается, укоряет ее – в большинстве случаев молча – взглядом, невниманием. Мать по-прежнему сильно любит Рену, но эта любовь, смешанная с каким-то ревнивым чувством, угнетает дочь, которой хочется тех простых, обычных отношений, когда они вели себя так, как будто Рена только начинает понимать жизнь, а мать направляет ее.

Характеры, точнее, нравственные позиции выписаны столь отчетливо, что вполне ясно, что мать никогда не будет согласна на второе замужество дочери. Автор ставит на пути героини самое сильно препятствие – противостояние матери. И предоставляет читателю наблюдать, как беспрекословное дитя Мины ханум выходит из подчинения, ибо понимает, что это для нее последний шанс попытаться найти свою любовь. Она верит, что настоящая любовь бывает у человека только один раз.

Ход событий в повести круто меняется после того, как жена Назима всеми правдами и неправдами решает остановить мужа, не дает согласия на развод, обращается к всемогущей Зарнишан, которая может даже «перевернуть свет». Но заставить Назима отступить невозможно, ибо он тоже понял, что любит, и любит в первый раз. И тут автор «пускает в ход» как противовес любовному чувству испытание на честолюбие, испытание карьерой. Обыгрывается ситуация с предполагаемым назначением героя на высокий пост. Так появляется проблема выбора. Здесь автор ставит и более общую проблему негативных отношений в обществе. Ведь речь идет, в целом, о порядочном человеке, способном на благородные чувства. И потому не сразу дается его отступничество писателю. Вслушаемся в диалог с героем вышестоящего начальства:

« -Товарищ Абдуллаев, вас хотим назначить министром.

Назим улыбнулся, Агаев, заметя это, сказал еще раз, что он не шутит.

- Тебя назначают министром. Я был там, в верхах, и слышал это от человека, который просто так ничего не скажет. Таких кадров, как ты, очень мало. Назначают кого-то, смотришь, через год и его за взяточничество...

Назим не спешил уходить. И откуда это сейчас, в такую минуту, когда он хочет развестись, его назначают министром?! Для него, кроме Рены, ничего не существовало...

- И что мне теперь делать? - спросил Назим у Агаева.

- Теперь ты должен быть осторожным во всем. Но о нашем разговоре никто не должен знать. А у себя в управлении старайся обходиться без скандалов. Потом... потом обрати внимание на личную жизнь, не порть себе репутацию...

- А как это понять!

- Будь в семье добрее, отзывчивее. Остальное... делай сам как знаешь. Делай осторожно, с умом...».

То, что для Назима эта весть оказалась новой, для других, в том числе и у него на работе, это уже было известно. Для Назима, только-только решившего действовать быстро в вопросе о разводе с Гюлей и женитьбы на Рене, это известие стало своего рода камнем преткновения: он не знал, что делать, как быть с личной жизнью, которая в то время играла большую роль в подборе кадров на руководящую должность. Назим понимает, что он не сможет сражаться в такой момент на «два фронта» - он выбирает Рену, еще раз утверждаясь в любви к ней. Конечно, ему легче всего было бы отказаться от повышения, сохранив свою Рену и свою старую должность. Но все получается иначе. Уже на работе, он вскоре «забывает» о Рене:

«То, что об этом говорит сестра Керамзаде, значит, что-то есть. Она-то в мой адрес просто так ничего доброго не скажет. А может, все это ловушка? (!) Причем, чтобы ты перестал думать о Рене. Возможно ли это? Возможно! Будет ли Агаев говорить ложь? А Зарнишан, хотя и ненавидит меня, но говорит, что везет лишь в работе... К концу дня зазвенел телефон. Это была Рена:

- Как дела, Назим?

- Очень хорошо.

- Почему не позвонил в обед?

- Слишком был занят.

- Было много людей?

- Да...»

Как видно из отрывка, герой повести уже мечется меж двух огней. Для него должность, вернее потеря должности и потеря Рены уже равнозначны.

Автор терпеливо прослеживает движение в чашах весов душевного равновесия Назима, когда в конце-концов перевешивает весовая гиря карьеризма. Постепенно, без особых усилий, выявляет, как бы пробуждает писатель в черту это качество как имманентное свойство человеческой природы, не имеющей противопоставить более мощный противовес. С этого момента психологически Назим становится героем интереснее Рены. И причиной тому является то обстоятельство, что на первых страницах повести он представлен личностью, индивидуальностью, причем так заинтересовавшей героиню. Очень интересен в этом отношении эпизод, когда Назим, после приема у себя дома Агаева с супругой, понимает, что случилось что-то очень важное и ему надо принять какое-то решение: «Что будет, если Рена узнает обо всем? – думал Назим с ужасом. Нет, Рена ничего не будет знать... Хорошо, а моя совесть? Она-то все знает. Трудно мне. Очень трудно выбирать. Надо срочно поставить все на свои места. И эта должность... ведь если узнают, что я развожусь, это будет против меня и навряд ли тогда назначат... Может, немного подождать. Дать всему разъясниться. А что будет думать Рена? Что же делать? Может, заболеть на неделю. А Рена? Не видеть ее целую неделю?! В таком вот настроении пришел

он на работу, стал почему-то ждать звонка Рены. Но Рена тоже не звонила. Так прошел день.

Рена была в ужасном расположении духа: «Наверно, забыл меня, охладеть вдруг вот так, просто? Что-то случилось. И не звонит. Раньше в день звонил по несколько раз, провожал меня домой. Может, не хочет развестись? Может, боится потерять работу? Не надо было связываться с ним. Рена была вся в слезах.

Таким образом, прошло полгода...»

Раскрывая постепенно карты этой игры – интриги, в которую заманили Назима, - автор хочет показать пагубность общественных отношений и психологии, когда восприятие окружающих основано только на их возможности способствовать продвижению в карьере. Причем речь идет о хорошем работнике, порядочном человеке. Вместе с тем Назим не допускает внутрь себя никого, для него главное – работа. Автор как бы роботизирует Назима и тем самым вскрывает его слабость, на которой «сыграли» недруги. Вскоре все кончится, игра, вернее, те, кто придумал игру, раскроют карты и этот робот рухнет, душа в нем окончательно очерствеет. Но из него в дальнейшем получится отличный чиновник.

Трудно однозначно ответить, как относится автор к своему герою и почему он его так испытывает. Отношение диктуют различные обстоятельства, в которые, в частности входит и цель, с какой именно этот герой вводился в центр повествования. Думается, автор хотел противопоставить этих героев – Рену и Назима. Ведь стоит только обратить внимание, в кругу каких лицемеров, лжецов оказался Назим, забывший о Рене, ожидающий высокого назначения. Вслушаемся в разговор его жены и погубительницы, раздувшей интригу:

«- Гюля, я открою тебе один секрет. Только между нами. Помнишь, полгода назад ты позвонила мне и сказала, что хочешь срочно встретиться. Помнишь, ты сказала что Назим хочет развестись, и грозился уйти просто, если ты не дашь согласия на развод...»

Гюля вспомнила тот день, когда она чуть ли не на коленях умоляла Зарнишан, чтобы она что-нибудь сделала, и она обещала ей, что что-нибудь придумает...

- Так вот, насчет министра я выдумала сама.

- Как?! – Гюля слышала что-то страшное. – Что ты говоришь?! Ты думаешь, что ты говоришь?! Это слишком...

- Слушай, ты, - Зарнишан повысила голос. – Моли Аллаха, вот уже полгода живешь и радуешься жизни благодаря мне. Никто не знает твоего мужа так, как я. Он же карьерист, да еще какой. Умирает из-за кресла. Как будто бы любил Рену. А как вышел разговор о министре, так он сразу забыл ее. Ему ничего не нужно, кроме как большого кабинета, нескольких телефонов, секретарши...»

Поняв, что до кресла высокого кабинета ему еще далеко, Назим жил жизнью калеки, ставшего таковым из-за любви. Однако не верно было бы выводить здесь формулу повести как «историю вырождения личности, деградации характера, распада духовного мира» ради карьеры и т.д. Акшин Бабаев не сторонник черно-белых тонов в обрисовке литературных героев. Он чутко относится к духовному миру своих героев, понимает, куда могут завести жизненные обстоятельства и порядочных людей. Даже такой безумный человек, как жена Назима, и то не может

оправиться от известия о том, как «кинули» ее мужа, которому она была почти врагом и отчасти винит в этом и себя.

Она винит себя в том, что дошла до такого позора, а что еще хуже, довела до этого Назима.

Автор повести не может оставить своего героя, просто так, на перепутье. На последних страницах повести он делает попытку спасти любовь Назима и Рены:

«В дверь постучали. Мина ханум подошла к двери. У двери с каким-то виноватым видом стоял Назим. Мина ханум, с большим удивлением смотря на него, пригласила пройти. Рена, лежавшая в постели, узнала Назима по приветствию, просто шагам. Если бы она могла, если бы ей разрешили, она не впустила бы Назима в комнату. Но надо было соблюдать правила приличия. Назим ведь даже не знал, что Зарнишан встречалась с Реной и сказала ей всю правду. Оттого-то она сейчас в постели. Ей было обидно, что Зарнишан сумела поднять над головой Назима меч, которой мог «отсечь ему голову» в любую минуту... И сейчас Назим под холодным пристальным взглядом Рены, застывши стоял. Рена не предложила ему даже сесть. Ей даже не понравилось, что Назиму подали чай. Назим все это понял и скоро ушел. Его провожала только Фатма, дочь Рены...»

Рена знала, что по-прежнему любит Назима, но как она могла простить его?! Она простила, если бы Назим пропал полгода назад, ради того, чтобы сохранить семью. Она не хотела строить свое счастье на горе другого человека. Она - человек волевой, и в любую трудную минуту для друга может пожертвовать собой. Ведь есть у них в крови способность принести себя в жертву ради благополучия семьи. Мать тому наглядный пример. Отношение к этой героине у автора повести более сложное, чем к Назиму. У нее прекрасно выработан самоконтроль.

Вспомним тот случай, когда Зарнишан, придя, без предупреждения, прямо на работу к Рене завела разговор о мнимом назначении Назима. Ведь Рена сразу почувствовала, что эта дама не пациентка, но взяла себя в руки:

« - Рена ханум, здесь можно курить? – спросила Зарнишан, копошась в сумке.

- Нельзя!

Зарнишан обиделась, но не подала виду.

- Нет, так нет. Рена ханум, я не люблю говорить долго и перейду сразу. Я подруга жены Назима Абдуллаева... Гюля очень хороший человек. И любит Назима. Я слышала, что Назим любит Вас, и даже вы женитесь.

- Может быть, это было раньше, - сказала Рена.

- Сестричка, да буду я твоей жертвой, я этого Назима знаю лучше всех. Хитрость-главный принцип его жизни. Наверно, Вы слышали, что его хотят назначить министром. И давно. В последнее время, я знаю, Назим уgomонился, за Гюлю держится только так. Вдруг, думает, кто-нибудь узнает и не видать ему должности. Он такой дипломат, такой дипломат... Не дай бог, чтобы его назначили министром. Он хочет стать министром, потом развестись с Гюлей. Ведь вы можете подождать...(!) Я не хочу, чтобы вы переживали, но он карьерист, и ничего другое его не интересует... Гюля сама хотела прийти к Вам, но постеснялась, ведь она из очень воспитанной семьи. Она просила Вас, чтобы Вы не разбивали ее сердце,

оставили их семью в покое. Вот так, сестричка, да буду я твоей жертвой, оставь их в покое.»

Выходит, Назим не звонит, потому что боится испортить себе карьеру. Значит, Гюля из очень воспитанной семьи, а вот Рена невоспитанная, лезет в чужую семью. Значит, вот так, на работу могут приходиться подруги Гюли и оскорблять ее, не переставая при этом говорить «да буду я твоей жертвой». Значит Рена дошла до той черты, перешагнув которую... Нет, всего этого Рена не могла допустить. Пусть она любит Назима, пусть эта любовь гложет ее, уничтожает, но она не сдастся. Самое главное, она узнала причину того, почему не звонит Назим. Автор повести и в этот раз жесток в обращении со своими героями. Но очевидная жестокость помогает Рене осознать все, что происходит. Героиня может долго болеть, она может состариться не по годам, но не позволит упрекнуть себя в чем-то никому. Путь, избранный Реной, это путь наших матерей, которые, чувствуя беду, всегда старались обходить ее, чтобы, она, не дай бог, не задела ни их детей, ни их достоинства.

Думается, это главный нравственный стержень повести, в которой главные героини – женщины-матери. И если Рена, в какой-то момент, забывает о том, что жизнь без мужа можно прожить достойно и до конца быть и матерью, и отцом для своих детей, то вечное напоминание об этом ее матери – Мины ханум – останавливает ее от необдуманного шага.

Символический последний эпизод в повести, когда провожают в армию сына Рены – Чингиза. Мина ханум, как бы ей не было трудно, находит нужные слова для внука:

«Сынок, родненький, твои деда и твой отец прожили мало. Ты живи долго, но живи так, как они прожили свою короткую жизнь. Хотя их и нет уже на свете, но их присутствие всегда чувствуется оттого, что они были хорошими, честными, верными людьми, были настоящими мужчинами – твои деда Адыширин и Алескер, твой отец Нуру. Будь достойным их памяти. Ведь теперь мужчиной этого дома являешься ты. И мы с нетерпением будем ждать конца твоей службы».

Это назидание матери – Мины ханум всем сыновьям всех матерей.

В этом последнем эпизоде – назидании матери сыновьям – просматривается авторская позиция веры в святость материнского права, оберегаемого и передаваемого из поколения в поколение, - быть соратником мужчин, когда они рядом, брать на себя их дела и беречь память о них, когда их нет. Когда «Мужчины жили мало».

Cəmil ƏLİBƏYOV
yazıçı

AQŞIN BABAYEV HAQQINDA

Aqşın Babayev hələ tələbəlik illərindən bədii yaradıcılıqla məşğul olmuşdur. Həmin illərdən də gənclər mətbuatı ilə fəal əlaqə saxlayır, onun səhifələrində müxtəlif janrlardan olan yazılarla çıxış edirdi.

Ali jurnalist təhsili aldıqdan sonra o, ədəbi yaradıcılıq sahəsində daha səmərəli işləməyə başladı. İlk hekayələrində Aqşın müasir həyat hadisələrinə fəal müdaxilə edir, xüsusilə adamlarımızın mənəvi aləmi məsələlərini qələmə alırdı. Bu hekayələrdən də Aqşının öz səsi aydın eşidilir, öz üslubu aydın görünürdü.

1969-cu ildə “Azərbaycan gəncləri” qəzetinin səhifələrində bir neçə nömrədə dərc edilmiş və sonradan kitab halında buraxılmış “Bir parça həyat” povesti Aqşının yaradıcılığında yeni inkişaf dövrünün başlandığına sübut idi. Əsər oxucular tərəfindən böyük rəğbətlə qarşılandı. Redaksiya əsəri təqdir edən yüzlərlə məktub almışdı.

Hazırda Aqşın Babayev müasirlərimizin rəngarəng obrazlarını yaratmaq sahəsində müntəzəm olaraq yaradıcılıq axtarışları aparır. Onun son ədəbi məhsulları müəllifin nasirlərimiz arasında özünəməxsus yer tutduğuna yaxşı sübutdur.

Aqşın Babayev ədəbi tənqid sahəsində də səmərəli fəaliyyət göstərir. Respublika mətbuatında müntəzəm olaraq ədəbi-tənqidi rəylərlə çıxış edir. Oxucular onu istedadlı bir jurnalist kimi tanıyır və sevirlər. Aqşın Babayev Azərbaycan Dövlət Televiziya və Radio verilişləri Komitəsində jurnalistlər təşkilatının rəhbəridir.

Aqşının istedadı, neçə illər ərzində sınaqlardan keçmiş bədii yaradıcılığı sübut edir ki, o, ədəbiyyatımızda möhkəm mövqe tutacaqdır.

Əli BAĞIROV
Tibb elmləri doktoru, professor

ДЕРЖИ КАРМАН ШИРЕ

В Азербайджанском театре музыкальной комедии 21 апреля 2002 года состоялась премьера спектакля писателя Акшина Бабаева «Элин джибинде олсун». До просмотра постановки мне казалось, что название пьесы следует перевести как «Будь готов дать взятку!» и собирался писать о взятке как о социальном пороке, от которого не свободно ни одно общество. Разница лишь в том, насколько он распространен и как люди относятся к этому. И только.

Одни, и таких большинство, осуждают и даже приговаривают к лишению жизни за такое преступление. У других взятка давно стала национальным способом решения проблем. Многие, к сожалению, не против взяток, если как можно избавиться от бандита, спасти дело. Если, конечно, полон карман, и цель и совесть оправдывают твои действия. Но... речь-то о пьесе, а в ней, как оказалось, ситуация иная.

Первое, что мы видим после открытия занавеса сцены, - это крупным планом огромный плакат, на котором нарисованы доллары. Но спектакль не об этом, хотя и в этом ключе – будь готов раскошелиться, нежели собрался что-то сделать.

Здесь конкретно – о выборах. Автор развил тему с филигранной точностью. Он не указал конкретный адрес выборного органа. Не важно куда. Важен общий принцип. Он приложим к любой избирательной компании. Это напомнило мне виденное в детстве выступление заезжего артиста из Ленинграда. Он показывал вывеску, на которой были выведены четыре буквы: Л. С. П. О. Гастролер говорил, что не знает, от фасада какого учреждения ветер сорвал ее. Она могла принадлежать многим объектам. Мне запомнились два варианта, предложенных гастролером. Ателье фотографии: «Лицо снимут, получится обезьяна». Столовая: «Лопай суп, потом отрыжка». Тогда такие бытовые проблемы занимали наши умы. Теперь иное время, другие заботы...

Некий пройдоха, главный герой пьесы, жаждет быть избранным. По ходу спектакля непонятно, куда, на какой уровень он претендует. Но судя по тому, что на стодолларовых банкнотах красуется его изображение, аппетиты у него, видать далеко идущие. И он раскошеливается: оплачивает услуги своей команды, подкупает нужных людей. И при этом каждый раз с трудом расстаётся с деньгами. Но мечтает собрать 99 процентов голосов.

В то же время люди другого такого же кандидата, словно тонтонмакуты бывшего диктатора Гаити, пытаются любым путем заставить его снять свою кандидатуру. На борьбе этих двух претендентов и построен весь сюжет. Все узнаваемо: что в жизни, то и на сцене. И зритель живо реагирует – смеется от души.

Между сценами соперничества, как лирические отступления, скрадывающие «грязь» жизни, введены танцы ангелов, являющихся во сне главному герою. К сожалению, неясно, кто какие роли играет, кто режиссер-постановщик, автор музыки и другие участники этого замечательного действия, так как программ не было. Их не напечатали. Театр беден. Не на что было напечатать? Хотя зал был переполнен. Наверное, теперь-то ситуация изменится.

...Оба кандидата не прошли. То ли туда, куда они избирались, народ перекрыл им дорогу, то ли, там не досчитались «своих». Автор оставляет зрителю додумать остальное самому.

Спектакль очень современен, поставлен мастерски. Говорят, смеясь, люди избавляются от пороков. Пусть сие не обойдет и нас.

SÖZÜN HEYKƏLİ

(“İşıqlı bir iz” kitabına ön söz)

Söz nə rəngdir, nə də gil parçası. Həm də təsviri baxımdan “əyanilikdən” uzaqdır, daha doğrusu, mücərrəddir. Odur ki, sözlə yaradılan (bəlkə də hörülən) portret əsəri daha çox yozumludur, mücərrəddir. Bu səbəbdən də onun “qəbul olunma şansı” daha böyükdür. Məncə sözlə yaradılan “heykəl” (söhbət əsil sənət əsərindən gedir) çox çətin başa gəldiyi üçün daha uzunömürlü, başqa sözlə, yaddaşın malı ola bilər. Yaddaşa köçən əsərlər isə şübhəsiz ki, böyük sənət nümunələridir.

Aqşın Babayevin “İşıqlı bir iz” (“Portret cizgiləri”) kitabı geniş ekspozisiyaya malik rəsm qalereyası, şəkil sərgisini xatırladır. Bir fərqi var ki, bu sərginin eksponatları fırça ilə yox, söz düzümü ilə yaranıb. “Sərgi” dediyimiz bu kitabda irili-xırdalı 84 əsər toplanıb. Ona görə “əsər” deyirəm ki, həmin yazıların da özünəməxsus janr çalarları var. Bəzilərinə “oçerk”, bəzilərinə “xatirə”, yaxud “esse” demək olar. Yazıların mövzuları da olduqca müxtəlif, çoxçalarlıdır. Hər bir yazı öz qəhrəmanının peşə yönümündən asılı olaraq sənətin və elmin müxtəlif sahələrinə aid detallarla zəngindir. Bu əsərlərdə siyasətin və ictimai həyatın, təbabətin və ədəbiyyatın, rəngkarlığın və heykəltəraşlığın əlvan mənzərəsi bir-birinə qovuşur. Bütün bunlar müəllif aqlının geniş diapazonundan, müxtəlif sənət növlərinə vəqif olmasından xəbər verir. Lakin bunlarla yanaşı, yazıçının əsas “obyekti” şəxsiyyətdir, portretini yaratmaq istədiyi insanın siqlətindən cizgilərdir.

Aqşın Babayevin “portret cizgiləri” onun jurnalist və yazıçı ömrünün, bir neçə illik “mühacir” həyatının (üç il Türkiyədə çalışmışdır) dolaylarından keçən insanlara – pərəstişkarı olduğu sənət korifeylərinə, yaradıcılığına və taleyinə biganə qala bilmədiyi şəxsiyyətlərə həsr olunmuşdur. Qeyd edirəm ki, bu “cizgilərdə” təsvir olunan şəxsiyyətlərin bir çoxu yaradıcılıq baxımından mənə də “tanışdır”, başqa sözlə, “Zaman – İnsanlar – Özüm” kitabımda onlar haqqında az-çox yazmışam. Lakin etiraf etməliyəm ki, mən portret janrına Aqşın müəllim qədər “sədaqətli” deyiləm, onun yaratdığı “cizgilər” daha konkret, daha sərrastdır.

Kitabdakı yazılar on bir fəsildə cəmləşib: “Nur dünyası”, “Əbədiyyət”, “Ədəbiyyat və İncəsənət”, “Elm” və s. Adlarından da görüldüyü kimi, hər kəsə öz “ranqına” görə yer ayrılıb. Lakin müəllifin peşəkar qələmi, həssas və incə müşahidə bacarığı bu “ranqlar” arasında sərhədi yoxa endirib. “Cizgilər”in hansını oxuyursansa, haqqında bəhs edilən şəxsiyyətin (istər korifey olsun, istərsə də sırası sənət fədaisi) böyüklüyünə inamın artır. Çünki müəllif bu böyüklüyün yeni ştrixlərini tapa bilib, ustalıqla təsvir edib.

Aqşın Babayev öz xasiyyətində olduğu kimi, yazılarında da çox səmimidir. Odur ki, onun dediklərinə-bənzətmələrinə, verdiyi “xasiyyətnamələrinə” inanmaya bilmirsən. Hətta şəxsiyyəti səciyyələndirən bəzi “tapıntıları” üçün heyrət hissi keçirirsən. Müəllifin ustalığı ondadır ki, “cizgiləri” yaradarkən təkcə özünün müşahidələrinə, söz düzmək bacarığına arxalanmır, həm də böyük dühaların deyimlərini, hətta öz qəhrəmanının

fikirlerini köməyə çağırır. Bununla da sərrast “atəşlə” düz “onluğa” vurur. Görün Maestro Niyazini bizə necə təqdim edir: “Koroğlu”nun uvertürası daha elə səslənmiş. Razi deyilsiz mənimlə? Vallah elə səslənmiş. Çünki...”

Çünki Niyazi daha yoxdur, uvertüraya qanad verən sehrlı dirijor çubuğu onun “rəqqas” əllərində daha tərpənmiş. Oçerkin başqa bir yerində müəllif Niyazinin virtuoz dirijorluğunu türk jurnalistlərinin dilindən belə ifadə edir: “Niyazi elə dirijorluq eləyir ki, elə bil güləbətın toxuyur”. Yaxud müəllifin cöz bənzətməsinə fikir verin: “Niyazi sərhəd əsgəriydi. İndi sənət sərhədlərimiz kimsəsiz qalıb...”

Dediyim kimi, Aqşın Babayev, haqqında söhbət açdığı şəxsiyyətin siqlətini açmaq üçün mümkün olan hər vasitədən istifadə edir, bu məqsədlə başqa şəxsiyyətlərin fikrindən iqtibas etməkdən çəkinmiş. “Ənvər Məmmədخانlı” yazısında belə bir cümlə işləmiş: “Görkəmli tədqiqatçı Abbas Zamanovun təbiriylə desək, “nəsrimizin şairidir Ənvər Məmmədخانlı”. Və bununla da əsərinin qəhrəmanı haqqında çox şey demiş olur.

Aqşın Babayev “portret cizgilərini” yaradarkən qələminin və qəlbinin səxavətindən bol-bol istifadə etmişdir. İstər “nəhənglər”, istərsə də “adilər” haqqında yazarkən başlıca meyar insanı insanlar arasında yaşada bilən əsas keyfiyyətlər – “yaxşı”nın yaxşılığını açmaq, sübut etmək məqsədindədir. Başqa sözlə, “qədir bilmək”, “qədir ağacı əkmək” kimi anlayışlar müəllif məqsədinin özəyini təşkil edir. Kitabda təkcə məşhur şəxsiyyətlər haqqında deyil, həm də az tanınan, hətta tanımadığımız (əlbəttə, geniş ictimaiyyət arasında) insanlar barədə də maraqlı yazılar toplanmışdır. Onların mövzusunun və məziyyətlərini çox “xırdalamaq” istəmirəm. Onların gözəlliyini dadmaq üçün oxumaq lazımdır. Bununla belə bir suala cavab verməyə çalışacağam: necə olub ki, Aqşın Babayev belə geniş diapazona malik, mövzucu çoxçeşidli əsərlər “sərgisi” yarada bilib? Məncə, bu suala cavab vermək üçün Aqşın Babayevin bioqrafiyasına qısa “tənəzzöh” etmək kifayətdir. Hərçənd onun haqqında (uğurlu yaradıcılığı fonunda) dostları və pərəstişkarları az yazmayıblar. Elə mən özüm də “İtkilər və ümidlər” kitabımda Aqşın Babayevi anıram və onu bir cümlə ilə belə xarakterizə edirəm: “Aqşın Babayev qələm sahibləri arasında istedadlı yazıçı, iş başında zabitəli dövlət adamıdır. Hər iki halda geniş qəlb sahibidir. Onu tanıyıb, sevmək mümkün deyil...”

Beləliklə, bioqrafiyasından ştirxlər: Bakıda dünyaya gəlib, atası rejissor və rəssam, anası həkim olub. Universitetin filologiya fakültəsini bitirəndən sonra Azərbaycan radisosunda çalışıb, “türkşünas” kimi ixtisaslaşmış, tezliklə türk filologiyası üzrə aspiranturanı bitirərək, Nazim Hikmətin yaradıcılığına dair əsər yazıb, elmlər namizədi alimlik dərəcəsi alıb. 1972-1975-ci illərdə Türkiyədə mütərcim işləyib. Geri qayıtdıqdan sonra uzun müddət Azərbaycan radiosunun rəhbəri (sədr müavini) vəzifəsində çalışmış. 1991-ci ildən etibarən Azərbaycan Respublikası Ali Sovetində mətbuat mərkəzinin rəhbəri işləyib. Əsas işindən ayrılmadan ədəbi-bədii yaradıcılığını və elmi axtarımlarını davam etdirib. 1996-cı ildə “Cümhuriyyət dövrü türk dramaturgiyasının yaradıcılıq problemləri. 1923-1983. (Sosial motivlər)” mövzusunda doktorluq dissertasiyası müdafiə edib, professorudur... Yüzdən artıq ədəbi-bədii, elmi, dramaturji əsərin, 30 kitabın müəllifidir...

Məncə, bu qədər kifayətdir. Sizə təqdim etdiyimiz bu kitabı diqqətlə oxusanız, Aqşın Babayevin zəngin və maraqlı ömür yolu barədə təsəvvürünüz bir qədər də bitkinləşər.

Mürsəl CAVAD
jurnalist

**“MAVİ GÖZLÜ DEV”Ə
MƏHƏBBƏTLİ XATİRƏLƏR**

“**100** yaşlı Nazim Hikmət” kitabı ötən əsrimizin son günlərində işıq üzü görüb. Titul vərəqinə “Unudulmaz dostumun zəkali oğlu Rövşən Mustafayevə” sözlərini yazmış və ona bağışlamış bu kitabın müəllifi Azərbaycanın sayılıb-seçilən yazıçı-jurnalisti, filologiya elmləri doktoru Aqşın Babayevdir. İstedadlı qələm sahibi, türkoloq alim, XX əsrin türk dünyasının böyük sənətkarlarından biri sayılan Nazim Hikmət yaradıcılığının ən fəal tədqiqatçılarından biridir.

Kitabına yazdığı ön sözdə o, belə deyir: “Məqsədim Nazim Hikmət haqqında düşüncələrimi oxucularla bölüşmək, bu böyük şairin surətini yaratmaqdır.” Yazıçı-jurnalistə Nazim Hikmətlə uzun illər görüşmək, onunla yanaşı yaradıcılıq fəaliyyəti göstərmək səadəti nəsb olub.

Məlumdur ki, YUNESKO-nun qərarı ilə böyük şairin 2002-ci ildə 100 illiyi qeyd ediləcək. Tarixi yubiley münasibətilə sənətcinin xatirəsinə həsr edilmiş bu kitab “bir millətin iki dövlətin” övladı olan Nazim Hikmətə sayğı və məhəbbətlə həsr edilmiş zəngin elmi-tədqiqat əsəridir, həm də şairanə bir dastandır. Aqşın Babayev elə tədqiqatçılardandır ki, bütün ömrünü bu türk oğlunun tərənnümünə həsr etmişdir. Kitabda ayrı-ayrı başlıqlar altında verilən yazılarda Nazim Hikmətin poetik dünyası, dramaturji fəaliyyəti, gözəl nəsrinin nümunələri tədqiq edilmiş, bu dünya şöhrətli şairlə təmasda olan həməsləri ilə bağlı xatirələr çox orijinal bir üslubda və şairanə qələmlə təqdim olunur.

Nazim Hikmətin həyatı mübariz bir şair ömrüdür. Onun ürəyini, qəlbini bürüyən hisslər, duyğular sərhəd bilmir. Dünyanı dolaşan bu poetik aləm türk dünyasına xüsusi məlhəmdir.

**Mən bir ceviz ağacıyam,
Gülhanə parkında,
Nə sən bunun farkındasan,
Nə polis farkında.**

Şairin doğulduğu məmləkətinə məhəbbət və nisgilli bu misraları Azərbaycan oxucularına yaxşı tanışdır. Oxucuların qəlbini, şüurunu o, hələ ötən əsrimizin çox-çox əvvəllərində ovsunlayıb. Biz Türk şeirinin fərqindəyik, vurğunuyuq. Tofiq Fikrət şeirinin fərqindəyik. Nazim Hikmətin “Analardır adam edən adamı, analara qıymayın, əfəndilər!” şeirinin fərqindəyik. Əziz Nesinin yumorlu satirik hekayələrinin fərqindəyik, yanğısındayıq.

Çox maraqlıdır ki, Nazim Hikmətin ilk qələm məhsulları, ilk şeirlər toplusu – “Günəşi içənlərin türküsü” Bakıda çap olunub. 30 il keçəndən sonra yenə Bakıya gəlib. 1950-ci ildə həbsxanadan çıxdıqdan sonra Moskvada yaşasa da, ömrünün sonuna kimi Azərbaycanla sıx tellərlə bağlı olub.

Müəllifin “Nazim Hikmətin adını eşitdiyi gün” bizim bir çoxumuz kimi, orta məktəbdə oxuduğu illərdə başlayıb. Özü də “Yanmamış siqara” şeiri ilə tanışlıqdan:

Siqaran varmı, - dedi?
Var, - dedim.
Kibritin?
Qəlbinin atəşi
Yandırar, - dedim.

Sonda siqara istəyən şəxs qəfil namərd gülləsindən torpağa sərilir. Yanmamış siqara dodaqlarında qalır. Bu faciəli poetik səhnənin çox böyük mənası var. Şair demək istəyir ki, həyatda olumlu ölümün məsafəsi olduqca qısadır, qaşla göz arasındadır. Sərbəst üsulla yazılmış, ilk misralarından oxucunun qəlbini rıqqətə gətirən fəlsəfi mənzərə adamı düşündürür. Yaşamağın nə qədər gözəl olduğunu anlamağa vadar edir. Kitabdakı yazıları oxuduqca Nazim Hikmətin illərin axarında pillə-pillə necə yüksəldiyini duyursan, sanki görürsən. Nazim Hikmət Bakıda ilk dəfə 1927-ci ildə olub. Respublikamızın paytaxtını təkrarən uzun illərin ayrılığından sonra ziyarət edib.

**Bakıya gedirəm, ay balam,
Bakı - Əsli, mən - Kərəm
Bakı gəncliyim demək:
Dost əlinə əmanət etdiyim ürək...**

Türk dünyasının böyük şairi harada olubsa, o yerlərin həyatı, insanların güzəranı əsərlərində müəyyən izlər qoyub. Müxtəlif mərhələlərdə ayrı-ayrı təsirlər altında olub. 1920-23-cü illərin qurtuluş savaşı illərində Anadoluda kənd həyatı və kəndlilərlə ilk dəfə yaxından görüşüb onları tanıyıb. Moskvada Leninin yaşadığı dövrdə olması, o vaxtın inqilab ab-havası, vətənə döndükdən sonra həyatı, ömrünün 13 ilini həbsxanalarda keçirməsi və nəhayət, məcburi sürgün mərhələsi Nazim Hikmət əsərlərinə öz təsirini göstərib.

“100 yaşlı Nazim Hikmət” kitabını vərəqlədikcə böyük Türk şairinin zəngin həyatı, onunla bağlı xatirələr kino lenti kimi göz önündən gəlib keçir. Bu hadisələrdən biri, Azərbaycan Dövlət Opera və Balet Teatrında pərdəarası fasilədə foyədə böyük şairin nazimsevərlərlə görüşü bugünkü kimi yadımdadır. Aqşın Babayevin kitabından aldığım təəssüratı, onun jurnalistik həyatı ilə bağlı günləri də buraya əlavə etsəm, müəllifin bu əsər üzərində çəkdiyi zəhməti, çoxlarına naməlum olan sənətkar həyatının qələmə alınması sahəsində yaradıcılıq axtarışlarını yəqin ki, təsəvvür edə bilərsiniz. Nazim Hikmətin vəfatı ilə bağlı “3 iyun 1963-cü il” bölməsi xüsusilə təsirlidir. Hələ bir neçə il əvvəl böyük şövq və məhəbbətlə girişdiyi elmi işindən, böyük türk şairinin dünyasını dəyişdikdən sonra müəllifin əlinin soyuması, qəfil ölümə əlaqədar sarsıntılar keçirməsi hər bir həssas oxucuya tanış hisslərdir, xüsusilə də onunla bir vaxtlar çiyin-çiyinə çalışanlara. Axı, o illərdə mən də Azərbaycan Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsində işləyirdim. Azərbaycan radiosunun sənaye verilişləri şöbəsi Aqşının işlədiyi Türkiyə verilişləri redaksiyası ilə qonşuluqda, bir mərtəbədə idi. Mən bu ucaboy, şəvə saçlı, ixtilatı şirin gəncin işıqlı gözlərinin parıltısı ilə bərabər, daim narahatlıqla yaşayan qəlbinin dərinliklərindəki təlatümdən bu kitabı oxuduqda bir daha yenidən xəbər tutdum. Bilirdim ki, böyük türk şairi, dramaturqu Nazim Hikmətin həyatından bəhs edən dissertasiya üzərində işləyir. Ancaq səmimiyyətlə etiraf edirəm ki, bir çox məqamlardan xəbərsiz idim. 50-ci illərin əvvəllərində Nazim Hikmət infarkt keçirəndən sonra şair bir müddət ümitsizliyə qapılır. Bu da təbiidir, insani hissdır, ancaq sonralar iradə göstərir. Böyük şəxsiyyətlərə xas iradə. Keçici hisslərini boğa bilir. Kitabda misal gətirilən nikbinliklə dolu şeirini yazır:

**Soyundum ölüm libasını,
Geyindim bulvardakı ağacların
Yarpaqlarını...**

Nə qədər ümidverici misralardır. Baharın isti yellərinə qovuşmaq istəyənlər üçün, azar-bezardan bezikənlər üçün. Həyat gözəldir, yaşamağa dəyər.

1963-cü ilin iyun hadisəsindən sonra Aqşın Babayev Nazim itkisinin ağır sarsıntısından bir müddət özünə gələ bilmir. Lakin ailə üzvlərinin, iş yoldaşlarının, qələm dostlarının təkidi, ən başlıcası Nazim Hikmət yaradıcılığına sonsuz vurğunluğu onu neçə il əvvəl başladığı elmi işi mütləq davam etdirmək qərarına gətirir. Və nəhayət, 67-ci ilin

baharlı mart günlərində elmi işini uğurla başa çatdırır. Nazim Hikmət xatirəli gözəl elmi əsərini uğurla müdaifə edir. Təəssüflər ki, XX əsr türk dünyasının böyük sənətkarı Nazim Hikmətə bunu görmək nəsb olmur. Aqşın Babayev bu elmi işindən sonra Nazim Hikmətin həyatı, yaradıcılığı, Azərbaycanla bağlılığını elmi cəhətdən işıqlandıran “Nazim Hikmət”, “Müasir türk dramaturgiyasında siyasi motivlər”, “Nazim Hikmət yaşamı”, “Azərbaycan və türk dünyası” kitablarını nazimsevərlərə təqdim edib. Bu əsərlər də ədəbi ictimaiyyət tərəfindən böyük maraqla qarşılanmış, yüksək qiymətləndirilmişdir.

Böyük şairin əsərləri, kitabları dünya xalqlarının bir çox dillərində çap edilib. Belə səadət az-az sənətçiyə qismət olur. Ancaq qüdrətli şairin, ustad dramaturqun, istedadlı nasirin əsərlərinin öz vətəninə, öz ana dilində nəşr olunmasından məhrum edilməsi böyük sənətkarı ciddi düşündürür və kədərləndirirdi. İstəyirdi ki, vaxtı ilə Yunus İmrə və Qaracaoğlanın şeirlərini dinlədiyi torpaqda - Anadoluda da onu oxusunlar.

Böyük türk şairini uzun illər boyu tanıyan dost və yoldaşlarının onun haqqında dediklərini, bir çox yenilikləri də bu kitabdən öyrənmək mümkündür. Rəsul Rzanın, Süleyman Rüstəmin, Mirzə İbrahimovun Nazim Hikmət ilə bağlı söylədiyi fikirlər, təfərrüatlar böyük türk şairini oxuculara bir daha yaxından tanıdır, onun ilhamlı şair nəfəsini duyursan.

Nazim Hikmət Azərbaycan torpağına qədəm basar-basmaz, qələm dostları ilə görüşər-görüşməz özünəməxsus ürək genişliyi ilə deyir:

**Bakıya gəldim,
Dünyalar mənim oldu.**

“100 yaşlı Nazim Hikmət” kitabına Aqşın Babayev böyük türk şairini olduğu kimi, bütün uğurları, günahları, fanatikliyi, həsrəti, ağrı-acısı, kədəri-qəmi, nikbinliyi ilə birlikdə qələmə alıb. Böyük türk şairinin müəllimi, vaxtı ilə Azərbaycan radiosunda çalışmış Zəkəriyyə Sərtəlin dediyi kimi, “Mavi gözlü dev”i oxuculara böyük məhəbbətlə, sayğılarla təqdim edir. Nazim Hikmət dünyanın elə qüdrətli qələm sahiblərindəndir ki, bağlandığı ideologiya məhvə uğrasa da, onun sənəti yoxa çıxmayıb, məhv olmayıb. Bəlkə də, taleyin qismətidir, bilmək olmaz. Əsərlərini gah geniş nəşr ediblər, gah da yığışdırıblar. Bu da onun alın yazısıdır, həyatıdır, ədəbiyaşar həyatı. Kitab müəllifin qeyd etdiyi kimi, Nazim Hikmətin Moskvada keçirdiyi son 13 il zahirən parıltılı görünsə də, ömrünün səksəkəli, həsrətli dövrüdür. Onun həyatı hamar olmayıb, təzadlı keçib. Ancaq heç vaxt sözündən dönməyib. Bu da Nazim Hikmət yaşamıdır, şair həyatıdır.

Aqşın Babayevin 1992-ci ildə böyük sənətkarın 90 illiyi münasibətilə verdiyi müsahibədə və yazdığı kitabda öz əksini tapan indicə gətirəcəyimiz sözlər günümüzə necə də həmahəng səsləşir: “Yubiley bir iclas keçirib qonaqları dəvət etməkdən ibarət deyil. Gəlin elə edək ki, əsrimizin böyük sənətkarı Nazim Hikmətin ədəbi irsinin öyrənilməsi sahəsində faydalı bir iş görək. Axı, Nazim Hikmət də bir baxıma bizim öz şairimizdir.” Aqşın Babayevin yeni kitabı faydalı iş nümunəsidir. “Mavi gözlü dev”ə məhəbbətli, sözünə sadıq müəllifin ərməğanıdır.

Xuraman İSMAYILOVA
M.F.Axundov adına kitabxananın şöbə müdiri

BİR YAZIÇI HAQQINDA

Dünyada hərəsinin öz xarakteri, öz dünyası olan çoxlu sayda insanlar var. Bu insan selinin içində öz yolu, öz axarı olan könül adamları, duyğulu insanlar seçilir. Seçilənlər əsasən yaradıcı insanlardır. Onlar ancaq yaxşılıqları, yaxşılıqları görür və ömürləri boyu xeyirxahlıqlar edirlər. Bu bir həqiqətdir ki, fəlakətlər, müharibələr, münaqişələr məngənəsində boğulan dünyamızı “ruhi” mədəniyyət, gözəl ideyalar, insani duyğular xilas edəcəkdir. Bu mədəniyyəti, ideyaları, duyğuları isə insanların yaratdıqları əsərlər tərbiyə edə bilər. Hər yazılan əsər bir müəllimdir. Çox təəssüflər olsun ki, müasir dövrdə ədəbiyyatın rolunu lazımınca qiymətləndirmirlər. Əsl insan tərbiyəsində ədəbiyyatın, incəsənətin rolu misilsizdir. Azərbaycan xalqı zaman-zaman dünya mədəniyyətinə, ədəbiyyatına layiqli töhfələr vermişdir və bu gün də verməkdədir. Azərbaycanın çoxlu sayda istedadlı yazarları var. Onlardan biri də hamımızın yaxşı tanıdığı müasirimiz, yazıçı-dramaturq, filologiya elmləri doktoru, professor Aqşın Babayevdir.

Məşhur rus yazıçısı N.V.Qoqol demişdir: “Yazıçının yalnız bir müəllimi var, o da oxucudur.” Mən də demək istəyirəm ki, yazıçının əsərinin dəyərini bilən, əhəmiyyətindən xəbərdar olan, onun taleyində müəyyən rolunu oynayan isə kitabxanaçıdır. Yazıçının əsərini təbliğ edən, sevdirən və həm də nə dərəcədə qiymətli olduğunu bilən kitabxanaçıdır. Oxucu sorgusu, oxucu marağı əsərin dəyərini ölçən meyardır. Mən Aqşın müəllim haqda adi bir oxucu, sadə bir kitabxanaçı sözü demək istəyirəm. Çünki ixtiyarım və iqtidarım ancaq buna çatır.

Hər şeydən öncə Aqşın müəllim ölkənin ictimai həyatında, xalqın mədəni yüksəlişində xüsusi rolunu oynayan dəyərli bir şəxsiyyətdir. Onun yaşadığı illər ərzində fəaliyyət dairəsinə nəzər salan hər kəs bunu deyə bilər. Həmişə mühüm işlərdə, məsul vəzifələrdə çalışmış Aqşın müəllim yaradıcılıqdan bir an belə uzaqlaşmamış, ədəbiyyatımıza dəyərli əsərlər bəxş etmişdir. Onlarla ədəbi və elmi əsər müəllifinin dramaturgiya, jurnalistika sahəsində qazandığı uğurlar “Qızıl qələm”, “Həsən bəy Zərdabi”, “Ustad”, “Humay”, “Araz” Ali ədəbi mükafatlarda öz əksini tapmışdır. Yazıçının ən böyük uğuru, ən ali mükafatı isə oxucu marağı, oxucu məhəbbətidir. Əsər yazmaq çox çətin və məsuliyyətli işdir. Onu xalqın malı etmək ikiqat məsuliyyətdir. Əgər yazılan əsər oxunmursa, o, əsər deyil. Oxunan, qəlbə, ruha təsir edən əsl sənət nümunəsidir. Bədii əsəri yazdıran fikir və duyğudur. Ağıllı fikirlə, gözəl duyğuların qovşağından yaranan əsərlər həmişə oxunub və oxunur. Aqşın müəllimin qələmindən çıxan bütün yazı nümunələri oxucu ruhunu oxşayır, düşündürür, qəlbə təsir edir. Onun ən böyük və ən gözəl məziyyəti odur ki, sırf Azərbaycan həyatını, xüsusiyyətini, məişətini əks etdirir. Onun əsərlərində yad ştrixlər, kənar təsirlər yoxdur. Bu əsərləri oxuyan hər kəs orada özünü, öz ailəsini, yaxınlarını tapır.

Mən Aqşın müəllimi şəxsən tanımasam da, çox yaxşı tanıdığımı zənn edirəm. Onu əsərlərindən tanıyıram. Lap kiçik bir hekayədə də müəllifin obrazını görmək olar. Vətəni sevən, xalqına xoş günlər arzulayan, bütün qanı ilə, canıyla torpağına bağlı olan bir azərbaycanlı, əsl vətəndaş siması boylanır onun əsərlərindən.

Hər bir əsərin baş qəhrəmanı müəllifin arzusudur. Aqşın müəllimin arzusu xeyirxahlıq, insani hisslər, gözəl duyğular, saf məhəbbət, həqiqi səmimiyyətdir. Yazıçı-alim bütün türk dünyasının sonu bilinməyən dəryası, sirli-sehrli poeziya dünyası olan Nazim Hikmət yaradıcılığının araşdırıcısıdır. Belə bir dəryaya baş vurmaq, belə bir dünyaya güzgü tutmaq çox böyük hünərdir və o bu işin də öhdəsindən ləyaqətlə gəlmişdir. Dünyanın bir çox yerlərində, Türkiyədə, İranda, Gürcüstanda, Moldovada, Belorusda, Ukraynada və başqa ölkələrdə oxucular Aqşın müəllimin əsərlərini öz dillərində oxumaq imkanı qazanmışlar. “Kişilər az yaşadı” kitabı Moskvada, “Nazim Hikmət və yaşamı” əsəri isə Berlində çap olunmuşdur. Onun “Yaralar”, “Kim nə deyər”, “Olmuş əhvalat”, “Oğul” pyesləri, “Bir parça həyat”, “Nekroloq”, “Dəvətnamə” və “Mükafat” telefilmləri Azərbaycan oxucusuna və tamaşaçısına çox yaxşı tanışdır. Türkiyənin Nazim Hikmət Kültür və Sənət Vəqfindəki Məsləhət Şurasının fəxri üzvü olan Aqşın Babayev Azərbaycan ensiklopediyasında türk ədəbiyyatına aid əksər oçerklərin müəllifidir. Hərtərəfli yaradıcılıq imkanına malik olması onu tərcümə sahəsində də qələmini sınağa sövq etmiş, İtalyan dramaturqu Terensinin “Qardaşlar”, türk dramaturqu Haldun Tanerin “Keşanlı Ali dastanı” pyeslərini, Əziz Nesinin hekayələr kitabını uğurla dilimizə çevirmişdir.

Əmək fəaliyyətinə adi qəzet jurnalisti kimi başlamış Aqşın müəllimin Azərbaycanın mətbuat tarixində xüsusi yeri və rolu var. Müxtəlif illərdə Jurnalistlər İttifaqı Bakı şöbəsinin məsul katibi, 1977-82-ci illərdə isə Jurnalistlər Birliyinin katibi olmuşdur. Respublikanın Əməkdar jurnalisti adına layiq görülmüş Aqşın müəllim 32 il Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsində uğurlu fəaliyyət göstərmiş, 15 il Azərbaycan radiosuna və Xarici verilişlərə rəhbərlik etmişdir. 1972-1975-ci illərdə Türkiyədə işləmiş, 10 il “Moscow News” qəzetinin Azərbaycan üzrə xüsusi müxbiri, Milli Məclis Aparatı Mətbuat xidməti şöbəsinin müdiri olmuşdur.

Məsuliyyətli, səmərəli həyat və yaradıcılıq yolu keçmiş Aqşın müəllim başlıcası oxucular tərəfindən sevilən, oxunan yazıçıdır. Elə kitablar var ki, kitab rəflərində yatıb qalır, illərlə yada düşmür, toz basır. Aqşın müəllimin kitabları isə oxunur, əldən-ələ gəzir. Bu müəllifin xöşbəxtliyidir. Xöşbəxt müəllifə uğurlu taleli, bol-bol oxuculu, çoxlu sayda əsərlər və uzun ömür, can sağlığı arzulayıram. Yeni əsərləri ilə görüşənədək.

BİR NƏĞMƏ ÇƏLƏNGİNİN AKKORDLARI

Yazıçı, jurnalist-publisist Aqşın Babayevin yaradıcılığı mənə çoxdan tanışdır. O, Azərbaycan ədəbiyyatında və mətbuatında, xüsusən, Azərbaycan radiosunun inkişafında öz dəsti-xətti olan bir insandır. Hündür boylu, qara gözlü, gülər üzlü Aqşının xarici görkəmi onun daxili aləmilə həmahəngdir.

Uzun illər vətəndən uzaqlarda yaşayıb-yaradan, Azərbaycanı təmsil edən bir vətəndaş kimi o, həyatın ən çətin zamanlarında, dediyin bir kəlməni neçə yerə yozacaqları bir zamanda həyatla üz-üzə dayanmış, onun ən çətin sınaqlarından həmişə üzü ağ, alnı açıq çıxmışdır. Türkiyədə işlədiyi dövrdə o, Nazim Hikmətin yaradıcılığına nəzər salmış, sinonimi olmayan bir həyat yaşamış, tarixi şəxsiyyətin həm həyat yolu, həm də yaradıcılığı ilə dərinlən tanış olmuşdur. Mənə belə gəlir ki, o, vətəmindən didərgin düşmüş bir insanın, həyatın bu keşməkeşli yollarında vətəndən uzaqlarda, vətən duyğusu, vətən eşqi, vətən ağrısı, acısı ilə yaşayan bir insanın həyatını yaşaya-yaşaya tədqiq, təhlil etmişdir. Nazim Hikmət poeziyası ilə dərinlən tanış olan, namizədlik və doktorluq dissertasiyaları yazan Aqşın Babayev poeziyaya müraciət etməyə bilməzdi.

Həmişə ürəyində baş qaldıran Nazim Hikmət poeziyası bir gün içərisində qorlanıb, qordan sonra alovlanıb kiçik bir “vulkana” çevrilib püskürməyə bilməzdi. Uzun illərdən bəri yavaş-yavaş baş qaldıran bu hisslər Aqşın Babanın saçlarının ağardığı, gözlərinin səksəkəsindən çox-çox uzaqlarda yaşayan qızının, oğlunun və nəvəsinin həsrətindən kipriklərində göz yaşları donan bir zamanda həzin bir nəğmənin akkordlarına dönüb sətirələrə çevrilməyə bilməzdi. Onun son günlər çapdan çıxmış “Bir içim su istədim...” kitabı məhz belə duyğuların, hisslərin, həyəcanların, düşüncələrin, sevinclərin, kədərlərin istəyindən yaranan şeirlər toplusudur.

Hörmətli xalq şairimiz Fikrət Qocanın “Dost sözü”, şair, yazıçı-jurnalist Vaqif Bəhmənlinin bu kitab haqqında yazdığı sətirərdəki istilik, mülayimlik, şəxsiyyətin özünə olan böyük bir hörmətin əlamətlərindən xəbər verir. Haqlı olaraq dostum Vaqif Bəhmənlili yazır: “Nazim Hikmət XX yüzilliyin elə bir sənət möcüzəsidir ki, qanında şair ruhu yaşatmadan ona toxunmaq, yaxud, ona toxunub şair olmamaq mümkün deyil... Hərdən mənə elə gəlir ki, dünyada canlı və cansız nə varsa, hamısı Nazim Hikmət sözünün köynəyindən keçib.”

Bəli, elədir ki, var. Rusiyada hər bir yaradıcı şəxs Qoqolun şinelindən keçdiyi kimi türk dilli xalqların yaradıcı şəxsiyyətləri də Nazim Hikmət poeziyasının şinelindən keçmişlər. Bu gün bu kitabda verilən şeirlər də Nazim Hikmət ruhunda, Nazim Hikmət üslubunda yazılan əsərlərdir. Demək olar ki, şair Aqşın Baba sərbəst vəzn çərçivəsindən kənara çıxmamışdır, hətta, şifahi xalq ədəbiyyatı ilə bağlı yazdığı şeirlər də bu dairə ətrafında dövr etmişdir...

O, bütün həyatını Allahın varlığı ilə bağlayan, dünyada hər şeyi nizama salan və tarixin məhvərini fırladan gözəgörünməz İlahinin hökmü, insanın alnı yazısı ilə razılaşır, ona sitayiş edir... Dünyada yaşamaq eşqi içərisində təlatümlü bir dəniz kimi çalxalansa da,

yenə də hər şeyin Allahın əlindən olduğuna inanır və bu fikri özündə olduğu kimi şeirində də əks etdirir. Dünyada hər şeydən nəvənin şirin olduğunu söyləsə də, ömrün qısa olduğuna heyfəsilənir, kədərlənir:

**Nə vaxt əmr etsən,
Dəyişəcək nurlu dünyam...
Hamı kimi!
Amma bir nisgil parçalayır
Qəlbimi!
Doymaq olmur bu dünyadan.
Doymaq olmur yaşamaqdan.
Nə şirinmiş nəvə, övlad!
Nə qısaymış ömür, heyhat!**

Şairin “Qayıt” şeirində isə tamam başqa bir aləmlə rastlaşırıq. Burada biz artıq Aqşın Babanın gözəgörünməzlərə yox, canlı insana- həyatında ən çox sevdiyi oğluna müraciətini görürük. Bir parça çörək pulu qazanmaqdan ötrü qürbətlərə ayaq açmış oğlunun vətən arzusu ilə necə yaşadığını, hiss-həyəcan keçirdiyini artıq şair cavan yaşlarında ikən yaşamışdır. Ona görə də haqlı olaraq dövrünü, zəmanəsini qamçılıyan şair, bir qismət çörək pulu qazanmaq vətəndə də mümkündür – deyə oğluna qayıdıb gəlməyi, bir təhər vətəndə yaşamağı, alın təri ilə pul qazananların aqibətinin necə olduğunu və heç kimin bu dünyanı düz yolla dəyişə biləcək inamının artıq olmadığını söyləyir. Həyatın bu keşməkeşli yollarında, hələ sovetlər dövründə nə qədər çətinliklərlə üzləşdiyinə, ona qarşı edilən haqsızlıqlara qarşı etiraz səsinə ucaltmasa da, talesizlikdən şikayətlənir... Oğlunun bir parça çörəkdən ötrü vətəndən didərgin düşdüyünü belə izah edir:

**Gözümün ağı-qarası,
Qəlbimin yarası
Səni haralara atdı
Bu “əkmək parası”.
Düz yolla gedənlərin
Çətin olur həyatı.
Alın təri ilə heç kəs
Dəyişməyib kainatı...**

Və yaxud qürbətdə yaşayan qızının sevincinə və dərdinə şərik ola bilməyən atanın ürəyindən nələr keçmir, hətta günü-gündən saçlarına dən düşən qızını, yüyürən, böyüyən nəvəsini oxşaya bilməyən şair emosiyalara, hisslərə qapılmır, sadəcə olaraq, həsrət dolu gözlərinin uzaq yollara dikildiyini və taleyin bu gününə də şükür etdiyini bildirir.

Onun “Ömür dostuma” şeirində ömür-gün yoldaşına təsəlli verməsi və sonda “Bu dünyadan mən köçəndə neyləyəcəksən” deməsi, onu bir az kədərləndirsə də, bu dünyada həyatı insan kimi yaşamağı tövsiyə edir.

Ayrı-ayrı şeirləri təhlil etməyə ehtiyac yoxdur. Çünki ən yaxşı tədqiq-təhlil elə əsərin özüdür. Mətbuatın bir sıra titullarına sahib olan, “Qızıl qələm” mükafatı laureatı, elmlər doktoru, professor Aqşın dostumun bu kitabda toplanan şeirləri həzin bir nəğmə çələnginin kövrək notlarda yazılmış akkordlarını andırır.

Esmira ŞÜKÜROVA
Yazıçı-jurnalist

AQŞIN BABAYEVİN YANAN ÜRƏYİ - “YANAN ZÜRƏFƏ”

A zərbaycan ədəbiyyatı tarixi salnaməsində zəngin yaradıcılıq yolu keçmiş zəhmətkeş bir sənətkarın da adı səslənəcək. Orta məktəb şagirdləri, ali təhsilli tələbələr Aqşın Babayev yaradıcılığını öyrənəcək, onu təhlil edəcəklər. Dissertasiyalar müdafiə edərək alimlik adı qazanacaqlar.

Aqşın Babayevin öz ədəbi məktəbi var. Bu məktəbin oxucusu, həm mübarizlik, həm də də qoçaqlıq, mərdlik təlimi keçərək məqsədinə çatmalıdır. Doğulduğu ölkənin əsl vətəndaşı olub, xalqının, torpağının, dilinin qeyrətinin təəssübkeşi olmalıdır. O, əyilmək, sınmaq nə olduğunu bilməməlidir. Böyük insan yetirən bu təlim məktəbinin “məzunu” eyni zamanda həssas, kövrək olaraq incə duyğularla yaşmalıdır. Bütün bu kimi xüsusiyyətlərinə görə Aqşın Babayevin yaradıcılığı çox zəngin və rəngarəngdir.

Bu yaxınlarda yenidən çapdan çıxmış “Yanan zürəfə” Aqşın Babayevi oxucusuna daha yaxşı tanıtdırdı. Üz qabığındakı foto yazıçının bütün deyəcəklərinə bir açardır. Baxışları uzaqlara dikilmiş sənətkarın dolğun həyat yolu yaşadığına baxmayaraq, duyğular acılığının həsrəti yaşantısında çırpındığı hiss olunur. Sanki, zamanı tutub saxlamaq və vaxtın belə sürətlə ötüb-keçməsinə heyf-silənərək incik tərzdə demək istəyir:

“Hara qaçırısan, ey zaman?! Axı, mənim söyləyəcək çox sözlərim var. Mənim Azərbaycanım mənim nağıllı, sehrli dünyamdır! Onun bir parçası olan Qarabağ torpağı alovlar içində qovrulur. Mən onu azad görməliyəm! Mən hələ xalqımızın qəhrəmanlıq eposunu Qarabağda tamamlayacağam! Özü də çadırdə yaşamış qaçqının külə çevrilmiş ocağının başında... Özü də sevinclə qurban kəsdiyi qoçun qanı ilə möhürləyəcəyəm... Tələsmə, zaman, heç tələsmə...”

Aqşın Babayevin “Yanan Zürəfə” xatirə əsərini nə vaxt oxuyub başa çatdığını bilmədim. Mən bu əsəri yazdığı üçün Aqşın müəllimə ona görə minnətdaram ki, o, sadə, təvazökar insan olduğunu bir daha sübut etdi. Azərbaycanın neçə-neçə fədakar oğul və qızları haqqında həqiqəti açmaqla onları xalqa bir daha sevdirdi. Neçə-neçə unudulmuş insanları xatirələrdə yaşatdı. Böyük Türk xalqının sevimli şairi Nazim Hikmət, məşhur jurnalist Zəkəriyyə Sərtəl və başqalarının maraqlı dünyalarına oxucu üçün bir pəncərə açdı. Aqşın Babayevin “Yanan Zürəfə”si sözlərlə yazılmış xronika, sənədli filmidir. Burada hansı ölkələrdən xəbər verilmir... Kimlərin adı çəkilmir... Niyazi, Qara Qarayev, Səməd Vurğun, Bülbül, Əliağa Vahid, Vaqif Mustafazadə, Arif Məlikov, Cəfər Xəndan, Şövkət Ələkbərova, Rəşid Behbudov, Leyla Bədərbəyli, Əkrəm Cəfər, Ənvər Əlibəyli və başqaları haqqında söylənilən xatirələr saf bulaq kimi qaynayır və oxucu onu susuzluqdan yanmış kimi şirin-şirin, bəzən isə göz yaşlarını saxlaya bilməyərək için-için ağlayaraq oxuyur.

Yazıçının qəlbi Azərbaycan yangısından susamışdır. Vətənin başına açılan oyunlar onu əzir, sıxır... Bu oyunların qurbanlarının əksəriyyəti onun sevimli dostlarıdır...

- Sən nə vaxt qocalacaqsan, Osman?
- Heç vaxt. Mən elə beləcə köçəcəm bu dünyadan.

Bu nə uzaqgörənlikdir... Aqşın müəllim əziz dostu Osman Mirzəyevin və onunla Qarabağ səmasında həlak olanların görüşünə indi Fəxri xiyabana üz tutur.

O, Salatın Əsgərovanın qatilinə bir plitka şokolad və bir qutu “Malboro” siqareti verən Baronessa Koxsu lənətləyir.

Ali Sovetdə işlədiyi dövrdə tanınmış diplomat Afiyyədin Cəlilovun və Prezident Aparatı Xüsusi idarəsinin rəisi Şəmsi Rəhimovun qətlə yetirilməsi xəbərini eşitdikdə sarsıldığından bu günə qədər özünə gəlməyən sənətkarın qəlbinin döyüntüsü tam başqadır:

“Qəribədir bu dünyanın işi... Afiyyədin və Şəmsi kimi oğullar yaşamadı, amma belələri yaşayır. Amma, bir şeyi bilirəm ki, Allah gec eləyir, amma güc eləyir.

Yəni heç nə cəzasız qalmır. Afiyyədinin düşmənləri də bir gün cəzalarına çatacaq. Onun balalarını gözü yaşlı qoyanlar bu dünyadakı cəhənnəmdə yanıb kül olacaqlar.”

Ziya Bünyadovun ölüm xəbərinin çaparaq atı tez aləmə səs saldı. Növbəti zərbə... Cəngavər, Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Ziya Bünyadovun qatilinə cəzalanacağını xalqla bərabər Aqşın müəllim də dəli bir ümidlə gözləyir. Onun haqqında xatirələr çözləyən sənətkar yazır: “Qarabağ problemi Azərbaycanı lərzəyə gətirəndə təkcə elmi məqalələri ilə yox, Moskvadan gələn qonaqları odlu, alovlu nitqləri ilə iclas salonunu tərk etməyə məcbur edən Ziya Bünyadov gəlir gözlərimin önünə. Azadlıq meydanındakı izdihamı təlatümə gətirən nitqləri qulaqlarımda səslənir. Ermənilər onun başına pul qoymuşdu. Görəsən, bu pul öz rolunu oynadımı, yoxsa sapı özümüzədən olan baltalar bu böyük alimi qətlə yetirdilər? Onu bir Allah bilir. Kaş biz də biləydik.”

Çox sirli mətləblərə toxunan, sözünü deməkdən qorxub-çəkinməyən yazıçı şücaəti göz qabağındadır.

Aqşın müəllimin ömrünün 32 ili Azərbaycan radiosunun inkişafına həsr edilib. Onun yaddaşında olan xatirələr bir yerə toplansa, yəqin ki, zəngin bir muzey yaradılar.

Yazıçı Aqşın Babayev iki övlad tərbiyə edib, boya-başa çatdırıb. Hazırda qürbətdə yaşayıb-çalışan balaları haqqında ata ürəyindən doğan qayğılı məhəbbətlə söhbət açan Aqşın müəllimin həssas qəlbi qarşısında baş əymək olar.

Aqşın Babayevə “Yanan zürafə” adlı kitabının ikinci hissəsini tezliklə bitirmək üçün Allahdan can sağlığı və uzun ömür arzulayıram.

Mehparə QULUZADƏ
Jurnalist

HÖRMƏTƏ LAYİQ İNSAN

Məmləkətin tanınmış simalarının xarakterinə yaxından bələd olmaq üçün “Portret” rubrikası yardımçımız olar deyər, bu sayımızdan etibarən qonaqlarımızın tək cə məmur, siyasətçi, iş adamı, yaradıcı insan deyil, eyni zamanda dost, qardaş, valideyn, ailə başçısı və s. fərdi keyfiyyətlərindən söz açmaqla portretini çəkməyə çalışacağıq. Həmin portretdən hansı rəngə, hansı çalarlara üstünlük vermək isə oxucularımızın ixtiyarındadır. İlk qonağımızın həddindən artıq təvazökar olması, yəni mətbuatdan yan gəzməsi səbrimi daşırsa da, tükəndirə bilmədi. Elə isə “Portret”ini çəkmək üçün 15 gün axtardığım qəhrəmanı Sizlərə təqdim edirəm:

Aqşın Əlisəttar oğlu Babayev – filologiya elmləri doktoru, professor, “Bir ürəyin hərarəti”, “Kişilər az yaşadı”, “Başımıza gələnələr”, “Azərbaycan və türk dünyası”, “100 yaşlı Nazim Hikmət” kimi elmi və bədii kitabların müəllifi, “Humay”, “Həsənbəy Zərdabi”, “Araz” və s. mükafatların sahibidir. Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsində 32 il çalışıb. Bunun 15 ilini sədr müavini olub. Əməkdar jurnalist, Yazıçılar Birliyinin və Jurnalistlər İttifaqı İdarə heyətinin üzvü, “Nazim Hikmət Kültür və Sənət vəqfi”nin Məsləhət Şurasının fəxri üzvü, Respublika Əsilzadələr Məclisinin üzvüdür.

Aqşın Babayevin öz təbliğatına qarşı barışmaz münasibəti haqda eşitsəm də, bu dərəcədə təsəvvür etməzdim. O, ona görə belə deyil ki, məhz bu cür görünmək istəyir. Sadəcə, bu, onun xarakterindən irəli gəlir. Gördüyü işləri, üzərinə düşən vəzifəni lazımınca həyata keçirməyi, yaradıcılıq axtarıqlarını həyat kredosu sayır. Bütün bunlar qiymətləndiriləndə isə fərəhləndiyini gizlətmir.

TELERADİODAN ALİ SOVETƏ..

Həyatının ən çətin anları 1990-cı illərə təsadüf edib. Ölkədəki idarəolunmaz, xaoslu proseslər, “20 Yanvar” qırğını, üstəlik həmin illərdə ömrünün 32 ilini bəxş etdiyi Teleradio Şirkətindən ayrılmaq məcburiyyəti haqda Aqşın müəllimin söylədiklərini dinləyək:

- Həmin illərdə Dövlət Teleradio Şirkətinə Qeysər Xəlilov sədr gəldi. O gələndən sonra mənimlə yola getmədi. Bir gün iclasdan sonra ləngiyib, ondan soruşdum ki, istəyirsiniz mən burdan gedim? Cavab verdi ki, hə, istəyirəm. Çünki, mən bütün müavinlərimi dəyişirəm. Həmin ərəfədə məni Ali Sovetə işə dəvət etmişdilər. Lap yerinə düşdü. Beləliklə, məni köçürmə yolu ilə Ali Sovetə göndərdilər. 32 il işlədiyim, 15 il sədr müavini olduğum radiodan beləcə ayrıldım.

Söhbət zamanı öyrəndim ki, Heydər Əliyev Azərbaycana rəhbərlik edərkən 1976-cı ildə onun xeyir-duası ilə Aqşın müəllim Teleradio Komitəsinin sədr müavini təyin edilib. Özü də olduqca məsuliyyət tələb edən sahəyə-xarici verilişlər üzrə sədr müavini . O, “Heydər Əliyevin jurnalistika məktəbi” yazısında həmin illəri xatırlayarkən ölkə

prezidentini böyük jurnalistika yolunda təkçə özünün yox, yüzlərlə qələm sahibinin Müəllimi adlandırır. Həmçinin, parlamentdə yaşadığı günləri, şahidi olduğu hadisələri ayrıca bir kitabda toplayıb. Həmin kitabda ölkə prezidentinin fenomen şəxsiyyətinə böyük bir fəsil həsr edib.

“ƏGƏR BU MƏHƏBBƏTDİRSƏ...”

Onun musiqiyə böyük marağı olub. Universitetdə oxuyarkən özfəaliyyət ansamblında tar və piano çalırmiş. Sakit, təmkinli, mehriban və güləruz qəhrəmanım demə, gəncliyində, - qardaşı Elxan müəllim demişkən - yaman dalaşqan olub. Amma buna baxmayaraq, yenə də onu çox istəyirmişlər. Yaxşısı budur, bu haqda Elxan müəllim özü danışsın:

- Aqşın məndən 12 yaş böyükdür, amma yadımdadır ki, sakit deyildi. Əlaçı idi, amma məktəbdə oxuyanda müəllimləri ondan şikayət edirdi. Hətta buna görə, müəllimlər evimizə gəlmişdi. Səkkizinci sinifdə oxuyanda indiki həyat yoldaşına aşiq olmuşdu. Bir məktəbdə oxuyurdular. O vaxt müəllimlər bunu pis qarşılayırdı, necə deyirlər təqibə məruz qalmışdı. Bir kino var “Əgər bu məhəbbətdirsə”. Bax, onların məhəbbəti eləcə qalib gəldi, ailə qurdular.

Bəli, yeniyetmə dövründə alovlu məhəbbət tarixçəsi yaşayan Aqşın Babayevlə xanımının sevgisini məktəbin pedaqoji şurasında müzakirəyə çıxarıblar. Müdafiəçiləri, onları başa düşən yeganə adam isə ədəbiyyat müəllimi Əliheydər müəllim olub. Bu saf sevginin qaliblərinin iki övladı dünyaya gəlib. İndi isə üç nəvə sahibidirlər. Övladlarının hər ikisi hazırda xaricdə çalışır. Oğlu Türkiyədə, qızı İsveçrədə. Yeri gəlmişkən, onu da bildirək ki, Aqşın Babayev özü də vaxtilə xaricdə işləyib. 1972-75-ci illərdə Türkiyəyə işləyərkən, Azərbaycan haqda türklərin təsəvvürü necə idi? Görəsən, onlar bizimkiləri necə qarşılayırdılar?

- O vaxt da Türkiyədə bizi çox istəyirdilər. Ruslara qarşı münasibətləri əvvəllər kəskin olsa da, sonradan təcridən bu düzəldi. Ruslar iş paltarlarını dəyişəndə ciblərindən “Burdan rədd olun” yazılmış kağız parçaları tapardılar. Azərbaycan haqda təsəvvürləri isə, demək olar ki, yox idi. Bizdə ailə olduğunu bilmirdilər. Elə güman eləyirdilər ki, guya bizdə hamı bir yerdədir. Yaxud, mən Ankarada olanda soruşdular ki, siz əmək haqqı alırsınız? Əlbəttə alırıq – cavabından sonra bildirdilər ki, burda deyirlər sovetlərdə işləyən əmək haqqı almır, hamısı dövlətə gedir və ya uşaqlar anadan olan kimi onları valideyinlərindən alırlar və s. Yəni, türklərdə günah yox idi, təbliğət belə getmişdi.

“SƏN İKİNCİ SORTSAN”

Türkiyədə işləyəndə qızım dördillik rus məktəbində oxuyurdu. Bir gün ağlaya-ağlaya gəldi ki, daha məktəbə getməyəcəyəm. Soruşdum niyə? Cavab verdi ki, uşaqlar mənə “sən ikinci sortsan” deyir. Məktəb rəhbərliyinin yanına gedib, bu nədir, danışanda sovet xalqları bərabərdir, filandır deyirsiniz, dedim. O hadisə baş verəndə mən sovet imperiyasının mahiyyətini bir daha anladım.

DOSTDAN ZƏRBƏ DƏ ALIB

Aqşın müəllimi yaxşı mənada dostbaz adlandırırlar. Deyirlər, dost dediyi adama qardaş kimi baxır. Dostluq onun üçün nədir? Özü belə izah edir:

- Dostluq mənim üçün hər şeydir. İnsanın nə qədər dostu olsa, həyat onun üçün bir o qədər asan olur. Problem və çətinlik ortaya çıxanda bu, xüsusilə hiss olunur. Həyatda çətin vaxtlarımda dostlarım yanımda olub. Amma çox təəssüf, bizim nəslin yarpaq tökümü başlayıb. Dostlarımın bir çoxu həyatda yoxdur. Amma yenə dostlarım var.

- Dostsuz həyatını təsəvvür etməyən Aqşın Babayevin dostdan zərbə aldığı vaxtı olubmu?

- Olub. Radioda işlədiyim vaxt universitetdə də dərs deyirdim. Axşam şöbəsində istedadlı bir tələbə var idi. Amma əyni-başı kasıb idi. Onu evimə aparıb, köynək, qalstuk və kostyumlarımdan birini verdim. (Gülümsünərək). Bircə ayaqqabı verə bilmədim, çünki 45 ölçüdə geyinirəm. Cibinə pul qoydum, əlimdən nə gəlir elədim. Onun diplom rəhbəri oldum, sonra radioya işə götürdüm. Dost olduq. Günlərin bir günü bu, çevrilib düşmənim oldu. İclasların birində gözləmədiyim halda, özü də haqsız olaraq əleyhimə danışdı. Rəhmətlik atam mənə həmişə “çalış, yaxşılıq elə” deyərdi. Elə bu zərbəni alandan sonra atama dedim: bəs deyirdin yaxşılıq elə, nə oldu? Dedi, danış görüm nə olub? Olanları ona danışdım. Söylədi ki, yox, burda sən Allahın işinə qarışmısan! Yaxud, olub ki, günahım olmadan dostum məndən üz çevirib. Üstündən on il keçəndən sonra gəlib üzr istəyib ki, mənə düz məlumat verməmişdilər və ya məni yoldan çıxarmışdılar.

AQŞIN BABAYEV UNİKAL ŞƏXSİYYƏTDİR

Dosta qardaş deyən, ondan pislik görəndə də bunu həyatın qəzavə-qədəri kimi qəbul edən Aqşın Babayev hazırda Milli Məclisin mətbuat xidməti şöbəsinin müdürüdür. Bəs görəsən, bu ad gələndə Milli Məclis üzvləri və həmkarları nə düşünür?

Millət vəkili Asya Manafova:

- Onun insani keyfiyyətləri, işgüzarlığı, keçdiyi həyat yolunu yada salanda mənə elə gəlir, parlamentdə elə bir adam tapılmaz ki, Aqşın müəllimi görəndə ayağa qalxmasın. Hörmətə layiq şəxsiyyətdir. Ona can sağlığı, uzun ömür arzulayıram.

Millət vəkili Sabir Rüstəmxanlı.

- Son dərəcə dəyərli romanları, nəsr əsərləri, hekayələri olan istedadlı yazıçı yadıma düşür. İkincisi, bu ad mənə onun Dövlət Televiziya və Radio Komitəsində sədr müavini olduğu illəri xatırladır. O, istedadına hörmətlə yanaşdığı cavanları radioya dəvət edirdi, qiymətləndirirdi. Bu onun insanlara xeyirxah münasibətindən irəli gəlirdi. Üçüncü cəhəti mənim gördüyüm, tanıdığım insanların arasında öz düzlüyü, səmimiyyəti, həssaslığı, insanlara sevgisi ilə xüsusi bir yerdə dayanan unikal bir şəxs olmasıdır. Sakit, münəqişələrdən kənar, adamların yaxşılığını istəyən gözəl insan, əsl kişidir. Onun haqqında yazmaq xeyirxah iş görürsünüz. Çünki, Aqşın müəllim öz təbliğatı haqda az düşünən yazıçılarımızdan biridir.

“Bi-Bi-Si” radiosunun əməkdaşı Lalə Mirzəyeva:

- Mənim üçün o, Aqşın əmidir. Atamla yaxın dost olublar. (Lalə xanım mərhum Osman Mirzəyevin qızıdır – M.Q.) Atamın faciəsində doğma əmilərimizin bizə verə

bilmədiyi təsəllini verirdi. İki-üç gün idi faciə baş vermişdi. Amma o, bizimlə atam haqqında elə söhbət edirdi ki, hətta bu xatirələri eşidəndə gülürdük. Çünki Aqşın əmi bizimlə atamın danışdığı kimi danışdı.

ANS teleşirkətinin əməkdaşı Eldəniz Vəliyev:

- Mən Aqşın müəllimi çox istəyirəm. Ürəyimizdən olmayan məsələni belə bizə elə deyir ki, ondan incimirik. Yaxud, hər hansı anlaşılmazlıq olanda dərhal buna reaksiya verir. Parlamentdə çox istədiyim adamlardan birincisidir.

Tanınmış və istedadlı fotoreportyor Rafiq Qənbərov:

- Onu ziyalı görmüşəm...Bir sözlə, o ziyalı, qayğıkeş ata, fəxr ediləsi qardaş, güvənİLƏsi dost, məsuliyyətli dövlət adamı, yaradıcı şəxs, əsl insandır. Ona vəzifəsinə görə yox, vəzifəsinə ona görə rəğbət bəsləyiblər. Aqşın müəllim tutduğu kürsüyə görə şöhrət tapanlardan deyil, əksinə kürsüyə şəxsiyyəti müqabilində şan-şöhrət gətirənlərdəndir.

Beləcə, artıq “Portret”in digər çalarlarını kəşf etmək hər birinizin öz ixtiyarındadır.

Həsən VƏLİ
jurnalist

ƏQİDƏ ADAMI, ƏQİDƏ POEZİYASI

Aqşın Babayevi necə tanıdığımı soruşanlara bircə cavabım olub: bir üzlü, bir sözlü, çox təmkinli, səbirli insandır. Onun haqqında bu qənaətə gəlməyim isə 30 ildən çox bir dövrün nəticəsidir. Qismət elə gətirib ki, uzun illər bir yerdə işləmişik. O, Azərbaycan Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsində sədr müavini, mən isə şöbə müdiri olanda bir-birimizi daha yaxşı tanıdıq. Belə ki, verilişlərlə əlaqədar tez-tez görüşərdik. Çox tələbkardır.

Bəlkə də yeri deyil, amma o dövrün acı tarixi olduğu üçün bir məqamı yazmağa məcburam, əslində buna ehtiyac var, qoy cavanlarımız müstəqil dövlətimizin sərbəst, yəni daxili senzurasız düşünmək, danışmaq azadlığının qədrini bilsinlər. O vaxtlar xarici ölkələrdə işləməyə göndərilənləri, hətta turist səfərində olanları Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsinin agenti sanıb onlardan ehtiyat edərildilər. Aqşın müəllim də bir neçə il Türkiyədə işləmişdi. Üstəlik də vətəni Türkiyədə adının çəkilməsi, əsərlərinin nəşri qadağan olunmuş, SSRİ-ni əqidəsinin, məsləkinin vətəni sayan böyük şair Nazim Hikmət yaradıcılığından dissertasiya yazmışdı. Bundan əlavə, o, Azərbaycan Dövlət Televiziya və Radiosunda xarici verilişlər üzrə sədr müavini idi. Belə hesab edirdik ki, DTK-nın yoxlamasından keçməyən adamı bu vəzifəyə qoymazlar. Sonralar Azərbaycan Radiosunun bütün şöbə və baş redaksiyalarına rəhbərlik də ona tapşırıldı. Və həmin dövrdə Aqşın Babayevi daha yaxşı tanımağa başladım. Belə ki, risqə gedib yazırdım ki, kəndlərimizdə ev tikib, təsərrüfat yaratmaq üçün cavanlara torpaq sahəsi ayrılır, nəticədə onlar üz tuturlar Tümenə, Surquta, yerli xalqların qaçdığı Amur vilayətinə, Yakutiya... Yazırdım ki, qızları dilə tutub texniki peşə məktəblərində mexanizator qruplarında oxudub traktorçu etmək millətimizə yaraşan iş deyil. Açıq olmasa da, sətiraltı mənalarla yazırdım ki, şagirdləri, texnikum, ali məktəb tələbələrini təhsildən ayıraraq onlara pambıq, üzüm yığdırmaq düz deyil, belədə onlar tədris proqramını çatdırıb yetərincə bilik toplaya bilmirlər və ilaxır. Aqşın Babayev verilişin mətnini diqqətlə oxuyardı, nə danım, hər dəfə həyəcədən ürəyim əsir, onun son sözünü səbirsizliklə gözləyirdim. Son sözü isə verilişin efirdə səslənməsinə icazə verən imzası olurdu. Nəhayət, yüz yox, iki yüz faiz əmin olub inandım ki, Aqşın Babayev millətini, mənsub olduğu xalqını, havasını udub, suyunu içdiyi, nemətlərini yediyi Vətəninə kommunist ideologiyasına, təbliğatına qurban verən kişi deyil. Bundan sonra ona daha çox güvəndim. Aqşın müəllimin şeirlərini oxuyandan sonra isə ona inamım da artdı, hörmətim də. Və özüm-özümə danışaraq dedim: hələ 1969-cu ildə bu misraları yazan Aqşın müəllim mənim, eləcə də Azərbaycan Radiosunda işləyən Vətən, xalq təəssübünü çəkən, sətiraltı mənalarla da olsa, xalqına azadlıq meyilləri aşıl原因an digər jurnalistlərin də verilişlərinin efirə çıxmasına mane olmazdı. Axı, bu misraların müəllifi Aqşın Babayevdir:

**Təbrizi dinlədim...
İnlədim...
Ürəyim Araz kimi çöşdü,
Kirpiklərim qovuşdu.
Dedim, bəlkə,
Yuxuma gələr Təbriz
Sözsüz, nəgməsiz...
Gəlmədi!
Nə yaman olurmüş hicran...**

“Neytron bombası istəyirəm”, “Filan Filanovna...” kimi şeirləri yazmaq isə o dövrdə təkə imperiya əsarətinə nifrət, tarixi türk torpaqlarını rus işğalından azad etməyə çağırış cəsarəti idi. Bu məqamda Aqşın Babayev əsl şair və əsl vətəndaşdır. Yeri gəlmişkən, Aqşın müəllim “Bir içim su istədim” şeirlər kitabının üz hissəində yazır: “Mən şair deyiləm.” Gəlin, bunu tanınmış nasir və alim Aqşın Babayevin ədəbiyyata, poeziyaya ciddi münasibəti kimi qiymətləndirək. Kitabdakı şeirlər deməyə əsas verir ki, Aqşın Babayev şairdir, özü də poetik üslub baxımından Nazim Hikmətə yaxın olsa da, deyilmişləri, yazılmışları təkrarlamayan orijinal şairdir.”Qayıt”, “Xəbərim olmur”, “Zəncir”, “Ürəyim”, “Şuşaya bənzəyən dağlar”, “Necə dözü?” kimi təsirli şeirləri ancaq ruhən, qəlbən şair olan yaza bilərdi. Allah saxlasın Aqşın qardaşımızı, yaxşı şeirə tamarızı qaldığımızı bilə-bilə bu şeirləri üzə gec çıxardıb. Məncə, bunun özü də Aqşın Babayevin bədii yaradıcılığa ciddi münasibətini sübut edən bir həqiqətdir.

Dağlıq Qarabağ hadisələri və başda Mixail Qorbaçov olmaqla SSRİ-nin siyasi rəhbərlərinin erməni separatçıları açıq-aşkar müdafiə etmələri ilə əlaqədar 1989-cu ildə Respublikamızın hər yerində kütləvi etiraz mitinqləri keçirildi. Azərbaycan Teleradiosundakı mitinqlərdən birində bir jurnalist kürsüyə qalxıb Aqşın Babayevin əleyhinə danışdı. Həmin vaxt Aqşın müəllim komitədə olmadığı üçün mitinqdə deyildi. Bu mitinqin Dağlıq Qarabağ naminə deyil, vəzifə ələ keçirmək üçün təşkil olunduğunu başa düşən, eyni zamanda, Aqşın Babayevin öz xalqına vicdanla xidmət etdiyini yaxşı bilən ləyaqətli adamlar vəzifə davasına toplaşanların cavablarını verdilər. Aradan 14 il keçəndən sonra deyirəm ki, kaş onda Aqşın müəllim o mitinqdə olaydı və “Filan Filanovna” şeirini oxuyaydı. Sonda da deyəydi ki, siz təzə millət “qəhrəmanları”, indi bildinizmi mən kiməm və hansı əqidənin, məsləkin yolçusuyam. Sözügedən şeir hər zaman müasirliyini, bizləri düşündürmək gücünü saxlayacaq. Bununla belə, bu şeir siyasi poeziyanın gözəl nümunəsidir, yazıçı, şair, alim, jurnalist Aqşın Babayevin vətəndaş cəsarətinin, tarixi türk torpaqlarının yad əlində qalmasına dözə bilməməsinin bariz göstəricisidir.

Hörmətli Aqşın müəllim- şair Aqşın Baba (kitabda imzası bu cürdür, düz də edib, soyadına yamaq olan “yev”i atıb) xoş sözlər yazaraq mənə öz kitabını verdi. Aqşın Baba hər zaman əqidə adamı olub. Bunu onun nəsr əsərlərindən bilirdik. Şeirləri isə əqidəsinin zirvəsidir.

Vaqif SULTANLI
Professor

TÜRK DRAMATURGIYASININ TƏDQIQI

Hər hansı bir milli ədəbiyyat mütərəqqi dünya xalqlarının bədii sənət xəzinəsini öyrənmədən özünün dünyəvi kontekstdə ədəbi mövqeyini dərk edə bilməz. Eyni zamanda ayrı-ayrı xalqların milli sərvətlərinin öyrənilməsi tək-cə ədəbi fakt olaraq qalmır, həm də geniş sosial-mənəvi mahiyyət kəsb edir. Milli ədəbiyyatşünaslığımızda qonşu, həmsərhəd xalqların ədəbiyyatlarının öyrənilməsi baxımından filologiya elmləri doktoru Aqşın Babayevin “Müasir türk dramaturgiyasının ictimai motivləri” (Bakı, “Elm”, 1982, rus dilində) adlı monoqrafiyası xüsusi əhəmiyyətə malikdir.

Türk dramaturgiyasının şöhrət və sədası dünyanın bir sıra ölkələrinə yayılmış, onun N.Hikmət, Ə.Nesin, H.Taner, N.Cumalı kimi məşhur nümayəndələrinin əsərləri tərcümə olunaraq ayrı-ayrı ölkələrdə tamaşaya qoyulmuşdur.

Kitabın sərlövhəsindəki “müasir” termini şərti xarakter daşıyır, çünki müəllif yalnız son illərin ədəbi materialları ilə kifayətlənməmiş, bütövlükdə respublika dövrü dramaturgiyasını əhatə etməyə çalışmışdır.

Tədqiqatın giriş hissəsində müəllif türk dramaturgiyasının müvafiq dövrünün ayrı-ayrı mərhələlərini elmi-nəzəri aspektdə təhlil etmiş və onların hər birinin səciyyəvi cizgilərini aşkara çıxarmışdır. Ümumiyyətlə, altmış ilə yaxın bir dövrü əhatə edən tədqiqatda türk dramaturgiyası beş mərhələyə bölünmüşdür.

Respublika dövründə sosial boyaların kəskin xarakter aldığı qeyd edən tədqiqatçı türk dramaturgiyasında gedən zənginləşməni, dünya teatrının qabaqcıl ənənələrinə yiyələnməni və beləliklə, milli hüdudları aşıb keçdiyini göstərir.

Müəllif birdən-birə respublika dövrü dramaturgiyasını təhlil etmir, türk ədəbiyyatında dramaturgiyanın formalaşması prosesini, 1860-cı ildə yazılmış İbrahim Şinasinin “Şairin evlənməsi” əsərindən tutmuş ta 1923-cü ilə - respublika yaranması dövrünə qədər yaşayıb-yaratmış dramaturqlar haqqında, o cümlədən Əli Heydər, Namiq Kamal, Əbdülhəq Hamid, Rəcəizadə Mahmud Əkrəm və b. qələm sahibləri haqqında məlumat vermişdir.

Türk dramaturgiyasının mövzu dairəsini geniş şəkildə şərh edən tədqiqatçı yalnız mövcud bədii materiallarda deyil, eyni zamanda milli ədəbi tənqiddə ictimai motivlərin gücləndiyini ətraflı, inandırıcı faktlarla sübut edir.

Yeni dövrün ilk mərhələlərindən danışarkən Aqşın Babayev yaranmış pyeslərin bir tərəfdən təqlidi mahiyyətini, digər tərəfdən Avropa dramaturgiyasında işlənmiş mövzuların, süjetlərin, obrazların hazır şəkildə mənimsənildiyini göstərir. Müəllif Oktay Rıfat, Sadiq Şəndil, Əziz Nesin və başqa dramaturqların bu dövr yaradıcılığında Avropa dramaturgiyasının təsirini üzə çıxarır.

Monoqrafiyada son iyirmi ilin bədii mənzərəsinin canlandırılmasına da diqqət yetirilmişdir. Aqşın Babayev müasir Türkiyənin sosial-siyasi ziddiyyətlərini N.Hikmətlə yanaşı, türk dramaturgiyasının Ə.Nesin, H.Taner, N.Cumalı, Ə.Ağaoğlu və başqa

dramaturqlarının əsərlərində axtarır, üzə çıxarır, onların ictimai-siyasi mahiyyətini dürüst qiymətləndirməyə çalışır.

Aqşın Babayev N.Hikmətlə şəxsən tanış olmuş, Ə.Nesin, H.Taner və b. müasir türk dramaturgiyasının görkəmli nümayəndələri ilə görüşmüşdür. Bu, tədqiqatçıya iş prosesində xeyli kömək etmiş, yazının təsir qüvvəsini, emosionallığını gücləndirmişdir.

“Müasir türk dramaturgiyasının ictimai motivləri” əsəri ümumtəhsil məktəblərində çalışan müəllimlər üçün də maraqlı vəsaitdir.

Fazil RƏHMANZADƏ
Jurnalist

SƏN YANMASAYDIN...

Bizim əsrin dünya ədəbiyyatına bəxş etdiyi korifeylərdən biri də Nazim Hikmətdir. Bu alovlu türk şairinin əsərlərində çılğın həyat nəfəsi, od hərarəti, buludsuz səma aydınlığı, dəniz məhəbbəti vardır. O, insanlara bağlıydı. Məhz buna görə də, dünyanın çox ölkəsində min-min insan qəlbində əbədi məhəbbətlə qaldı, bəşərin övladı olmaq səadətinə qovuşdu. Nazim Hikmət yazırdı: “Şeirimin kökü yurdumun torpaqlarındandır. Ancaq budaqlarıyla bütün torpaqlara, Gündoğanda, Günbatanda, Güneydə, Quzeydə ucsuz-bucaqsız yayılan bütün torpaqlara, o torpaqlar üstündə qurulmuş mədəniyyətlərə, böyük dünyamıza uzanmaq istədim”...

Uzandı da! Heç bir təqib-işgəncə, əzab-əziyyət, 13 illik dustaqxana həyatı nə Nazimin insanlara məhəbbətini soyutdu, nə onun iradəsini qırdı, nə şair mübarizədən – istedadlı və kəskin qələmiylə yazıb-yaratmaqdan qaldı, nə də saysız-hesabsız pərəstişkarı ədibin poeziyasından, dram əsərlərindən doydı. O, hamının, o cümlədən, Azərbaycan oxucularının da sevimlisi oldu!

Görkəmli sənətkarın xatirəsini əbədləşdirən daha bir kitabın Bakıda çapdan çıxması bu sevgi duyğularının yeni təzahürüdür.

Ağşın Babayevin “İşıq” nəşriyyatında işıq üzü görmüş “Nazim Hikmət” kitabı Beynəlxalq sülh mükafatı laureatı Nazim Hikmətin həyat və yaradıcılığına həsr olunmuşdur. Əsərin müəllifi böyük şairin tədqiqatçılarındandır. O, 1967-ci ildə Nazim Hikmətin yaradıcılığı haqqında namizədlik dissertasiyası müdafiə etmişdir, 1972-1975-ci illərdə Türkiyədə tərcüməçi işləyərkən Nazim Hikmət yaradıcılığı haqqında tədqiqatını davam etdirmişdir.

Müəllifin yeni kitabı səmərəli axtarışların nəticəsidir. Kitab Nazim Hikmətin həyat və yaradıcılığı, poeziyası və dramaturgiyası haqqında oxuculara dəyərli məlumat verir, ədib barədə bildiklərimizi zənginləşdirir. Təhlil və tədqiq, xronoloji ardıcılıq, nəhayət, bütünlükdə Nazim Hikməti Azərbaycanla bağlı şəkildə təqdim etmək səyi müəllifin özünəməxsusluğudur.

Nazim Hikmət coşğun, ehtirash, qüdrətli və mübariz bir şair, orijinal dramaturq, mahir publisist, novator nasir, eyni zamanda sülh uğrunda fəal mübariz və böyük ictimai xadim kimi təsvir edilir. Nazim Hikmət 1902-ci ildə Salonikdə anadan olmuşdur. Atası və anası savadlı idilər. Xüsusən, anası Ayişə Cəlilə öz oğlunun təlim-tərbiyəsinə təsir göstərmiş, ədəbiyyatı, incəsənəti Nazimə sevdirmişdir.

Yetkinlik dövründən həyata açıq gözlə baxan Nazim Hikmətdə mübarizə ruhu günbəgün qüvvətlənirdi. Bir gün gənc Nazimə xəbər çatır ki, Rusiyada inqilab nəticəsində yeni fəhlə və kəndli hökuməti qurulub və o, Rusiyaya getmək fikrinə düşür. 1921-ci ildə Nazim ilk dəfə keçmiş Sovetlər ölkəsinə gəlir... və beləliklə də o, aradığı “böyük ideala” qovuşur.

Şairin Moskvada təhsil illərinə, ilk yaradıcılıq nümunələrini qələmə aldığı dövrə həsr olunmuş səhifələr maraqla oxunur. Nazimin bir şəxsiyyət və yaradıcı, inqilabçı mübariz kimi formalaşması məhz həmin zamanda baş verir. Məsələn, “Orkestr” şeirində Nazim

Hikmət xalqın böyük ideallarından geridə qalan, sısqca duyğulardan söz açan sənət adamlarını şiddətli tənqid atəşinə tuturdu. Şair yeni əsrin – mübarizələr əsrinin və üsyanlar əsrinin “dağ kimi dalğalarla, dalğa kimi dağlarla” döyüşən bir silahından böyük vüsətlə söz açırdı:

**Coşdu çalğıcıbaşı,
Əsir orkestro,
dağlarla, dalğalarla,
dağ kimi dalğalarla,
dalğa kimi dağlarla...**

Ümumiyyətlə, Aqşın Babayev kitabında Nazim Hikmətin yaradıcılığı ilə mübarizə fəaliyyətini vəhdətdə verməyə nail olmuşdur. Nazim Hikmət və sülh uğrunda mübarizə. Bu iki məhfum bir-birindən ayrılmazdır. Nazim Hikmətin adı sülh mübarizələri - Pablo Neruda, Jorj Amadu, Pol Robson, Lui Araqon və nəcib ideallarla yaşamış digər insanların adları ilə bir sırada çəkilir. Təkcə bədii əsərlərində deyil, çıxış və söhbətlərində də Nazim Hikmət sülhün fədakar əsgəri kimi dünya xalqlarını müharibə qızıqdırıcılarına qarşı mübarizəyə səsləmiş, bu yolda böyük fəaliyyət göstərmişdir. Kitabın ən məzmunlu səhifələri Nazim Hikmətin bu nəcib ideala sərf etdiyi illəri və fəaliyyətini dolğun işıqlandırır. Yeri gəldikcə, müəllif ədibin oxuculara məktublarından sətirlərə müraciət edir və bir rəssam məharəti ilə Nazim Hikmətin obrazını əlvan boyalarla yaradır.

Nazim Hikməti respublikamızla, azərbaycanlı sənətkarlarla xüsusi yaradıcılıq əlaqələri bağlayırdı. Kitabın ayrıca bir yarımfəslinin bu mövzuya həsr olunması azərbaycanlı oxucular üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Məlumdur ki, 1951-1963-cü illər Nazim Hikmətin fasiləsiz olaraq Moskvada yaşayıb-yaratdığı bir dövrdür. Məhz bu zaman Nazim Hikmət ilk kitabının nəşr edildiyi Azərbaycanla dostluq və yaradıcılıq əlaqəsini xeyli inkişaf etdirmişdir. Azərnəşr onun əsərlərinin ikicildliyini oxuculara çatdırmışdır. Ədibin yaradıcılığı azərbaycanlı kinematoqrafçılar, rəssam və bəstəkarlar üçün də ilham mənbəyi olmuşdur. N.Hikmətin əsərlərinin motivləri əsasında kinematoqrafçılarımız “Bir məhəlləli iki oğlan”, “Yaşamaq gözəl şeydir, qardaşım!” bədii filmləri çəkmişlər. Tanınmış fırça ustası Rasim Babayevin dramaturqun əsərləri mövzusunda çəkdiyi illüstrasiyaları, istedadlı heykəltəraş Münəvvər Rzayevanın Nazim Hikmətə həsr etdiyi büstü, bəstəkar Arif Məlikovun dramaturqun “Məhəbbət əfsanəsi” pyesi əsasında yazdığı eyni adlı baleti və s. bu qəbildəndir. Moskvada yaşayan həmyerlimiz, tanınmış alim-tədqiqatçı Əkbər Babayev N.Hikmətin əsərlərinin Sofiyada çap olunmuş səkkizcildliyinin tərtibatçısıdır.

Ölümündən bir neçə ay əvvəl Nazim Hikmət Bakıda idi. O, yenə bakılılarla eyni hərarətlə görüşmüş və demişdi: “Canım, gözüm bakılılar! Bakıya gəldim, dünyalar mənim oldu. İnanın, həmişə sizi xatırlayıram. Bakı, Azərbaycan mənə bilirsinizmi nə qədər əzizdir. Mənim gəncliyim də, qocalığım da Bakıya bağlıdır”...

Bəli, bu doğrudan da beləydi! Kitabda gətirilən faktlar, eyni zamanda Nazim Hikmət əsərlərinin Azərbaycan səhnələrində qoyulmasını əks etdirən xeyli fotoşəkil bu qarşılıqlı məhəbbətə dəlalət edir. Nazim Hikmətin S.Vurğun, S.Rüstəm, R.Rza, F.Əmirov kimi

gölkəmli sənət ustalarımızla vaxtı ilə çəkdiyi nadir şəkillərin də verilməsi kitabın bədii dəyərini xeyli artırır. Ümumiyyətlə, kitabın bədii tərtibatı yaxşıdır.

Nazim Hikmət çıxışlarının birində demişdir: “Mənim aləmində yazıçı hər şeydən əvvəl, öz zamanəsi ilə ayaqlaşan, öz xalqı və bütün bəşəriyyətlə birgə yer üzündə insan azadlığı uğrunda çarpışan bir vətəndaş olmalıdır”...

Nazim Hikmətin özü məhz belə sənətkar idi. Bunu şairin həyat amalını bütün aydınlığı ilə göstərən aşağıdakı misralar da aydın sübut edir:

Mən deyirəm ki, ona:

Qoy kül olum

Kərəm kimi

yana-yana.

Mən yanmasam,

Sən yanmasan,

biz yanmasaq,

necə çıxar

qaranlıqlar

Ay-dım-lı-ğa!

Bəli, ölməz şair! Sən doğrudan da, bəşəri ideallar uğrunda beləcə yanmasaydın, yer üzündə bu qədər sevimli olmazdın, ölümünlə ölümsüzlük qazanmazdın!

Vasif NƏSİBOĞLU
Yazıçı

QAYĞI, MƏHƏBBƏT...

aşlı nəslin nümayəndələri vaxtaşırı hekayələr yazsalar da, bugünkü hekayələrin müəllifləri, əsasən, gənclərdir. “Həmişəbahar” adlı ikinci hekayələr kitabını nəşr etdirmiş Aqşın Babayev də həmin gənclərin sırasındadır. Onun hekayələrində diqqətəlayiq cəhətlər hansılardır? Müəllif hansı məsələləri qələmə alır, müasirlərimizin işıqlı cəhətlərini necə ümumiləşdirir, kölgəli cəhətlərə necə atəş açır? Bu suallara cavab vermək üçün kitabdakı hekayələrə nəzər salaq.

Yenilik eşqi ilə yaşayan fədakar gənclərimiz (“Həmişəbahar”), ömrünü buruqlar arasında keçirən cəsur neftçilər (“Qayğı”), elmin yollarında şam kimi əriyən professor Maqsud (“Göyərçinlər öpüşür”), oğlunu qanlı cəbhələrdə itirmiş kədərli Səriyyə xala (“Çiçək və təbəssüm”), əliəyriylə, rüşvətxorlarla mübarizə aparan təmiz qəlbli hüquqşünas Şamil (“Alın təri”), qayğıkeş, mərd Bəhram (“Meşin dərili qapı”) bu hekayələrin qəhrəmanlarıdır.

İnsanlara məhəbbət Aqşının təzə kitabındakı yazıların əsas məziyyətidir. Bu, xüsusilə “Həmişəbahar” hekayəsində daha aydın duyulur. Əsərin qəhrəmanı sadə təbiətli, nəcib bir gənclərdir. Hekayədə onun saf ata məhəbbəti təsvir edilmişdir. Aşağıdakı sözləri oxuyarkən bu cavanın səmimiliyinə inanmamaq olmur: “Qurban olum atama. Ana ürəkli atama. Məni boya-başa çatdırmaq üçün nə qədər əziyyət çəkib. O, mənə səadət verib, həyat verib, onun dodaqlarında təbəssüm görəndə, elə bilirəm dünya mənimdir. Dən düşmüş qaşları çatılanda, səsi titrəyəndə, gözləri mənə yox yerə dikiləndə dünya gözlərimdə qaranlığa dönür. Mən bilirəm atamı qocaldan nədir.”

Ata öz övladlarını böyüdüüb ərsəyə çatdırmışdır. Bu məğrur qocanın yaşı altmışı ötsə də, ürəyi uşaq kimi kövrəkdir. Böyük oğlu ev alıb ata yurdunu tərk edəndə, qoca kədərlənir. O, övladlarından ayrı düşmək istəmir. Kişinin bu xiffəti təbiidir. O, balalarını pərvazlandırın qartala bənzəyir. Ata nəvəsi Gündüzü bağrına basaraq deyir: “-Həyat vəfasız deyil, insan ölmür. Bax, Gündüz mənim dodaqlarımı “oğurlayıb”. Nə qədər Gündüz sağdır, demək, mən də sağam. Əgər Gündüzün övladının simasında da mənim bir cizgim olsa, demək, mən yenidən yaşayacağam.”

Yazıçı, özünü balalarına fəda edən ağ saçlı, namuslu atanın sevincini, iztirabını real cizgilərlə verməyə çalışır.

“Qayğı” hekayəsi də qayə etibarını ilə “Həmişəbahar”a yaxındır. Buruq ustası İmran bütün varlığı ilə mədəndəki işinə bağlansa da, ailə qayğılarından uzaq deyildir. Oğlu Azər su çiçəyi xəstəliyinə tutulduğuna görə, çox narahatdır. Təqaüdə çıxmış qonşu qadın Pərvanə xala bu ailəyə kömək əlini uzadır. Müharibədə ərinə və oğlunu itirmiş Pərvanə xala nə qədər dərddə olsa da, bədbin deyil. Bəzən o, qonşuları ilə söhbət edəndə elə gülür ki, deyirsən dünyada bu Pərvanə xala kimi şən, məsud adam ola bilməz. Bəzən də gözlərini pəncərədən həyəətə zilləyir, boy atıb ucalan çinarlara baxır, düşünür, heykəl kimi dinməz olur. Onun kədərini ancaq öz ürəyi bilir.

Pərvanə xala Azərin gecə-gündüz keşiyində durur, ailəyə doğma bir adam kimi can yandırır, uşağı xilas edir.

Həyata məhəbbət, müharibəyə nifrət hissi “Çiçək və təbəssüm” hekayəsi üçün də səciyyəvidir. Səriyyə xala da Pərvanə xala kimi, müharibədə həlak olmuş oğlunun xəyalı ilə yaşayır, onun tay-tuşlarının simasında öz balasını görür, təsəlli tapır, həyatdan bezmir.

“Həmişəbahar”ın müəllifi, adamlarımızın müsbət, işıqlı cəhətlərini təsvir etməklə yanaşı, onların nöqsanlarını da göstərməyə çalışır. Məsələn, “Alın təri” hekayəsində olduğu kimi: Şamil yenicə toy edib ailə qurmuşdur. O, təmiz vicdanlı bir hüquqşunasdır. Alın təri ilə qazandığı pula qənaət edir. Lakin belə yaşamaq bəzən onun qadını Həbibəni sıxır. Daha yaxşı geyinmək, daha yaxşı yaşamaq istəyən bu gənc və gözəl qadın tərəddüd edir. Bunun nəticəsində də, onlara rüşvət gətirən Bayramı döşündən vurub geri qaytarmır. Pulu aldıqdan sonra qərribə bir duyğu onu çulğalayır: bu pullar Şamilin maaş günü gətirdiyi pullara bənzəmir. Bu pullar ona yad gəlir, od parçası kimi onun barmaqlarını yandırır.

Aqşinin təzə hekayələr kitabında oxucunu məşğul edən onlardakı yığcamlıq, təzə söz demək meyli, insana qayğını, hörməti qələmə almaq, paklığı göstərmək həvəsidir.

Vaqif PAŞAYEV
Filologiya elmləri üzrə fəlsəfə doktoru

HƏYAT HƏQİQƏTİNƏ SƏDAQƏT

Ağşın Babayev formalaşmış dəst-xətti, fərdi üslubu ilə seçilən yazıçılarımızdandır. Müasirimizin mənəvi keyfiyyətləri, fikir və düşüncələri onu daha çox maraqlandırır. Yazıcının “Dünya vəfalıdır” (Yazıçı, 1984) kitabında bu aydın görünür. Kitaba iki povest və hekayələr daxildir.

“Çovğunlu yollar” povesti müəllifin gündəlik müşahidələrinin nəticəsi, ona doğma olan bir mühitin bədii inkiasıdır: povest jurnalistlərin çətin, lakin mənalı əməyinə, gündəlik işlərinə həsr edilmişdir.

Çovğunla başlanan növbəti iş günü ədəbi priyomdur. O, radiojurnalistlərin xarakterini üzə çıxarır, onların bir-birinə münasibətini aşkarlayır, obrazların daxili meyllərinin, mənəvi aləminin açılmasında mühüm rol oynayır. Məhz həmin gün aydın olur ki, illərlə çiyin-çiyinə işləyən bu insanların heç də hamısı səbatlı, dəyanətli deyildir. İşlərində çətinlikdən qorxan, canının hayına qalan, ona-buna qara yaxmağa cəhd edən, zahirdə isə özünü gözə soxmağa çalışan Saleh və Fəridov kimiləri də vardır. Onların qara fikirləri elə bil, təbiətin tüğyan edən tufanından qüvvət alır, daha da şiddətlənir. Müsbət adamlar isə nəinki təbii fəlakətə sinə gərirlər, həm də əl-əyağa dolaşanlara qarşı ikiqat qüvvə ilə mübarizə aparırlar.

Müasirlərimizin bədii obrazı əsərdə Əkrəm surətində ümumiləşir. Doğrudur, Cahangir obrazı nisbətən geniş planda verilmişdir, ancaq, Əkrəm əsərin bütün estetik-mənəvi qayəsini özündə cəmləşdirir. Povestin ideya yükünü bu obraz daşıyır.

Əkrəm tapşırılan vəzifənin məsuliyyətini dərk edir, çalışır ki, işdə dönüş yaratsın. Əkrəmin yeni vəzifəyə təyin olunması Saleh və Fəridovun kürklərinə birə salmış, rahatlıqlarını pozmuşdur. Səbiq baş redaktorun vaxtında olan “münbit şəratın” əllərindən çıxması bu tiplərə ağır gəlir. Yeni baş redaktor onları “yaşamağa” qoymur, çünki o, məhz belə “yaşamaq”, “dolanmaq” fəlsəfəsinin əleyhinədir.

Bu mübarizədə qəhrəman tək, köməksiz verilməmişdir, onun arxasında çoxluq dayanmışdır. Müasir partiya işçisi kimi təqdim edilmiş Əzizovun “səni yaxşı tanıyırdıq” sözü Əkrəmi daha da ruhlandırır. Həmin məqamda müəllifin müsbət surətin nitqində verdiyi “Yer kürəsi yaxşı adamların sayəsində fırlanır” ifadəsi təbii səslənir və real təsir bağışlayır.

Povestdə fransız jurnalisti obrazı da vardır. Azərbaycanda neft sənayesinin inkişafı, sadə neftçinin dediyi sözlər xarici jurnalisti heyrətə salır. Dəniz neftçilərinin həyatı, arzuları, düşüncələri ilə tanışlıqdan sonra o, yəqinlik hasil edir ki, “bunlar yeni insanlardır”.

Əsərdə müasir gəncliyin həyatına, təmiz məhəbbətinə də yer verilmişdir. Gənc jurnalist Cahangirin uşaq baxçasında tərbiyəçi işləyən Gözələ, Tellinin isə Cahangirə bəslədiyi təmiz hisslər inandırıcı təsir bağışlayır.

Aslan obrazında müəllif yaxşı işçinin, gözəl mütəxəssisin xüsusiyyətlərini cəmləşdirmişdir. Ancaq, yazıçı bu əla jurnalistin eqoizminin təhlükəli olduğunu da xarakterik cizgilərlə mənalandıra bilmişdir.

Cahangir və Gözəl xətti əsərin başlıca qayəsinə, əsas ideyanın üzə çıxmasına xidmət edir. Onlar əqidələrində, işlərində, sevgilərində, insanlara münasibətlərdə ardıcıl, humanist, mübariz insanlardır.

“Sabahı görən gözlər” povesti ilk Azərbaycan diplomatı İbrahim Əbilovun həyatına, inqilabı və diplomotik fəaliyyətinə həsr olunmuşdur. Oxucu, Əbilovun Türkiyə torpağına ayaq basdığı gündən onun gərgin, çoxcəhətli işi ilə yaxından tanış olur.

Kitaba daxil edilmiş “Qış hekayəti”, “Burulğan”, “Ölməzlik”, “Yaxşılıq”, “Qonorar”, “Qalstuk”, “Çıxış” və b. hekayələrdə aktual məsələlərə, sosial-mənəvi, əxlaqi-etik problemlərə fəal yazıçı münasibəti öz bədii həllini tapmışdır. “Yumorlu hekayələr” bölməsində toplanmış hekayə və novellalar da maraqlıdır. Faktı inandırıcı, real ştrixlərlə təsvir etmək, konkret hissi-emosional vəziyyətlər yaratmaq bacarığı yazıçının başlıca məziyyətlərindən biridir.

Kitabın dili aydındır, oxunaqlıdır, yazıçı təhkiyəsində şirinlik, lakoniklik duyulur. Əsərlərdə maraqlı, orijinal, təzə deyimlərə, ifadələrə tez-tez rast gəlirik. Ümumiyyətlə, fikrin aydın, səlis, konkret ifadəsi kitabda toplanmış bütün əsərlər üçün xarakterikdir.

“BİR PARÇA HƏYAT”

“Nəriman Əlizadə mənəm. İstəyirəm öz həyatımı sizə danışım. Əlbəttə, bütün həyatımı yox, onun bir parçasını. Oxuyun, baxın. Bəlkə, burada sizin də həyatınızdan bir parça var”.

Bu sətirler sanki “Bir parça həyat” kitabının (“Gənclik” nəşriyyatı, 1971- ci il) proloqudur. Sətirleri oxuyanda hiss edirsən ki, Nəriman Əlizadənin həyatında nə isə maraqlı bir şey var. Ürəyindəkiləri danışib özünü yüngülləşdirmək istəyir.

Kitabı oxuduqca, vərəqləri çevirdikcə bunun şahidi olursan. Elə zənn edirsən ki, müsahibin öz həyatını sənə danışır. Sevincini, qəmini, kədərini səninlə bölüşdürür. Gözlərinin önündə uşaq Nəriman, yeniyetmə Nəriman, gənc Nəriman, müəllim Nəriman canlanır.

Nərimanın uşaqlığı müharibə illərinə təsadüf etmişdir. O, təzə-təzə yeriyəndə, “ana, ata” sözlərini deməyə başlayanda Vətənimizin üzərini qara buludlar almış, atası cəbhəyə getmişdir. Ailənin çətin günləri bundan sonra başlamışdır.

...Günlərin birində Nərimanın atası cəbhədən qayıtdı. Lakin, o, doğma balası ilə, anası ilə, vəfalı həyat yoldaşı ilə danışmaq, dərdləşmək iqtidarında deyildi. Dili tutulmuşdu.

Atası gələndən sonra, Nərimanın qayğıları azaldı. Dərsinə daha çox fikir verdi. Bir az ətə-qana doldu. Hələ məktəbli ikən ürəyində məhəbbət qılgıncımları pərvəriş tapdı. Qonşu qızı Sənubərlə əhd-peyman bağladı. Lakin, bunu bilib onları bir-birindən ayırdılar. Sənubərin valideyinləri Qubaya köçdülər. Onun qəlbində yer tapmış məhəbbət tədricən azaldı...

Nəriman orta məktəbi qurtarıb ali təhsil alır. Sonra aspiranturaya girir. Elmlər namizədi olur. Onun tələbələrə qarşı tələbkar olması, düzgünlüyü bir çoxlarının xoşuna gəlmir. Bir tələbəyə “iki” yazdığına görə o, döyülür, ağır yara alır, xəstəxanaya düşür. Ona deyirlər ki, bir sən düz işləməklə hər şey öz qaydasına düşməyəcək. Hamı necə, sən də elə.

Lakin savadsız dayılı tələbələrə onun münasibəti dəyişmir. Tələbəsi Səlminə imtahan dan dəfələrlə kəsilir. Müxtəlif vasitələrlə yenidən imtahan vermək üçün göndəriş vərəqəsi alır. Nəriman müəllimin yaxın yoldaşlarından biri evinə zəng vurub ona tapşırır ki, Səlminəyə qiymət yazsın. O, razılıq vermir. İş elə gətirir ki, ilk sevgilisi Sənubər də Nərimandan Səlminəyə görə xahiş edir. Lakin bu səylər də bəhrə vermir. Komissiya ilə yenidən imtahan verən Səlminə bu dəfə də heç nə bilmir. Göndəriş vərəqəsində “qeyri-kafi” görən qız özündən çıxır, ayağa qalxıb şahənə bir hərəkətlə deyir:

- Mən bilirəm istədiyiniz nədi? O şey mümkün olmayacaq. Fikriniz başqa qızlara getməsin. Keçən dəfə mənə dediyiniz sözləri bu müəllimlərin yanında deyə bilərsiniz? Bir ildir ki, məni süründürürsünüz. Rektora ərizə yazacağam.

Böhtan ayaq tutar, yeriməz deyiblər. Səlminənin ərizəsi institutda bir çaxnaşma salır. Nəriman müəllimin məsələsi partiya yığıncağında müzakirə olunur. Evində sağlığına

badə qaldıran, onunla bir deyib-gülən partiya təşkilatı katibinin müavini Nadir müəllim onun əleyhinə danışır. Lakin, axırda Səlminə özü ərizəsini geri götürüb etiraf edir ki, müəlliminə böhtan atmışdır.

Nəriman müəllim ailəsi haqqında razılıqla danışır. Onun ömür-gün yoldaşı Gülər xanım vəfalıdır, yaxşı müəllimdir, gözəl anadır.

Kiçik bir yazıda “Bir parça həyat” povestini tam təhlil etmək imkan xaricindədir. Bu əsəri yazıçı Aqşın Babayevin müvəffəqiyyəti hesab etmək olar. Povest yaxşı yazılmışdır. Hadisələr birinci şəxsin dili ilə söylənir. Bu, əsərin təsirini daha da artırır.

Nəriman təmiz vicdanlı müəllimdir. Heç bir qüvvə onun iradəsini qıra bilmir.

Bu kitabı oxuyun. Nəriman müəllim demişkən, bəlkə burada sizin də həyatınızın bir parçası var.

DRAM SƏNƏTİ VƏ İCTİMAİ GERÇƏKLİK

Aqşın Babayev türk ədəbiyyatının yaxşı tədqiqatçılarında biri kimi tanınmışdır. Onun yeni kitabı “Müasir türk dramaturgiyasında ictimai motivlər” adlanır.

Bilindiyi kimi, dram sənəti bəşəriyyətin uşaqlıq çağından, yəni yaranıb təşəkkül tapdığı zamandan bəri ictimai məzmun daşımışdır. Dahi fransız maarifçi-filosofu Deni Didro “dram sənətinin təməlini təşkil edən nədir?” sualına belə cavab vermişdi: “tarix sənəti” (“Dramatik poeziyaya dair” risaləsi). Böyük mütəfəkkir “tarix” deyəndə, hətta “uydurulmuş” əhvalatlara belə “həqiqətəuyğunluq” ruhu aşılardan gerçək hadisələri, yəni cəmiyyətin mənəvi, siyasi və ictimai tarixini nəzərdə tuturdu.

Bu baxımdan tədqiqatçı Aqşın Babayevin adı çəkilən kitabında müasir türk dramaturgiyasında məhz ictimai gerçəkliyin bədii inikasını araşdırmaq qərarı və təşəbbüsü qanunauyğun bir hadisə kimi qarşılmalıdır.

Əsərin “Giriş” qisminə müəllif yeni, Avropa biçimli türk teatrının 120 illik tarixi haqqında, bu janrın öz inkişafı ərzində keçdiyi mərhələlər barədə məlumat verir. Onun türk teatrının və dramaturgiyasının tarixinə tətbiq etdiyi bölgü türk cəmiyyətinin cümhuriyyət (respublika) dövrünün inkişaf pillələrinə tamamilə uyğundur.

Türk dramaturgiyasının təşəkkülü prosesi ilə əlaqədar olan birinci fəsildə müəllif bu janrın yaranması və inkişafına təkan verən qaynaqları və amilləri araşdırır, ilk növbədə türk xalq teatrının müxtəlif növlərindən “Karagöz” kölgə tamaşalarından, “Ortaoyunu” (meydan) teatrından, “Məddah” və “Tuluat” (şifahi və dəyişkən mətnli xalq dramları) oyunlarından, Avropa biçimli ilk peşəkar türk teatrlarının fəaliyyətindən maraqlı söhbət açır. Bu fəsildə Recaizadə Mahmud Əkrəm, Namiq Kamal, Ədülhəq Hamid, Əhməd Vəfiq Paşa kimi maarifpərvər yazıçıların türk teatri və dramaturgiyasının inkişafında göstərdikləri xidmət düzgün işıqlandırılır. Burada Namiq Kamalla M.F.Axundovun teatr sənəti barədə fikirlərinin uyğunluğu ilə bağlı mülahizələr də diqqəti cəlb edir.

Kitabın cümhuriyyət dövrü türk dramaturgiyasının mövzu dairəsinə həsr olunmuş ikinci fəslə qısalığına, yığcamlığına rəğmən, məzmunca zəngin, ideyaca çox mənalı və əhəmiyyətlidir. Çünki, burada tədqiqatın metodoloji təməli qoyulur və istiqaməti müəyyənləşdirilir. Müəllif Türkiyədə qurtuluş savaşından sonra türk dramaturgiyasının üz-üzə gəldiyi vəzifələri və problemləri çox düzgün şərh edir və göstərir ki, türk xalqının müqəddəratında tarixi əhəmiyyət kəsb edən bu hadisədən sonra mütərəqqi türk ədəbiyyatında və dramaturgiyasında siyasi-ictimai həyatın, tarixin bədii inikası zamanın tələblərinə, zərurətinə uyğun olaraq estetik təfəkkürün, idrakın əsas, aparıcı yoluna çevrildi. Tədqiqatçı türk dramaturgiyasına Qərbin mütərəqqi yazıçılarının təsirini də ayrıca qeyd edir.

Fikrini isbat üçün o, cümhuriyyət dövrü türk dramaturgiyasının Nəcib Fazıl Kısakürək, İbnrefik Ahmet Nuri, Oktay Rıfat, Sadık Şendil, Əziz Nesin, Nedim Tor,

Nazim Hikmət, Xalid Fəxri Ozansoy, Aka Gündüz, Ahmet Kutsi Tecer, Ahmet Muhib Dıranas, Turan Oflazoğlu, Faruk Nafiz Çamlıbel, Başkut Cevad Fehmi, Refik Ərduran, Çetin Altan və başqa yazıçıların dram yaradıcılığını mövzu baxımından təsnifləşdirir və yığcam şəkildə araşdırır.

Aqşın Babayev əsas diqqətini rəsmi və liberal türk ədəbiyyatşünaslığının həqarətlə, “toplumçu” (ictimai), “gerçəkçi” (realist) və yaxud “toplumçu-gerçəkçi” adlandırdığı sənətkarların və istiqamətçə bunlara yaxın dramaturqların yaradıcılığına verir. Bunlar Nazim Hikmət, Əziz Nesin, Haldun Taner, Necati Cumalı, Adalet Ağaoğlu, Sermet Çağan, Receb Bilginer və başqalarıdır. Kitabda N.Hikmətin, Ə.Nesinin, H.Tanerin, N.Cumalının yaradıcılığına birər fəsil həsr olunmuşdur. Son üç yazıçının dramları da ayrıca fəsildə işıqlandırılır.

Dövrümüzün böyük sənətkarı N.Hikmət Aqşın Babayevin yaxşı bələd olduğu, tanıdığı və sevdiyi sənətkarlardandır. Burada N.Hikmət, tədqiqatçını siyasi-ictimai görüşlərinin məzmunu, təkamülü, bədii təcəssümü, geniş təsir dairəsi, inqilabiləşdirici mahiyyəti baxımından cəlb edir. Tədqiqatçı böyük ədibin “Kəllə”, “Şöhrət və ya unudulan adam”, “Yusif ilə Menofis”, “Fərhad ilə Şirin”, “Damokl qılıncı” və başqa əsərlərini cəmiyyətdə şərin, zülmün, ədalətsizliyin, istismarın konkret, şiddətli inkarı, xeyrin, azadlığın, sülhün, insanpərvərliyin, yüksək bəşəri idealların ehtiraslı təsdiqi kimi, nəhayət, bütün bu və digər keyfiyyətləri N.Hikmət realizminin həyatı, zəmini, bəşəri miqyası, ölməz mündəricəsi, sinfi mahiyyəti kimi araşdırıb dəyərləndirir.

Əziz Nesin, Haldun Taner, Necati Cumalı və başqa sənətkarlar bir dramaturq kimi oxucularımız arasında nisbətən az tanınırlar. Halbuki bu yazıçıların dram əsərləri kəskin satirik və humanist mahiyyəti, forma və məzmun yeniliyi ilə təkcə Türkiyədə deyil, dünyanın bir çox ölkələrində şöhrət qazanmışdır.

Haldun Tanerin “Keşanlı Ali dastanı”, Əziz Nesinin “Toros canavarı”, Necati Cumalının “Təhlükəli göyərçin”, “Mina”, Ədalət Ağaoğlunun “Çatlamış dam”, Sermet Çağanın “Ayaq fabriki”, Receb Bilginerin “Qiyamçılar” və s. əsərlərin dərin təhlili yolu ilə Aqşın Babayev bu müvəffəqiyyətin əsas səbəbini həmin yazıçıların həyatla,ictimai mühitlə, mütərəqqi ideallarla bağlı olmalarında, ədalətli quruluş, azad, müstəqil, terrorsuz, jandarmasız, hərbi bazalarsız Türkiyə uğrunda dönmədən mübarizə aparmalarında, N.Hikmətin realist ənənələrini yaşatmalarında görür.

Tədqiqatçı ədəbi və tənqidi mənbələri diqqətlə araşdırmış, bədii və nəzəri əsərlərdən gətirdiyi misalları, əsasən, öz tərcüməsində vermişdir. Kitab, şübhəsiz ki, türkşünaslığımızın inkişafı baxımından maraqlı faktır.

“AĞ ULDUZLAR”

“**A**ğ ulduzlar” yazıçı Aqşın Babayevin dördüncü kitabıdır. Müxtəlif illərdə müəllifin “Cazibəli üfüqlər”, “Həmişəbahar” və “Bir parça həyat” adlı kitabları nəşr olunmuşdur. “Ağ ulduzlar” kitabında toplanmış hekayələr qurub-yaradan gənclərimizin həyatından, işindən, məhəbbətindən, arzu və əməllərindən bəhs edir.

Yığcamlıq Aqşının yaradıcılığına xas olan ən mühüm xüsusiyyətlərdən biridir. “Ağ ulduzlar” kitabında toplanmış hekayələrdə də məhz bu konkretlik, az sözlə çox şey demək xüsusiyyəti vardır.

Budur, müəllifin “Qış hekayəti”ndən aşağıdakı cümlələrə diqqət yetirin: “Müharibənin nə olduğunu qar yağanda bildim... Çörək növbələrinə dayandıq. Birinə çörək çatmayanda tikəmizi verdik. Anam ruzumuz olanda süfrə salmamışdan əvvəl qonşuya pay verdi. Olmayanda dil-ağız elədi.”

Böyük bir hekayədə müharibə haqqında cəmi beş cümlə deyilmişdir. Lakin bu sadə cümlələrdə hər şey vardır: müharibənin dəhşətləri də, ağır günləri də, adamlarımızın dar gündə, çətin ayaqda bir-birlərinə kömək əli uzatmaları da, dostluğa sadıq qalmaları da.

“Ağ ulduzlar” kitabında “Yeni il novellaları” başlığı altında üç novella toplanmışdır. Üçü də qısa, yığcam. Üçünün də mövzusu müasir həyatımızdan götürülmüşdür. “Ana” novellası xüsusilə diqqəti cəlb edir.

Budur, yeni il axşamı anasının qəbri üstünə qızılgül dəstəsi aparən Əkbər sürücü ilə söhbət edir:

- “Yeni il hədiyyələrini almısan?
- Dünəndən.
- Anana hədiyyə almısan?
- Hə... Bax, - deyə bığ yeri yenicə tərləmiş oğlan sıxıldı.
- -İndi gedib alacağam.

Əkbər gözlərini sürücüdən ayıraraq yollara baxdı:

- Həmişə ilk hədiyyəni anana al!
- Baş üstə”.

“Ağ ulduzlar”da toplanmış hekayələrdə Vətən məhəbbəti güclüdür. Bu cəhətdən “Həsərət” hekayəsi diqqəti cəlb edir. Müəllif göstərir ki, “yaşamaq” sözü ilə “Vətən” sözü ayrılmaz məfhumlardır. “Balıq susuz, insan vətənsiz yaşaya bilməz, nəfəs ala bilməz” fikri “Həsərət” hekayəsinin əsas ideyasını təşkil edir.

Aqşın Babayevin “Ağ ulduzlar” kitabındakı hekayələrin qəhrəmanları fədakar insanlardır. Məsələn, “Qırmızı şərf” hekayəsindəki Aydın xeyirxah, elədiyi yaxşılıqı adi insani vəzifə kimi başa düşən şəxslərin ümumiləşdirilmiş obrazıdır. “Yandırın işıqları” hekayəsinin qəhrəmanı Almaz, müəllifin dili ilə desək, “insan” adamdır. Hamının qayğısına qalır... Ana-bacı kimi adamın harayına yetir. Toyda da elədir, xeyirdə də, şərdə də.

Bu gün bizim aramızda hələ də işimizə mane olanlar, adımıza ləkə gətirənlər vardır. Aqşın Babayevin hekayələrində cəmiyyətimizə yamaq olan belə şəxslər – “insan bir dəfə yaşayır” fikrini düzgün başa düşməyən professor Zülalov (“Qərənfil”), yüngülxasiyyət Seyran (“Qırmızı şərif”), öz xoşbəxtliyini başqasının bədbəxtliyi üzərində quran Süleyman (“Yeni səhər”) və başqaları kəskin tənqid olunur.

“Ağ ulduzlar” kitabında toplanmış hekayələrin dili sadədir. Onlardan bəziləri hətta mənsur şeiri xatırladır.

Kitabdakı hekayələri oxuyub qurtaranda adama elə gəlir ki, onlar əslində bir-birinin davamı olan kiçik bir povestin fəsilələridir. Bu ondan irəli gəlir ki, müəllifin həyata baxışında, ümumiləşdirmələrində bir tamlıq, bir bütövlük vardır.

Rasim XƏLİLOV

Bakı şəhər,i 6 nömrəli tikinti idarəsinin fəhləsi

AQŞIN BABAYEVƏ MƏKTUB

Hörmətli Aqşın müəllim, mən Sizin “Bir parça həyat” adlı əsərinizi oxudum. Povest mənim çox xoşuma gəldi. Odur ki, “Bir parça həyat” haqqında öz mülahizələrimi Sizə yazmağı qət etdim.

Aqşın müəllim, mənəcə, yazıçı və şairlərə əsl qiyməti tənqidçilər deyil, oxucular verir. Məsələn, bəzən elə olur ki, bu və ya digər əsər tənqid atəşinə tutulsa da, oxucular tərəfindən rəğbətlə qarşılır və sevilə-sevilə oxunur. Keçən ilin dekabr ayında “Azərbaycan gəncləri” qəzetinin səhifələrində Sizin ixtisarla dərc olunmuş “Bir parça həyat” povestiniz, bəlkə də bir sıra solminoların, sənubərlərin, ağamirzələrin xoşuna gəlmədi. Ancaq povest həyatı Sənubər kimi düşünənlərin, Səlminə kimi öz “dayı”larına arxalananların və Ağamirzə kimi “dayı”ların xoşuna gəlməsə də, geniş oxucu kütləsi tərəfindən həvəslə oxunur. Ona görə ki, əsərdə təsvir edilmiş surətlərə indi, yəni müasir həyatda da rast gəlir, təsadüf edirik. Necə deyərlər, bu povestdə bizim də həyatımızdan bir parça var və əgər biz də povestin qəhrəmanı Nəriman Əlizadə kimi hərəkət edib bu bir parça həyatımıza nəzər salsaq, onda görürük ki, aramızda hələ də Səlminə kimi müxtəlif vasitələrlə ali məktəblərə daxil olanlar var. Belələrinə qarşı nə qədər mübarizə aparılsa da, hələ onlar tamamilə yox olmamışlar. Nəzər saldıığımız həyatı vərəqlədikcə bizə aydın olur ki, nəinki həyatı Sənubər kimi yaşamaq istəyənlər, hətta bu sahədə onu ötüb keçənlər də var.

Qədimov kimi məsuliyyətsiz müəssisə rəhbərləri, Ağamirzə kimi “dayı”lar indi bizimlə birgə yaşayır. Bəzimizlə bir yerdə işləyir. Digərimizlə qohumdur və yəqin ki, indi içərimizdəki Səlminə kimilərini ali məktəbə düzəltmək üçün dəridən-qabıqdan çıxırlar... Lakin, biz, həyata nəzər saldıqca belə mənfi surətlərə nisbətən, Qulam kişi kimi qocaman fəhlələrə, Güllü müəllimə kimi qayğıkeş, mehriban və unudulmaz maarif xadimlərinə, Nəriman Əlizadə kimi tələbənin şəxsi qabiliyyətini və savad dərəcəsini hər şeydən üstün tutan əsl ali məktəb müəllimələrinə daha çox rast gəlirik. Sevindirici bir haldır ki, Nərimanın ilk sevgilisi Sənubər, onunla növbəti görüşlərində Nərimana – özünün müharibədə həlak olan doğma atasını pisləyib, həyatı səhv başa düşən, ögey atasını tərifləyən və axırda da ona: “Nəriman, sən gəl mənim atam kimi olma, atalığım kimi ol” deyən, Nərimanın onu sevməsindən istifadə edib Səlminəyə qiymət yazdırmağa cəhd etməsindən sonra bizim nifrətimizi qazandığı kimi, müharibənin çətin və ağır günlərində uşaqlara qayğı ilə yanaşan Güllü müəllimə, gənc oğlunu müharibədə itirmiş Fizzə xala, dəyərli söhbətləri ilə tanıdığımız qocaman fəhlə Qulam kişi, bütün təklif və xahişlərə baxmayaraq biliksiz Solminoya qiymət yazmaqdan imtina edən riyaziyyat müəllimi Nəriman Əlizadə və onun həyat yoldaşı Gülər kimi müsbət surətlər bizim rəğbətimizi qazanmışdır.

Aqşın müəllim, mən belə bir povest yazdığımız üçün Sizə dərin minnətdarlığımı bildirirəm. Yaradıcılıq işinizdə Sizə yeni-yeni müvəffəqiyyətlər arzu edirəm. Arzu edirəm ki, “Bir parça həyat”ın başqa bir parçasını da qələmə alasınız və orada biz inşaatçı gənclərin də həyatının heç olmasa bir parçasını əks etdirəsiniz.

SƏMİMİYYƏT MƏHƏBBƏTİN MƏNBƏYİDİR

İstedadlı nasir və gözəl jurnalist Aqşın Babayevin “Seçilmiş əsərləri”nin ilk toplusu işıq üzü görüb. “Ömür bir göz qırpımı kimidir. Nə vaxt gəlir, nə vaxt gedir heç xəbər tutmursan. Bir də görürsən ki, saçlara dən düşdü və sənə “ağsaqqal” dedilər”. Yazıçı-jurnalist Aqşın Babayev oxucusuna ürəyini açıb tökür. Əslində həqiqi yazıçı ilə oxucu arasında heç bir səd-filan yoxdur.

Öz kədərinə, sevincinə oxucusunu şərik edə bilən yazıçı, yaradıcılığının hər çağında səmimidir. Səmimiyyətsə məhəbbətin mənbəyidir. Sevgi deyilən nəsnənin qaynayıb durulduğu məkandır səmimiyyət. “Sözü gedən ədəbi nəslin nümayəndələrindən birini-əsərləri, demək olar ki, az tədqiq edilən, hər zaman ədəbi reklamdən qaçaraq sadə və məsuliyyətli əməyi ilə baş-başa qalmağı az qala müqəddəs sayan Aqşın Babayevin əsərlərini sevinclə, qərribə bir ürək çırıntıları ilə oxuyuram. Hər dəfə yazıçının əsərlərini mütaliə edəndən, öz qəlbimdə o qərribə çırıntıları eşidəndən sonra alınan estetik enerjinin səbəbi barədə düşünürəm.” Bunu Vaqif Bəhmənli yazır. “Seçilmiş əsərlər”in redaktoru və ön sözün müəllifi kimi. Mən o ön sözün heç bir hissəsinə toxunmadan sizə təqdim etdiyim iki cümlə üçün demək istəyirəm ki, Vaqif Bəhmənli burda məhz oxucu kimi söz deyib. Aqşın Babayev yaradıcılığına bələd olan və onu sevən oxucu kimi. Səhv etmirəmsə, 1980-cı illərdə Aqşın Babayevin “Kişilər az yaşadı” kitabı işıq üzü görmüşdü. Böyük qardaşım 23 fevral Sovet Ordusunun yarandığı gün (yəqin ki, bu tarix sovet kişilərinin yadında ömürlük qalmış olar) evimizə iri bir bağlamayla gəldi. Siniflərin bütün qızları 19 nəfərin hamısı onu Aqşın Babayevin “Kişilər az yaşadı” kitabı ilə təbrik etmişdilər. Və həmin gün bu hadisə bütün siniflərdə baş vermişdi. Aqşın Babayev tək bircə povesti ilə yox, ən kiçik hekayəsi ilə də oxucu qəlbini fəth etməyi bacaran yazıçıdır. Təəssüf ki, Vaqif Bəhmənli demişkən, ədəbiyyat yaradanın da ədəbi reklamlara ehtiyacı olur bəzən. Bununla belə görkəmli qələm sahibləri arasında bu sanballı imza sahibi həmişə sayılıb seçiləcək. Məlumat üçün deyək ki, yazıçı-jurnalist Aqşın Babayev həm də dramaturq və türkşünas alim kimi tanınır. Filologiya elmləri doktorudur. 30 bədii və elmi kitabın müəllifidir. Əsərləri Türkiyədə, Rusiyada, Almaniyada, Gürcüstanda, Moldovada və başqa xarici ölkələrdə nəşr olunub. Onun pyesləri teatr səhnələrində, televiziya ekranlarında nümayiş etdirilib, tamaşaçı rəğbətini qazanıb. Türkiyənin Nazim Hikmət Kültür və Sənət Vəqfindəki Məsləhət Şurasının fəxri üzvü olan Aqşın Babayev həm də Nazim Hikmət tədqiqatçısıdır. On il “Moscow News” qəzetinin Azərbaycan üzrə xüsusi müxbiri olub. “Qızıl qələm”, “Həsən bəy Zərdabi”, “Humay” “Araz” ədəbi mükafatlarının laureatı olan yazıçı Azərbaycan Respublikasının əməkdar jurnalistidir. Qeyd edək ki, 32 il Azərbaycan radiosunda işləyən Aqşın Babayev 15 il həmin radioya və xarici verilişlərə başçılıq edib.

Ona gələcək fəaliyyətində böyük uğurlar arzulayırıq.

Ələsgər QURBANOV
Teatrşünas

XOŞ XATİRƏLƏRLƏ DOLU İLLƏR

Aqşın Babayev. Mənim məktub dostum, yoldaşım... Bakıdakı 1 sayılı məktəbdə bir sinifdə oxumuşuq. Elə uşaqlıqdan bir-birimizə qarşı həmişə səmimi və mehriban olmuşuq. İmtahanlara da birgə hazırlaşardıq. “Əla” və “yaxşı” qiymətlərlə oxuyurduq. O unudulmaz, xoş xatirələrlə dolu illər artıq arxada qalıb. Həç o illəri unutmaq olarmı? Artıq yaşa dolmuşuq. Ancaq qocalmamışıq. İndi dostum Aqşın yazıçıdır, professorudur, neçə-neçə hekayə, povest, dram əsərlərinin müəllifidir. Mən onun sadəliyinin, səmimiyyətinin, zəhmətsevərliyinin vurğunuyam.

Uğur olsun, Aqşın dostum!

Aşağıda Aqşın Babayevin iki kitabı barədə qeydlərimi oxuculara təqdim edirəm.

Aqşın Babayev Azərbaycan Respublikasının əməkdar jurnalisti, tanınmış qələm sahiblərindəndir. O, əmək fəaliyyətinə qəzetçilikdən başlamış, sonra uzun müddət Azərbaycan radiosunda məsul vəzifələrdə işləmiş, on beş il Azərbaycan radiosuna və xarici verilişlərə başçılıq etmişdir. Filologiya elmləri doktorudur, professorudur. O, Milli Məclisin Mətbuat xidməti şöbəsinin müdürüdür. Aqşın Babayev üç il Türkiyədə işləmişdir. 30 elmi və bədii kitabın müəllifidir. Jurnalistika sahəsində bir çox mükafatlar laureatıdır. On il “Moscow News” qəzetinin Azərbaycan üzrə xüsusi müxbiri olmuşdur.

Oxuculara təqdim edilən “Qələm və mikrofon” adlı kitab Aqşın Babayevin uzun illər jurnalistika sahəsindəki fəaliyyətinin kiçik bir nümunəsidir. Burada toplanan məqalələr – “Heydər Əliyevin jurnalistika məktəbi”, “Respublikamızda informasiya fəaliyyətinin hüquqi təminatı”, “Telekamera, mikrofon... nüfuz edir”, “Azərbaycana istiqamətlənən xarici radiostansiyaların xüsusiyyətləri”, eyni zamanda müəlliflə aparılan müsahibələr, onun xarici ölkə təəssüratı - yol qeydləri maraqlıdır.

“Qələm və mikrofon” kitabında Aqşın Babayevin radioda işlədiyi müddətdə şəxsən görüşdüyü unudulmaz şəxsiyyətlər haqqındakı portret-çerkləri xüsusilə nəzər-diqqəti cəlb edir. Bu kitab təkcə jurnalistika fakültəsinin müəllim və tələbələri üçün deyil, ümumiyyətlə, bütün oxucular üçün faydalı olacaqdır. Mən buna əminəm!

Aqşın Babayev və Aydın Kazımovun birgə qələminin məhsulu olan “Azərbaycan kino sənətində ədəbi əsərlərin təəssümü” kitabı 2000-ci ildə işıq üzü görmüşdür. Kitabdan oxucuya məlum olur ki, Azərbaycan kinosunun yaşı yüzü keçmişdir. O, dünya kinosundan üç il cavandır. 1898-ci ildə mənşəcə fransız olan bakılı fotoqraf və kinooperator A.M.Mişin tərəfindən Bakı bağçalarının birində çəkilmiş və həmin il avqustun 2-də şəhərin mərkəzində yerləşən Vasil-Vyatskinin teatr-sirkində Bakı həyatından bəhs edən digər kinosüjətlərlə birgə nümayiş etdirilmişdir.

Azərbaycan yazıçısı İ.Musabəyovun “Neft və milyonlar səltənətində” povesti əsasında “Filma” səhmdar cəmiyyəti tərəfindən eyni adlı film çəkilib, 1916-cı ildə ekranlara buraxıldı. Bunun ardınca Ü.Hacıbəyovun məşhur “Arşın mal alan” operettası ekranlaşdırıldı.

Azərbaycan sovetləşəndən sonra kinematograf ədəbiyyatla daha da yaxınlaşdı. Yazıçılardan Slyozkinin “Tunc ay”, M.F.Axundovun “Hacı Qara”, C.Cabbarlının “Sevil” və “Almaz”, İ.Savçenko və L.Perelmanın “Rusiya məhv oldu” əsərləri ekranlaşdırıldı. Görkəmli Azərbaycan dramaturqu Cəfər

Cabbarlı milli kinodramaturgiyanın əsasını qoydu. Kino üçün ssenarilər yazan yazıçıların bir qrupu yaradıcılığın bu sahəsi ilə müntəzəm məşğul olmağa başladı. Onlar öz əsərləri əsasında orijinal kinossenarilər yazırdılar. C.Cabbarlı C.Məmmədquluzadənin “Ölülər” əsəri, özünün “1905-ci ildə” pyesi üzrə kinossenariləri qələmə almışdı.

Oxucu öyrənir ki, Azərbaycan kinematoqrafiyası timsalında ədəbiyyat və kinonun qarşılıqlı əlaqəsi mövzusunda toxunan bu kitabda ədəbi əsərlər əsasında çəkilmiş bütün janrlardan olan filmlər onların yaradıcıları, xüsusilə ədəbi əsərlərin müəllifləri haqqında ətraflı söhbət açılır, hər biri barədə ensiklopedik məlumat verilir. Kitabda eyni zamanda yazıçıların həyat və yaradıcılığını əks etdirən xronikal sənədli və tarixi-bioqrafik kinolentləri barədə də danışılır. Kitabın sonunda Azərbaycan bədii filmlərinin filmoqrafiyası, Azərbaycan və rus dillərində ədəbiyyat verilmişdir.

Böyük şərəfli bir yol keçmiş Azərbaycan kinosunda ədəbi əsərlərin təcəssümü haqqında olan bu kitab kino sənəti, onun tarixi, problemləri ilə maraqlanan mütəxəssislər, tədqiqatçılar, ümumiyyətlə, geniş oxucu auditoriyası üçün nəinki müəyyən maraq doğuran, həm də tədqiqat işləri üçün zəngin mənbə olacaqdır. Eyni zamanda bu kitab humanitar sahədə çalışan müəllimlər və tələbələr üçün dəyərli dərs vəsaitidir.

İLLƏR DƏYİŞSƏ DƏ...

Bu yaxınlarda onunla Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetində görüşdük. Kef-əhval tutduq:
- Nə var - nə yox?! Siz hara, bura hara?!
Nurlu çöhrəsinə təbəssüm qondu:

- Daha məni burada tez-tez görəcəksiniz. Universitetdə çalışıram. Bəs siz nə yaxşı gəlibsiz? Köməyim dəyəcək bir iş varsa...

Razılığımızı bildirdik:

- Çox sağ olun, Aqşın müəllim! Elə bir müşkül işimiz yoxdur. Universitetlə biz daim əlaqə saxlayırıq. Yazarlarımızın bir qismi burada çalışır. Odur ki, hərdən-bir yolumuz düşür. Sizin burada işləməyiniz də gözəl oldu. Daha tədbirdən-tədbirə, təsadüfdən-təsadüfə deyil, vaxtaşırı görüşəcəyik...

Aqşın Babayevlə belə ərklə danışmağımız səbəbsiz deyildi. Tanıdığımız uzun illər ərzində ondan həmişə qayğı və izzət görmüşük. Ömrün arxada qalan mənalı anları onu yazıçı-dramaturq, şair, tərcüməçi, pedaqoq, ictimai xadim zirvəsinə yüksəltmişdi.

Filologiya elmləri doktoru alimlik dərəcəsi, professor adı almış, onlarla kitabı çıxmışdı. Bununla belə “Əməkdar jurnalist”, “Yusif Məmmədəliyev”, “Həsən bəy Zərdabi”, “Humay”, “Qızıl qələm” mükafatları laureatı olan Aqşın müəllimi zaman dəyişə bilmədi. O yenə də sadəliyində qalır, səmimiyyəti ilə fərqlənir, qayğıkeşliyi ilə seçilir. Mənalı ömür sürənləri həmişə belə görmüşük...

1936-cı il noyabrın 23-də Bakıda anadan olub. Azərbaycan Dövlət Universitetinin (BDU) filologiya fakültəsini bitirib. Əmək fəaliyyətinə tələbəyədən başlayıb. Az müddət keçmiş ona etimad göstərilib. Azərbaycan radiosunda Türkiyəyə, ərəb ölkələrinə, İran və Cənubi Azərbaycana verilişlər hazırlayan redaksiyaların baş redaktoru təyin edilib. Əsas işindən ayrılmadan 10 il ingilis, fransız, ispan və ərəb dillərində çap olunan “Moscow News” qəzetinin Azərbaycan üzrə xüsusi müxbiri olub. Ölkəmizin ictimai həyatı, mədəniyyəti, incəsənəti haqqında həmin qəzetin səhifələrində yazılar dərc etdirib. Ü.Hacıbəyov, F.Əmirov, Q.Qarayev, Niyazi, T.Salahov kimi sənətkarlarımızı xarici ölkə oxucularına tanıtdırıb.

1976-cı ildə Azərbaycan Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsində xarici verilişlər üzrə sədr müavini təyin edilib. O, bu təyinatla əlaqədar təəssüratını “Heydər Əlievin jurnalistika məktəbi” məqaləsində yazıb: “Möhtərəm Heydər Əliyevin qəbulunda ilk dəfə 1976-cı il iyul ayının 7-də olmuşam. Qəbul zamanı ulu öndərin dediyi bu sözlər sonrakı on beş il ərzində mənim həyat proqramım oldu: “Sən Azərbaycanın xarici verilişlərinin başçısı təyin olunursan. Bu vəzifənin məsuliyyətini bir an belə unutmamalısan. Bütün materialları səndən sonra heç kəs oxumayacaq”.

...1976-1985-ci illərdə xarici verilişlərə, 1985-ci ildən sonra isə həm də Azərbaycan radiosuna başçılıq etdiyim vaxtlar bu tövsiyəni daim xatırlayırdım. Əlbəttə, o vaxt ağılıma

da gəlməzdi ki, mənə Ali Sovetdə ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin birbaşa tabeliyində mətbuat katibi vəzifəsində işləmək nəsb olacaq”.

Aqşın Babayev Azərbaycan Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsində sədr müavini olduğu 15 il ərzində çox işlər gördü. Azərbaycan radiosunun xarici verilişləri keçmiş sovet məkanında həm kadr potensialına, həm də verilişlərin keyfiyyətinə görə qabaqcıl, nümunəvi təbliğat vasitələrindən birinə çevrildi. Hazırda yaxşı tanınan akademik Vəsim Məmmədəliyev, politoloq Vəfa Quluzadə, xarici işlər nazirinin müavini Araz Əzimov ilk addımlarını məhz Azərbaycan radiosunun xarici verilişlərində atıblar.

Sədr müavini işləyərkən onun təməl daşını qoyduğu verilişlərdən biri bu gün də Cənubi Azərbaycana yayımlanan proqramlarda səslənən “Körpü”dür. O, radioya rəhbərlik etdiyi vaxtlar “Araz” radio-stansiyasının verilişləri səhər erkən efirə çıxdı. “Səhər” proqramı fəaliyyətə başladı. Televiziya və Radio Verilişlərinin Bədii Şurasına rəhbərlik etdi, mahnı və diktör müsabiqələrində münsiflər heyətinin sədri oldu.

Onun dövrü mətbuatda işıq üzü görən və kitablarında toplanmış oçerkləri, reportajları, məqalələri yüzlərdir. Niyaziyə, Q.Qarayevə, M.İbrahimova, Nazim Hikmətə, Ə.Məmmədxañlıya və başqa yazıçı və mədəniyyət xadimlərinə həsr etdiyi portret yazıları oxucular tərəfindən maraqla qarşılanmışdır.

Aqşın Babayevin jurnalist yaradıcılığında ulu öndər Heydər Əliyevə, onun layiqli davamçısı Prezident İlham Əliyevə dərin rəğbət hissləri xüsusi yer tutur. “Heydər Əliyevin jurnalistika məktəbi”, “Qurtuluş davam edir”, “Allah sizi Azərbaycanımız üçün qorusun”, “Heydər Əliyev haqqında düşüncələr”, “Hamımızın olan Azərbaycanı sevin” portret oçerkləri müxtəlif qəzet və jurnallarda çap olunub, oxucu rəğbəti qazanıb.

Milli Məclisdə mətbuat xidməti 1991-ci il mart ayının 1-də yaradılıb. Onun ilk rəhbəri də Aqşın Babayev olub. O, bu vəzifədə 15 il işləyib. Kütləvi informasiya vasitələri ilə sıx əlaqə yaratmış, MM-in nəşri olan “Qurtuluş”, “Tariximizin faciəli səhifələri: soyqırım”, “Heydər Əliyev və Azərbaycan parlamenti”, “Azərbaycan parlamenti və beynəlxalq təşkilatlar”, “Müstəqil dövlətimiz və parlamentimiz” kitablarının tərtibçisi olmuşdur. Onun parlament nümayəndə heyətinin tərkibində Fransaya və Səudiyyə Ərəbistanına səfərlərindən hazırladığı reportajlar, Türkiyə və İsveçrədən yazdığı publisistik qeydləri maraqla oxunur.

Aqşın Babayevin ilk hekayəsi 1958-ci ildə işıq üzü görüb. 1964-cü ildə onun “Cazibəli üfüqlər” adlı ilk hekayələr kitabı çapdan çıxıb. “Həmişəbahar”, “Bir parça həyat” və s. kitabların müəllifidir. “Kişilər az yaşadı” kitabı Moskvanın “Sovetskiy pisatel” nəşriyyatı tərəfindən 30 min nüsxə tirajla nəşr edilib. 10 cilddən ibarət “Seçilmiş əsərləri”nin birinci cildi artıq oxucuların ixtiyarına verilib.

Aqşın Babayev həm də gözəl şeirlər müəllifidir. Sözlərinə mahnılar bəstələnib. Şeir kitabına xalq şairi Fikrət Qoca və şair Vaqif Bəhmənli ön söz yazıblar.

Aqşın Babayevin dramaturq kimi ilk əsəri tələbəlik dövründə 1955-ci ildə tamaşaya qoyulub. Sonra pyesləri Müstəqil Komediya, Rus Dram, Gənc Tamaşaçılar, Bələdiyyə, Sumqayıt Musiqili Dövlət Dram teatrlarında oynanıb. Onun ssenarisi əsasında telefilmlər çəkilib. “Xilaskar” və “Oğul” pyesləri ulu öndərimiz Heydər Əliyevə həsr edilib.

Aqşın Babayevin elmi əsərləri Moskvada, Ankarada, Tbilisidə çap olunub. “Nazim Hikmətin yaşanı” adlı kitabı 1989-cu ildə Almaniyada işıq üzü görüb. “Türk ədəbiyyatı

müntəxəbatı”, “Türk dramaturgiyası”, “Cümhuriyyət dövrü türk ədəbiyyatında sosial motivlər”, “Azərbaycan və türk dünyası” kitabları bu gün də dəyərli dərs vəsaitidir. Türkiyədəki Nazim Hikmət Vəqfinin Məsləhət Şurasının fəxri üzvüdür. O, 1967-ci ildən pedaqoji fəaliyyətlə məşğuldur. Yetirmələri “Azərbaycan”, “Zerkalo”, “Ayna” qəzetlərində, müxtəlif teleradio kanallarında çalışırlar. O, onlarla xarici ölkə filmini dilimizə çevirib. “Azərbaycan kino sənətində ədəbi əsərlərin təcəssümü” (A.Kazımzadə ilə birlikdə), “Kino-kino”, “Kino sənətinin təməl daşı” kitablarını sənətsevərlər maraqla qarşılayıblar. İtalyan dramaturqu Terensinin “Qardaşlar”, türk dramaturqu Haldun Tanerin “Keşanlı Ali dastanı” pyeslərini, Əziz Nesinin hekayələrini dilimizə çevirib.

Aqşın Babayev müxtəlif ictimai vəzifələrdə çalışıb. “Bilik” və “Dostluq” cəmiyyətlərinin, Sülhü Müdafiə Komitəsi rəyasət heyətlərinin üzvü seçilib. Onun çoxşaxəli yaradıcılığı haqqında Mirzə İbrahimov, Qulu Xəlilov, İrfan Ünver Nəsrəddinoğlu, Həmid Araslı, Əli Tudə və başqa ədəbiyyat, incəsənət xadimləri məqalələr yazıblar.

70 yaşlı Aqşın Babayev yenə də gənclik eşqi ilə yaşayıb-yaradır. Pedaqoji fəaliyyəti ilə yanaşı, o dövrü mətbuatda maraqlı yazılarla çıxış edir...

Söhbətimizin əvvəlinə qayıdaq. Həmin gün Aqşın müəllimin vaxtını çox almadıq. Belə şərtləşdik ki, o maraqlı yazılarını bir vaxt tez-tez müraciət etdiyi, redaksiya heyətinin üzvü olduğu “Mədəni-maarif” jurnalından da əsirgəməyəcək.

Amma ilk məqaləni biz yazasız olduq. Axı bu günlər Aqşın müəllimin 70 yaşı tamam olur. Yubilyarı bu münasibətlə təbrik edir, ona möhkəm can sağlığı, gərəkli işində müvəffəqiyyət, yeni yaradıcılıq uğurları arzulayırıq.

Mədət ÇOBANOV
Filologiya elmləri doktoru, professor

VƏTƏNƏ “OĞUL” GƏRƏKDİR!

Müasir ədəbiyyatımızın tanınmış simalarından biri də filologiya elmləri doktoru, əməkdar jurnalist, istedadlı alim və yazıçı, jurnalist-publisist Aqşın Babayevdir. Onun onlarla elmi və bədii əsərlərdən ibarət kitabları çap olunmuşdur. Onun elmi və bədii yaradıcılıq sahəsində özünəməxsus səsi və nəfəsi, müstəqil aspektli yaradıcılıq üslubu vardır. Elmi-kütləvi ictimaiyyətin və geniş oxucu kütləsinin qəlbinə çoxdan yol tapmış Aqşın Babayevin bədii əsərlərinin və publisistik yazılarının əsas leytmotivini müasirlik məsələləri təşkil edir...

Bu baxımdan Bakı Bələdiyyə Teatrında tanınmış yazıçı Aqşın Babayevin “Oğul” pyesinin tamaşaya qoyulması böyük ictimai- siyasi və tərbiyəvi əhəmiyyət kəsb edir. Əsərin əsas ideyası və qayəsi 70 il dünyaya meydan oxuyan keçmiş SSRİ imperiyasının zəifləməsi və dağılması ərəfəsində ölkəmizdə milli xalq hərəkatının başlanması, geniş vüsət alması, Azərbaycan xalqının müstəqillik əldə edib, tarixi dövlətçiliyini bərpa etməsi, müstəqil Azərbaycan Respublikasının ilk illərində ölkədə baş verən ictimai-siyasi hadisələrin müxtəlif aspektlərə yönəldilməsi, hakimiyyət başına gələn qüvvələrin naşılığı, ölkəni idarə edə bilməməsi, ölkədə baş alıb gedən hakimiyyətsizlik, anarxiya və xaos, xalqın içərisindən çıxmış milli ruhlu, təcrübəli, yetkin ictimai və siyasi xadimlərə etinasızlıq, ölkənin siyasi vəziyyətinin böhran halına gətirilməsi, sahibsizlik ucbatından iqtisadiyyatın dağılması, əhalinin maddi rifahının aşağı düşməsi, aclıq, yoxsulluğun baş alıb getməsi, qanunçuluğun böhran keçirməsi və durğunlaşması, xalq kütləsinin təklif və şikayətlərinin nəzərə alınmaması və onlara biganəlik göstərilməsi, ölkə “başçıları”nın yeritdiyi daxili və xarici siyasətin iflasa uğraması, ölkəmizin informasiya blokadasına alınması, əhaliyə yersiz və düzgün olmayan məlumatların çatdırılması, digər tərəfdən də XVIII əsrin sonlarında və XIX əsrin əvvəllərində Çar Rusiyası və XX əsrin birinci yarısında keçmiş SSRİ imperiyasının havadarlığı ilə tarixi Azərbaycan torpaqlarına köçürülmüş xarici ermənilərin öz tarixi havadarlarının köməyi və bilavasitə iştirakı ilə “yersiz gəldi, yerli qaç” kimi üstüörtülü siyasət yeritməsi və Ermənistanın Azərbaycana qarşı torpaq-ərazi iddiası irəli sürməsi və “başsız başçılarımızın” gözü görə-görə tarixi ərazilərimizdən olan Qərbi Azərbaycandan (indiki Ermənistandan) xalqımızın təhqir və işgəncələrlə qovulması bir yana, hətta Azərbaycan Respublikasının daxilindən də - Dağlıq Qarabağdan da soydaşlarımızın çıxarılmasına biganəlik göstərilməsi, yalnız öz vəzifə masalarının qorunub saxlanması uğrunda çarpışmaları, ərazilərimizin müəyyən ssenari üzrə işğal olunması, bir sözlə, ölkəmizin siyasi və iqtisadi cəhətdən iflic halına düşməsinin əks etdirilməsi ilə bağlıdır. Bu şəraitdə xalqımızın müdrikliyi, uzaqgörənliyi, gələcəyə baxışları günəş kimi yenidən parladı, xalq az müddət ərzində düşündü, daşındı və öz seçimini müəyyən etdi: Hazırkı şəraitdə xalqa, xalqın gələcəyini müdrikcəsinə görüb qoruya bilən “Oğul” gərək olduğu qənaətinə gəldi. Xalq öz seçimində yanılmamışdı, yanıla da bilməzdi. Xalqımızın bir fəlsəfi məzmunlu kəlamında deyildiyi kimi, “Elin gözü tərəzidir”. Bəli, xalqımız öz həyatının bu gününü və gələcəyini öz tərəzində çəkdi, ölçdü-biçdi və ulu Öndərimiz Heydər Əliyevi uzaq Moskvadan başının üstünü qara buludlar almış, təhlükə altında qalmış doğma Vətənə - Azərbaycana dəvət etdi...

“Oğul” əsərinin ümumi süjeti, ümumi məzmunu bir ideya, bir qayə üzərində köklənmişdir. Bu, ölkənin və xalqın dar günündə ölkəyə qeyrətli, təcrübəli bir dövlət başçısının gətirilməsi ideyası üzərində qurulmuşdur. Bu ideyanın təşəbbüscülərindən biri də digər milli ruhlu ziyalılarımız kimi, dövrümüzün tanınmış vətənpərvər oğlu və ziyalı Əjdər Xanbabayev idi. Əsər boyu onun yalnız bir ideyasının, bir amalının olduğu canlı şəkildə özünü büruzə verir. Bu da ölkəmizin müstəqilliyinin, dövlətçiliyimizin möhkəmləndirilməsi və əbədiləşdirilməsi amalı idi. O, öz amalını, əqidəsini, istək və arzularını həyata keçirmək üçün özünün vəzifəsini də, həyatını da, hətta yenicə boya-başa çatmış qızlarının da həyatını və gələcəyini xalq üçün, millət üçün, xalqımızın gələcəyi naminə qurban verməyə hazır olan əsl vətəndaş, əsl xalq qəhrəmanı kimi daim mübarizə meydanında olur və çıxış edirdi. Əjdər Xanbabayev elə bu yolda da amalı uğrunda öz həyatını qurban verdi. O, xalq üçün özünü qurban verməklə xalqımızın tarixinə yeni bir ölməzlik səhifəsi həkk etdi, qəhrəmanlıq və rəşadət səhifəsi yazdı... Bu mənada Aqşın Babayevin “Oğul” əsərinin baş qəhrəmanı Əjdər Xanbabayev obrazı həm əsərdə, həm də respublikanın əməkdar artisti Azad Şükürovun ifasında daim yaşayacaqdır. Bu heç də gəlişi gözəl ifadələr deyildir. Həqiqətdir! Həyat həqiqəti! Çünki, adi danışğında, danışq tərzində də, ayrı-ayrı zümrələrə aid olan insanlarla söhbətlərində də, kimliyindən asılı olmadan, yeri gəldikdə özünün kömək əlini uzatmasında da, imperiya orduları 1990-cı ilin 20 yanvarında öz azadlığı, müstəqilliyi, torpaqlarının bütövlüyü uğrunda mübarizə aparan insanları gülləbaran edəndə də susmamış, imperiya siyasətini pisləmiş, “Qara yanvar” kitabını nəşr etməklə bu siyasəti əbədi damğalamışdır. Bir sözlə, “Qara yanvar” kitabı ilə günahsız xalqımızın qanına qəltan edilməsini, ah-naləsini, başına gətirilmiş görünməz faciəsini dünyaya çatdırmışdır.

... Hamının marağına səbəb olan “Oğul” əsərinin süjeti və məzmunu tanınmış ziyalı Əjdər Xanbabayevin simasında milli ruhlu ziyalılarımızın xalqa haqq yolunu göstərməsi, xalqımızın düşdüyü acınacaqlı vəziyyətdən, qardaş qarşıdurmasından, ölkəmizin parçalanması və yenidən kiminsə təsiri altına düşməsindən - müstəmləkə olmaq təhlükəsindən çıxara bilən ümummilli liderimizin yenidən respublikaya hakimiyyət başına gətirilməsi ideyası üzərində köklənmişdir. Başqa sözlə desək, Əjdər Xanbabayev ziyalı kütləsinin təmsilçisi kimi, Xilaskar kimi isə müasir dövrümüzün tanınmış təcrübəli dövlət xadimi, dünya azərbaycanlılarının lideri Heydər Əliyev fenomeni nəzərdə tutulmuşdur. Elə hadisələr də bütün əsər boyu belə bir süjet ətrafında cərəyan edir. Nəhayət, ziyalı ideyası, xalq kütləsinin müdrik seçimi qələbə çalır, Əjdər Xanbabayev isə müstəqil Azərbaycan dövlətçiliyinin düşmənləri tərəfindən qətlə yetirilir...

“Oğul” əsərinin quruluşçu rejissoru Ədalət Ziyadxanov, baş rolların ifaçıları respublikanın əməkdar artistləri Azad Şükürov (Əjdər Xanbabayev rolunda), Səmayə Sadıqova (Ana rolunda), digər rollarda isə xalq artisti V.Əliyev, əməkdar artist T.Bayramov və başqaları çıxış etmişlər. Hamının marağına səbəb olan “Oğul” əsərini müasirliyi və aktualığı baxımından Aqşın Babayevin bədii yaradıcılığının və Bakı Bələdiyyə Teatrının səhnə yaradıcılığının zirvələrindən biri hesab etmək olar...

Vüqar ƏHMƏDOV
Filologiya elmləri doktoru

BİR İÇİM SU İSTƏDİM... VƏ YA DUYĞULARIM DUYULANDA

X oşbəxt o yaradıcı şəxs yazıçıdır ki, onun imzalar içində öz imzası, deməyə sözü, yazmağa ilhamı, poeziyaya həssas münasibəti var. Sözü dəyərinə, lazımınca istifadə etmək, qarşısına qoyduğu məqsədə nail olub öz ideyasını, yazıçı təxəyyülünü və fantaziyasını reallıq prizmasından real faktlarla - düzü-düz, ayrını-ayrı qələmə almaq, qələmə aldığı hadisələrdə insanlara həyat eşqi aşılamaq, sabaha ümidlə baxmaq, Vətəni sevdirmək, insanları, insanlığı, haqqı, ədaləti qiymətləndirmək, kimsəsizə kimsə olmaq, ülvə sevgi yolunda mübarizə aparmaq, onun azad olunması yollarında büdrəməyib mətin dayanmaq gözəl qələm sahibi Aqşın Babayevin yaradıcılıq amalı, qələmə aldığı mövzuların ana xəttidir.

**Necə qəribədir dünyanın işi,
Yaxşılar yamanda olub həmişə,
Bədəsil adamlar çiçəklənilər,
Gücsüzlər gül kimi solub həmişə...**

“Mən şair deyiləm. Sizə təqdim etdiyim sadəcə könül duyğularımdır”-deyən Aqşın Babayev özünə qarşı nə qədər təvazökar yanaşsa belə, bir onu deyə bilərəm ki, dərin məzmunlu, geniş əhatə dairəsinə malik olan şeirlərin müəllifi “Bir içim su istədim” adlı şeirlər kitabı ilə poeziyasevərlərin görüşünə öz könül duyğuları ilə gəldi. Elə duyğularla ki, o duyğular biz qələm sahiblərinin də qəlblərini duyğulandırdı.

**Ömür yarı, gün yarı,
Torpaq çağırır məni.
Evimdən çölə sarı,
Torpaq çağırır məni.**

Gözəl yazıçı, nasir, şərqşünas, Nazim Hikmət yaradıcılığının tədqiqatçısı, filologiya elmlər doktoru, professor, əməkdar jurnalist Aqşın Babayevin “Bir içim su istədim” şeirlər kitabı xalq şairi Fikrət Qocanın xeyir-duası ilə çapa hazırlanıb. Kitabda ön söz kimi verilən Fikrət Qocanın “Dost sözü” yazısında bu sətirlər məni çox kövrəltdi. “Qırx ildir gözəl ziyalı, nasir, alim, nəhayət dostum Aqşın Babayevi tanıyıram. Sırr saxlamaqda bu qədər möhkəm olduğunu bilməzdim. Bu qırx il ərzində şeir yazdığını bir dəfə də dilindən qaçırmayıb. Aqşın baba olub. Nəvəsi uzaq ölkədədir. Sən demə, nəvə həsrəti ilə bir şeir yazıb. Nəvə həsrəti ilə yazdığı şeir Aqşından güclü çıxdı. Aqşın boğazını boğub o şeiri sinəsində gizləyə bilmədi. Məni görəni kimi şeir özü Aqşının dodaqlarında səsləndi. Şeiri oxuduğuna görə tutuldu da...”

**Dərdi-qəmi ürəyindən at, balam,
Xiffət çəkmə, yum gözünü yat, balam,**

**Gül yuxuna şirin-şəkər qat, balam.
Bu layladır, nəvə-baba laylası-
Allah özü bəd nəzərdən saxlasın.**

Aqşin Babayev uzun illər Azərbaycan radiosuna rəhbərlik edib. Bir radio işçisi kimi nüfuz qazanıb. Yaxın günlərdə rejissor Ramiz Həsənoğlunun quruluşunda Aqşin Babayevin “Dəvətnamə” komediyası, daha doğrusu, mən deyərdim ki, tragikomediya televiziya tamaşaçılarının mühakiməsinə buraxılaraq böyük uğur qazandı və bir dramaturq kimi də şöhrət tapacağına inamımızı artırdı. Yorulmaq bilmədən öz üzərində çalışan Aqşin müəllim ömrünün bu çağında ilhamından şikayətlənmir, nəvə sevgisi onun ömrünü gülüstana çevirir. Nəvə şirinliyi, bir qədər də nəvə həsrəti (nəvəsi qürbətdə yaşayır) şair qələmini daha təsirli edir.

**Taleyimə bax sən, mənim.
Uzalı qalıb əllərim
Həyatımın bəhərinə.
Mənim boranlı ömrümün
Yaxın, uzaq səhərinə...
Nəvəmin gül əllərinə!**

Aqşin Babayevin şeirlərindəki misralar təkrarlanmır. Təkrarçılıqdan uzaq olan şair saf danışığı dilinə daha üstünlük verir. Elə ona görə də xalqa yaxın şairdir. Onu da qeyd edim ki, şairin şeirlərini oxuyanda onun necə kövrək qəlb sahibi, torpağa bağlı vətəndaş, Vətən təəssübkeşi çəkən bir azəri övladı olduğunun şahidi olursan.

**Yorulmuşam səksəkəli yaşamaqdan,
Yorulmuşam qəm yükünü daşımaqdan.
Yorulmuşam bəd sözlərin yarasından.
Yorulmuşam ürəyimin ağrısından.
Qanadları parça-parça olmuş quşam.
Yorulmuşam!
Yorulmuşam!
Yorulmuşam!**

Yaradıcılığında ədəbi dil və şeir normalarına riayət edən, şablon müqayisələrdən, deyimlərdən uzaq olan Aqşin Babayevin “Bir içim su istədim” şeirlər kitabı şairlə oxucular arasında bir körpü salır. Yazıçı, nasir kimi tanıdığımız qələm sahibinin başqa bir yaradıcı aspekti açıqlanır. Yəni gözəl şeirlər müəllifi Aqşin Babayev kimi... Şair Vaqif Bəhmənli yazır: “Aqşin müəllim ömrünün böyük hissəsini Nazim Hikmət yaradıcılığının araşdırılmasına həsr edib... Nazim Hikmət XX yüzilliyin elə bir sənət möcüzəsidir ki, qanında şair ruhu yaşatmadan ona toxunmaq, yaxud ona toxunub şair olmamaq mümkün deyil. Hərdən mənə elə gəlir ki, dünyada insan gözüne dəyən canlı və cansız nə varsa, hamısı Nazim Hikmət sözünün köynəyindən keçib...” Bu sözlər Aqşin Babayev haqqında

məlumatı daha da təkmilləşdirir. “Nazim Hikmət sözünün köynəyindən keçən” Aqşın Babayev də məhz əqidəsi, məqsədi düz olan qələm sahiblərimizdəndir.

**Azərbaycan yer üzündə mayakdır,
Qarabağım öz yuruma dayaqdır,
Babalarım torpaq altı oyaqdır,
Kül olarsan, torpağıma toxunma !**

Bu misralar sanki haraydır. Haqdan yoğrulan üzü haqqa doğru səslənən həyəcan təbili çalan, bizləri qınayan, torpaqlarını qoruyub saxlaya bilmədiyimiz, indi bızslənən yurd yerlərimizdə qərib ömürləri qara torpaq altında uyuyan, ruqları hər zaman ağ göyərçinə dönüb səmamızın üstündə dalğalanan doğmalarımızın, ulularımızın harayı, ah-naləsidir.

Aqşın Babayev... Bu ad, bu imza, bu ilham illər ötüb tarixə dönsə də, hər an tarixin şeiriyyət səhifəsinin əbədiyyət zirvəsində özünə yuva salacaq, hər an şeirləri oxunacaq. Çünki bu şeirlər bizləri bir-birimizə daha da doğmalaşdırır... Riyakarlıqdan, ikiüzlülükdən uzaq, haqqa söykənən qələm var olsun! “Bir içim su istədim” şeirlər kitabın mübarək, qardaşım! Bir azəri balası kimi sənin “Azərbaycan” şeirinlə yazıma son qoyuram. Bu son yox, neçə-neçə kitabının işıq üzü görməsinə bir yaşıl işıq olsun. Amin!

**Səndən uzaq səninlə bir olmuşam,
Səndən uzaq bulud kimi dolmuşam.
Qətrə-qətrə yaşlar axıb gözümdən,
Kədər yağıb, qüssə yağıb üzümdən.
İllər ötüb qovuşmuşam Vətənə,
Qurban olum, qurban olum mən sənə!**

Yaşar MƏMMƏDOV
Hüquqşünas

SÜNBÜL ƏTRİ

Mənə həmişə yazıçı – şair dostlarım, özləri öz kitablarını avtoqraf və arzularıyla bağışlayıblar. Aqşindən isə mən özüm avtoqraf almışam...

Hər hansı bir kitaba müəllif avtoqrafı iz salarsa, artıq o kitab gələcəyə sənəddir... Cürbəcür kitablardan tək avtoqraflar götürülüb bir kitab olsa, mənə elə gəlir ki, çox şirin, çox duzlu, hikmətamiz bir əsər alınar...

Aqşin, sənə nə deyim? İstə, ürəyimi verim. Böyük fransız yazarlarından Stendal demişdir ki: “Ничто так дешево не стоит и так дорого ценится, как доброе слово”. (Bu sözləri rusca oxuduğum üçün belə verdim.)

Aqşin həmişə səmimi olmuşdur, illərin, on illərin keçməsinə baxmayaraq... Buna görə, qəlbimə çox əzizdir. Aqşin və Aqşin kimi insanlar.

Yazarlar arasında Aqşin bizim müasir bədii dilin ustasıdır. Onun nitqində poetik Azərbaycan dili nə qədər canlı, müasir, bitkin, nə qədər şirin səslənir... Dili sevgili kimi sevirsen... Azərbaycanlı olmağınla fəxr edirsən.

Hər sözündə, sətrində, hər yazısında Aqşinin sünbül ətri var elə bil... Aqşinin yazdıqlarını izləyirəm. Onların səmimiliyi insanlara lazımdır. İnsanları yaşadır Aqşin... “Sünbül ətri” kitabındakı əsərləri ilə!

Yaz, yazılarının yolunu gözləyirəm, Aqşin. Sünbül ətriyçin yamanca darıxıbdır ürəyim...

Şövkət HÜSEYNOVA
Filologiya elmləri üzrə fəlsəfə doktoru

OXUCULARI OLAN YAZIÇI

Böyük yazıçı Balzakin belə bir kəlamı var: “Krallar müəyyən vaxtlarda insanlar üzərində hökmranlıq etdikləri halda, sənətkarlar əsrlər boyu insanlar üzərində hökmranlıq edirlər.” Bu, həqiqətən də belədir. Yazıçı əslində ictimai xadimdir, o, insanları öz ardınca aparmağa qadirdir. Əgər qələmindən çıxan əsərlər qəlbinin dərinliyindən gəlsə.

Aqşın Babayev jurnalistdir, yazıçıdır, tərcüməçidir, alimdir, ən nəhayət, vəzifə sahibidir. Aqşın Babayev çox əsərlər yazıb, tərcümə edib, yazıçı və şairlər haqqında öz fikirlərini qələmə alıb. Onun haqqında da çox yazıblar, çox deyiblər. Aqşın Babayevin keçdiyi həyat və yaradıcılıq yolu asan olmamışdır. Aqşın müəllim ziyalıdır, əsilzadədir, gözəl insandır. Bu günə qədər gəlib keçdiyi yol onun nail olduğu bütün uğurların başlanğıcı olmuşdur. Aqşın Babayev nə yazıbsa, nə yaradıbsa, əsl sənətkar kimi yaradıb. Yazdığı kiçik bir hekayə də onun istedadının aynası olub. Böyük şairimiz Səməd Vurğunun yazdığı kimi:

**Hər sözü bir ulduz, bir şəffaf almaz,
Mənalər dünyası qaranlıq deyil.
Bu böyük kitablar yaranır az-az
Çünki ömürlükdür, bir aylıq deyil.**

Aqşın Babayev məsuliyyətli tədqiqatçıdır, tərcüməçidir, yazıçıdır və nəhayət jurnalistdir. Bunu onun yaradıcılığında aydın görmək olur. Keçdiyi həyat yoluna nəzər salsaq, onun necə məhsuldar, yaradıcı bir insan olduğunun şahidi olarıq.

Haşiyə. Aqşın Əlisəttar oğlu Babayev 1936-cı il noyabrın 23-də Bakıda anadan olmuşdur. Ailə ziyalı idi. Atası rejissor, rəssam, anası həkim olub. Orta təhsilini 1954-cü ildə başa vurduqdan sonra ADU-nun filologiya fakültəsinə daxil olmuşdur. 1958-ci ildə sahə qəzetində ilk jurnalistlik fəaliyyətinə başlamışdır. O vaxt universitetin beşinci kurs tələbəsi idi. Elə həmin il Azərbaycan radiosunun xarici verilişləri ilə, xüsusən türk redaksiyası ilə sıx əlaqə saxlayır, ştatdankənar müxbir kimi fəaliyyət göstərirdi. 1959-cu ildə radioda əmək fəaliyyətinə başlamışdır.

Aqşın Babayev radionun xarici verilişlərində əvvəlcə türk, sonra ərəb şöbələrində işlədi. Xarici verilişlərin baş redaktorunun müavini, sonra baş redaktor vəzifəsində çalışmışdır. O, 1972-1975-ci illərdə Türkiyədə işləyib qayıtdıqdan sonra xarici verilişlər üzrə sədr müavini olmuşdur. 1985-ci ildə Azərbaycan radiosu və xarici verilişlər bir strukturda birləşdirildi və Aqşın Babayev həm radionun, həm xarici verilişlərin başçısı təyin edildi. On beş il sədr müavini vəzifəsində çalışan Aqşın Babayev həm də elmi işlə məşğul olmuşdur. Hələ radioda çalışdığı ilk illərdə türk filologiyası üzrə aspiranturanı

bitirmiş, filologiya elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almışdır. Onun elmi işinin mövzusu məşhur türk şairi Nazim Hikmətin yaradıcılığına həsr edilmişdi.

Aqşın Babayev həm də gözəl pedaqoq olmuşdur. ADU-nun Şərqsünaslıq fakültəsində türk ədəbiyyatı tarixindən dərs demişdir. 10 il ingilis, fransız, ərəb və ispan dillərində çıxan “Moscow News” qəzetinin Azərbaycan üzrə xüsusi müxbiri vəzifəsində çalışmışdır. 1987-ci ildə “Azərbaycan Respublikasının əməkdar jurnalisti”, 1977-1982-ci illərdə Azərbaycan Jurnalistlər Birliyinin katibi, Yazıçılar Birliyi İdarə heyətinin, Sülhü Müdafiə Komitəsi Rəyasət heyətinin üzvü olmuşdur.

1996-cı ildə elmlər doktoru alimlik dərəcəsi almışdır. 1998-ci ildə Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin Elmi şurasında professor adına layiq görülmüşdür. Aqşın Babayevin əsərləri rus, gürcü, belorus, ukrayna, türk və başqa dillərə çevrilmişdir.

Dramaturgiya, poeziya və tərcüməçilik sahəsində də fəaliyyət göstərən Aqşın Babayev türk ədəbiyyatından bir çox əsərləri, o cümlədən kitabları (Əziz Nesin və s.) dilimizə çevirmişdir. Türkiyənin müxtəlif qəzet və jurnallarında onlarla əsəri və haqqında məqalələr çap olunub. Respublika Əsilzadələr Məclisinin üzvüdür.

1991-ci ilədək radioda çalışan Aqşın Babayev həmin ilin mart ayından 2006-cı ilə qədər Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Mətbuat şöbəsinin müdiri olub.

“Cazibəli üfüqlər”, “Bir parça həyat”, “Ayrılıq”, “Kişilər az yaşadı”, “Dünyanın axırı”, “Başımıza gələnlər” və s. kitabların müəllifidir.

Ümumiyyətlə, onlarla kitabın müəllifi olan Aqşın Babayevin yorulmaz, gərgin yaradıcılığına qibtə etmək olar. Yazıçı-alimin özü haqqında xeyli məqalələr yazılmışdır. Mirzə İbrahimovun “İsti ürəklər”, Əkrəm Cəfərin “Nazim haqqında söz”, Qulu Xəlilovun “Təbii, real, müasir”, Bəxtiyar Vahabzadənin “Aqşın Babayevin elmi əsəri”, Fazil Rəhmanzadənin “Mən yanmasam”, Hüseyn Əfəndinin “Ədəbiyyatımızın əsgəri” və s. məqalələr onun haqqında yazılmışdır. Bu məqalələrdə onun bir yazıçı, tərcüməçi, tədqiqatçı kimi türk ədəbiyyatı sahəsində gördüyü səmərəli işlərdən də bəhs olunmuşdur. Bu cəhətdən professor Aqşın Babayevin “Türk dramaturgiyasında ictimai motivlər” əsəri diqqətəlayiqdir. Onun istər bədii, istərsə də elmi əsərləri ayrıca tədqiqat mövzudur. Aqşın Babayev bu gün də axtarışdadır, yazır, yaradır. Ürəyindən, qəlbindən keçənləri qələmə alır.

Aqşın Babayev gözəl ailə başçısıdır. Ömür-gün yoladaşı Müzəyyən xanım müəllimədir. O da vaxtilə Aqşın müəllimlə birlikdə qardaş Türkiyədə tərcüməçi işləmişdir. İki övladı, üç nəvəsi vardır. Oğlu Gündüz ərəb dili mütəxəssisidir, qızı Aytən yazıçıdır, fəlsəfə doktorudur.

Vaxtilə rus yazıçısı Qoqol demişdir: “Yazıçının bir müəllimi var: onun oxucuları...” Aqşın Babayev oxucuları olan yazıçıdır, ona görə ki, ürəkdən yazır.

Dilarə MEHDİ
Fəlsəfə elmləri doktoru, professor

NƏSRİN AXTARIŞLARI

Bizə cəmiyyətimiz haqqında, özümüz haqqında həqiqətlər lazımdır. Ədəbiyyat işi bu həqiqətləri tapmağın ən güclü vasitələrindəndir. Ancaq ədəbiyyat işi yalnız yeni həqiqətlər tapmaqla məşğul olmaq deyil, həm də köhnə həqiqətləri solmağa, məlum həqiqətlərə biganəliyi artmağa qoymayan yaradıcılıqdır. Adamlar çoxdan bilirlər ki, əgər güclü mənəviyyat yoxdursa, kasıb dolanışq da, var-dövlət də bəlalər, müsibətlər mənəbəyi, səbəbi olur. Adamlar yaxşı bilirlər ki, hərislik, eqosentrizm, gizli iqtisadiyyata təməl olan psixoloji amillərdəndir, gizli iqtisadiyyatı çiçəklənən cəmiyyətdə isə hərislik birə-on qat artır, eqosentrik pozğunlaşmalar sosial həyatı bəlaya çevirir.

Bu həqiqətləri hamı bilir, ancaq təəssüf ki, insan psixologiyası belədir ki, həmin həqiqətlərin sarsıdıcı gücünü unudur.

Bax, bu zaman ədəbiyyat mənəviyyatın köməyinə gəlir. Ədəbiyyat yeni obrazlar, yeni həyat materialları tapır ki, həmin həqiqətləri onlarda təcəssüm etdirsən, beləliklə, insanları həmin həqiqətlərə yeni duyğular, yeni düşüncələrlə inandırır.

Aqşın Babayevin “Söz gülləsi...” kitabına daxil olmuş “Zəlzələ” romanı, “Kişilər az yaşadı”, “Söz gülləsi” povestlərini biz istərdik ki, bu baxımdan qiymətləndirək və açaq.

“Zəlzələ” romanı janrın bütün tələblərinə uyğun olaraq çoxşaxəli süjet xəttində çoxsaylı personajları müxtəlif münasibətlərdə toqquşdurur, qarşı-qarşıya qoyur. Amma, bir şey maraqlıdır. O yerdə ki, toqquşma, qarşı-qarşıya durma var, o yerdə bir cəbhəyə düşənlərin birləşməsi də olmalıdır. Romanın təklif etdiyi dünya, cəmiyyət obrazında isə Zakirlə Gülşən birliyini çıxmaq şərti ilə bütün birliklər saziş, asanlıqla öz tərsinə çevriləcək əlaqələr üstündə qurulur. Əsər xəyanət, etibarsızlıq, hamının hamıyla davası problemini göz qarşısına qoyur. Bunu hər şeydən əvvəl, Şahpələng obrazında görürük. Hamı onu arxalı sayır, inanır ki, hətta onun əməllərini açsalar da, sudan quru çıxacaq. Elə Şahpələng özü də belə hesab edir. Amma, ikinci tərəfdən o, həm də çox xofludur, öz xasiyyətini bildiyi üçün öz arxasının da hara qədər etibarlı olduğunu bilir. Bilir ki, işlər çətinə düşən kimi hərə öz hayına qalacaq. Necə deyərlər, mənim dostum mənim mənafeyimə göstərdiyi adamlar olmalıdır.

Sanki, Şahpələngin dayağı heç olmazsa, ailəsində olmalıdır, axı, onun qazandığı pullar arvadı Şəhlanı, oğlu Bəbiri “neynim” deməyə qoymur. Şahpələng evdə tiran da deyil, deməli, özünə məhəbbət, qayğı ummağa haradasa haqqı var. Amma, roman bizə bir-biri ilə didişən, bir-birinə yad ailəni göstərir. Şahpələng sağa-sola xəyanət edir.

İlk səhifələrdən bizə Şahpələngin antipodu olan Ayaz obrazı təklif edilir. Getdikcə isə aydın olur, dünyanın bu yerində də işlər qaydasında deyil. Dolanışığın ağırlığından arvadı Çiçəyin umu-küsüsü, açıq və ya gizli şəkildə Ayazı qanunsuz qazanc yollarına itələməsi və sanki, bundan xilas kimi Ayazın Nüşabədə özünə qəribə bir ovunma tapması... yenə hər dəqiqə sına biləcək əlaqələr, effemer (ilğimli) birləşmələr, sonra ayrılmalər...

Dünyada əgər vəziyyət belədirsə, bu dünya qəzasıdır və ona görə də, Aqşın Babayevin bu əsərində zəlzələ motivi bir leytmotiv kimi özünü göstərir. Zəlzələ dağılmaqdır və belə

didişmələrdə, belə dözümsüz əlaqələrdə, etibarsız etibarlıqda olan münasibətlər ancaq zəlzələyə layiqdir və didişmələrin intensivliyindən, birləşmələrin etibarsızlığındandır ki, ən kiçik təkanlar belə, güclü dağtdığı üçün zəlzələ effekti verir.

Roman personajlarının çoxu bayağı, vulqar şüurun daşıyıcıları kimi verilir, nazir müavinindən tutmuş səsyazma studiyasının işçilərinəcən, neft mədəninə həmkarların sədrinəcən. Əgər cəmiyyətdə bayağı şüur özünü gizlətməyi, pərdələməyi lazım bilmirsə, bu nə deməkdir? Bu, o deməkdir ki, nəciblik, ləyaqətlilik, ağayanaqlıq ideali sosial köklərini itirib, boş bir xəyala çevrilib. Bu, o deməkdir ki, doğrucul, saf, insaflı adamların bu cür olmasının inandırıcı arqumentləri onların əlindən alınıb. Ona görə romanda Ayaz belə cılızdır, həm “təmiz” dövründə, həm də musiqi məktəbinin direktoru kimi “günahlara” batdığı dövrdə. Ayaz həm qazanmadığı üçün danlaqların təsiri ilə görünüşcə cılızlaşmış adamdır, həm də psixologiyasına, Şahpələngə hiddətinə görə cılızdır. Roman bunu ayrıca söyləməsə də, hadisələrin, konfliktlərin dili ilə mühüm bir əxlaqi müddəanı fəallaşdırır: cəmiyyətimizdə alverçi münasibətlərinə girmək istəməyənlər həm evində, həm də dışarıdakı sosial həyatında öz mövqelərinin gücünü göstərən dərin arqumentlər, heyranedici sima tapmalıdırlar.

Aqşın Babayevin yazıçı axtarışı bu bayağılaşmış dünyadan qurtulmağın bir yolunu da seçib göstərir: nəzərdə tuturuq romandakı Zakir şəxsiyyətinin təbəddülatını. Düzdür, burada yazıçı ənənəvi əlaca, yüksək əxlaqlı, döyüşkən ruhlu qadının (Gülşenin) sevgisinə müraciət edir. Zakirin dəyişməsi Gülşenin şəxsiyyətinin təsirindən başlayır, ancaq nə etməli, görünür, sevginin sağaldıcı imkanlarını heç vaxt unutmaq olmaz.

İnsanları birləşdirən, insanlar arasına ziddiyyət salan, insan həyatına mənə verən, insan həyatından mənasını alan, insanı öz adı çərçivəsindən çıxaraq qəhrəmanlıq aktını etməyə sövq edən məhəbbət Aqşın Babayevi çox düşündürür. Yazıçının “Kişilər az yaşadı” povesti sevgi pibleminin dərininə varmaq cəhdidir. Həm də sevgi, burada psixoloji plandan daha çox sosial aspektdə götürülüb.

Yuxarıda haqqında danışdığımız romandan fərqli olaraq bu povestdə bayağı şüurlar, demək olar ki, adda-budda görünür. Mina arvaddan tutmuş Rənayacan, Nurudan tutmuş Naziməcən hamı ciddi şüurun sahibidir. Hamı məhəbbət sınağından çıxmaq qarşısında durur. Və sınaq kimi yazıçı çox maraqlı, inandırıcı bir situasiya tapır. Rənəni tam varlığı ilə sevən və bunun üçün arvadından ayrılmağa da hazır olan Nazimə arvadının tanışları (Zərnişan, Nürəddin Ağayev) bir qurğu qururlar. Ətrafa səs yayırlar ki, o, nazir gedəcək. Bu haqda Nurəddin Nazimin özünə xəbər verir. Nəticədə aydın olur ki, Zərnişan da Nurəddin Ağayev də Nazimi onun özündən yaxşı tanıyırmışlar. Bütün könlüylə Rənaya vurğun olduğuna, bağlandığına inanan Nazimdə nazirlik vəzifəsinə keçmək istəyi hər şeyi dəyişdirir. Nə etsin? Rənə ilə evlənmək üçün arvadını boşasın və bioqrafiyasına “ləkə” salıb nazir vəzifəsi ilə vidalaşsın, yoxsa ailəsini saxlayıb vəzifəsini, mənəbi tutsun? Nazim ikinci yolu tutur və bununla da, mahiyyətcə prozaik adam olduğunu sübut etmiş olur.

Əlbəttə, məhəbbət əhvalatından “Kişilər az yaşadı” povestində belə ciddi məsələləri çıxmaqla yazıçı müasirlərimizi ibrətamiz vəziyyət qarşısında qoyur.

Nəhayət, qısaca da olsa, Aqşın Babayevin “Söz gülləsi...” povestindən danışmaq istərdik. Bu povestdə dünyanın obrazı yenidən kəskin, tünd cizgilər alır. Əsərdə sarsıdıcı faktlar çoxdur, xüsusilə ona görə ki, ən pis mənəvi keyfiyyətləri “Zəlzələ” romanındakı

kimi kölgə iqtisadiyyatı ilə bağlı dünyada yox, jurnalist dünyasında görürük. Əlbəttə, əxlaqi cəhətdən jurnalistika dünyasını romantikləşdirmək də olar. Buna biz dünya ədəbiyyatında az rast gəlmirik. Ancaq, əgər realizmə sadıq qalmaq lazım gəlsə və öz mədəniyyətimizdən danışmaq gərəkdirsə, onda adi, məişət psixologiyaları ilə, miskin bilikləri ilə, professionalsızlıqları ilə mətbuata gəlmiş “jurnalistlərin” çoxluğuna da göz yummaq olmaz. Ən böyük bəla isə odur ki, həmin keyfiyyətlərin üstünə alver psixologiyası, bayağı məənviyyat əlavə olunur. Gənc jurnalist – Fərid məhz bu gerçəklik qarşısında durmalı olur, məhz bu qorxunc həyatın içində öz simasını qorumaq məcburiyyətində qalır. Yazıçı tənqidi realizm ruhunda həmin gerçəkliyin qorxuncluğunu açır və deyəsən, bu gerçəklikdə ümidverici heç nə tapmır. Povestin axırında Süleyman müəllimin “yaşamaq lazımdır” fikri səslənir. Aqşın Babayev elə bir vəziyyəti oxucu qarşısında fəallaşdırır ki, nicat yolunu onun əsasında düşünmək lazım gəlir. Nə etməli, mahiyyətcə cılız, ruhun gücündən uzaq, həşəratları andıran adamlar qarşısında təslim olmaq, yoxsa güclü insana çevrilib belə adamlar üçün əlçatmaz olmaq? Bu sual bütün gənc mütəxəssislərin həyata atılan kimi qarşısına çıxan sualdır. Yazıçı, Fəridin timsalında bu sualı kəskinə qoyur, onun cavabını isə hər bir adam ancaq öz həyatı ilə verə bilər.

“BİR PARÇA HƏYAT”

Ağşın Babayev yeni kitabı ilə oxucuları sevindirmişdir. Onun “Bir parça həyat” povesti çapdan çıxmışdır. Kitab mağazalarının, kitabxanaların rəflərində yazıçının yeni kitabını görəndə oxucular sevindilər. Onun əvvəllər çapdan çıxmış “Cazibəli üfüqlər” və “Həmişəbahar” kitabları ilə başlanmış tanışlıq yeni kitabla davam etdirilmişdir. Yeni kitab müəllifin yaradıcılığında əslində yeni mərhələnin başladığını bildirir. Əvvəllər hekayələr müəllifi kimi tanınan Ağşın Babayev geniş bədii lövhələr yaratmaq qabiliyyətini göstərmişdir.

“Bir parça həyat” povesti ilə oxucuların tanışlığı kitabın çapından xeyli əvvəl başlanmışdır. “Azərbaycan gəncləri” qəzeti povestdən parçalar dərc etmişdir. Azərbaycan televiziyası povestin əsasında 1970-ci ilin dekabr ayında tamaşa göstərmişdir. Respublikanın əməkdar artisti Müxlis Cənizadənin ifasında biz Nəriman Əlizadənin surətini görmüşük. Povest dünya işığına çıxmamış, onun baş qəhrəmanı Nəriman Əlizadə kimi pak insanlarla tanışlığımız başlanmış və biz bu tanışlığa sevinmişik. Çünki, müəllif Nəriman Əlizadənin surətini yaradarkən yalnız öz təxəyyülünə əsaslanmamış, bol həyat materialından istifadə etmişdir.

“Bir parça həyat” povestinin oxucular arasında hörmət qazanacağı şübhəsizdir. Bu hörmətin qazanılması ilk növbədə Nəriman surəti ilə əlaqədardır. Öz təbiiliyi ilə povestin əvvəlində oxucuların diqqətini cəlb edən Nəriman hər bir hərəkətində səmimidir. O, səhv yola düşəndə də, səmimiyyətinə inanırıq. Ailəsini dağıtmaq fikrinə düşəndə də, oxucunun ürəyi Nərimandan sınırmır.

Bir insan kimi, ailə başçısını itirmiş Məsmə xalanın ailəsinə münasibətdə, “dayı”larının köməyi ilə qiymət almaqla institutu bir təhər başa vurmağa çalışan Səlminə ilə rəftarında Nəriman nəzərimizdə ucalır. O, Qulam dayının ailəsinin işindən ötrü günlərlə vaxt itirir, müxtəlif qapıları açır, çeşid-çeşid insanlarla rastlaşır. İş düzələndə qədər rahatlığın nə olduğunu bilmir.

Nəriman Əlizadənin Səlminəyə münasibəti isə povestin əsas xəttini təşkil edir. Ali məktəb müəllimi, fizika-riyaziyyat elmləri namizədi Nəriman vaxtı ilə bir tələbəyə “iki” qiymət verdiyi üçün ağır zərbə alır... Nəriman bu əhvalatı xatırlayaraq danışır ki, “bir tələbəyə “iki” qiymət verdim üçün aldığım zərbə qəlbimdə də, xatirimdə də acı, heç zaman unuda bilməyəcəyim bir iz qoydu. Bəlkə də bu izə görədir ki, mən “dayı”larına güvənən tələbələrə qarşı daha amansız, daha qəddar olmuşam”. Bu amansızlıq, bu qəddarlıq adi qəzəb, hirs deyil. Nəriman prinsipliliyi ilə diqqəti cəlb edir. Səlminəyə müvəffəq qiymət yazdığı Nərimanın uşaqlıq dostu Ağamirzə, ilk məhəbbəti Sənubər və başqaları xahiş edirlər. Nəriman heç kəsə qulaq asmır.

Böhtan da Nərimanı sarsıda bilmir. Nadir müəllim kimi ikiüzlü, ləyaqətsiz adamların böhtanı şişirdib, həqiqət kimi qələmə vermək cəhdləri boşa çıxır... Həyatın belə sınaqları Nərimanı oxucuların nəzərində daha da yüksəldir.

“Bir parça həyat” povesti əsasən, bizi Nəriman Əlizadənin həyatı ilə tanış etsə də, əsərdə çox şeylərdən söhbət açılır. Müharibə dövründəki Bakı, sadə insanların arxa

cəbhədə mübarizəsi, pedoqoji işlə məşğul olanların fəaliyyəti, bir sıra idarələrdə çalışanların bürokratlığı və s. məsələlər povestdə məharətlə təsvir edilmişdir. Həcmcə o qədər də böyük olmayan əsərin çoxplanlılığı, surətlərin çoxluğu və s. diqqətimizi əsas məqsəddən yayındırmır. Bu əsas məqsədi isə müəllif belə şərh edir: “Yaxşı deyiblər ki, bu dünya beş gündür. Ona görə deməyiblər ki, yəni, nətəhər gəldi yaşa, beş gündən sonra köçəcəksən. Yox, ona görə bu dünyaya beş günlük deyiblər ki, ömür qısadır. İnsan bu qısa ömrünü gərək kişi kimi başa vursun. Bir dəfə gəlirik bu dünyaya. Hərəməz bir parça həyat görürük. Bir parça həyat”.

Povesti oxuyub başa çatanda itirdiyin vaxta heyfəsilənmir, razılıq hissi ilə axırıncı vərəqi çevirirsən.

“AĞ ULDUZLAR”IN İŞİĞİ

Ağşın Babayevin bu il “Gənclik” nəşriyyatı tərəfindən buraxılmış hekayələr kitabı belə adlanır: “Ağ ulduzlar”. Kitabda toplanmış hekayələr bugünkü gəncliyin arzu və əməllərindən, sədaqətindən, məhəbbətindən – bir sözlə, yüksək əxlaqi keyfiyyətlərindən söhbət açır. Burada təsvir olunan sürətləri birləşdirən bir ümumi cəhət vardır ki, həyatı sevmələri, möhkəm əsaslı ailə qurmağa can atmaları, bu işdə ehtiyatla hərəkət etmələridir. Məhz ehtiyatla! Yazıçı da həyata kövrək qədəmlər atan gənclərdən bunu tələb edir.

“Qırmızı şərf” hekayəsində ilk dəfə uzaq səfərə çıxan Afət öz tələbə yoldaşı, sevgilisi, “Jıquli”li Seyrandan inciyir. Çünki, Seyran söz verdiyi halda onu yola salmağa gəlmir. Bəhanə edir ki, yatıb yuxuya qalmışam. Təyyarə vağzalında təzəcə tanış olduğu Aydının fədakarlığı, təmənnasız köməyi Seyranı Afətin gözündən salır. Bu zaman Afət Seyrana könül verdiyi üçün təəssüflənir.

“Qış hekayəti”nin qəhrəmanları Nazimlə Əzizə həyata daha yaxşı bələddirlər. Nazimin otuz səkkiz yaşı var. Əzizənin də ilk sevgisi daşa dəyib, oğlu ilə yaşayır. Burada yazıçı on altı, on yeddi yaşlı gənclərin məhəbbətini təsvir edən bir dildə danışır. Nazim olduqca təmkinli və ehtiyatlı hərəkət edir, hər hansı bir sözünün Əzizənin qəlbinə toxunacağından çəkinir. Əzizə isə ikinci dəfə aldanmaq niyyətində deyildir...

Hekayənin nikbin finalla sona yetməsi oxucuda xoş əhval-ruhiyyə oyadır.

“Qərənfil” hekayəsinin əsas qəhrəmanı hekayə boyu bir dəfə də adı çəkilməyən, qəbir üstünə tələsən gəlidir. Qadınların sədaqəti və ölməz məhəbbəti bu hekayənin leytmotivini təşkil edir. Bu zaman istər-istəməz mərdlik timsalı hesab edilən azərbaycanlı qadınları – Burla xatunu, Nigarı, Həcəri xatırlayırsan.

Yazıçı təkcə “kristal” gəncləri təsvir etməklə kifayətlənməmişdir. O, göstərmək istəmişdir ki, bu böyük insan selinin içərisində Qönçə də var. Qönçə - “Anamın əsgər oğlu”nun sevgilisi. Ramiz incəsənət institutunu bitirib bir illiyə əsgərliyə gedəndə böyük qardaşını yan otağa çəkdi, sirrini ona açdı. Tibb institutunun tələbəsi Qönçəni sevdiyini söylədi, xahiş etdi ki, üstündə göz olsun. Əvvəllər Ramizlə “getmə gözümdən, gedərəm özümdən” münasibətində olan Qönçə, əsgər Ramizin şərəfini tapdalayır, “məhəbbət azaddır” deyib başqasının qolunda gəzir. Bu zaman yazıçı boyaları tündləşdirir, kənddən tər qönçə kimi gəlib sonralar dəyişilmiş Qönçəni mənəvi cəhətdən düşkün gənc kimi oxucuya təqdim edir.

Ümumiyyətlə, kitabda toplanmış hekayələrdə oxucu üçün görüb-götürməli həyat materialı çoxdur. Hekayələr şirin dildə, gözəl və rəngarəng formalarda yazılıb.

Rafiq HƏŞİMOV
Jurnalist

“BİRİ VAR, BİRİ YOX...”

Oxuduğunuz bu başlıq həm də artıq bir ildən bəri ANS-ÇM radiosunda minlərlə dinləyicinin maraqla qarşılacağı və hər buraxılışını səbirsizliklə gözlədiyi proqramın adıdır. Bu günlərdə “Biri var, biri yox” verilişinin bir yaşı tamam oldu və verilişin yaradıcı heyəti də həmin günü özünün daimi dinləyiciləri ilə qeyd elədi. Qısa müddət ərzində verilişin populyarlıq qazanmasında xeyli vaxt Azərbaycan Dövlət Teleradio verilişləri Komitəsində rəhbər vəzifələrdə çalışmış görkəmli yazıçı-dramaturq Aqşın Babayevin əməyi xüsusi qeyd edilməlidir. Aqşın müəllim bu gün də gənclik eşqiylə çalışır, hazırladığı bu müəllif proqramının bütün efir komponentlərini sahmana salır, dinləyicilərin bədii estetik zövqünün yüksəldilməsi prinsipinə hər an riayət edir, radio jurnalisti kimi vaxtilə görüşdüyü, həmsöhbət olduğu sənət xadimlərindən söz açır. İlk növbədə səmimiyyəti ilə seçilən bu proqram adamda elə təsəvvür yaradır ki, istər aparıcı, istərsə də studiyaya dəvət olunmuş iştirakçılar səninlə üz bəz əyləşiblər, dostyana söhbət edirlər. Bax, mənə radionu radio eləyən əsas keyfiyyətlərdən biri və ən başlıcası elə budur. Və bu cəhət istər klassik, istərsə də müasir sənət xadimlərimizə həsr olunmuş proqramlarda özünü göstərir. Bu səbəbdən də Niyazi, Qara Qarayev, Fikrət Əmirov, Rəşid Behbudov, Bülbül, Səid Rüstəmov, Süleyman Ələsgərov, Səməndər Rzayev, Şövkət Ələkbərova və digər sənətçilərə həsr olunan proqramlar çox maraqla qarşılanıb. Proqrama “Bir yaşın mübarək olsun”- deyir, ANS-ÇM radiosuna uğurlar arzulayıram.

Ələsgər CABBAROV
Jurnalist

YAZIÇININ ALİ MÜKAFATI OXUCU MƏHƏBBƏTİDİR

Tanın bəxş etdiyi ömür payını ləyaqətlə yaşayan, həyatının mənasını nəcib, faydalı və mənalı əməllərdə taparaq bütövlükdə xalqının tərəqqisinə, maariflənməsinə böyük töhfələr verən zəngin mənəviyyat sahibləri həmişə nüfuz qazanmışlar. Ziyalı adına layiq belə insanlar xalqımızın özünəməxsus nəcib keyfiyyətlərini, zəngin mənəvi aləmini parlaq şəxsiyyətlərində, müdrik əməllərində, eləcə də yaratdıqları təkrarsız sənət nümunələrində, əsərlərində təcəssüm etdirirlər. Xalqımız onun intellektual sabahı yolunda əzmlə çalışmış belə dəyərli ziyalıları ilə hər zaman fəxr duymuş, onları milli sərvəti saymışdır. Şərəfli ömür yolu, elmi yaradıcılığı və vətənpərvər ictimai-siyasi fəaliyyəti ilə xalqımızın rəğbətini qazanmış belə ziyalılarından biri də filologiya elmləri doktoru, professor, yazıçı-jurnalist Aqşın Babayevdir. Görkəmli alimin istər elmi-pedaqoji və bədii yaradıcılığının, istərsə də ictimai-siyasi fəaliyyətinin hər bir səhifəsi xalqa təmənnəsiz xidmət nümunələri ilə zəngin olub onun əsl ziyalı və şəxsiyyət obrazını tamamlayır.

1936-cı il noyabrın 23-də Bakı şəhərində dünyaya göz açmış Aqşın Babayev 1954-cü ildə orta məktəbi bitirdikdən sonra o zamankı Azərbaycan Dövlət Universitetinin filologiya fakültəsinə daxil olmuş, ədəbi yaradıcılığa da elə tələbəlik illərində başlamışdır. 1959-cu ildə Azərbaycan Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsində türk verilişləri şöbəsində kiçik redaktor kimi fəaliyyətə başlayan istedadlı gənc həmin komitədə sədr müavini vəzifəsində də şərəfli yol keçmişdir.

"Cazibəli üfüqlər" adlı ilk hekayələr kitabı ilə respublikanın ədəbi mühitinə tamhüquqlü üzv kimi qatılan Aqşın Babayev 30-a yaxın sanballı bədii və elmi əsərin müəllifidir. Bu əsərlərdə toplanan novella, povest və hekayələrin hər biri xalq ruhuna yaxınlığı, dərin ideya məzmunu ilə geniş təhlilə layiqdir. Bu əsərlərin geniş oxucu kütləsinin mənəvi, əxlaqi keyfiyyətlərinin zənginləşdirilməsində, insanlara məhəbbət duyğularının aşılmasında misilsiz rolu da danılmazdır. O, ədəbiyyata səmimi duyğularla, insanlara yüksək mənəvi, əxlaqi keyfiyyətlər bəxş edən əsərlərlə gəlmişdir.

Tanınmış yazıçının yüksək bədii sənətkarlıqla, yaradıcılıq eşqi ilə ərsəyə gətirdiyi əsərlərini oxuculara sevdiren ən başlıca xüsusiyyətlərdən biri də mövzu çevrəsinin dərin poetik siqləti, xalq ruhuna yaxınlığı, xəlqiliyidir. O, qəhrəmanlarının zahiri görkəmini təmtəraqlı, ritorik cümlələrlə tərənnüm etməkdən uzaq olaraq, onların daxili aləminə nüfuz etmiş, oxucunu insan qəlbinin əlçatmaz olduğuna, səma qədər ənginliyinə inandıra bilmişdir. Bu ənginliyi fəth etmək, ən bədbin oxucunu da insan qəlbinin zənginliyinə, istənilən vəziyyətdə "yaşamağa dəyər" qənaətinə gəlməyə kökləmək amalı Aqşın Babayevin əsərlərinin özünəməxsusluğu, mayasıdır,-desək, yanılmazdır. Yazıçı ərsəyə gətirdiyi bütün əsərlərində insan duyğularına, ailə münasibətlərinə həssaslıqla yanaşır, hamını onun qəhrəmanları kimi bütövlüyə, kamilliyə dəvət edir. Aqşın Babayevin oxucusu onun əsərlərində özünü görür, xasiyyətində dəyişiklər yaratmağa, itirdiklərini

tapmağa, ailəsində, ətrafında baş verən neqativ halları boğmağa çalışır və əksər hallarda buna müvəffəq olur.

Aqşın müəllimin yaradıcılığı sadaladığımız bəşəri keyfiyyətlərinə görə daim ədəbiyyatımızın korifeylərinin, tədqiqatçı alimlərin, mətbuatımızın diqqətini çəkmişdir.

Mirzə İbrahimov, Azərbaycanın xalq yazıçısı: "Aqşının hekayələrinin çoxu bizi ailədə həssaslığa, yoldaşlığa çağırır. Yadımıza salır ki, saysız-hesabsız yeniliklərlə, qızgın işlərlə canlı əməkdə qaynayan siyasi, elmi, mədəni, texniki məlumatlarla dolu olan, bizi göz açmağa qoymayan zəmanəmizdə dost-aşnanı, qoca ata-ananı, pensiyaya çıxmış, bir növ həyatın qaynar axarından kənara çəkilmiş dünənki müəllimlərimizi, ustadlarımızı unutmağa haqqımız yoxdur.

Balaca, kiçik novellaların hərəsində insan ürəyinin bir guşəsinə, zəngin, rəngarəng həyatımızın bir lövhəsinə, mənəvi aləminizin həssas bir siminə toxunulur. Gəlin, "Bircə damla" novellasındakı gözəl Mədinənin sinəsində səslənən simə qulaq asağ. Əvvəlcə onu deyim ki, yazıçı Mədinənin zahirini təsvir etmir. Demir ki, o, gözəldir, həssasdır, incə ruhludur. Lakin novellanı oxuyanda biz bu fikrə gəlirik. Mədinənin hər sözü, hərəkəti onu bizim gözüümüzün qarşısında məhz cazibədar, sevimli, məlahətli bir gözəl kimi canlandırır".

Qulu Xəlilov, filologiya elmləri doktoru, professor: "Aqşın uzun-uzadı macəraçılığı sevmir, mümkün qədər həyatın, insan xarakterinin mürəkkəb və ziddiyyətli tərəflərini açıb göstərir. O, bir müddət Türkiyədə tərcüməçi kimi çalışmışdır. "Mən də bir əsgərəm" povestində də sadə türk xalqının bizə rəğbətindən, istək və arzularından, həmçinin adamlarımızın beynəlmiləl borcunu ləyaqətlə yerinə yetirməsindən, Böyük Vətən müharibəsi illərindəki fədakarlığından, qonşularına xeyirxah münasibətlərindən, qurub-yaratmaq eşqindən danışır".

Professor Aqşın Babayevin ədəbi yaradıcılığına müraciət edənlərdən biri də tanınmış alim, filologiya elmləri doktoru Qafar Hüseynovdur. O, yazıçının "Kişilər az yaşadı" povestini təhlil edir və əsərin baş qəhrəmanı Minə xanımın fədakar ana obrazının mənəvi, əxlaqi və fəlsəfi məziyyətlərini bizlərə təqdim edir. Və bu zaman alim Aqşın Babayevin qəhrəmanı - klassik Azərbaycan anası obrazını dünya şöhrətli qırğız yazıçısı Çingiz Aytmatovun "Ana tarla" əsərindəki ana obrazına paralel gətirir. Açıq deyim ki, Çingiz Aytmatovun ruhuna olan hədsiz hörmətimə baxmayaraq onun Tolqonay ilə Aqşın müəllimin Minə xanımını eyniləşdirməzdik. Fikrimizcə, Minə xanım Tolqonaya nisbətən daha əzəmətli, daha monumental ana obrazıdır, özü də heç bir millətin anasına bənzəməyən Azərbaycan anası obrazıdır. Şübhəsiz, cavan yaşlarında - tərəvətinin, gözəlliyinin, cazibədarlığının aşib-daşdığı çağlarda ərini itirmiş qadın ömrünün son "damlasına" kimi balalarının pərvazlanmasına, ərinin ruhu dolaşan yurdunun çırağının sönməməsi naminə hər cür əzab-əziyyətə tab gətirə bilən yalnız Azərbaycan anası ola bilər. Əlbəttə, mən bu isbata ehtiyacı olmayan məlum həqiqəti dilə gətirməklə iki millətdən olan iki ananı bir-birinə qarşı qoymaq fikrindən uzağam. Hər halda, hər ikisi anadır. Bununla belə, Aqşın müəllimin çox kəskin, dramatik süjetlərlə zəngin "Kişilər az yaşadı" povestinin qəhrəmanı Minə xanım haqqında bir neçə kəlmə demək istərdim.

Minə xanım dünyalar qədər sevdiyi ərini - Adışirini müharibəyə yola salır. O, bir daha geri dönmür. Minə xanım uşaqlarına həm ata olur, həm də analıq borcunu artıqlaması ilə yerinə yetirir. Gecəsini gündüzünə qatır ki, uşaqlar atasız olduqlarını hiss etməsinlər.

Xəyalında daim ərinin ruhu ilə söhbətləşir. Nəhayət, uşaqlar - oğlu və qızı boya-başa çataraq ali təhsil alırlar. Bütün analar kimi, indi Minə xanımı ən çox narahat edən qızı Rənanın gələcək həyatı olur. Çox keçmir ki, Rəna ailə həyatı qurur. Minə xanım gənc ailəsi ilə qürrələndiyi günlərin birində Rənanın əri Nuru çarəsiz xəstəliyə düşür və çox çəkmir ki, zövcəsini iki çocuqla qoyub dünyasını dəyişir. Bax beləcə, Minə xanım Adışirindən sonra daha bir ağır zərbəyə düşür. Bu azmış kimi, Minə xanımın yaraları qaysaqlanmamış Rənaya yerbəyerdən elçi düşənlər tapılır. Bu, Minə xanımın qayğılarını birə beş artırır. Adışirindən sonra yaşadığı illəri göz önünə gətirir. Qızının ayıq-sayıq olması üçün, düşünülməmiş addım atmaması üçün əlindən gələni edir. Minə xanımın ölçülü-biçili məsləhətlərinə baxmayaraq, Rəna Nazim Abdullayev adlı evli kişi ilə ailə qurmaq qərarına gəlir. Lakin iş elə gətirir ki, Nazimin guya nazir vəzifəsinə irəli çəkilmək məsələsi ortaya çıxır. Bax, burada onun o qədər də etibarlı adam olmadığı aşkarlanır. Məlum olur ki, Nazim vəzifə, yaxud Rəna dilemması qarşısında qalanda vəzifəni seçir. Əlbəttə, hadisələrin bu cür cərəyan etməsi Minə xanımı razı salır. Çünki o yaxşı bilirdi ki, Nazim evlidir, Rəna ilə evlənməsi üçün həyat yoldaşını boşamalıdır. Bu isə, o demək idi ki, Rəna xoşbəxtliyini başqasının bədbəxtliyi üzərində qurur. Bəli, Aqşın müəllimin baş qəhrəmanı - Minə xanım qızını düşünülməmiş addım atmaqdan çəkindirir və onu başa salır ki, ərsiz də ləqayətlə yaşayıb övladını cəmiyyət üçün gərəqli insan kimi yetişdirmək olar.

Aqşın Babayevin ən kiçik əsərinin belə məzmunu, qayəsi, mənəvi, əxlaqi, fəlsəfi tutumu, genişliyi, mən deyərdim ki, sahilisizliyi ilə o qədər çoxçalarlı və zəngindir ki, hər bir oxucu bu xəzinədən mütləq özünə nəşə götürür. Bu əsərlər yazıçının canına, qanına hopdurduğu, qəlbinin dərin qatlarında gəzdirdiyi reallıqların bədii inikasıdır".

Yüksək bədii zövqə malik yazıçı olmaqla yanaşı, Aqşın Babayev bu gün həm də elmdə sözünü demiş təvazökar və nəcib alimlərdən biri kimi tanınır. O, hələ 1967-ci ildə "Nazim Hikmətin dramaturgiyası" mövzusunda namizədlik dissertasiyası, 1996-cı ildə isə "Müasir türk dramaturgiyası" mövzusunda doktorluq dissertasiyası müdafiə etmiş, professor elmi adını almışdır.

Etiraf etməliyik ki, alimliyi ilə vətəndaşlığı arasında kəskin ziddiyyət təşkil edən elm adamları ilə az qarşılaşırıq. Professor Aqşın Babayevin parlaq şəxsiyyətində isə bu iki dəyər tam üst-üstə düşərək ayrılmaz vəhdət yaradır. Sadəlik, milli-mənəvi dəyərlərə bağlılıq, yüksək mədəniyyət, alicənablıq, prinsiplilik kimi keyfiyyətlər professor Aqşın Babayevin ictimai portretinə xas ştrixlərdir. Tanınmış alimin yüksək erudisiyası, təmkini, yüksək inam hissi başqaları üçün də böyük örnəkdir. O həm də dərin düşüncəyə, aydın fikrə, güclü məntiqə, tədqiqatçı səliqə-sahmanına malik alimdir.

Böyük yunan mütəfəkkiri Ezop yazırdı ki, insanlar üçün ən qiymətli xəzinə işləmək bacarığıdır. Əsl vətəndaş bacarığını xalqın, dövlətinin mənafeyinə yönəldəndə isə bu xəzinə ümumi sərvətə çevrilir. Professor Aqşın Babayevin elmi və bədii yaradıcılıq sahəsində əldə etdiyi nailiyyətlər bu gün bütövlükdə Azərbaycan xalqının milli-mənəvi sərvətidir. Təsədüfi deyil ki, görkəmli yazıçı müxtəlif illərdə ali mükafatlara, fəxri adlara layiq görülmüşdür. Fəqət daim can atdığı yalnız oxucu məhəbbəti olmuşdur ki, Aqşın Babayev bu ali mükafatı zəngin yaradıcılığı, kamil şəxsiyyəti ilə çoxdan əldə etmişdir.

Sevda ƏLİBƏYLİ
“Söz” jurnalının baş redaktoru

CANLI TARİX, CANLI SALNAMƏ

X əyal məni xeyli uzaqlara, ibtidai siniflərdə oxuduğum illərə apardı. O zaman evlərimizdə radiolar vardı. Televiziyaların, videoların, kompyuterlərin olmadığı dövrdə radio insanların ən yaxın dostu, qulaq yoldaşı idi. Saat 6-dan 24-dək səslənirdi. Bütün verilişləri izləyirdim. Şənbə günləri verilən “Radio teatri”ni isə intizarla gözləyirdim. Hətta saati da yadımdadır: 17.10. Günlərin birində Aqşın Babayevin “Bir parça həyat” adlı tamaşası verildi. Aktyorların səsi bu gün də qulaqlarımdadır. Elə duyğulanmışdım ki... İlk dəfə onda bildim ki, hər kəsin bir ulduzu var. Göydən ulduz axırsa, demək kiminsə ömrü bitir. Ömrü başa çatan Qulam dayı... İndi haqq dünyasında olan mənim də sevimli Qulam dayım o illərdə çox cavan idi.

Bir tələbəyə “iki” qiymət verdiyi üçün aldığı zərbə Nəriman müəllimin qəlbində, xatirində acı, heç zaman unuda bilməyəcəyi bir iz qoysa da, onu öz peşəsindən ayıra bilmir. Məhz buna görə o, mənim gözümdə ideala çevrildi.

Sonra “Bir parça həyat” povestini kitabdan oxudum. “Nəriman Əlizadə mənəm. İstəyirəm öz həyatımı sizə danışım. Əlbəttə, bütün həyatımı yox, onun bir parçasını. Oxuyun, baxın. Bəlkə burada sizin də həyatınızdan bir parça var”.

Bəli, belədir. Povesti hər oxuyan düşünür ki, burada mənim də həyatımdan bir parça var. Əsəri oxuduqca Sənubərlə Nərimanın görüşləri, müharibə illərinin ağır xətirələri, unudulmaz xeyrixah insanlar - Güllü müəllimə, Fizzə xala insanın gözləri önündə canlanır.

Bunlarla yanaşı, ərköyün, əmi-dayı hesabına təhsil alan, böhtançı Solmino, satqın müəllimlər, bütün bunlar həyatın bir parçasıdır.

Aqşın Babayev oxucu məhəbbətini hər şeydən yüksək qiymətləndirir. Danışır ki, günlərin birində o, öz kitablarından almaq istəyir. Kitab mağazasına gedib satıcıdan kitab istəyir. Satıcı təəssüflə bildirir ki, həmin kitabdan yalnız bircəsi qalıb, onu da özünə saxlayıb. “Alıcı”nın pərt olduğunu görən satıcı söz verir ki, ona bir kitab alıb gətirəcək.

Bu həmin zamanlar idi ki, kitablar on min, yüz min tirajla buraxılırdı. Əksəriyyətinin mağazalarda toz basdığına da şahidi idik. Belə bir söhbəti də hardansa oxumuşdum. Bir qadın danışdı ki, qardaşımğilin sinfində 19 qız oxuyurdu. Qardaşım sinifdə yeganə oğlan idi. Sovet dönəmində bayram edilən 23 fevralda qardaşım evə əli dolu bağlama ilə gəldi. Çantada Aqşın Babayevin 19 ədəd “Kişilər az yaşadı” kitabı. Bir-birindən xəbərsiz qızlar sevdikləri yazıçı olaraq yalnız Aqşın müəllimin kitabını almışdılar. Həmin kitabı mən də oxumuşam. Saf, pak insanlar qalereyası və qərəzli, təmənnalı, hiyləgər tiplər...

Aqşın Babayevin Azərbaycan radiosunda 32 illik fəaliyyəti bir ömrə bərabərdir. Daşdığı fəxri ad da - əməkdar jurnalist adı radiodakı uzunmüddətli xidmətinin nəticəsidir.

Aqşın müəllim! Azərbaycan radiosunda yaratdığınız ənənələr bu gün də yaşayır. Sizin xeyixahılığınızdan faydalanmışların sağ qalanları o illəri minnətdarlıqla anırlar. Radionun səs xəzinəsində müxtəlif sənətkarların ifalarını yaşadan yüzlərlə lent yadigarı var ki, bunlar məhz Sizin sədr müavini işlədiyiniz dövrdə, məhz Sizin təşəbbünüz, qayğı və

diqqətinizin hesabına yaranıb. Sizdən yazmaq, həm də Azərbaycan radiosunun tarixindən yazmaq deməkdir. Bizlər üçün canlı tarix, canlı salnaməsiniz.

Hazırda Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin kafedra müdiri, professoru olsanız da, radio yenə də fəaliyyətinizin ayrılmaz bir hissəsidir. ANS ÇM-də apardığımız “Biri var, biri yox” müəllif verilişiniz zərurətdən yarandı. Gəncliyinizin qaynar gücü ilə ömrün müdrikliyi qovuşur bu verilişdə. Bir zamanlar Azərbaycan radiosunda həmsöhbət olduğunuz ədəbiyyat, incəsənət adamları barədə indi xatirə verilişləri hazırlayırsınız. Verilişlərə onları şəxsən tanıyanları, ailə üzvlərini dəvət edir, yaradıcılıqlarından nümunələr səsləndirirsiniz. Mən də bir neçə dəfə qonağınız olmuşam. Hər dəfə də böyük ürək genişliyi qeyd edirsiniz ki, sizin “Söz” jurnalı ilə bizim veriliş arasında ruh doğmalığı, ruh yaxınlığı mövcuddur. “Söz” jurnalı da həyatda izi, sözü, sənəti olanları unutmağa qoymur, “Biri var, biri yox...” verilişi də. Hər ikisi hər cür sevgiyə layiq olan insanları yada salmaqla xeyirxah bir iş görür. Mənim yazı qəhrəmanlarıma - şair-dramaturq Şəkər Aslana, sənət fədaisi İmamverdi Bağirova, adi dəniz matrosluğundan daxili işlər nazirində yüksələn general-mayor Aydın Məmmədova, yaşadıkları zamanın ən çox sevilən xanəndələri Xanəli Əkbərov və Əliyar Əmirova həsr etdiyiniz verilişlər necə rəğbətlə qarşılandı. Bu yaxınlarda 90 illik yubileyi ərəfəsində sabiq rabitə naziri, dövlət xadimi Nəsrulla Nəsrullayev haqqında hazırladığımız veriliş də çox böyük məhəbbətlə qarşılandı. Bu da yaddan çıxan deyil ki, veriliş efirə gedəndən dərhal sonra Sizə də, mənə də minnətdarlıq bildirən nə qədər zənglər oldu.

Verilişlərdə bir “ev yiyəsi” olaraq mənə elə şərait yaradırsınız, az qala aparıcıya dönürəm. Və hər dəfə də qəhrəmanlarım haqqında böyük ürəklə qeyd edirsiniz: “...haqqında çox oxumuşam. Amma ürəyimə ən çox yatan, ürəyimi rıqqətə gətirən Sevda Əlibəylinin yazısıdır”.

Sayılb-seçilən, təcrübəli qələm adamı olaraq mənə verdiyiniz yüksək qiymət məsuliyyət hissimi artırır. Xalq artisti Cənəli Əkbərovun filarmoniyada yubileyi idi. Sizi çıxışa dəvət etdilər. Xanəndə haqqında yazdığım yazıya istinad edərək danışdınız və yazımı çox təriflədiniz. O yazımı təkliddə mənə tərifləyən çox olmuşdu. Amma heç kəs fikirlərini tribunadan söyləməmişdi.

Adətən insanlar gənc yaşlarında şeir yazırlar. Sonra nəsrə, dramaturgiyaya keçirlər. Gəncliyinizdə şeir yazıb-yazmadığınızı bilmirəm. “Bir içim su istədim” adlı şeirlər kitabınızı mənə avtoqrafla bağışlayanda artıq Aqşın Baba idiniz.

Aqşın müəllim, yaşınızın indiki müdrik çağında da operativliyinizi saxlamısınız. Bütün tədbirlərə vaxt tapırsınız. Azərbaycanda ilk və yeganə poliqrafçı alim Şəddat Cəfərov haqqında kitab yazırdım. Bu barədə Sizə danışdım və istədim ki, həmin kitabda Sizin də ürək sözləriniz olsun. Bir neçə gündən sonra Şəddat müəllimlə bağlı yazımı mənə təqdim etdiniz. “Bəyaz gecənin qızları” adlı ilk hekayələr kitabımı çapa hazırlayırdım. Utana-utana fikir söyləməni, ön söz yazmağınızı xahiş etdim. Aradan iki gün keçməmiş fikirlərinizi “Sözlə yüksələn qələm sahibi” başlığı ilə mənə təqdim etdiniz. Yazırdınız: “Xəzərin general oğlu” (Aydın Məmmədov), “Tanrısı haqq olan aşiq” (İmamverdi Bağirov), “İlk poliqrafçı alim” (Şəddat Cəfərov) kitabları kimi bu kitabı da maraqla oxudum. Sevda xanımın yazı tərzini, obrazlı ifadələrini, təsvirlərini, söz duyumunu çox bəyəndim. Yumoristik hekayələri də oxunaqlı, ürəyəyatımlıdır”.

Aqşın müəllim, çox sağ olun. Buna ürək genişliyinizin hüdudsuzluğu deyərdim.

Hörmətli Aqşın müəllim!

Qələm adamı şəxsiyyət olanda daha çox sevilir, yazdıqları inandırıcı olur. Bu baxımdan Siz sayılıb-seçilən, sevilən qələm sahiblərindənsiniz. Həm də böyük həyat yolu keçmiş bir insansınız. Mənsə böyük həyat yolunuzun yalnız bəzi məqamlarına aydınlıq gətirməyə çalışdım.

Arzu ELBRUSOĞLU

“Təfəkkür” Universitetinin müəllimi, jurnalist

**HƏSSAS QƏLBİ,
XEYİRXAH ƏMƏLLİ MÜƏLLİMİM...**

*Professor Aqşın Babayevin 75 illik yubileyi
ilə bağlı bir neçə söz...*

Aqşın müəllim mənə dərs deyib, mənim müəllimim olub və bəri başdan etiraf edirəm ki, bu cəhətdən özümü şanslı hesab edirəm. Çünki geniş dünyagörüşünə, zəngin elmi və pedaqoji təcrübəyə malik, dostlarının “ədəbi ensiklopediya” kimi xarakterizə etdiyi və bütün bunları mənəvi keyfiyyətləri ilə tamamlayan bu nəcib insandan çox şey öyrənmişəm və daim onun qayğısının istiliyini hiss etmişəm. Və heç şübhə etmirəm ki, insanlıqdan nəsibini almış bütün tələbələrinin hamısı mənimlə həmfikirdir. Oxumaq, öyrənmək istəyən tələbələrinin hamısı Aqşın müəllim üçün doğma və əzizdir. Mən çoxlu sayda tələbə tanıyıram ki, bilavasitə Aqşın müəllimin təmənnasız yardımına ilə bu gün ayrı-ayrı redaksiyalarda, televiziya və radio şirkətlərində çalışırlar. İnsaf naminə deyək ki, onların çoxusu öz istəkli müəllimlərini unutmurlar və fürsət düşəndə Aqşın müəllimə öz hörmət və ehtiramlarını bildirirlər. Yəni, onun pedaqoji fəaliyyəti təkcə auditoriyalarda maraqlı mühazirələri ilə məhdudlaşmır. Aqşın müəllim həm də gündəlik fəaliyyəti, əməli işi ilə tələbələrini praktik fəaliyyətə sövq edir və onların sonrakı jurnalist taleyində əhəmiyyətli rol oynayır.

Aqşın müəllim bir elm adamı, alim, ədib və dövlət xadimi kimi nə mümkünsə ona nail olub və mənə elə gəlir ki, onun bütün bu uğurları hədsiz işgüzarlığı və dəqiqliyi ilə bağlıdır. O, filologiya elmləri doktoru, professor, tanınmış nasir, publisist, dramaturq və dövlət müşaviridir. Çoxlu sayda ədəbi-bədii və elmi-publisistik kitabların, monoqrafiyaların, yüzlərlə məqalənin müəllifidir. Ad-san və nüfuz sahibidir.

Yaxşı yadımdadır, “Təfəkkür” Universitetinin jurnalistika fakültəsində ilk dərs günü idi. Kafedra müdirimiz professor Şirməmməd Hüseynov bizimlə görüş keçirirdi və o, həmin görüşdə bizə dedi ki, Bakı Dövlət Universitetinin jurnalistika fakültəsinə düşməməyimizlə bağlı heç də kədərlənməyin, çünki bura heç də ordan geri qalan yer deyil. Çünki birincisi, professor-müəllim heyətinin yarısından çoxu həmin fakültənin müəllimləridir. Digər tərəfdən isə, burada respublika səviyyəli elə mütəxəssislər dərs deyir ki, onlar heç BDU-nun jurnalistika fakültəsində yoxdular. Həmin vaxt professor Ş.Hüseynov həmin müəllimlərin adlarını sadaladı və siyahının başında Aqşın Babayevin adı dururdu. Mən bu adı həmin an xatırladım. Çünki evimizdə Aqşın müəllimin “Söz gülləsi” adlı əsəri var idi və mən onu oxumuşdum. Deməli, qiyabi də olsa, mən Aqşın müəllimi tanıyırdım. Qalırdı, bu tanışlığı əyaniləşdirmək. Nəhayət, ikinci kursun ikinci yarısında bizə bu adın sahibi ilə əyani tanış olmaq qismət oldu.

İlk gündən Aqşın müəllim dərsini səbirsizliklə gözlədiyimiz müəllimlərdən birinə çevrildi. Aqşın müəllimin mühazirələri çox maraqlı idi. Onun dərsi darıxdırıcı və yorucu deyildi, vaxtın necə gəlib keçdiyini bilmək olmurdu. Zəngin jurnalistik təcrübəsinə malik

Aqşın müəllim mühazirələrində nəzəriyyə ilə əməliyyəni vəhdət şəklində izah edir, yeri gələndə Bakı kaloritliyi ilə söylədiyi peşə sərgüzəştləri onun mühazirələrinə xüsusi rəng qatırdı. Aqşın müəllim yazdıqları ilə yaşadıkları arasında fərq olmayan şəxsiyyətdir və o, tələbələrinə də bu keyfiyyəti aşılamağa çalışırdı.

Aqşın müəllimin mühazirələrini maraqlı edən bir cəhət də onun bitib-tükənməyən peşə xatirələridir. Azərbaycanın ən görkəmli jurnalistləri, qələb sahibləri ilə dostluq etmiş, işləmiş, bilavasitə yaradıcılıq mübadiləsində olmuş Aqşın müəllimin onların həyat və yaradıcılığına dair etdiyi söhbətlər, gətirdiyi sitatlar kifayət qədər maraqlı və ibrətamiz olurdu. Bu həyat dərsləri sanki tələbələri ovsunluyur, onların maraq dairəsini daha da genişləndirirdi.

Məhz ona görədir ki, tələbələri onu çox sevirlər və sonadək Aqşın müəllimin onlara dərs deməsini istəyirlər. Məsələn, fakt materialı kimi xatırladım ki, keçən tədris ilinin birinci yarımilində Aqşın müəllim jurnalistika ixtisası üzrə II kursda “Jurnalistika etikası” fənnini tədris edirdi. Tələbələr öyrənəndə ki, bu fənn birinci yarımildə başa çatır və ikinci yarımil üzrə Aqşın müəllimin bu qrupda dərsi nəzərdə tutulmayıb, çox mütəəssir oldular. Onlar nicatı kafedra müdiri professor Şirməmməd Hüseynova müraciət etməkdə gördülər və 17 nəfər tələbənin imzası ilə ona aşağıdakı məzmununda ərizə yazdılar:

“Hörmətli Şirməmməd müəllim!

Yazıb Sizdən 508C qrupu adından çox xahiş edirik ki, Aqşın Babayev bizə yenidən dərs keçsin. Çünki biz onu çox sevirik. O həm gözəl insan, həm də müqəddəs müəllimdir. İnanırıq ki, Siz gələcək jurnalistlərin istəyini həmişə olduğu kimi, yerinə yetirərsiniz. Ümidlə bütün 508C qrupu Sizdən xoş cavab gözləyir. Hörmətlə, 508C qrupu.”

Qeyd edirəm ki, ərizə ilə tanış olandan sonra Şirməmməd müəllim tələbələrin nə qədər səmimi olduqlarını yoxlamaq üçün məndən imtahan vərəqəsini istədi. Məlum oldu ki, Aqşın müəllimin imtahanından cəmi-cümlətən 3 nəfər “əla”, az bir qismi “yaxşı”, çoxu isə “kafi” qiymətlər alıb. Deməli, istəkli müəllimlərinin “kafi”si də tələbələr üçün xoşdur və onların davası heç də qiymətlə bağlı deyilmiş. Aqşın müəllim yarımca semestrə özünü elə sevdirmişdi ki, tələbələr ondan əl çəkmək istəmirdilər.

Tələbəlik illərindən sonra mən kafedrada qalıb işləməyə başladım. Necə deyərlər, keçmiş müəllimlərimlə həmkarlıq dövrüm başladı və mən bu illər ərzində Aqşın müəllimi daha yaxından tanımaq imkanı əldə etdim. Bir daha özümdə yəqinləşdirdim ki, Aqşın müəllimdən öyrəniləsi cəhətlər həddən ziyadə çoxdur: vəzifə məsuliyyəti, dəqiqlik, düzlük, dürüstlük, işgüzarlıq, xeyirxahlıq, prinsiplilik, dərin müşahidə qabiliyyəti və s. və i.

Tanrı Aqşın müəllimə heyrətamiz yaddaş, güclü hafizə bəxş eləyib, bu sahədə səxavətini ondan əsirgəməyib. Onun yaddaşı qarşısında heyrətlənməmək olmur. Təsəvvür edin ki, Aqşın müəllim Azərbaycan və türk poeziyasından saatlarla əzbərdən şeir demək qabiliyyətinə malikdir. Vaxtilə bu qabiliyyəti ilə o öz müəllimlərini də təəccübləndirib. Özü danışır ki, tələbəlik illərində dəfələrlə Azəri soyadlı müəllimin farsça oxuduğu şeirləri ilk dəfə eşitməsinə rəğmən bir anın içində əzbərdən söyləyib.

Aqşın müəllim ilə ünsiyyətdən, necə deyərlər, ürək doymur. Güclü yumor hissəninə malik Aqşın müəllimin Azərbaycanın ən görkəmli şəxsiyyətlərinin həyat və fəaliyyətlərinə dair öz iti yaddaşına söykənərək söylədiyi sərgüzəştlərin, macərələrin və lətifəyə çevrilmiş hekayətlərin həddi-hüdudu yoxdur və onları dinləməkdən usanmır,

bezmirsən. Bu cəhətdən şəxsən mən Aqşın müəllimlə hər görüşümüzü fürsət bilir, ondan daha çox şey öyrənməyə çalışıram.

Aqşın müəllim xeyirxah insandır. Dəfələrlə özüm şahidi olmuşam ki, Milli Məclisin şöbə müdiri olarkən universitetdə tanıyıb-tanımadığı müəllimlər, əməkdaşlar bu və ya digər problemləri ilə bağlı ona müraciət edir, işlərinin yoluna qoyulmasında kömək istəyirdilər. Aqşın müəllim tutduğu vəzifədən, sosial statusundan asılı olmayaraq, ona pənah gətirmiş insanları səbrlə dinləyir və heç kimi ümitsiz yola salmırdı. Çünki kiminsə qəlbinə dəymək, könlünü qırmaq Aqşın müəllimin təbiətinə yaddır. “Qırdığın könüldü, qıldığın namaz deyil” prinsipi ilə yaşayır bizim Aqşın müəllimimiz. Kömək edə bildiyində edir, əlindən gələni əsirgəmir, edə bilmədiklərinə isə nıcatı harda axtarmağın yollarını göstərir, zəngin idarəçilik təcrübəsindən irəli gələn dəyərli məsləhətlərini verir.

Həmin problemlərin həlli ilə bağlı bir neçə dəfə Aqşın müəllimin ayrı-ayrı idarə və təşkilatlara zəng etdiyinin bilavasitə şahidi də olmuşam. O, zəng etdiyi təşkilatın rəhbərinə təxminən belə deyirdi:

- Təsəvvür edin ki, Sizə Milli Məclisin şöbə müdiri kimi yox, adi bir Azərbaycan vətəndaşı kimi zəng eləmişəm və mən xahiş edirəm ki, bu problemin (şəhid və yaxud müharibə veteranı ailəsinin problemi) həllinə kömək edəsiniz.

Lakin bir məqamı da qeyd etmək lazımdır ki, Aqşın müəllim nə qədər xeyirxah və humanistdirsə, prinsiplial məsələlərdə bir o qədər inadkar və qətiyyətlidir. Bunun sübutu kimi onun vaxtilə işlədiyi və xeyli dərəcədə nüfuzlu dövlət ali məktəblərdən birindən imtina etməsi faktını qeyd edə bilərəm. Dərslərdə iştirak etməyən və Aqşın müəllimin qiymət yazmaq fikrində olmadığı tələbəyə fakültə rəhbərliyi “əla” qiymət üçün xahiş edəndə Aqşın müəllimin buna cavabı özünəməxsus olmuşdur. Həmin imtahan bütün qrupun “əla” alması və Aqşın müəllimin oradan istefa etməsi ilə nəticələnmişdir.

Aqşın müəllim qaynar və zəngin bir ömür yolu yaşamaqdadır. Azərbaycan mədəniyyətinin, ədəbiyyatının, incəsənətinin, jurnalistikasının ən görkəmli nümayəndələri, ölkəmizin bir çox unudulmaz şəxsiyyətləri Aqşın müəllimin işıqlı xatirələr dünyasının əbədi sakinləridir. Qara Qarayev, Fikrət Əmirov, Niyazi, Əliağa Vahid, Nazim Hikmət (bu siyahını sonsuzadək uzatmaq olar) və b. haqqındakı xatirələri bitib-tükənməz ümman təsəvvürü yaradır.

Jurnalistikaya hədsiz sevgisindəndir ki, ömrünün müdriklik çağını yaşayan Aqşın müəllim bu yaşında da aktiv jurnalistika ilə məşğul olur. Onun ANS-ÇM radiostansiyasındakı “Biri var, biri yox...” müəllif proqramı bu gün radio məkanımızın ən populyar verilişlərindəndir. Məhz bu verilişin süjet xətti də bilavasitə Aqşın müəllimin xatirələr dünyasında məskən salmış tanınmış insanların ömür və yaradıcılıq yoluna həsr olunur.

2002-ci ildə ədəbi ictimaiyyət Aqşın müəllimin daha bir sürprizi ilə üzləşdi. Görkəmli nasir və dramaturq kimi tanıdığımız Aqşın müəllimin “Bir içim su istədim” adlı ilk şeirlər kitabı işıq üzü gördü. Əlbəttə, Aqşın müəllim kimi həssas və duyğusal insanın, saatlarla şeir söyləmək qabiliyyətinə malik bir poeziya vurğununun şeir yazmaması qeyri-təbii olardı. Etiraf edirəm ki, bu kitaba qədər Aqşın müəllimin bir-iki şeirinin olduğunu bilirdim və elə zənn edirdim ki, onun poetik yaradıcılığı yalnız həmin şeirlərdən ibarətdir. Demə, sandıqda bir kitab bağlamağa yetəcək könül arzuları qorunub-saxlanmış və nə yaxşı ki, Aqşın müəllim onları oxucularından əsirgəmədi. O, həmin şeirlərin birində yazır:

**...Doymaq olmur bu dünyadan.
Doymaq olmur yaşamaqdan.
Nə şirinmiş nəvə, övlad,
Nə qısaymış ömür, heyhat!..**

Əziz Aqşın müəllim, yubiley yaşınızı təbrik edirəm və mən Sizə doyunca bir ömür arzulayıram. İllərə inad olaraq çoxlu yaşayın, yaradın və gündən-günə adiləşən bu dünyamızı yaman insanların ümidinə buraxmayın.

Əsgər RƏSULOV
filologiya elmləri doktoru, professor

HƏDİYYƏNİZ BİR DƏSTƏ GÜL
Aqşın Babayev haqqında portret oçerk

Nndiki dövrdə insanları təəccübləndirmək asan deyil. Eyni bir adamın səni dəfələrlə heyrətləndirməsinə isə çox nadir hallarda təsadüf edilir. Əslində, tanıdığın insanın o günə qədər bilmədiyini təzə bir məziyyəti ilə tanış olmaq həmin insanı o anda yenidən kəşf etməyə bənzəyir. Haqqında söhbət açacağım insan öz sadəliyi və təvazökarlığı, xeyirxahlığı və təmənnəsizliyi, elmi fəaliyyəti və bədii yaradıcılığı ilə sığ-sığ təəccübləndirməyi bacaran, bu il anadan olmasının 75 illiyi tamam olan Aqşın Babayevdir. Aqşın müəllim “El” jurnalına müsahibəsində jurnalistin “Sizi oxuculara necə təqdim edək: alim, nasir, dramaturq, şair, jurnalist, professor, tərcüməçi?” sualına hər zamankı səmimiyyəti ilə belə cavab vermişdi: “Başa düşürəm, yəqin fikirləşirsiniz ki, məgər bütün bunları bir simada birləşdirmək olarmı? Bu, bizdə genetik xasiyyətdir. Atam da mənim kimi bir sahə ilə kifayətlənmirdi. Həm rejissor, həm rəssam idi, həm musiqi alətləri ustası, həm də təşkilatçı...” A.Babayev şəxsiyyət olaraq bütöv, yaradıcı insan olaraq sinkretik sənətkardır. O, jurnalistin sıraladığı “kimlik”lərin hər birinin, türklər demişkən, haqqını artıqlaması ilə verən, daşdığı alim adına yaraşan, tutduğu vəzifələrin öhdəsindən layiqincə gələn, işlədiyi kollektivə şərəf gətirən şəxsiyyətdir. Güzəl nasir, görkəmli türkoq-alim, istedadlı dramaturq, kövrək şair, dəyərli ssenarist, mahir publisist, təcrübəli pedaqoq və tanınmış ictimai xadimdir. Aqşın müəllimi şəxsən tanımayanlara onun xarici portret cizgilərini bir neçə cümlə ilə təqdim edirəm: Ucaboylu, enlikürək, geniş alınlı, gümüşü saçları, üst dodağını xəfifcə örtən çal bıqları, iri çərçivəli eynəyi arxasından baxan qayğılı gözləri, daima səliqəli geyimi, şax məğrur yerışı və ağayana oturuşu-duruşu... İndi necə təəccüblənməyəsən ki, bu iriqəmətli bədəndə son dərəcə yuxa bir ürək döyünür, “özgə”nin ən kiçik kədərinə kövrələn, tərəf-müqabilinin nəşəli ovqatına anında şərikin olan ürək! Bu həssaslıq ailədən, bir az da onun musiqi duyumundan qaynaqlanır. Bəlkə də çoxları bilmir ki, Aqşın müəllimin güzəl tar çalmağı var. İlk musiqi müəllimi atası olub, sonradan görkəmli tarzənlər Əhsən Dadaşov və Məmmədağa Muradovdan dərslər alıb. Universitetin ansamblında çıxış edib. Aqşın Əlisəttar oğlu Babayev 23 noyabr 1936-cı ildə Bakıda anadan olub. Azərbaycan Dövlət Universitetinin filologiya fakültəsini bitirib (1959). Aspiranturada təhsil alıb və Nazim Hikmətin dramaturgiya yaradıcılığına dair namizədlik dissertasiyası müdafiə edib.

Haşiyə: O zaman türk filologiyası ilə məşğul olmaq, türk dramaturgiyasından yazmaq asan deyildi, qadağalar vardı. Stalinin ölümündən sonra “türk” sözüne nəzarət hələ də davam edirdi. Bununla bərabər cəmiyyətdə müəyyən mülayimləşmə də yox deyildi. Aqşın müəllim Türkiyə ədəbiyyatı üzrə aspiranturaya imtahan verir, yüksək qiymətlə daxil olub, qiyabi təhsil almağa başlayır... Davamını özündən dinləyək: “Nazim Hikmət sağ idi. Dissertasiya mövzumu onun dramaturgiyasına həsr olunmuşdu. Üç aylıq yaradıcılıq məzuniyyəti götürüb Moskvaya yollandım. Burada tanınmış nazimşünas

Əkbər Babayev məni apardı şairin Moskvadakı mənzilinə. Qapını Nazim Hikmət açanda gözlərimə inanmadım. Yəni doğrudan da mən bu dahi insanla üz-üzə dayanmışam?

– Mərhəbə, buyurun, – deyər Nazim bizi içəri dəvət etdi. Sonuncu dəfə özündən xeyli gənc olan Vera Tulyakova ilə evlənmişdi. Qadın bizim üçün çay gətirdi. Oturub heyranlıqla Nazimə baxırdım. Əkbərlə ordan-burdan bir-iki kəlmə kəsəndən sonra üzünü mənə tərəf çevirdi:

– Buyur, – dedi.

– Mən sizin dramaturgiyanızdan əsər yazmaq istəyirəm.

– Çox nahaq yerə.

Açığı, belə söz eşidəcəyimi gözləməirdim. Pərt halda dönüb Əkbərə baxdım. Onun üzündə isə sakit, arxayın bir təbəssüm gördüm.

Nazim sözünə davam elədi:

– Məndən də əvvəl Əbdülhəq Hamid var. Yaxşısı budur, ondan yaz.

– Hamiddən yazırlar. Mən sizdən yazmaq istəyirəm. Necə yazacağım barədə bir az söhbət eləyəndən sonra aramız açıldı. Moskvada qalanda iki gündən bir onun evinə gəlirdim, söhbət edirdik..”

50-ci illərin sonlarından başlayan Nazim Hikmət heyranlığı Aqşın müəllimi Ustadın bədii irsinin yorulmaz tədqiqatçısına çevirir. Respublikamızın elmi ictimaiyyəti Əkbər Babayev, Tofiq Məlikli, Anar, Qadir İsmayıl, Azər Abdulla, Rəşid Quliyev, Aytən Babayeva kimi nazimşünasları yaxşı tanıyır. Aqşın müəllim özü də mötəbər elmi məclislərdə və məqalələrində adları çəkilən nazimşünasların tədqiqatları haqqında səxavətlə söz açır. Türkologiya elmimiz A.Babayevi yalnız Nazim Hikmətin dram yaradıcılığının yox, bütövlükdə türk dramaturgiyasının ən böyük tədqiqatçısı kimi qəbul edir. Aqşın müəllim 1996-cı ildə müasir türk dramaturgiyasına həsr etdiyi dissertasiya işinə görə filologiya elmləri doktoru alimlik dərəcəsi, 1998-ci ildə professor elmi adını almışdır. Görkəmli türkşünas-alimin “Nazim Hikmətin yaşamı”, “Türk ədəbiyyatı müntəxəbatı”, “Türk dramaturgiyası”, “Cümhuriyyət dövrü türk ədəbiyyatında sosial motivlər”, “Azərbaycan və türk dünyası” kitabları son dərəcə dəyərli elmi-nəzəri mənbə və dərs vəsaitləridir.

Aqşın müəllimin bu yaxınlarda dərc olunan “Nazimi yaşadanlar” adlı yeni informasiya və düşüncələrlə zəngin məqaləsi (“525-ci qəzet”, 21 may 2011) alimin Nazim Hikmətin xatirəsinə əbədi ehtiramının təzahürüdür. Təsədüfi deyildir ki, A.Babayev şairin bacısı mərhum Samiyə Yaltırım tərəfindən Türkiyədə 1991-ci ildə yaradılmış Nazim Hikmət Kültür və Sənət Vəqfi adlı qurumun fəxri üzvüdür.

Nazim Hikmətdən başlayan elmi axtarışlar Aqşın müəllimi bütövlükdə zəngin və qədim türk ədəbiyyatına istiqamətləndirmiş, onu müasir türk söz sənətinin ən nüfuzlu tədqiqatçılarından birinə çevirmişdir. Onun 2003-cü ildən Ali Attestasiya Komissiyasında bu sahə üzrə Ekspert Şurasının üzvü olması da təsadüf sayıla bilməz. A.Babayev müxtəlif ictimai vəzifələrdə çalışmışdır. 1959-1962-ci illərdə Azərbaycan Dövlət Televiziya və Radio verilişləri Komitəsində türk verilişləri şöbəsində redaktor və baş redaktor müavini, 1970-1977-ci illərdə Xarici verilişlərin Baş redaktoru, 1976-1990-cı

illərdə Azərbaycan Dövlət Televiziya və Radio verilişləri Komitəsində sədr müavini işləmişdir.

A.Babayev 1972-1975-ci illərdə Türkiyədə çalışmışdır. İlk dəfə 1975-ci ilin son günlərində 5-ci kurs tələbəsi ikən tərcüməçi kimi işləməyə getdiyim Ankarada Aqşın müəllimin mütərcimlik istedadı, türk dili və ədəbiyyatının incəliklərinə dərin bələdliyi haqqında SSRİ Səfirliyinin yüksək rəngli diplomatlarından xeyli xoş sözlər eşitmiş, qürur hissi keçirmişdim. O zamanlar hələ bilmirdik ki, sonralar bu xarici ezamiyyətin dərin həyatı müşahidələri Aqşın müəllimin yaradıcılıq təxəyyülündən süzülərək neçə-neçə hekayə və povest, eləcə də “Ayrılıq” kimi gözəl bir romanın bədii materialına çevriləcək, tərcüməçi kimi deyilməsi mümkün olmayan mətləblər yazığının müxtəlif əsərlərində öz bədii-estetik həllini tapacaqdır.

Mətbuat, radio, televiziya, bütövlükdə kütləvi informasiya vasitələrinin aparıcı xadimlərindən biri kimi şöhrət qazanan A.Babayev 1977-1982-ci illərdə Azərbaycan Jurnalistlər İttifaqının idarə heyətinin katibi işləmiş, səmərəli yaradıcı xidmətlərinə görə “Əməkdar jurnalist” fəxri adına layiq görülmüşdür. İkinci dərəcəli Dövlət müşaviri olan A.Babayev 1991-2006-cı illərdə Azərbaycan Milli Məclisi Aparatının Mətbuat xidməti şöbəsinə rəhbərlik etmişdir.

Kiçik bir xatirə: 80-ci illərdə Türkiyə türkcəsində bir radio-pyes yazmışdım. Efirə hazırlanması üçün Aqşın müəllimin icazəsi lazım idi. O, daha əvvəllər də mənim türkcə qələmə aldığım xeyli ədəbi-publisistik materialın, o cümlədən bir neçə radio-pyesimin yayımlanmasına xeyir-dua vermişdi. Bu dəfə vəziyyət bir az fərqli idi. Pyes Aqşın müəllimin “Dialog” hekayəsi əsasında yazılmışdı və o, hər zamankı təvazökarlığı ilə radio-tamaşanın efirə getməsinə icazə vermək istəmirdi. Belə hesab edirdi ki, onun hekayəsi əsasında hazırlanmış radio-pyesin efirdə getməsi, öz vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadə kimi başa düşülə bilər. Mən isə təkidlə icazə verməsini xahiş edirdim, çünki əsərin ideya məzmunu sosial sifariş idi və son dərəcə aktualdı. Tam bu əsnada məni dəstəkləyən biri “tapıldı”. Keçmiş SSRİ məkanında Türkiyə türkcəsindən rus dilinə bir nömrəli mütərcim Moskvada yaşayan soydaşımız Ehsan Mustafayev hesab edilirdi. Ehsan müəllimin türkcə-rusca və rusca-türkcə ikidilli irihəcmli məşhur lüğətlərin tərtibçisi və redaktoru olması ilə fəxr edirdik. Onunla 70-ci illərin sonlarında Türkiyədə işlədiyim illərdə tanış olmuşduq (Sonralar bu tanışlıq aramızdakı böyük yaş fərqi baxmayaraq səmimi dostluğa çevrilmişdi). Həmin günlərdə Bakıda qonaq idi və o gün öz yaxın dostu və həmkarı Aqşın Babayevi ziyarətə gəlmişdi... Ehsan müəllim radio-pyesin efirə verilməsinə nəinki Aqşın müəllimi razı sala bildi, hətta mənim efirə hazırlanan Neft daşlarından bəhs edən “Əfsanələr adası” adlı başqa bir radio-tamaşamda baş rolunu öz möhtəşəm türkcəsi ilə səsləndirdi... Və bir haşiyə: 1983-cü ildə elmi rəhbərlərim akademik Həmid Araslı və türkşünas-alim Allahşükür Qurbanov namizədlik dissertasiya işimə birinci rəsmi opponet görkəmli şərqsünas Əkrəm Cəfəri, ikinci rəsmi opponet tanınmış türkoloq Aqşın Babayevi məsləhət görmüşdülər. Aqşın müəllimin dissertasiya işimə yazdığı son dərəcə səmimi və obyektiv rəyi bu gün də saxlayıram. Müdafiədən sonra təşkil edilən ənənəvi banketdə Əkrəm müəllim başda olmaqla bütün əməyi keçən həmkarlarım iştirak etdiyi halda, Aqşın müəllim ziyafətə gəlməmişdi. Sonralar bir vəsilə ilə öyrənmişdim ki, dissertasiya işinin Moskvada təsdiqinin gecikdirilməsinə səbəb ola

biləcək söz-söhbətdən, çuğullamalardan (o zamanlar bu cür anonim donoslar dəbdə idi!) rəvac verməmək üçün banketə gəlməyib.

Otuz beşə yaxın bədii və elmi kitabın müəllifi olan A.Babayev yaradıcılığa kiçik hekayə janrı ilə başlamış, 1958-ci ildə “Oktyabr işıqları” almanaxında “Azadlıq uğrunda” ilk hekayəsi çap olunmuşdu. “Cazibəli üfüqlər” adlı ilk hekayələr kitabı 1964-cü ildə işıq üzü görmüşdü. Bunun ardınca “Gənclik” nəşriyyatı onun 1967-ci ildə “Həmişə bahar”, 1971-ci ildə “Bir parça həyat”, 1977-ci ildə “Ağ ulduzlar” hekayə və povestlər kitablarını çap etmişdir.

Ümumiyyətlə, 70-90-cı illər A.Babayevin ədəbi-bədii yaradıcılığında və elmi axtarışlarında ən məhsuldar dönmədir. Bu dövrdə onun bir-birinin ardınca “Bir ürəyin hərərəti” (1979), “Kişilər az yaşadı” (1981), “Ayrılıq” (1982), “Dünya vəfalıdır” (1984), “Sünbül ətri” (1986), “Söz gülləsi” (1989), “Dünyanın axırı” (1992), “Başımıza gələnələr” (1994), “Azərbaycan və türk dünyası” (1998), “Müasir türk dramaturgiyası” (1998), “Yanan Zürafə” (1999) kimi ədəbi-bədii əsərləri və elmi-nəzəri monoqrafiyaları çap olunur. Yenə bu dövrdə onun “Kişilər az yaşadı” romanı otuz min tirajla Moskvada (1986), “Nazim Hikmət yaşamı” əsəri Berlində (1989) işıq üzü görür. Povestləri, hekayələri Türkiyə, İraq, Gürcüstan, Moldova, Belarus, Ukrayna və başqa ölkələrdə dərc edilir. A.Babayevin ulu öndərimiz Heydər Əliyevə həsr edilən “Oğul” və “Xilaskar”, eləcə də “Yaralar”, “Kim nə deyər...”, “Olmuş əhvalat”, “Əlin cibində olsun”, “Şeytanın yubileyi”, “Bir parça həyat”, “Nekroloq”, “Dəvətnamə”, “Yol”, “Mükafat” kimi pyes, libretto və telefilmləri ölkəmizin məşhur teatr səhnələrində tamaşaya qoyulmuş, televiziya ekranlarında nümayiş etdirilmiş, geniş tamaşaçı rəğbəti qazanmışdır. A.Babayev öz həmkarlarını poetik şeirlər toplusu ilə də heyrətə düşürməyi bacarıb. Onun “Bir içim su istədim” adlı şeirlər kitabı 2002-ci ildə görkəmli şairlərimiz Fikrət Qoca və Vaqif Bəhmənlinin “Ön söz”ü ilə işıq üzü görmüş, şeirlərinə mahnılar bəstələnmişdir. A.Babayevin poeziyası haqqında tədqiqatçı Sevinc Abbasovanın “Tikdim ki, izim qala” adlı dəyərli bir elmi məqaləsi çap olunub (“Dil və ədəbiyyat jurnalı”, BDU, 3 (74) 2010). A.Babayev bədii tərcüməçilik sahəsində də fəaliyyət göstərmişdir. İtalyan dramaturqu Terensinin “Qardaşlar”, türk yazıçı-dramaturqu Haldun Tanerin “Keşanlı Ali dastanı” pyeslərini, Əziz Nesinin “Hekayələr” kitabını və s. əsərləri dilimizə çevirmişdir. 30-dan artıq xarici ölkə filminin Azərbaycan dilinə tərcüməsinin altında Aqşın müəlliminin imzası var. A.Babayev “Yusif Məmmədəliyev”, “Həsən bəy Zərdabi”, “Humay”, “Qızıl Qələm”, “Açıq söz”, “Nurlu qələm ustası”, “Ustad sənətkar” kimi müxtəlif mükafatlara layiq görülmüş, “Azərbaycan Ali Sovetinin Fəxri fərmanı”, “Əmək rəşadətinə görə” və “Əmək veterani” medalları ilə təltif olunmuşdur. Aqşın müəllim dəyərli pedaqoqdur. 1967-ci ildən pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olan A.Babayev 70-80-ci illərdə Azərbaycan Dövlət Universitetinin Şərşünaslıq fakültəsində türk ədəbiyyatı kursundan mühazirələr oxuyub. Hal-hazırda Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin professoru olaraq öz elmi-pedaqoji fəaliyyətini davam etdirir. “Ədəbi yaradıcılıq” kafedrasının müdürüdür. Yetirmələri müxtəlif nüfuzlu qəzet və teleradio kanallarında, incəsənət qurumlarında çalışırlar. Onun “Azərbaycan kino sənətində ədəbi əsərlərin təcəssümü” (A.Kazımzadə ilə birlikdə), “Kino...kino”, “Kino sənətinin təməl daşı” kitablarını sənətsevərlər maraqla qarşılayıblar.

Bir müddət əvvəl “Ədəbiyyat qəzeti”ndə (3 dekabr 2010-cu il) Aqşın müəlliminin “Toy” adlı miniatür bir hekayəsini oxumuşdum. Hekayənin ağsaqqal qəhrəmanı xanımı ilə birlikdə öz köhnə dostunun nəvəsi Dursunun toyunda iştirak edir. Süfrədə israfçılıq yoxdur. Musiqi səsi qulaq batırmır. Sağlıqlar deyiləndə hər kəs diqqətlə qulaq asır. Gəlin bir dəfə də olsun ortaya çıxıb atdana-atdana rəqs eləməyib. Bir ara ağsaqqal salondan çıxır, pul salmaq üçün “oğlan evi”, “qız evi” yazılmış qutuları axtarır, ancaq tapmır. Yerinə qayıtmaq istərkən, dostu onu görür. Deyir ki, nə axtardığımı bilirəm, boşuna axtarma. Mənim gözümün ağı-qarası bir nəvəmə toy etmək imkanım var, ümumiyyətlə, “pul yığma” məsələsinə də yaxşı baxmır. Ağsaqqal kövrəlir, “bilsəydim, heç olmasa gül alardım”, – deyir. İçəri keçirlər. “Tərəkəmə” sədaları altında qol götürüb oynayırlar... və həyat yoldaşı onu yuxudan oyadır. Arvadının “Yuxuda nə göürdün?” sualına kişi: “Qutu”, – deyir və səhərəcən yata bilmir. Hekayənin məzmunu üzərində geniş dayanmağımın səbəbi var. Mövzu məni təxminən iyirmi beş il əvvələ qaytardı. Səksəninci illərin ortalarında Aqşın müəllim universitetin Şərqsünəslıq fakültəsi əməkdaşlarına, o cümlədən mənə fakültəmizin ərəb filologiyası şöbəsini bitirmiş oğlu Gündüzün toy mərasiminə dəvətnamə göndərmişdi. Dəvətnamənin alt küncündə iri hərflərlə yazılan kiçik bir qeyd hamımızı xeyli təəccübləndirmişdi: Hədiyyəniz bir dəstə gül! Təbii ki, toy günü mən də, həmkarlarım da “pul yazanı” (o vaxtlar “oğlan evi”, “qız evi” qutuları dəbdə deyildi) tapmamışdıq.... Demək, onillərdir ki, bu məsələ Aqşın müəllimə rahatlıq vermir, onu düşündürür, hekayəsinin bədii materialına çevrilir. Yazıçı həyatda həlli yollarını axtardığı problemlərin estetik həllini bədii əsərdə verməyə çalışır. Xatırladaq ki, 2003-cü ildə tanınmış rejissorumuz Ramiz Həsənoğlunun Aqşın müəlliminin ssenarisi əsasında çəkdiyi “Dəvətnamə” filmində də eyni mövzu işlənir. Beş toya dəvətnamə alan və maaşa baxan bank işçisi Cəfərin obrazında toy və yaslardakı lazımsız adət-ənənələrimiz tənqid edilir.

Türkiyə türkləri Aqşın müəllim kimi insanlar üçün alicənab, səmimi, etibarlı mənalarına gələn “babacan” ifadəsini işlədirlər. Bu söz ona çox yaraşır. Üstəlik, babacan olmaqla bərabər həm də ailəcanlıdır. “Ovqat” proqramında güvənc və söykənc yeri mənəsində qürurla “arxa cəbhəm” dediyi vəfalı ömür yoldaşı Müzəyyən xanıma, övladları və nəvələrinə çox bağlıdır. Ümidvaram ki, “Hədiyyəniz bir dəstə gül” cümləsinin başlığa çıxarılma səbəbini izah edə bildim. Məncə, bu cümlə minnətsiz və təmənnəsiz həyat tərzi ilə seçilən, dəyərli elmi və bədii əsərləri, xeyirxah əməlləri ilə insanları təəccübləndirməyə davam edən Aqşın Babayev şəxsiyyətinin mənəvi-əxlaqi kamilliyini dəqiq və sərrast ifadə edir.

QISA SƏTİRLƏR **(Televiziya verilişlərindən)**

ANAR
*Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin sədri,
xalq yazıçısı*

Aqşin Babayev bizim görkəmli yazıçılarımızdandır. Onun nəsr əsərlərini həvəslə oxuyurlar. Pyeslərini, teletamaşalarını seyr edirlər, maraqlanırlar. Mən Aqşini çoxdan tanıyıram. Çox uzaq gənclik illərimizdə biz bərabər radioda işləyirdik. 2005-ci ilə qədər də Milli Məclisdə birlikdə işləyirdik. Aqşini öz işinə səriştə ilə yanaşan peşəkar, ziyalı bir adam kimi tanıyıram. Aqşinlə mənə yaxınlaşdıran bir cəhət də hər ikimizin Nazim Hikmətə olan böyük məhəbbətimizdir. Aqşin Nazim Hikmət haqqında bir çox tədqiqat əsərləri yazıb. Nazim Hikmətin Azərbaycanla əlaqəsini araşdırıb. Mən də indi Nazim Hikmət haqqında “Kərəm kimi” adlı kitab yazıram. Orda Aqşinin əsərlərindən də geniş istifadə edirəm. Türkiyədə olanda mən çox zaman İstanbulda Nazim Hikmət Vəqfinə gedirəm və hər dəfə orda Aqşini soruşurlar. Bildiyimə görə o burda Vəqfin mükaftını da alıb. Onun haqqında həmişə böyük hörmətlə danışırırlar. Mən köhnə dostum Aqşinə can sağlığı, yaradıcılıq uğurları arzulayıram.

Arif MƏLİKOV
SSRİ xalq artisti, professor

Aqşin Babayev gözəl Azərbaycan ziyalisidir. Onun maraq dairəsi çox genişdir. O, povestlər yazır, pyeslər yazır. Universitetdə gənclərə tərbiyə verir, sənətə gətirir. O göstərir ki, bu insanın çox maraqlı həyat tərzi var. Bu gün tələbələri onun haqqında çox yüksək fikirlər deyirlər. Uzun illərdir Aqşinlə biz dostluq edirik və hər dəfə görüşəndə aramızda söhbət üçün maraqlı mövzular tapılır. Ən maraqlı mövzulardan biri həm Aqşinin, həm də mənim Nazim Hikmətə münasibətimizdir. Nazim Hikmət haqqında Azərbaycanda elmi işlər yazan başqa tədqiqatçılar da var. Amma onların içərisində mən Aqşini xüsusilə qeyd edərdim. Mənim yadıma gəlir, « Məhəbbət əfsanəsi » Türkiyədə ilk dəfə tamaşaya qoyulanda türk hökuməti Nazim Hikmətin adından qorxaraq afişadan onun adını çıxarmaq istəyirdi. Mən tamaşanı premyeradan çıxartdım və Bakıya qayıtdım. Aqşinlə görüşdük. O da mənim kimi olanları ürək ağrısıyla qəbul etdi. Hər kimsə Nazim Hikmətlə maraqlanırsa o insan həmişə mənə yaxın olur. Bu insanlardan da mənim üçün ən yaxını N.Hikmətlə yaxın olan Aqşin Babayev olub. Aqşin Nazim Hikmətin şeirliyini, dramaturgiyasını çox gözəl bilir. Nazim Hikmətin həyatını çox gözəl bilir. Və bu gün Azərbaycan gəncləri N.Hikmət haqqında informasiya almaq istəyəndə təbiidir ki, Aqşin Babayevin kitablarını oxuya bilərlər və ordan çox gözəl fikirlər, çox gözəl məlumatlar ala bilərlər.

Mən bu şəxsiyyətə - Aqşin Babayevə gələcəkdə uğurlar arzulayıram. O, müəllimdir. Müəllimin sevinci onun tələbələrinin uğurlarıdır. Mən inanıram ki, Aqşin kimi böyük insanın tələbələri ondan çox şey öyrənəcək və Azərbaycan xalqına xidmət edə biləcək. Aqşinə can sağlığı, həm dramaturgiyada, həm də müəllimliyinə böyük uğurlar arzulayıram.

Vasim MƏMMƏDƏLİYEV
Akademik

Mən görkəmli yazıçımız Aqşın Babayevi 60-cı illərin əvvəllərindən tanıyıram. O zaman mən radioda ərəb şöbəsində ştatdankənar müxbir kimi fəaliyyət göstərirdim. Yəni mütərcim kimi ştatdan kənar vəzifədə çalışırdım. Və Aqşın müəllim də bizim ərəb şöbəsinin böyük redaktoru idi. Yəni rəis idi. Sonra mən 1964-cü ildə orda rəsmi sürətdə işləməyə başladım. Uzun müddət Aqşın Babayevlə biz birlikdə çalışmışıq. Aqşın Babayev həddindən artıq qələmə tələbkar bir insandır. Hər sözün yerini, qədrini bilən, hansı sözü harda işlətmək məqamını çox gözəl bilən jurnalistimizdir. O zamanlar Aqşın Babayevin ilk kitabı çapdan çıxdı. O sevinci mən indi də yaşayıram. Yadıma düşəndə, mənim özümə də xoş bir təsir bağışlayır o anlar. Aqşın nə qədər sevinirdi ki, onun ilk hekayələr kitabı çıxıb. “Cazibəli üfüqlər” adında bir kitab idi. Aqşın yaradıcılığının ilk qaranquşu kimi o, öz müəllifini çox sevindirdi.

Aqşın Babayev xarici verilişlər redaksiyasının baş redaktoru vəzifəsində uzun müddət çalışdı. Dövlət Televiziya və Verilişləri Komitəsinin Sədr müavini oldu. Aqşın müəllimin bu komitədə çox böyük əməyi var. Böyük zəhmətlər çəkib və orda pillə-pillə yüksəlib gəlib bu vəzifəni tutub. Özünün işgüzarlığı, əməksevərliyi və həddindən artıq çalışqanlığı sayəsində. Aqşın uzun müddət Jurnalistlər İttifaqının katibi olub. Aqşın Babayev “Moscow News” qəzetinin - o zaman çox dəbdə olan bir mətbu orqanın Azərbaycan üzrə xüsusi müxbiri olub. Orda da onun çox yazıları nəşr olunub. Yəni Aqşın Babayev bizim mətbuatda çox tanınmış adamdır. Aqşın eyni zamanda bizim görkəmli alimimizdir. O, Nazim Hikmət haqqında gözəl bir dissertasiya müdafiə etmişdir. Mənim çox yaxşı yadımdadır, uğurla keçdi onun müdafiəsi. Aqşın uzun müddət bizim Milli Məclisdə də mətbuat şöbəsinin müdiri kimi fəaliyyət göstərib. Və orda da öz biliyini, təcrübəsini gənc kadrların yetişməsinə həsr edib. Yəni Aqşın həyatın bütün inkişaf mərhələlərini keçib. Bir yaradıcı sənətkar kimi, bir jurnalist kimi, bir alim kimi o, çətinliklə gəlib bugünkü məqama çatıb. Asanlıqla belə məqama, belə yüksək məqama çatmaq olmaz. Bütün bu keyfiyyətlərin bir insanda birləşməsi bu gün Azərbaycanda Aqşın Babayev kimi tanınmış görkəmli bir yazıçının, bir alimin, bir jurnalistin formalaşmasına gətirib çıxarıb.

Nizami CƏFƏROV
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü,
millət vəkili

Mən Aqşın Babayevi 80-cı illərin ortalarından tanıyıram. Səhf etmirəmsə, onun 1986-cı ildə “Kişilər az yaşadı” adlı hekayə və povestlər kitabı çıxmışdı. Mən bu kitabı oxudum və gördüm ki, həqiqətən ciddi bir yazıçı ilə qarşılaşdım. Bundan sonra mən Aqşın Babayevi imkan olan vaxtlarda həmişə oxumağa çalışdım. Sonrakı illərdə, Aqşın müəllimi bir az da yaxından tanıdım. Və bildim ki, o, sadəcə olaraq yazıçı deyil, həm də türkoloqdur. Müasir və bir az da əvvəlki dövrlər, türk ədəbiyyatı, yəni türk ədəbiyyatı üzrə mütəxəssisdir. Nazim Hikmətdən yazıb. Türk dramaturgiyasını araşdırıb. Sonra da Türkiyədə çalışıb. O zaman üçün, əlbəttə, Türkiyədə olmaq və canlı olaraq Türkiyə türkcəsini bilmək, türk ictimai fikri ilə, ümumiyyətlə, Türkiyə həyatı ilə bilavasitə əlaqədar olmaq, əlbəttə, o qədər də tez-tez təsadüf olunan bir məsələ deyildi. Sonra Aqşın müəllimi mən bizim teleradioda gördüm. Azərbaycan Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsində o, əvvəllər də məsul vəzifələrdə işləmişdi. Amma sonra artıq Sədr müavini vəzifəsində çalışırdı.

Aqşın Babayevi mən daha yaxşı Milli Məclisdə tanıdım və bundan sonra onunla dost oldum. Milli Məclisdə Aqşın müəllim uzun müddət mətbuat xidmətinə rəhbərlik edib. Aqşın müəllim gözəl teatr əsərləri: gözəl pyeslər, gözəl komediyalar yazıb və bu əsərlər tamaşaya qoyulub. Onların bir çoxuna mən də baxmışam. Onun pyesləri, eləcə də radioda, televiziya verilib. Aqşın müəllim Mədəniyyət və İncəsənət Universitetində də çalışır. Kafedra müdürüdür, professordur. Türk ədəbiyyatını, ümumiyyətlə dram sənətini çox dərinləndən bilən, bu işin texnologiyasına bələd olan, özü də yenə deyirəm ki, dərinləndən bələd olan bir düşüncə adamıdır, bir fikir adamıdır. Aqşın Babayevlə mən bir çox teatr tamaşalarının premyeralarında, müxtəlif görüşlərdə, yubileylərdə, tədbirlərdə görüşmüşəm. Hər yerdə də o, həyat yoldaşı ilə birlikdə gəlir. Bunu mən xüsusilə qeyd etmək istəyirəm. Arzu edirəm, bütün ziyalılarımız belə olsun.

Bu gün Aqşın Babayev bizim ədəbiyyatımızda, elmimizdə, publisistikamızda tanınan, seçilən, sayılan, yüksək hörməti olan bir insandır. Və ona xüsusi hörmət edən minlərlə, on minlərlə insanın içərisində mən də olduğuma görə özümü xoşbəxt hiss edirəm.

Nəriman HƏSƏNZADƏ
Xalq şairi

Mən Aqşını görəndə elə bilirəm ən yaxın dostumu görür, qohumumu görür, əzizimi görürəm. Bu da bir vergidir, bu da insani keyfiyyətdir. Əlbəttə, yazıcının belə olması, bu təbiətdə olması, ümumiyyətlə, yazıçı adına nüfuz gətirir, ədəbiyyatımıza hörmət gətirir, cəmiyyətimizə hörmət gətirir. Aqşın müəllim cəmiyyətimizdə bax belə bir mövqe qazanan qələm sahiblərindəndir. Son vaxtlarda mən onunla neçə dəfə görüşmüşəm. Aqşın müəllimlə, onun xüsusilə “ANS- ÇM” radiosunda apardığı verilişlərdə mən dəfələrlə çıxış etmişəm. Yəni dünyasını dəyişən qələm dostlarımız haqqında Aqşın müəllim nəinki yazır, onları eyni zamanda təbliğ edir. Aqşın onlar haqqında gözəl faktlar tapır. Tədqiqat işi aparır. Demək olar ki, Aqşında tədqiqatçılıq onun alimliyindən də, yazıçılığından da irəli gəlir. Ümumiyyətlə, yazıçı həm də tədqiqatçıdır. Aqşın nə qazanıbsa həyatda, öz halal haqqını qazanıb. Aqşın yazıçılar haqqında, öz dostları haqqında danışanda da istər dünyasını dəyişsin, istər sağ olsun, həmişə elə tərəfini götürüb danışır ki, elə tərəfdən məsələyə yanaşır ki, həmin insanı ucaldır.

Bəlkə də Aqşın buna görə gəlib dünyaya. Yaxşılar sırasında dayanmaq üçün gəlibdir Aqşın dünyaya.

Biz uzun müddətdir ki, dostluq edirik. Şərt o deyil ki, biz hər gün görüşək. Ancaq biz nə vaxt görüşürüksə, elə bil bir saat bundan əvvəl ayrılmışıq. Həmişə mehriban, həmişə istiqanlı. Aqşın Babayevin təbiəti yazıçı təbiətidir. Azərbaycan xalqı belə şeyə qiymət verir. Mən Aqşın müəllimə can sağlığı arzulayıram. Onun dramaturgiya yaradıcılığında, nəsr yaradıcılığında, şeir yaradıcılığında, gözəl publisistikasında, pedaqoji fəaliyyətində uğurlar arzulayıram. Aqşın müəllim çoxşaxəli yaradıcılıqla məşğuldur. Hansı sahədə yaradırsa, işləyirsə o, həmişə hörmət qazanır, həmişə nüfuz qazanır. Aqşın hardadırsa orda dostluq var, orda hörmət var. Mən ona yaradıcılığında böyük uğurlar arzu edirəm. Onu Azərbaycan ədəbiyyatının gələcəyi naminə çalışan, ədəbiyyatımızı təmsil edən gözəl bir insan kimi bağrıma basıram.

Zəlimxan YAQUB
Xalq şairi

Allahın insan oğlu üçün ayırdığı ömür möhləti mənalı yaşananda, tərcümeyi-hal dolu olanda, aylar, günlər, fəsillər, saatlar, saniyələr məzmunlu yaşananda, yaradıcılıqla gözəlləşəndə insan ömrünün müdrik pilləsinə xoşbəxtliklə gəlir, dolu gəlir, üz ağılığı ilə gəlir, gözəl gəlir. Artıq ömrünün 70 pilləsini arxada qoymuş gözəl qələm dostumuz, işıqlı ziyalımız Aqşın Babayev xoşbəxt taleli Azərbaycan ziyalılarından biridir. O, ömrünün 50 ilini böyük şəxsiyyətlərlə, gözəl insanlarla, işıqlı ziyalılarla, mötəbər ağsaqqallarla, görkəmli dövlət xadimləriylə ünsiyyətdə keçirə-keçirə bütün sahələrdə gözəl bir yaradıcılıq ömrü yaşayıb. Aqşın müəllim müxtəlif sahələrdə harda olubsa həmişə onun fəaliyyəti Azərbaycan xalqına üz ağılığı gətirib. Çünki vicdanlı və işıqlı bir ziyalı kimi təmənnəsiz olaraq həmişə xalqımızın mənəvi dəyərlərinə, əxlaqi sərvətlərinə xidmət edib. Bütün ömrünü, demək olar ki, yaradıcılığa, kitablara verib. 30-dan çox kitabın müəllifidir. Və demək olar ki, onun əsas fəaliyyətinin, yaradıcılığının ana xətti türk dünyasıyla, türk ruhuyla, türk diliylə, türk poeziyası ilə yığılıb. O, türk ədəbiyyatının zəngin və tükənməz xəzinəsini Azərbaycan xalqına təqdim etmək yolunda çox gözəl fəallıq göstərir. Onun üzündə bir işıq var. Elə bir işıq ki, hər dəfə onu görəndə onun nurunda işıqlanıyıq. Əsl ağsaqqal ömrü yaşayıb. Yəni təmənnəsiz, iddiasız yaşaya-yaşaya dövlətimizlə, millətimizlə, xalqımızla, mənəvi dəyərlərimizlə, əxlaqi sərvətlərimizlə bağlı gözəl yaradıcılıq izləri qoyub, yaradıcılıq ərnağan edib Azərbaycan mədəniyyətinə. Aqşın müəllim həm də gözəl bir şairdir. “Bir içim su istədim” adlı şeir kitabı da çap olunub. Mən onun şeirlərini öz ifasında, kövrək məqamlarda, duru məqamlarımızda dinləmişəm. Kövrək duyğuları var, poetik duyğuları var, şirin dili var. Aydın və tərəvətli nəfəsi var. Ona görə də mən ziyalı qardaşıma, əziz dostuma ömrünün bu uca pilləsinə əli dolu, gözü dolu, könlü dolu gəldiyinə görə, bütün işlədiyi yerlərdə xalqımıza üz ağılığı gətirdiyinə görə onun ömrünün bu mübarək pilləsində qardaşımıza, dostumuza, ziyalımıza uzun ömür, can sağlığı, mənalı, zəngin, rəngarəng, tərəvətli bir gələcək və həyat eşqi arzulayıram.

Amaliya PƏNAHOVA
Xalq artisti

Aqşin Babayevlə bizim tanışlığımız lap uzaqlara gedib çıxır. Çünki hələ mən gənc aktrisa olaraq Radio və Televiziya Verilişləri Komitəsinə gələrkən Aqşin müəllim orda Sədr müavini vəzifəsində çalışırdı. Və elə oldu ki, mənim həyat yoldaşım Yusif Muxtarov da orda radio aparıcı diktoru işləyərkən istər-istəməz biz daim o verilişlərin yazılışında, radioda çıxışlarımızla əlaqədar olaraq Aqşin müəllimlə görüşürdük. Yəni yaradıcılıq işlərində birgə iştirak edirdik, yazılar yazırdıq. Sonra tale elə gətirdi ki, Aqşin müəllimlə lap dostlaşdıq. 2000-2005-ci illərdə mən II-ci çağırış millət vəkili olaraq Milli Məclisdə çalışarkən bizim görkəmli alimimiz, dramaturqumuz və ictimai xadimimiz Aqşin Babayevlə bir də görüşdük. Milli Məclisdə mətbuat xidmətinin rəhbəri olaraq Aqşin müəllim informasiyaları qəzetlərə, radio və televiziya yayırdı. Sonra Bələdiyyə Teatrında Aqşin Babayevin “Oğul” pyesini tamaşaya qoyduq. Əsər çox böyük uğur qazandı, bütün Azərbaycanı gəzdirdi.

Ramiz HƏSƏNOĞLU
Xalq artisti

Aqşın Babayevlə bizi birləşdirən bir çox şey var. Hər şeydən əvvəl bizi yaradıcılıq birləşdirir. Çünki bizim bir yerdə yaratdığımız tamaşalarımız, filmlərimiz var. Amma hər şeydən əvvəl Aqşın Babayevin adı gələndə 60-cı illərin axırlarını xatırlayıram. Azərbaycan Teleradiosunun həyətinə və binasına daxil olan insanların arasında Aqşının bütün o siması olduğu kimi gözümlün qabağındadır. Çox qəribə geyim tərzı var idi. Aqşın şux geyinərdi. Başında bereti, gözündə iri eynəyi və ayağında platforma deyilən ayaqqabı olardı. Baxardım onun geyiminə, həsəd aparardım. Sonra Aqşınla yaxından tanış olandan sonra başladım başqa keyfiyyətlərinə həsəd aparmağa. Mən Aqşının müəliəsinə həsəd aparırdım. Onun ədəbiyyat haqqında, poeziya haqqında uzun-uzun söhbətlərinə məftun oldum, vuruldum. Və əsas şeylərdən birini deyə bilərəm ki, mən Nazim Hikməti Aqşın vasitəsilə sevdim. Sonralar Aqşının mənə verdiyi kitablardan onun hekayələrini oxudum. O illərdə yazdığı hekayələri, povestləri indi də yadımdadır. Povestlərindən birinin adı “Bir parça həyat” idi. Aqşın onu mənə verəndə hər ikimizin ürəyindən keçdi ki, ola bilsin ki, bu bir televiziya tamaşasına çevrilsin. Mən gənc bir rejissor idim. Cəmi üç il idi televiziya da çalışırdım və hələ rejissor dərəcəsinə almamışdım. Assistent dərəcəsinə idim. Amma artıq cəhd edirdim ki, özüm də bir şey hazırlayım, təkcə assistentlik etməyim. Aqşın Babayevin bu əsəri mənim qoyduğum ilk tamaşa oldu. “Bir parça həyat” mənim çox yaxşı yadımdadır. Güzəl sənətkarımız Ağasadıq Gəraybəyli, Müxlis Cənizadə, Əminə Yusifqızı o vaxt orda çəkildi. Mən də məcbur olub bir-iki dəfə özüm də çəkildim. Çünki epizoda çəkilən aktyor gəlməmişdi. O aktyorun şinelini mən geyindim. “Uzun leytenant” rolunda çəkildim. Aqşın uzun müddət bundan sonra mənə “mənim uzun leytenantım” deyərdi. Hətta kitablarının birinin üstündə də elə-beləcə yazmışdı. Sonralar Aqşın Babayevin “Nekroloq”, “Dəvətnamə”, “Mükafat” telessenariləri əsasında filmlər çəkdim. Çox gözəl qarşılandı.

İlham NAMIQ KAMAL
Xalq artisti

Aqşın müəllimi ziyalı, alicənab bir insan kimi tanıyırdım. Mən onun dramaturgiyasına bələddim və Ramiz Həsənoğlunun quruluşunda onun “Nekroloq” adlı teletamaşasında iştirak etdim. Orda bir direktor obrazı yazmışdı: Sadıq müəllim. Çox maraqlı obrazlardan biri idi. Ramiz Həsənoğlunun yozumunda o rolu ifa elədim. Bu günə kimi o tamaşa “Sabah studiyası”nın qızıl fondunda saxlanılır. Bu yaxınlıqdan sonra hər dəfə görüşəndə Aqşın müəllim deyirdi: “O direktoru yaman oynadın ha”. Yəni ki, öz səmimi hisslərini biruzə verirdi ki, mənəim əsərimin müəyyən bir qəhrəmanına həyat verdin, onu canlandırdın. Və o lent yadigar kimi qaldı. Həyat elə gətirdi ki, günlərin bir günündə, Musiqili Komediya Teatrında mənəim ən yaxın dostlarımdan biri, Allah rəhmət eləsin, görkəmli sənətkarımız Hacıbaba Bağirovun dəvətilə mən teatrda işləməyə başladım. Musiqili Komediya Teatrında quruluşçu rejissor kimi tamaşa hazırladım. Və bu tamaşada əsərin liberetto müəllifi Aqşın Babayevdi. Musiqisini isə Oqtay Rəcəbov yazmışdı. Mən əsəri dönə-dönə oxudum. Sonra, əlbəttə, bir var ki aktyor-rejissor münasibəti, biri də var rejissor-müəllif münasibəti. Bizim aramızda bir körpü salındı və bu körpü də çox möhkəm körpü oldu. Yəni Aqşın müəllimin qəlbində olan hər hansı bir maraqlı hadisələri, hissləri çalışdım ki, səhnədə daha qabarıq göstərim. “Şeytanın yubileyi” idi bu əsərin adı. Doğrudan da əsərin adından çox şey asılıdır. Bu əsərin adı elə gözəl seçilmişdi ki, daha bunun adı haqqında fikirləşmək lazım deyildi. İstər-istəməz tamaşaçı deyəndə ki, hansı tamaşa gedir Musiqili Komediya Teatrında? “Şeytanın yubileyi”, bir gedək baxaq. “Şeytanın yubileyi” sözündə, kəlməsində necə deyərlər, əsərin duzu-istiotu var. Doğrudan da bu əsər əla qarşılandı. Bu günə qədər də repertuardadır.

Aqşın Babayev gözəl dramaturqdur. Ona uğurlar arzulayıram.

Natiq RƏSULZADƏ
Yazıçı, əməkdar incəsənət xadimi

Təxminən 25, bəlkə də çox, 30 il əvvəl mən Aqşın Babayevin povestini, yəni bir kitabını rus dilinə tərcümə elədim. “40-cı illərin uşaqları” idi bu əsərin adı. Bu povestdə yeniyetmələrin, uşaqların elə canlı obrazları yaradılıb ki, həmin əsər, baxmayaraq ki, o vaxtdan 25 il keçib, amma indiyədək mənim yadımdadır. O əsərdəki uşaqlar ağır müharibə illərində burda, Azərbaycanda, Bakıda yaşayıblar. Onların bir-birinə münasibəti, onların hərəkətləri, onların o ağır vəziyyətdən çıxış yolu axtarmaları... Bunların hamısı mənim yadımda çox yaxşı qalıb. Və güman edirəm ki, oxucuda da elədir. Aqşın müəllimin bütün əsərləri istər nəsr, dramaturgiya, yaxud poeziya olsun, orda olan obrazlar, orda olan personajlar çox yadda qalan xarakterlərdir. Bu gün Aqşın Babayev cavanlıq, gənclik hərarətilə, gənclik həvəsilə yazıb yaradır. Bu hərarətin üstünə onun yaşının müdrüklüyünü gəlsən, o zaman yazıçının obrazı göz önündə daha aydın canlanır.

Aqşın Babayev çox gözəl əsərlər yaradır və güman edirəm ki, bu əsərlər həmişə yaşayacaqdır.

Oqtay RƏCƏBOV
bəstəkar

Mən Aqşın müəllimlə hələ 80-cı illərin əvvəllərindən dostam. O, Azərbaycan Dövlət Televiziyası və Radiosunda Bədii şüraya rəhbərlik edirdi. Biz ayda bir dəfə həmin şüraya yeni mahnıları müzakirə edirdik. Bir gün mən Aqşın müəllimə müraciət etdim, dedim ki, Aqşın müəllim, Siz bəstəkarların, şairlərin əlindən əsərlərini qəbul edirsiniz, amma özünüz heç o sahədə bir fəallıq göstərmirsiniz. Dedi nə istəyirsən, ay Oqtay. Dedim, istəyirəm ki, biz sizinlə bir musiqili komediya yazaq. Bu görünür, onun fikrində qalıb və ordan başqa vəzifəyə keçəndən sonra bir gün mənə zəng elədi ki, sən o vaxt mənə dediyin məsələ deyəsən həyata keçir. Soruşdum ki, Aqşın müəllim, hansı məsələ? Dedi: yadına gəlir, bir dəfə mənə dedin ki, gəl Musiqili Komediya Teatrı üçün bir əsər yazaq. Bu təxminən olub 1999-cu ildə. Beləliklə, görkəmli sənətkarımız, eyni zamanda yaxın dostum Aqşın Babayevlə mənim və onun müştərək işimiz olan “Əlin cibində olsun” adlı əsər yarandı. Onu da deyim ki, ondan sonra biz ikinci əsər də yazdıq. 2006-cı ilin aprel ayında “Şeytanın yubileyi” adlı komediyamız tamaşaya qoyuldu.

2009-cu ildə isə Aqşın müəllimin təklifi ilə Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı Çingiz Mustafayevə həsr olunmuş oratoriya yazdım. Sözləri Aqşın Babayevindir.

Elçin Şıxlı
Azərbaycan Jurnalistlər Birliyinin Sədri
Əməkdar jurnalist

Aqşin müəllim Azərbaycanda tanınmış bir adamdır. Əsl ziyalıdır. Özü də yaradıcı ziyalıdır. Onun həyatı və yaradıcılığı çox rəngarəng və çoxşaxəlidir. Onun dramaturgiyası da var, onun jurnalistliyi də var. O, məsul dövlət vəzifələrində də çalışıb. Amma bütün bunlar, yəni vəzifələr, hamısı gəldi-gedər bir şeydir. Əsas insanın yaradıcılığıdır, insanın yaradıcı bir şəxs, yaradıcı bir insan olaraq qalmasıdır. Bunu da ki, Aqşin müəllimin əlindən heç kim və heç bir şey ala bilməz, hətta zaman belə ala bilməz. Arada yaş fərqimiz olduğuna görə, mən Aqşin müəllim haqqında onun yaşadları, dostları, onunla bir yerdə çalışmaq xəşbəxtliyi görmüş insanlardan fərqli olaraq bəlkə də bir o qədər də incəlikləri bilmirəm. Aqşin müəllim Azərbaycan Milli Məclisinin mətbuat xidmətinin rəhbəri kimi çalışdığı zaman mən bir qəzet redaktoru olaraq onunla tez-tez ünsiyyətdə olurdum. Və onunla bir çox, yəni iş barədə lazım olan məsələləri çox tezliklə həll edirdik. Aqşin müəllim indi ağsaqqal jurnalistimizdir və yaşının elə vaxtıdır ki, rahatca bir yana çəkilib istirahət edə bilərdi. Amma Aqşin müəllim yaradıcı insan olduğu üçün yaradıcılıqla məşğul olmaya bilmir. Çünki hər bir yaradıcı insan yaşından, tutduğu vəzifədən asılı olmayaraq işləməli, yəni nə isə axtarıb tapmalıdır. ANS-ÇM-də, ANS radiosunda çox gözəl veriliş aparır: “Biri var, biri yox...”. Verilişlərin birində biz onunla həmsöhbət olduq. Mən sizi inandırım, bəlkə də Aqşin müəllimin yerində başqası olsaydı, söhbət bu qədər sanballı, bu qədər dəyərli və məzmunlu alınmazdı. Mən Aqşin müəllimə bütün işlərində, ümumiyyətlə yaradıcılığında yeni-yeni uğurlar arzulayıram.

MÜNDƏRİCAT

Müəllifdən.....	4
Həyat ümmandır, kitaba sığmaz.....	6
Bibliografiya. Aqşın Babayevin həyatı, ədəbi, elmi-pedaqoji və ictimai fəaliyyətinin əsas tarixləri.....	12
Aqşın Babayevin əsərləri.....	17
- Kitabları.....	17
- Povest, hekayə və şeirləri.....	23
- Oçerkləri, məqalələri, resenziyaları.....	27
- Elmi məqalələri.....	33
- Müsahibələri.....	35
- Tərcümələri.....	36
- Xarici dillərdə çap olunmuş hekayə və məqalələri.....	37
- Haqqında.....	37
Ədəbiyyat və mədəniyyət xadimləri, qələm dostları, oxucuları Aqşın Babayev haqqında.....	48
- “İsti ürəklər” (Mirzə İbrahimov).....	49
- “Təbii, canlı, müasir” (Qulu Xəlilov).....	53
- “Aqşın Babayevin elmi əsərləri” (Bəxtiyar Vahabzadə).....	55
- “Azerbaycan’da gönül dostu bir yazar: Aqşın Babayev” (İrfan Ünver Nasrattinoğlu).....	57
- “Nazım Hikmet’in Azərbaycan’da izləri” kitabından (Aslan Kavlak).....	59
- “Акшин Бабаев и творчество Назыма Хикмета” (Əkrəm Cəfər).....	63
- “О произведениях Акшина Бабаева” (Çingiz Hüseynov).....	65
- “Yaşxi adamlar haqqında” və “Dünyanı mərhəmət yaşadır” (Vaqif Bəhmənlı).....	68
- “İlk kitab” (Ayaz Vəfalı).....	72
- “Ucaldıqca ucalan insan” (Zülfiyyə Eldarqızı).....	74
- “Mükafat” (Aydın Dadaşov).....	79
- “Oğul” dəyərlı bir tamaşadır” (İnqılab Kərimov).....	81
- “Bədii ensiklopediya” (İntiqam Mehdizadə).....	85
- “Adilikdə qeyri-adilik axtaran yazıçı” (İfrat Əliyeva).....	87
- “Biz səni gördük mü?” (Əli Rza Xələfli).....	92
- “Olmuş əhvalat” və “Nəfsinin bataqlığında” (Atababa İsmayıloğlu).....	94
- “Mayası ülvilik – gözəllik olan əsərlər müəllifi” (Ofeliya Abbasova).....	98
- “Tıkdım ki, izim qala...” (Sevinc Abbasova).....	100
- “Xilaskar şəxsiyyətin səhnə təcəssümü” və “Mənalı yaşanan ömür” (Telman Mehdixanlı).....	108
- “Bir pyesin ədəbi dəyərləri haqqında” (Əlizadə Əsgərli).....	112
- “Gözəl insan, istedadlı yazar, təcrübəli alim” (Reyhan Mirzəzadə).....	119
- “Millətin xilaskar obrazı səhnədə” (Çingiz Ələsgərli).....	122

- “Güldürür, düşündürür” (Vaqif Yusifli).....	125
- “О творчестве Акшина Бабаева” (Vil Qəniyev).....	127
- “Yazıçı Aqşın Babayevə açıq məktub” (Əli Tudə).....	131
- “Ədəbiyyatın əsgəri” (Hüseyn Əfəndi).....	135
- “Манифест вступающего” (Osman Mirzəyev).....	137
- “Об Акшине Бабаеве” (Azər Mustafazadə).....	139
- “Быть достойным памяти отцов” (Qafar Hüseynov).....	141
- “Aqşın Babayev haqqında” (Cəmil Əlibəyov).....	156
- “Sözün heykəli” (Yusif Kərimov).....	157
- “Держи карман шире” (Əli Bağırov).....	159
- “Mavi gözlü dev”ə məhəbbətli xatirələr” (Mürsəl Cavad).....	161
- “Bir yazıçı haqqında” (Xuraman İsmayılova).....	165
- “Bir nəğmə çələnginin akkordları” (Mail Dəmirli).....	167
- “Aqşın Babayevin yanan ürəyi – “Yanan zürafə” (Elmira Şükürova).....	169
- “Hörmətə layiq insan” (Mehparə Quluzadə).....	171
- “Əqidə adamı, əqidə poeziyası” (Həsən Vəli).....	175
- Türk dramaturgiyasının tədqiqi (Vaqif Sultanlı).....	177
- “Sən yanmasaydın...” (Fazil Rəhmanzadə).....	179
- “Qayğı, məhəbbət” (Vasif Nəsiboğlu).....	182
- “Həyat həqiqətinə sədaqət” (Vaqif Paşayev).....	184
- “Bir parça həyat” (Əfsər).....	186
- “Dram sənəti və ictimai gerçəklik” (Vəkil Hacı).....	188
- “Ağ ulduzlar” (Gülhüseyn Kazım).....	190
- “Aqşın Babayevə məktub” (Rasim Xəlilov).....	192
- “Səmimiyyət məhəbbətin mənbəyidir” (Kəbutər).....	194
- “Xoş xatirələrlə dolu illər” (Ələsgər Qurbanov).....	195
- “İllər dəyişsə də...” (Yaşar Hidayətoğlu).....	197
- “Vətənə “Oğul” gərəkli!” (Mədət Çobanov).....	200
- Bir içim su istədim...və ya duyğularım duyulanda (Vüqar Əhmədov).....	204
- “Sünbül ətri” (Yaşar Məmmədov).....	205
- “Oxucuları olan yazıçı” (Şövkət Hüseynova).....	206
- “Nəsrin axtarışları” (Dilarə Mehdi).....	208
- “Bir parça həyat” (Hikmət Əzimov).....	211
- “Ağ ulduzların işığı” (Ağalar Mirzəyev).....	213
- “Biri var, biri yox...” (Rafiq Həşimov).....	214
- “Yazıçının ali mükafatı oxucu məhəbbətidir” (Ələsgər Cabbarov).....	215
- “Canlı tarix, canlı salnamə” (Sevda Əlibəyli).....	218
- “Həssas qəlbli, xeyirxah əməlli müəllimim” (Arzu Elbrusoğlu).....	221
- “Hədiyyəniz bir dəstə gül” (Əsgər Rəsulov).....	225
Qısa sətirələr (televiziya verilişlərindən).....	230
- Anar.....	230

- Arif Məlikov.....	231
- Vasim Məmmədəliyev.....	232
- Nizami Cəfərov.....	233
- Nəriman Həsənzadə.....	234
- Zəlimxan Yaqub.....	235
- Amaliya Pənahova.....	236
- Ramiz Həsənoğlu.....	237
- İlham Namiq Kamal.....	238
- Natiq Rəsulzadə.....	239
- Oqtay Rəcəbov.....	240
- Elçin Şıxlı.....	241